

TROFAST KIRKE

Bibelen og Den bekjennende kirke

Artikler til katekismeforklaringen, del 1

Av Kåre Svebak

Forord

Denne artikkelsamling hører sammen med det innledende bind i Såkorn-serien: «*Bibel og bekjennelse*». Serien utgjør til sammen en katekismeforklaring til Dr Martin Luthers Lille Katekisme.

Artiklene utfyller og utdyper katekismeforklaringen med særlig henblikk på studenter og andre som vil forstå hva «Bibel og bekjennelse» handler om i den bekjennelsestro lutherdom. I løpet av 2011-14 ble en del av artiklene lagt ut på ressurs-sidene for Foreningen for Bibel og bekjennelse (www.fbb.nu). De foreligger her i bearbeidet og delvis omarbeidet form.

Hva er kristentroens unike begrunnelse og egenart? Og hvordan formidle apostelordets lære fra Bibelens Herre i tidens løp og under skiftende forhold? Slike spørsmål handler om den nytestamentlige tro – Guds tro, som kirken istemmer og stadfester med bibelord. Kirkens tro er likeså unik som dens begrunnelse: En bevitnet Jesus-historie, «slik Skriftene har sagt».

Men Jesus-historien er ikke avsluttet. Den fortsetter med Faderens enbårne Sønn, den korsfestede og oppstandne, til stede i den forsamlede menighet og virksom med Ord og Sakrament. Det er han etter sitt løfte hvor som helst «Guds hemmeligheter» blir forvaltet slik han har befalt. Der trer apostolatets kirke frem i den skriftbundne tradisjon like fra aposteltiden. Med Kristus som veiviser i «Skriftene» følger vi apostelordet inn i Jesu persons hemmelighet og verk, slik Det gamle testamentes skrifter vitner om ham. Da ser vi tydeligere at alt i kirkens handler om dåpen, og likeså i den døptes liv.

Vi mottok det hellige korsets tegn på panne og bryst til et vitnesbyrd om at vi er gjenløst ved Jesus Kristus, og og kalt til å etterfølge ham. Hvor det skjer, får Skriftens Herre den hengivne tilbakemelding i gudstjenestelige ordninger og i livets vitnesbyrd, enhver i sitt kall med den kommende verden for øye. Guds ord vender ikke tomt tilbake, men virker hva Gud vil – tro eller forherdelse.

Kåre Svebak

Innhold:

| | |
|---|-----------|
| FØRSTE DEL: | 3 |
| BIBELN – DEN HELLIGE SKRIFT | 3 |
| 1. «SKRIFTENS KLARHET» | 3 |
| 2. «APOSTLENES LÆRE» - NOEN LINJER I DEN NYTESTAMENTLIGE TRADERING | 12 |
| 3. HVA ER «APOSTOLISK» SKRIFT? | 19 |
| 4. ET KRITISK BLIKK PÅ BIBELKRITIKK | 21 |
| 5. HVA HAR GYLDIGHET I KIRKEN? | 25 |
| 6. LOV OG EVANGELIUM | 28 |
| 7. HVORFOR «SKRIFTEN ALENE - NÅDEN ALENE - TROEN ALENE»? | 42 |
| 8. IKKE BIBLISISME, MEN DISIPPELSKAP | 52 |
| ANDRE DEL: | 61 |
| KIRKENS BEKJENNELSE | 61 |
| 9. «Å BEKJENNE TROEN» – HVA ER DET? | 61 |
| 10. APOSTOLATETS KIRKE KIRKEN I SKRIFTBUNDEN TRADISJON FRA APOSTELTIDEN | 74 |
| 11. ENTEN APOSTOLATETS KIRKE ELLER FELLESKAP TIL VERN OM KVASITEOLOGI | 83 |
| 12. FORMÅLSLUTHERANERES PROBLEM: HVOR KONSERVATIVE BØR VI VÆRE? | 92 |
| 13. «EVANGELISK-LUTHERSK» ELLER BARE «LUTHERSK»? | 96 |
| 14. OM FUNDAMENTALE OG IKKE-FUNDAMENTALE LÆRESTYKKER | 105 |
| 15. OM MODERNE KIRKER | 108 |
| 16. KIRKEN MÅ VÆRE KIRKE OGSÅ I DET SEKULÆR-LIBERALE SAMFUNN | 122 |
| 17. GUDS TRO VÅR HELLIGE TRO I KRISTI GJERNING | 127 |
| 18. KALENDERBRUKEN I GUDS ENE HELLIGE KIRKE | 135 |
| 19. APOSTELORDETS LÆREAUTORITET | 137 |
| 20. HAR GUDS ORD GÅTT UT FRA DERE? | 144 |
| 21. ADIÁFORON - INGEN LIKEGYLDIG SAK | 161 |
| 22. FRIMODIG MED «GOD TEOLOGI»? | 172 |
| 23. KIRKEN I ÅPENBARINGSBOKEN: DEN TROFASTE KIRKE I LAMMETS SPOR | 176 |

FØRSTE DEL:

BIBELEN – DEN HELLIGE SKRIFT

1. «SKRIFTENS KLARHET»

Lærestykket om «Skriftens klarhet» (claritas Scripturae) handler om *Jesu undervisning i Det gamle testamente* (GT), den gang kalt "Skriftene", «Moses og Profetene», eller «Moses, Profetene og Salmene».

Illustrasjon: Apostelen Peters tale på Pinsedagen

Da kirken på Pinsedagen fremstod som den nye pacts gudsfolk, var tilreisende fra landene rundt Middelhavet vitne til en underfull hendelse (Apg 2): Torden hørtes mens ildtunger satte seg på hver av de tolv apostlene, og plutselig hørte de dem tale på deres eget språk om «Guds store gjerninger». Men de var jo ulærte galilèere! Hvordan var dette språkunder mulig? Jo, de har drukket seg full på vin, forklarte noen. Men det var Den Hellige Ånd som hadde tatt deres evner i bruk og utrustet dem med sine gaver mer andre kristne.

Da trådte Peter fram sammen med de andre og holdt en tale som bekreftet Helligåndens gave. Talen var et under i seg selv. Han som innstendig hadde frarådd Jesus å dra til sin store lidelse i Jerusalem, og senere fornektet ham i øversteprestens forgård, han utla Skriftene, lært av Jesus. Gud hadde bevitnet Jesu persons hemmelighet med de undergjerninger som Jesus gjorde i sin virksomhet (v 22). Peters tale er en kortversjon av Jesus-historien sett utenfra, og forklart med skriftbevis at Guds løfter om Messias og hans rike nå er oppfylt og stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde.

Lovløse hadde korsfestet ham som hadde Guds lov. Alle er vi medskyldige, forklarte Peter (v 23, 36). Ingen dødelig evner å holde Guds lov - ikke av hele vårt hjerte, slik den hellige Gud krever. Den ene hellige og rettferdige gikk i alles sted. Peters tale gir ingen fornuftig forklaring – det er heller ikke mulig. Gud har sørget for det avgjørende sannhetsbevis da han oppreiste Jesus fra de døde på den tredje, slik Skriftene har sagt (26-28). Et under lar seg ikke bevise, bare bevitne – her av øyenvitner til den Oppstandne ved flere anledninger, til sammen godt over fem hundre ved en anledning. Med Jesu oppstandelse fra de døde stadfestet Gud sin rådslutning om verdens frelse i sin rettferdige Tjeners korsdød (v 23).

Døden kunne ikke holde på lovens oppfyller, den Hellige og Rettferdige (v24). Oppstandelsen bevitner den gjerning han var sendt for å gjøre. Med sin død hadde han fullført Guds frelsesplan og ble den rettferdighet som evangeliet åpenbarer av tro til tro, uavhengig av lovgjerninger (Rom 1:16f, 3:28). Det sammenfattende uttrykk er «syndenes forlatelse», som gis den enkelte i dåpen (v 38). Hva evangeliet kunngjør og dåpen gir, hører sammen med Jesu opphøyelse på Himmelfartsdagen, v 36 – «denne Jesus som dere har korsfestet, har Gud gjort både til Herren og til Kristus».

Ordene stakk dem i hjertet. Han er opphøyet, og vi er fordømt. Rådville spurte de, v 37 - *hva skal vi gjøre?* Peters svar stadfestet at Guds løfter om den nye pakt var gått i oppfyllelse. Han oppmuntret dem til å vende om, og hver og en la seg døpe «i Jesu Kristi navn til syndenes forlatelse. Da skal dere få Den Hellige Ånds gave» (2:38).

I Apostelgjerningene kap 2 leser vi en sammenfatning av Peters tale på vegne av de tolv. Talen belyser hva «Skriftens klarhet» består i: Guds vitnesbyrd om Jesu person og hans lidelse, død og oppstandelse ble stadfestet med skriftbevis, lært av Jesus. Her er ingen henvisning til en idèverden «bak» tekstene, men en presentasjon av den rett utlagte Skrift.

Lk 24:44 – «Det var dette jeg talte om da jeg ennå var sammen med dere og sa at alt måtte oppfylles som står skrevet om meg i Moseloven, hos profetene og i Salmene.»

Hva er da problemet? Guds frelsesverk i Jesu ringe skikkelse, lydig til døden på korset, strider mot all fornuft, og likeså mot troen på menneskets evne til å frelse seg selv, eller i det minste gjøre seg selv fortjent til frelsen. Med skepsis og innvendinger møter vi oss selv i døren. Vi tilhører en gjenstridig og vrangvillig slekt, forklarte Herrens apostel. Guds sannhet lar seg begripe med skriftbevis, stadfestet med Jesu oppstandelse, men ikke det meningsgivende innhold som evangeliet åpenbarer: Den lovoppfyllelse som ingen dødelig evner, den har Gud oppfylt i sin hellige og rettferdige Tjener Jesus (3:14).

Hva mennesket ikke evner, det gjør Gud i dåpen til syndenes forlatelse. Frelsen i Jesu død gir han den enkelte i dåpen, slik den Oppstandne hadde befalt, med løfte om salighet for hver den som tror (Mk 16:16). Med ham til gave, skal vi lære å leve i hans kirke og anvende frelsen, enhver på seg selv, underveis mot den dagen da Kristus kommer synlig i sin Guddoms herlighet og bringer sitt fullendte rike på den nye jord. (Mt 28:18-20).

Sammenfattende

I den forsamlede menighet er den Oppstandne virksom med evangeliet og sakramentene forvaltet i samsvar med hans befalinger. Her gir slik han oss forsoningens goder: Barnerett hos Gud, Kristi fornyende gjerning ved troen, det nye livet i troens lydighet, samfunn med Guds kirke i himmelen og på jorden, og arverett til den nye jord. Disse goder gis i dåpen kun av nåde på grunn av Kristi fortjeneste. Altså hører den bevitnede Jesus-historien i fortid sammen med dens fortsettelse i nåtid og framtid inntil freleshistoriens mål: Den kommende verden hvor Guds rettferdighet bor. Denne historie er beskrevet med den rett utlagt Skrift fra dens Herre, og stadfestet med Jesu legemlige oppstandelse fra de døde, slik Skriftene har sagt.

Skriftens klarhet var avgjørende for Herrens apostler den gang, og avgjørende for deres etterfølgere i prekenembetet alle dager. I likhet med Herrens utvalgte apostler, er en prest (el pastor) en Herrens delegat. I denne posisjon taler han og formidler Kristi ord og befalinger. Da står tilhørerne overfor den korsfestede og oppstandne Jesus Kristus: «Den som hører dere, hører meg» (Lk 10:16). Han er kirkens Lærer som åpner Skriftene for oss, og lar oss kjenne Gud gjennom Jesu persons hemmelighet og hans verk. Men blir kirkens lære og liv begrunnet med andre innsikter, bedrar vi oss selv og forfører andre med en kirkeimitasjon tilpasset menneskers idéer og tradisjoner.

Skriftens klarhet gammel nytt

Da bibelteologen Martin Luther oppdaget hva Skriftens klarhet (claritas Scriptura) består i, oppdaget han gammelt nytt fra kirkens begynnelse. Skriftens klarhet er «lutheranernes» identifikasjon med den gamle kirke i *skriftbunden* tradisjon. Dens kilde er Jesu undervisning i Skriftene, gitt videre til kirken i og med apostelordets lære. Luther bruker bildet om kilden og bekken nedenfor. Øker avstanden fra kilden, øker også tilsiget fra annet hold (Store Galaterbrevskommentar).

Luthers gjenoppdagelse vakte oppsikt den gang, for man var opplært til *å holde for sant det som Kirken lærte under pavens ledelse*. Sett i det bibelske perspektiv på historien

var den wittenbergske reformasjon en hendelse av eskatologisk art, da Gud grep inn på underfullt vis og brakte Skriftens klarhet fram i lyset. Denne hendelse gjelder en enhetlig lærehelhet, som i Nytestamentet har mange benevnelser. Følgende syv teser presenterer hva andre har beskrevet før. Leseren vil fort merke at tingene henger sammen.

(1) Skriftens troverdighet er av samme art som logikkens og grammatikkens regler, og matematikkens grunnsetninger.

Mange har villet forklare hvorfor ord og utsagn forbindes med et bestemt innhold. Tilbake står den underfulle kjensgjerning: Åpenbaringsordets Gud har villet det slik – for menneskenes skyld og for sin egen skyld.

Gud tar det menneskelige språk i bruk for å meddele den grunnleggende viten om Gud, mennesket og verden. Denne viten gis ikke umiddelbart – i dølgsmål eller ved okkulte prosesser, men middelbart - gjennom ordenes likefremme mening, begripelig for alle. Det medfører et maurflittig arbeid med grunntekstene på hebraisk og gresk, foruten oversettelser til mange språk. Da gjelder det å følge språkets og grammatikkens regler.

(2) Skriftens språklige klarhet (sensus litteralis) begrunner og klargjør Kirkens bekjennelse – aldri omvendt.

Skriftens indre mening kan ikke skilles fra Skriftens ytre klarhet. Denne binding danner det nødvendige villkår for å forstå hva et språk formidler, og likeså for vår søken etter kunnskap fra åpenbaringsordets Gud. Lik Jesu disipler den gang og aposteltidens kristne, er også vi henvist til bibeltekstene i deres likefremme mening. Veien til gudskunnskap går gjennom bibelordet. Det er "paradisets port", sier Luther og målbærer erfaringen fra kirkens begynnelse. Også vi går gjennom denne port under bibellesning, og når vi hører tekstlesningene og prekenen formidle læren fra Skriftens Herre. Da er han virksom med sin Ånd, åpner Skriftens mening og gir forstand til å forstå dens hemmelighet, Lk 10:16, 24:27, 45-47, Mt 17:5.

Dekket tas bort når mennesker gjenkjenner Messias-løftene i Jesus-historien. Sønnens komme i Jesu tjenerskikkelse lar oss forstå meningen med våre liv – og kirkens liv på jorden. Meningen sammenfaller med dåpens rette bruk, Rom 12:1f, 2 Kor 3:16, 1 Joh 5:9f.

Veien om bibelordenes ytre klarhet medfører avgrensninger. På apostolisk vis fører Guds kirke skriftbevis for rett lære og et liv etter Guds vilje, 1 Kor 15:3. Ingen "innsikt" kan ugyliggjøre den bibelutleggelse som apostelordets lære har gitt videre til kirken fra den historiske Jesus – kirkens Jesus, 1 Tim 6:20.

Utelukket er lære og liv begrunnet i synsing og føleri (spiritualisme). Utelukket er tilslørende deklarasjoner om enighet "på tilstrekkelig grunnlag" (reduksjonisme). Og utelukket er læretilpasninger til yndlingsidéer i samtiden (akkomodasjon). Den som spiller ut "mitt syn" eller "kirkens syn" mot bibelord om saken, har ikke forstått hva bekjennelse er i nytestamentlig mening (homologein, egtl samme-si).

(3) Skriftens overbevisende klarhet er innholdsbestemt.

Kilden til kirkens Kristus-bekjennelse er *Jesu undervisning* om sin lidelse, død og oppstandelse, "slik Skriftene har sagt", 1 Kor 15:3. Kilden er med andre ord sagt Skriftens enhetsgivende sentrum og sammenheng i kraft av Jesu persons hemmelighet – det inkarnerte Guds ord (Joh 1:14). Jesus fra Nasaret er "Guds rettferdighet", gitt verden av nåde i kjøtt og blod, Mt 4:17, 5:3, 17, 20, 6:33. "Unnfanget av Den Hellige Ånd, født av jomfru Maria" er denne Jesus det hovedunder som begrunner hans undervisning i "Moses og Profetene" om sin lidelse, død og oppstandelse. Jesu persons hemmelighet begrunner hans offentlige fremtreden med navnet "JEG ER". Med guddommelig autoritet kunne han si, Mt 5:21f osv - *Dere har hørt at*

det er sagt til de gamle /.../ Men jeg sier dere. Og denne autoritet stadfestet han med undergjæringer, når hans oppdrag var tjent med det.

Altså er Skriftens ytre ord og overbevisende innhold sammenvevd, men på en slik måte at det er han som avklarer denne samhörighet med guddommelig autoritet. Den har Guds stadfestet da han reiste Kristus opp fra de døde, "slik Skriftene har sagt", 1 Kor 15:3.

Men skilles innholdet fra ordlyden, forrykkes grunnvollen og kirken ødelegges. Er bibeltekstene uklare for oss, er årsaken å finne i vår fordervede fornuft og forvrengte vilje. Guds fiende – Satan, har forblindet våre sinn, og det ligger oss nær å problematisere og bortforklare bryssomme læreutsagn fra Kristus, alternativt lese privatmeninger inn i dunkle steder. I likhet med de første disipler, er også vi henvist til Skriftens Herre, som åpner "Skriftene" for oss og gir forstand til å forstå det som står skrevet om ham og hans verk i fortid, nåtid og framtid. Så er det ikke vår erkjennelse som begrunner Skriftens klarhet, like lite som den blir opphevet med vår manglende erkjennelse.

Myten om «den uklare Bibel» stiller saken på hodet. Problemet er ikke Guds problem, men alles problem. Da ligger den bekvemme løsning nær - å bruke manglende erkjennelse som et dydens fikenblad. Men disipler lever etter regelen, **Jes 8:20 – Til ordet og til vitnesbyrdet!** De hører Kristi ord og lar klare steder belyse de dunkle, eller "tar hatten av", som Luther sier, og går forbi. Alltid er vi avhengige av "barnekårets Ånd", som vitner med bibelord om Guds verk til frelse i Kristus, Rom 8:14-17.

(4) Årsaken til Skriftens klarhet er den samme for oss som for Herrens apostler og aposteltidens kristne: Gud har oppfylt sine løfter - gitt ved "Moses og Profetene", og stadfestet Jesu undervisning som sin egen da han reiste Jesus opp fra de døde.

Skriftens hemmelighet er Jesu persons hemmelighet, stilt fram for verden i gudmenneskets lidelse, død og oppstandelse. Han er Guds løfters "amen" (2 Kor 1:20). Hva Gud har talt "til fedrene ved profetene" har han oppfylt i Sønnens tjenerskikkelse, Heb 1:1f. Oppfyllelsen stadfester Skriftens mening og begrunner evangeliet om synderens rettferdiggjørelse ved tro (Rom 1:17). "Om dere trodde Moses, skulle dere tro meg, for om meg skrev han", Joh 5:46.

Det gamle testamentes klarhet omfatter prekenembetets oppdrag i den nye pakts kirke. Like fra begynnelsen har den bekjennende kirke stadfestet Kristi lære med Skriftens ord. Denne form for begrunnelse er ikke vilkårlig, selv om Kristus-bekjennelsen ble gitt lenge før det nytestamentlige kànon forelå. Rekkefølgen er megetsigende: Først *Jesu undervisning* i "Skriftene", så kirkens *Kristus-bekjennelse* (Mt 16:16, 19). Deretter fulgte *prekenembetet* på Kristi vegne (jf Apg 15:16f). Ikke en gang en Herrens apostel hadde myndighet til å fremme lærdommer i strid med den rett utlagte Skrift fra dens Herre. De er falske profeter de som støtter seg til lærdommer fra andre tider og steder.

Takket være Skriftens ordlyd, kan vranglæren avsløres når den viser ansikt i skrift og tale. Ordlyden lar oss oppfatte de fremgangsmåter som bærer galt av sted – når superapostler reserverer seg mot apostelordets lære med henvisning til eget «skjønn» og kirkens «syn». Denne fristelse følger kirken som en skygge. I likhet med kirkens Herre, blir også kirken, og især prekenembetets utøvere, stadig fristet til læretilpasninger på samtidskulturens vilkår, Mt 4:1-11, 16:21-23, osv.

(5) Skriftens meningsgivende klarhet er "den fagre skatt", gitt kirken i og med apostelordets lære.

Kirkens Kristus-bekjennelse markerer forskjellen mellom lov og evangelium. Uten bekjennelsen til Kristi person og verk, ligger det et "dekke" over Loven, når den leses. (2 Mos

34:33, 35, jf 2 Kor 3:13-15.) Da gjør man lovgjæringer til frelsesvei uten å forstå lovens siktemål (Rom 10:4) i det Kristus-vitnesbyrd som ordlyden formidler.

Det fins ingen umiddelbar tilgang til meningen i Skriftens ordlyd. Det apostoliske og profetiske Kristus-vitnesbyrd lar oss forstå hva vi trenger å vite om Gud, mennesket og verden. Denne viten fremgår stadig tydeligere gjennom Det gamle testamentes skrifter, og klarest i apostelordets vitnesbyrd om løftenes oppfyllelse i Jesus fra Nasaret.

Tilgangen gis med Skriftens ytre klarhet, så vi av ordlyden lærer å forstå hva "Moses og profetene" sier om Kristus. Da er den oppstandne Kristus nærværende og virksom med sin Hellige Ånd. Med sin undervisning tar han dekket bort. Da forstår vi den indre mening som ordene gir – vi oppfatter hva ordene vitner om Kristi person, lidelse, død og oppstandelse, og deretter begynner vi å anvende "Skriftens klarhet", enhver på seg selv, og stadfeste Kristus-bekjennelsen med skriftbevis.

Denne innsikt i Skriftens klarhet hører sammen med Den Hellige Ånds indre vitnesbyrd i hjertene, som skjer i kraft av «Kristi ord» under bibellesningen eller prekenen (Rom 10:17). Dette forhold svarer til Jesu avskjedsord til apostlene, **Joh 14:26** – *Den Hellige Ånd, som Faderen skal sende i mitt navn, han skal lære dere alt og minne dere om alt det jeg har sagt dere* (jf v 16f). De som kommer til troen ved apostelordets lære (Joh 17:20), de er salvet av Den Hellige Ånd (1 Joh 2:20, 27). De holder fast ved lære fra Sønnen og Faderen.

Det vitner om falsk åndelighet når bibelord om Åndens gjærning blir misbrukt til bevis for innsikter i strid med apostelordets lære fra Kristus.

1 Kor 2:14f – slik et menneske er i seg selv, tar det ikke imot det som hører Guds Ånd til. For ham er det uforstand, og han kan ikke fatte det, det kan bare bedømmes på åndelig vis. Men et Åndens menneske kan dømme om alle ting, men selv kan han ikke bedømmes av noen annen.

Hva er en bedømmelse "på åndelig vis"? Det illustrerer Paulus med bruk av skriftbevis mot den falske åndelighet den gang og alle tider (1 Kor 1:1-3):

1 Kor 1:18f, 2:1-5, 8f, 13, 16 osv. Jf 1 Mos 1:6f, Sal 6, 4-11, Joh 6:63, 68, 2 Kor 3 (om forskjellen mellom lovens embete og evangeliets embete).

Vi lever i endetidens messianske drama, beskrevet i det apostoliske og profetiske ord. Demoniske makter angriper Skriftens klare vitnesbyrd om Guds nådige rettferdighet i Kristi lidende lydighet, til frelse for hver den som tror. Da er Guds Jesus-vitnesbyrd kirkens trosforvar: Seieren er allerede vunnet i en bevitnet Jesus-historie, og allerede stadfestet med Sønnens legemlige oppstandelse fra de døde, slik Skriftene har sagt (Lk 24:36-48, 1 Joh 5:1-12, Åp 2-3). Guds Jesus-vitnesbyrd gir klar beskjed. Troens visshet er grunnet på "Ordet om korsset" - i bønn og årvåkenhet. Når han kommer som komme skal, da skal han si til sin Faders velsignede, **Mt 25:34** – *ta det rike i eie som er gjort i stand for dere fra verdens grunnvoll ble lagt*. - Alle Guds velsignelser er sammenfattet i dette løfte.

(6) I likhet med Kristi utvalgte apostler, er deres etterfølgere i prekenembetet "Kristi tjenere og forvaltere av Guds hemmeligheter", 1 Kor 4:1. Blant dem hører den rett utlagte Skrift fra dens Herre.

Gjennom kirkens historie mottar kristne apostelordet "som Guds ord, som også er virksomt i dere som tror", 1 Tess 2:13, jf Apg 2:42. Mottakelsen omfatter anvendelsen, enhver på seg selv. Ånden virker med Kristi ord troens under, og ved troen det nye livet under Kristi herredømme. Slik bygges Guds kirke på apostlenes og profetenes grunnvoll (Et 2:20 osv), det vil si den kirke som Kristus på Dommens dag kaller "min Faders velsignede", Mt 25:34. Denne velsignelse "fra de himmelske verdener", Ef 1:3, er gitt kirken av nåde i og med Skriftens ytre

ord. Denne velsignelse – og ingenting annet – legitimerer kirkens virksomhet hvor som helst på denne jord. Vi er utsendt.

Apostlenes legitimering gjentok seg i den wittenbergske reformasjon, og skal fortsette inntil Dommens dag, **Apg 4:20** – *vi kan ikke tie med det vi har sett og hørt*. Derfor er det feil å overlate reformasjonens legitimitet til Kristi dommergjerning på den ytterste dag. Apostolatets kirke er ingen utopi, og kirkens fremtreden er ikke overlatt til menneskers skjønn. Kristus legitimerer hele veien sin kirkes fremtreden med apostelordets lære fra ham og Faderen, **Joh 17:20** – *jeg ber /.../ også for dem som ved deres ord tror på meg*.

Kirkens troverdighet er det "troverdige" evangelium, begrunnet i Kristi utleggelse av "Skriftene" og stadfestet med Kristi oppstandelse fra de døde. Derfor må en Kristi delegat og medarbeider legitimere seg på troskapens vilkår, 1 Kor 4:1f, Tit 1:9. Her er ingen forskjell mellom en Herrens profet i den gamle pakt og Kristus med sine apostler og deres etterfølgere i den nye pakt. Med gudbevitnet legitimitet fremtrer Guds kirke med sikre kjennetegn i tidens løp (CA 7).

Eksempel: Gud gav profeten Jeremia oppdraget å forkynne *alt* Guds ord med livet som innsats, verken mer eller mindre, Jer 26:2, 8, 15. I stedet for å drepe ham, måtte folket erkjenne: *"Han har talt til oss i Herrens, vår Guds navn"*, v 16.

Falske profeter underkjenner eller utelate Herrens ord, enten som selvopphøyet kontrollør eller som lojal tjenestemann i menneskers navn. Med umiddelbar konsekvens må menighet og prest søke legitimitet i snusfornuft og kvasiteologi, Mt 7:15, Rom 16:17. Den som det gjør, *"forfusker og driver handel med Guds ord"*, 2 Kor 2:17, jf Mk 8:38, 1 Pet 2:8. Men det man forfusker, blir domsord på den ytterste dag, Joh 12:48, jf 1 Sam 15:23.

(7) Konkordiebokens bekjennelser lar oss bevitne Skriftens indre klarhet med Skriftens ytre klarhet – om Gud, verden og mennesket.

Samme meningsinnhold kan uttrykkes med andre bekjennelser og formularer, for innholdet er tilgjengelig for alle. Avgjørende er Kristi posisjon som kirkens Lærer, som har utlagt "Skriftene" for oss. Et eksempel er Kristi ord over fremsatt brød og vin: *"Dette er mitt legeme /.../ Dette er den nye pakt i mitt blod"* osv. Ordene sier presist og likefrem hva det er, det som presten rekker frem og nattverd gjestene spiser og drikker. Kirken bekjenner ikke hva øynene ser og fornuften sier, men bekjenner i ord og handling hva Skriftens Herre sier like frem.

Kirkens bekjennelse hviler ikke i kulturtilpasset subjektivitet og tidsbetinget gyldighet, men i Skriftens ytre og indre klarhet. Derfor har Konkordiebokens bekjennelser blivende gyldighet i kraft av det Guds ord de bevitner på apostolisk vis. Bekjennelsene er våre trosbekjennelser i kraft av Guds bekjennelse, som stadfestet med Jesu undergjerninger hvem han er, og med oppstandelsen fra de døde hva han har gjort.

Eksempel: De tre trosartiklene. Når vi bekjenner personenes vesen og verk i Den Hellige Treenhet, bekjenner vi Skriftens indre klarhet i dens ytre klarhet. Men tar man Kristus bort fra Skriften, hva er da tilbake? spør Luther.

Skriftbevis er av grunnleggende betydning i prekenembetets gjerning. I så henseende er det ingen forskjell mellom en Herrens apostel og en prest (pastor). Når Det gamle testamentes skrifter utlegges, er den ytre, språklige klarhet troens sikre fundament. Inngangen til Det gamle testamente går derfor *via det apostoliske ord*. Med skriftbevis fremstiller prekenen det apostoliske og profetiske Kristus-vitnesbyrd, og begrunner troen med en bevitnet Jesus-historie, slik Skriftene har sagt. Til følgene hører arbeid med grunnteksten og oversettelser til morsmålet på Skriftens vilkår.

Til slutt:

Vi er vant til prekenens plass *etter* skriftlesningene. Årsaken er ingen uklarhet ved tekstene, men prekenembetets *oppdrag* for tilhørernes skyld - å utlegge prekenteeksten i samsvar med Skriftens ytre og indre klarhet, slik Kristus har vist. Da er Kristus vår Lærer.

Rom 10:17 - Troen kommer av prekenen, og prekenen ved Kristi ord. Joh 5:39. Esek 3:17-19, Heb 13:17.

Skriftlesningene har prioritet fremfor prestens el predikantens preken. Prestens posisjon skal være aposteldisippelens posisjon. Det er ingen selvfølge. Det rangsnudde forhold tilslører Skriftens klarhet, motsier apostolatets Herre og markerer et annet apostolat. Årsaken er arvesyndens kraft i menneskets innerste. Med lesningenes prioritet for øye, fremsier vi trosbekjennelsen *etter* dagens evangelielesning, det vil si før prekenen. Med denne rekkefølge bevitner vi Skriftens klarhet med et «Gud være lovet, halleluja».

SKRIFTENS KLARHET I KIRKENS PRAKSIS

Skriftens klarhet blir anfektet fra to hold: Fra det ene hold med henvisning til avskriverfeil og tekstenes upålitelighet, og fra det annet hold med henvisning til motstridende fortolkninger og meninger av subjektiv art. La oss se nærmere på innvendingene!

Øversetterfeil og tekstvarianter

Nyttestamentlig tekstvitenskap handler om avskriverfeil og tekstenes pålitelighet. Originaltekster fins ikke. Studiet må basere seg på henimot 6000 avskrifter (papyrusfragmenter, pergament-codexer, oldtidsoversettelser, kirkefedre-sitater og lectionarier til liturgisk bruk). Før boktrykkerkunsten var oppfunnet, ble bøker kopiert ved å skrive dem av for hånd. Da var det ikke til å unngå at misforståelser og unøyaktigheter forekommer i avskriftene. Det hendte også at avskriveren "rettet på" teksten for å bringe den i samsvar med egen oppfatning. Med hjelp av gullsmed Johann Gutenbergs boktrykkermaskin ble Psalteret utgitt i året 1457. Snart kunne siste skrivermunk sette punktum for den gamle avskrivertradisjon.

Såkalte "tekstvarianter" synes å motsi grunntekstens språklige klarhet, og blokkere vår tilgang til den opprinnelige mening. Blant fagpionerene på 1700-tallet trakk noen liberalteologiske slutninger, mens andre kom til motsatt resultat: Tekstvariantene styrket tekstens pålitelighet. Når man i vår tid vil rekonstruere grunnteksten, må man kjenne til alternativene som en oversetter må ta stilling til. Alternativene fremgår av noteapparatet nederst på siden i Nytestamentet på gresk i vitenskapelig utgave. De spørsmål som avskriverfeil reiser, må løses i hvert enkelt tilfelle.

Tekstvariantenes betydning bør ikke overdrives. Hvem forkaster en avisnyhet på grunn av trykkfeil? Tekstvariantene gjør det mulig å påvise avvik fra originalteksten. Dessuten er avvikene som regel uten betydning for tekstens budskap. Det gjelder også i de tilfeller hvor avskriften er skadet.

Bibeltekstens autoritet som Guds ord består, tross skrivefeil eller ombytting av ord med et annet. De rokker ikke ved bibelsk lære om skapelse og gjenløsning, eller ved det apostoliske og profetiske Kristus-vitnesbyrd. Tar vi avskrivernes skrøpeligheit i betraktning, og de problemer som tekstvariantene innebærer for oversettere og bibeltolkere (eksegeter), er det et Guds under at Kristi utleggelse av Skriftene, og vitnesbyrdet om Guds gjenløsningsverk i ham er blitt formidlet til denne dag. Og nå over til innvendingene fra det annet hold.

Forestillingen om den uklare Bibel

har fulgt kirken fra begynnelsen med bibellesning på fornuftens vilkår og med skinn av vitenskap (jf sadduséerne og senere Markion).

Mennesker søker den bekvemme forklaring som fornuften begriper og godtar (jf socialismen). Når sannhet og løgn blir sidestilt i gudstjenestelige ordninger, står døren åpen for Guds fiendemakter i kirkens rom. Det praktisk-kirkelige uttrykk lar "ja" og "nei" til apostelordets lære lyde fra fellesskapets prekestoler og lærekatedre. Virkningen på lære og liv er kirkeødeleggende. Resultatet er *kirkeimitasjoner basert på kvasiteologi*.

Eksempler: Relativismens justis sidestiller kristendomsfaget med sekulære livssyn og fremmede religioner i et og samme fag. - Romerkirkens sidestilling av Skrift og Tradisjon, innordnet læreembetets forvaltning. - økumeniske avtaler om kirkefellesskap på "tilstrekkelig" grunnlag.

Eksempelene vitner om *mistro til språkets mulighet* til å formidle et meningsgivende innhold her og nå og i tidens løp. Paradoksalt nok, blir mistroen til språket motsagt at den meningsformidling som faktisk pågår i samsvar med grammatikkens og logikkens regler.

Mistroen til språket rammer i første omgang Guds opprettholdende gjerning, den han gjør ved hjelp av menneskenes språk (den naturlige lovåpenbaring). I neste omgang rammes Kristi læreformidling, den han gjør ved hjelp av trofaste embetsutøvere (kirkens apostoliset). Likevel blir bibeltekster opplest og Kristi ord høres over fremsatt brød og vin.

Denne mistro til bibelordene stiller leser og tilhører i et uforpliktende forhold til ordlyden. Skeptikeren finner det avgjørende moment et annet sted. Et eksempel er Borgå-avtalen om kirkefellesskap mellom «anglikanere» og «lutheranere». Begrunnelsen er enighet «på tilstrekkelig grunnlag», uttrykt i generelle vendinger og vage ord. Slik blir den rett utlagte Skrift fra dens Herre underkjent – og dermed dens autoritet og enhetlighet. Man godtar tilslørende språkbruk som regel og rettesnor for kirkens lære og liv. Med stor konsekvens blir kirkens bekjennelse redusert til en tids- og kulturbetinget «erklæring» eller «avtale» av historisk interesse.

Begrunnelsen er et illusjonsnummer. Man later som om kirkens grunnvoll (jf Ef 2:19ff) er et minste felles multiplum i læren. Illusjonen tilslører *det kirkesosiale produkt* av menneskers føleri og funderinger, ofte på høyt abstraksjonsnivå og tilgjengelig for en selvopphøyet elite. Kristi kirke lever godt uten denne kvasiteologiske virksomhet.

Hvor allmenntjenesten overstyrer bibelbruken, griper mistroen om seg i de fornektelser som forsterker mistroen til Skriftens ytre klarhet (1 Mos 3:1). Jesu ord om leiesvennen gjelder den unnfalldenhet som åpner for "tyver og røvere" (Joh 10). Alternativet består i den hyrdeomsorg som vokter Guds hjord etter Ordets regel, og nærer den forsamlede menighet med den rett utlagte Bibel fra dens Herre, stad Jesu oppstandelse fra de døde og hans befalinger til apostolatets kirke.

Apostolatet består med den tilregnede rettferdige, begrunnet i Kristi lidende lydighet og virksomme nærvær, slik Guds ord og løfter ved profetene vitner om ham. Derfor hører disipler Kristi røst og etterfølger ham. De kjenner ham i hans selvhengivende kjærlighet inntil døden på korset, og med ham til gave, er etterfølgernes mangler skjult under kjærlighetens kappe (1 Pet 4:8b).

Men blir kjærligheten troens vilkår, er den rettferdighet som evangeliet åpenbarer, gått tapt Den Oppstandnes marsjordre blir overhørt – å forkynne omvendelse og syndenes forlatelse for alle folkeslag (Lk 24). Med kirkeomdannende kraft blir kirkens virksomhet innordnet yndlingsidèer i samtiden, og kirkefellesskapet prisgitt superapostlenes velmende påfunn og bes-

serwissen. Resultatet er kjent fra kirkens historie: En kristeliggjort lovreligion i et avkristnet folk, likegyldig for de fleste. I lovreligionens mørke er alle katter grå.

Skriftens ytre klarhet utelukker skjulte sannheter

Åpenbaringsordets sannhet fins hverken "bakom" ordene – i forfatterens hode, eller "over" ordene - i en tidløs, overjordisk sannhet (allegorisk tolkning), eller "innover" i ordene - i drømmer, syner og indre åpenbaringer. Åpenbaringsordets sannhet er heller ikke å finne ved å søke bort fra ordene til andre steder, tider og personer, og påberope seg støtte i et læreembete som forvalter og videreutvikler kirkens tradisjon.

Dunkle steder fins, men heller ikke de rokker ved Skriftens klarhet. Tids- og stedsopplysninger kan være uklare, og skikker likeså o.l. Selv om slike tilfeller berører læren, fremgår meningen i lys av klare steder, også kalt "læresteder" (sedes doctrinae).

Læreforvirring i nåtid aktualiserer følgende veivalg: Enten holde fast ved det apostoliske ord med dets skriftutleggelse fra Herren, eller holde seg til mennesketanker om Gud og guddommelige ting (1 Tim 6:3). Mennesketanken har en forkjærlighet for dunkle steder "Dunkle gestalter" vantrives i lyset (Pieper-Müller, s 137). Man søker det generelle, vage prinsipp som begrunner et høyere gode eller en interesse med "ny innsikt". Og lik stoikerne i antikken etablerer man et tenkt *ingenmannsland* for meningsbrytninger og utkrystallisering av "kirkens syn" på rett og galt, sant og falskt. I det postmoderne svermeri har forestillingen status som «mitt område» - eller et tenkt revir hvor "jeg" lever i frihet fra andre bud enn mine egne, og krever andres respekt for mine valg, min levemåte osv. Den kristeliggjorte variant er på flukt fra ubekvemme bibelord og tekster i kirkens rom.

Skinner vi Kristi lære fra «det som står skrevet», gis ingen oppklaring. Den gis i og med tekstenes ordlyd, når vi skjelner mellom "at" og "hvorfor". Oppklaring skjer ved å lese bibeltekstene i lys av Jesu undervisning om sin lidelse, død og oppstandelse på den tredje dag. Da mottar vi den gudskunnskap som bibelordene formidler, og passerer dunkle steder for å unngå syensing og spekulasjon. Dette forhold leder over til neste punkt.

Skriften er "sin egen tolk" (sui interpres).

Regelen "Skriften er sin egen fortolker" sier ikke at vi må utlegge ethvert bibelsted i lys av andre steder. Regelen om sammenligning gjelder de steder hvor teksten er flertydig eller uklar. Men anvender man regelen på steder hvor meningen fremgår likefrem - som i vanlig språkbruk, da bærer det galt av sted.

Illustrasjon: Jesu tydningsord over fremsatt brød og vin: "Dette er mitt legeme" osv. For å få frem Jesu "egentlige" mening, gjorde Andreas Bodenstein (Carlstadt) – og etter ham Zwingli - en sammenligning med Jesu ord i *Joh 6*. I reformert tradisjon er tolkingsregelen en *bortforklaringsregel*, i den hensikt å finne fram til den mest bekvemme og samlenne løsning på brysomme bibelord og emner. Men her som ellers må en tolk bedømmes på ordene han oversetter, og ikke på evnen til å bortforklare dem.

Skriftens ytre, språklige klarhet foreligger når den historiske sammenheng og den språklige konstruksjon er problemfri og grei. Det betyr ikke at alle bibeltekster er lette å forstå, eller at det er unødvendig å se uklare steder i lys av klare steder, eller at den språklige klarhet er begrenset til bestemte lærestykker.

Dunkle steder kan komme av et uvanlig ord, eller en ukjent konstruksjon, eller manglende viten om den historiske sammenheng. Løsningen fremkommer som oftest ved hjelp av parallellsteder om emnet. Hjelpemidler er grammatikker, leksika og historiebøker. Slikt arbeid

forhindrer bortforklarende tolkninger og alle forsøk på å finne meningen et annet sted. Det er i erkjennelse av egen begrensning vi går forbi vanskelige steder (2 Pet 3:16).

SKRIFTENS KLARHET I DET FRELSESHISTORISKE PERSPEKTIV

Skriftens klarhet plasserer Skriften i det frelseshistoriske perspektiv. Frelshistoriens *sentrum og høydepunkt* i himmelen og på jorden er Guds forsoning med verden i Jesu Kristi korsdød.

I den gamle pakt (GT) har Gud talt til dom og frelse for sitt utvalgte folk - direkte med profetord, indirekte ved hendelser, personer og institusjoner (typologier). Hver for seg og til sammen peker skriftene i GT fremover i historien og krever Guds oppfyllelse i en ny frelseshistorie, herligere enn den gamle. Frelshistorien i den nye pakt er bevitnet i Nytestamentets skrifter, men enda ikke avsluttet. Siste akt er Jesu Kristi gjenkomst i sin Guddoms herlighet. Hele frelseshistorien er Guds løfters historie, hvor Gud er samme handlende subjekt – Abrahams og Isaks og Jakobs Gud.

Nytestamentets skrifter viser hva den radikalt nye og rette GT-utleggelse består i (1 Kor 2:11ff), og hvilke befalinger Kristus gav før han ble opphøyet (jf Apg 1:2f). Selv om Kristi utleggelse var radikalt ny for tilhørerne, var den forberedt i den gamle pakts historie og ble mottatt av Kristi utvalgte apostler. Det var dem han utrustet med Den Hellige Ånd mer andre kristne til den kirkegrunnleggende oppgave - å overgi den rett utlagte Bibel til kirken i den nye pakt. Guds vitnesbyrd da han oppreiste Jesus fra de døde, stadfestet Skriftens ytre og indre klarhet og begrunner apostolatets kirke i tidens løp.

2. «APOSTLENES LÆRE» - NOEN LINJER I DEN NYTESTAMENTLIGE TRADERING

En lærehelhet samlet kirken like fra begynnelsen (Apg 2:42). I så henseende representerer ikke Nytestamentet noe nytt.

5 Mos 4:2 – Dere skal ikke legge noe til det jeg befaler dere, og ikke trekke noe ifra (12:32, jf Åp 22:18f).

Gjør man hva Gud her forbyr, demonstrerer overtro på menneskets evner for Gud og ringeakt for Guds ord. Man begynner med et forsiktig forbehold, lik revnen i en høy mur, Jes 30:13 – Etter hvert blir reservasjonene flere og tilleggene mange. Til slutt omfatter forfallet hele muren styrter sammen. (Jer 6:13, 8:10). Kirkefelleskap «på tilstrekkelig grunnlag» er ødeleggende for kirken.

Her presenterer jeg noen linjer i et tilbakeskuende blick på apostlenes læreoverlevering i aposteltiden. Jeg begynner med et skrift som hører med til «de apostoliske fedre» eller første generasjon etter apostlenes bortgang.

1 Clemens-brev (år 96)

er et inntrengende formaningsskriv fra prestekollegiet i Rom, ført i pennen av presten Clemens. Foranledning: En åpen *kirkerettskonflikt* i Korint-menigheten.

Clemens minner adressatene om *sendelsesrekken*, ellers kjent fra Johannes-evangeliet, og senere anskueliggjort i Apostlenes gjerninger og Paulus-brevene. Dens opprinnelse er *Faderens sendelse av Sønnen* i Jesu Kristi skikkelse. Deretter fulgte *Kristi utsendelse av sine utvalgte apostler* - utrustet med Den Hellige Ånd på Pinsedagen, og etter dem - *apostlenes etterfølgere* i det nytestamentlige presteembetet (presbytere el biskoper, oppr synonymt).

Prekenembetets oppdrag og fullmaktene – nøklemakten – er konstant i tidens løp: Å gi videre apostelordets lære fra Kristus Jesus i preken og undervisning. Den oppstandne og opphøyede Kristus er kirkens Herre og Lærer, nærværende og virksom med apostlenes ord fra Skriftens Herre. På denne faste grunnvoll, lagt i begynnelsen, blir kirken bygd opp som «Guds hus» og «tempel», hvor den oppstandne Kristus er den levende hjørnestein.

Mot denne bakgrunn innskjerper Clemens menighetens rette bruk av *kallsretten*. Den er ikke gitt menigheten for å tjene menneskers interesser. Kallsrettens begrunnelse og motivering er gitt med apostolatet fra begynnelsen, og dets gudgitte autoritet og gyldighet består i all ettertid (kap 42, se 40-47). Dette er i samsvar med "*den velkjente og edle rettesnor* (kånon, regula) *som vår overlevering inneholder*" (7:3). Det fremgår av brevet at til denne "*velkjente*" rettesnor hører liturgiske formler, kateketisk stoff og "*Herrens bud og forordninger*" (2:8, jf 1 Tim 1:18a etc). Rettesnoren hindrer at "*alle går etter sitt hjertes onde lyster*" (3:4).

Fra Herren har apostlene mottatt og gitt videre *kirkens gudgitte underordningslære og rett*. Når Herrens bud og forordninger kommer til anvendelse, skal underordning følge (44-45:3). Derfor er det "*ytterst skammelig, og uverdigg for livet i Kristus*", *når en menighet "setter seg opp mot prestene"* (presbyterne, 47:6).

I likhet med den gamle pakt fins det heller ikke noe selvvalgt embete (el kall) i kirken. Følgelig er *enhver selvtekt utelukket overfor prester som trofast utøver embetet etter Guds ord og vilje*.

Karakteristisk er formaningen, **46:4** - *Derfor skal vi holde oss til de uskyldige og rettskafne*, dvs underordne oss prester som trofast overgir hva de har mottatt fra Herren og hans utvalgte apostler (57:1-2, jf Jak 4:1, 8). I den aktuelle konflikt blir påminnelser om overleveringen fulgt av formaninger til omvendelse og henvisninger til forbilledlige eksempler fra Den gamle pakt og aposteltiden (5-6). Vi fornemmer nærhet til apostelen Paulus og fortrolighet med Det gamle testamente og apostelbrev (53:1). Jeg summerer:

- Vekten ligger på *sendelsen*, ikke på sendelsesrekken. Utsendingen (el delegaten) representerer Kristus, og overgir budskapet med den autoritet Kristus har.
- Sendelsen er *lærebasert* – ikke personbasert, med unntak av lærens guddommelige utspring i Jesu person.
- Sendelsen består på *troskapens vilkår*, med prester/biskoper som formidler apostelordets lære fra Kristus, og formaner til underordning og omvendelse i samsvar med Herrens bud og "de helliges eksempler".

Johannes-skriftene

Johannes-brevene viser til overleveringen "fra begynnelsen", **1 Joh 1:1** – *Det som var fra begynnelsen, det vi har hørt, det vi har sett med våre øyne, det vi så og våre hender tok på, om det bærer vi bud, om livets ord* (2:7, 13f, 24, 3:8, 11).

Det siktes her til Begynnelsen i absolutt mening. **Joh 8:25** – *De sa til ham: «Hvem er du?» Jesus sa til dem: «BEGYNNELSEN, som jeg også sier dere»* (1 Mos 1:1, Kol 1:18, Joh 1:1, 1 Joh 1:1, Åp 3:14, 21:6, 22:13).

Johannes-evangeliet innleder med Jesu guddomsperson "fra begynnelsen" – det vil si personens preeksistens. Jesu persons hemmelighet foreningen av Guddom og manndom i Jesu person er derfor av grunnleggende betydning for hans virksomhet. Enten det er tale om hans lidelse, død og oppstandelse ligger vekten på det store under – foreningen av Gud og menneske i jomfru Marias morsliv. Med hensyn til Jesus-historien, supplerer den gamle Johannes de andre evangeliene med syv undergjerninger og læresamtaler – og til sist med avskjedstalen for apostlene og den øversteprestelige bønn før sin store lidelse.

Åpenbaringsbokens adressater - syv menigheter i Lille-Asia (2-3) - representerer hele Guds kirke gjennom endetidens trengsler inntil Kristi gjenkomst. De syv illustrerer kirkens situasjon på jorden. Kirken er i denne verden alltid en kirke i krise, utsatt for fristelser og farer både utenfra og innenfra.

Utenfra truer falske apostler (2:2), spott og fengsel (2:9f), martyriet (2:13), og den falske kvinnefrigjøring i opposisjon til Guds skaperorden (2:20, jf 1 Kor 14:34-38, 2 Tim 2:8ff). *Innenfra* truer frykten for lidelser og prøvelser (2:10), den falske kirkefred med rom for vrang lære (2:14-16, 20), vanens sløvende makt (3:10) og den selvtilfredse lunkenhet (3:16f).

Kriseløsningen forutsetter en menighet som erkjenner at den er fattig og svak i seg selv, og derfor holder fast ved «mitt ord» og ikke forneker «mitt Navn» - inkarnasjonens under (3:8). Hva dette innebærer, belyser den oppmuntrende formanings som avslutter hvert sendebrev: «*Den som har ører, hør hva Ånden sier til menighetene!*»

Formaningene stadfester kirkens grunn. Nå gjelder det å holde fast på «mine ord» - Kristi ord, gitt videre til kirken i begynnelsen (2:24f) – *tro til døden* (2:10). Altså viser ikke formaningen til en umiddelbar åndsopplysning, men til Den Hellige Ånds gjerning med Kristi ord. *Joh 16:14 – Han skal forherlige meg, for han skal ta av det som er mitt, og forkynne det for dere* (15:26f, 17:20). Det er ikke mangler ved Kristi lære som er årsaken til krisens kirke, men arvesyndens motstand i menneskets innerste – i bibelsk språkbruk kalt «hjerte».

Målestokken for Jesu «visitas» er den lære som apostlene mottok fra ham og ga videre til kirken. Kristus er «det troverdige og sanne vitne» (3:14, jf 1:5)), og hans Ånd vitner med hans ord (jf Sannhetens Ånd, Joh 14:17, 15:26, 16:13). JeKristi tjener Johannes er troverdig fordi han «har vitnet om Guds ord og Jesu Kristi vitnesbyrd, hva han har sett» (Åp 1:2, jf Joh 1:14, 1 Joh 1:1, 3). Krisen overvinnes med apostelordets lære i en menighet «som følger Lammet hvor det går», Åp 14:4. Johannes formaner til å formidle apostlenes lære og avvise vrang lære med frimodighet.

Åpenbaringsbokens tilbakeblikk på Jesus-historien og kirken i aposteltiden (år 95/96) er innordnet *håpets oppfyllelse*. Begrunnelsen er gitt med gudmenneskets selvhengivende kjærlighet inntil døden lydig, og oppfyllelsen foregrepet med hans legemlige oppstandelse fra de døde. Verdens gjenløser bærer sårmerkene, når han kommer med skyene, synlig i sin Guddoms herlighet (Åp 1:7). Da er han midleren for den kommende verden med tilstander som overstiger enhver fatteevne, beskrevet med en billedbruk som lar oss ane det utsigelige (21:1-3).

Åpenbaringsboken er *kirkens historieteologi*. Guds slaktede Lam er det meningsgivende sentrum i Guds skaperverk – midleren for både skapelse og gjenløsning, og nøkkelen til å forstå verdens historie i lys av Guds frelsesplan. Lovsangen i den himmelske verden er den nye sang (5:9, 14:3, 15:3), hvor Lammet som ble slaktet, er det utgrunnelige tema (5:12, 13:9). Dets seier over Guds fiendemakter er vunnet allerede. Følgelig er ikke den himmelske lovsang ny i den forstand at den er ukjent for den kjempende kirke. Lovsangen omfatter kirkens lovprisning her nede. Kirken er «de som følger Lammet hvor det går» (14:4) med takk-

sigelser for Guds underfulle inngripen til frelse for sitt folk, og for Guds føremåte gjennom alle trengsler, slik Moses gjorde (15:3f, se 2 Mos 15).

Kilden til Åpenbaringsbokens trøstemotiv er bokens høydepunkt og bokstavelige midtpunkt – synet av *Paktens Ark i det himmelske tempel* (Åp 11:19). Synet stadfester at Guds herlighet - som her var skjult i Jesu skikkelse, går foran kirken i Lammets spor (jf 1 Sam 4). Han er det troverdige og sanne vitne, BEGYNNELSEN til Guds skaperverk (3:14), og selve garantien for håpet om å få se Guds herlighet. Synet av paktkisten er det høydepunkt som bestemmer Åpenbaringsbokens disposisjon, bygd opp lik en geometrisk figur i trinnvis oppstigning og nedstigning, hvert trinn avsluttet med lovsang.

Åpenbaringsboken begrunner håpets oppfyllelse med apostelordets etterfølgelse. Bokens avsluttende formaningsord – ellers kjent fra apokalyptisk litteratur – omfatter og innskjerper den apostoliske læreoverlevering.

22:18f – *Om noen legger noe til, skal Gud legge på ham de plager som det er skrevet om i denne bok, og om noen tar bort noe av ordene i denne profetiske bok, da skal Gud ta fra ham hans del i livets tre og i den hellige by, som det er skrevet om i denne bok.* (Jf Gal 1:9, 1 Kor 14:36-38, 15:1f, Gal 1:9, 1 Tess 2:13, 2 Tess 3:6, osv.)

Alternativet til «Kristi ord» er spekulative dyspsindigheter eller «satans dybder» (jf 1 Kor 2:10, Ef 3:18).

Det tilbakeskuende perspektiv i Johannes-skriftene er ikke begrenset til en dennesidig historie, men knytter kirkens opprinnelse til Kristi preeksistens og Guds utvelgelse av sitt folk. Perspektivet *begrunner* håpet og vender blikket mot den kommende verden, da Gud *oppfyller* håpet med tilstander som overgår all forstand.

Skal håpet gå i oppfyllelse på den enkelte, er forutsetningen den tro som Den Hellige Ånd virker ved evangeliet. Troen mottar Kristus til *gave* og har Guds kjærlighet til alle i Kristi oferdød for verdens synder. Nå gjelder det å holde fast ved apostelordets lære fra Kristus. Håpet går i oppfyllelse på dem som etterfølger Kristi *eksempel* i selvhengivende kjærlighet og holder ut inntil enden.

Pastoralbrevene (1 og 2 Tim, Tit)

Karakteristisk er læreoppdraget sett i et *sendelsesperspektiv*. Paulus – utrustet med Den Hellige Ånd - fremstår som formidler av ord og bud fra Herren, og med dem *forbereder han kirken på en fremtid uten apostlenes tilstedeværelse*:

Paulus har gitt videre fra Herren *"den sunne lære"*, 1 Tim 2:7, 2 Tim 2:8. Hans ord er *"et troverdig ord"*, 1 Tim 1:15, 2:11, 3:1, 4:9, Tit 1:9, 3:8.

Ordet er i en sum *"troens og den gode lærdoms ord"*, 1 Tim 4:6. Derfor blir Timoteus formant til å forkynne *"det som er overgitt deg"*, 1 Tim 6:20, 2 Tim 1:12-14.

Paulus meddeler *"forskrifter"* for prekenembetet, 1 Tim 1:18, og innskjerper troskapen. Den er vilkåret, skal prest/biskop formidle apostlenes lære, 2 Tim 2:2.

Fra apostelen har Timoteus mottatt *"sannhetens ord"*, 2 Tim 2:15, 4:2. Det forplikter, 1 Tim 1:15, 3:1, 4:9, 2 Tim 2:11, Tit 3:8.

Med hensyn til innsettelsen i prekenembetet, lot han Titus være igjen på Kreta for å *"ordne det som ennå manglet, og i hver by innsette prester, ifølge det som jeg har befalt deg"*, Tit 1:5.

Apostelens læreformidling fra Herren har krav på å bli mottatt *"som et Guds ord"* til etterfølgelse i liv og død, 1 Tess 2:13f jf 2 Tim 1:8, 2:3, 4:5. Personen er ikke saken, men apos-

telordets *lære fra Herren* (NT). Denne overlevering skal pågå for menneskenes skyld – til menneskers frelse og til oppbygging av Kristi kirke *"til en Guds bolig ved Ånden"*, Ef 2:23.

Heller ikke for Paulus handler læreformidlingen om en ekstraordinær egenskap ved pres-ten, men om *suksesjon i læren*. Menigheten våker over læren gjennom prøving, kallelse, innsettelse og læretukt, og påser at læren er apostelordets lære fra Kristus – og ingenting annet.

Judas brev

(Apostelen *Judas Taddeus* el Lebbeus, Jakobs sønn, skrevet kort før år 70.)

Brevet poengterer kirkens unike eksistensvilkår – apostelordets læreformidling. Den er tro-ens gudgitte livsgrunnlag og kilden til menighetenes oppbygging i et bedende og tjenende fellesskap.

Judas formaner til *"å kjempe for den tro som en gang for alle (hapax) er blitt overgitt til de hellige"*, v 3. Kristne må huske på *"de ord som forut er blitt talt av vår Herres Jesu Kristi apostler"*, v 17.

Apostelordenes lære er det nødvendige vilkår, skal kristne oppbygge hverandre *"på deres aller helligste tro og forrette deres bønn i Den Hellige Ånd"*, v 20. Den trofaste formidling bevarer kristne i Guds kjærlighet mens de venter på Kristi gjenkomst, v 21.

Utelukket er ethvert supplement og enhver reservasjon i apostelordets lære fra Herren, v 4f, 8, 10-12a, 16, 18.

Peters brever

Med sine *"påminnelser"* vil Peter motivere adressatene til å *"huske på de ord som forut er blitt talt av de hellige profeter og deres apostlers bud fra Herren og Frelseren"*, 2 Pet 3:2, jf 1:12f, 15.

Apostelen taler som øyenvitne til den oppstandne, og som utrustet med Den Hellige Ånd til å gi videre det evangelium som profetene forutså, og som er blitt forkynt også for adressa-tene, 1 Pet 1:3f, 10-12.

Fra Paulus har adressatene mottatt brev, *"ifølge den visdom som er gitt ham"*. Brevene in-neholder *"slikt som er vanskelig å fatte, og som de ukyndige og ubefestede forvrenger, som de også gjør med de øvrige Skriftene, til sitt eget forderv"*, 2 Pet 3:15f. Det fremgår av sam-menhengen at saken gjaldt spørsmål om utvelgelsen o. l. «Ukyndige og ubefestede» kristne, som ikke fatter Pauli gudgitte visdom, har seg selv å takke for manglende innsikt i GT.

Særlig 1 Peters brev har karakter av dåpformaning. Den som er døpt, er kalt også til å vokse og bli grunnfestet i kunnskapen fra Skriftens Herre og hans apostler, 1 Pet 5:10, jf 2 Pet 1:12f. Den sikre kilde er den rett utlagte Skrift fra dens Herre, oppfylt i en bevitnet Jesus-historie om hans persons hemmelighet og verk, 1 Pet 2:21-25, 5:1-4. Kristne kan glede seg over livet i oppfyllelsens situasjon, 2 Pet 16ff. Peter beskriver alternativet med drastiske bil-der - *"kilder uten vann"*, *"de som vandrer i villfarelse"*, *"fordervets treller"*, 2 Pet 3:17-19.

Peters ord om læring og vekst anvender det bibelske kunnskapsbegrep. Det handler ikke om faser, som om den elementære kunnskap mister sin aktualitet med opprykk til en annen og høyere kunnskapsnivå. Tvert imot! Her mottas ord til å vokse i kjennskap til åpenbaringsor-dets Gud ved kunnskapen om Guds velgjerninger i Jesus Kristus. Denne visdomskilde er den samme uuttømmelige uansett alder og kunnskapsnivå, gitt i og med ordene, mottatt fra første stund.

Kirkens læreoverlevering fra begynnelsen virker den nytestamentlige tro. Det nødvendige vilkår er prester (biskoper) som vokter Guds hjord med Kristus som forbilde. De øser ikke grums av eget eller andres bryst, men formidler i ord og handling den rett utlagte Skrift fra dens Herre, tro til døden.

De lukanske skrifter (Lk, Apg)

De omfatter over ¼ av NT. Hensikten fremgår av ingressene:

Legen Lukas sender sin venn Teofilus en beskrivelse av "*de hendelser som er blitt fullt bekreftet iblant oss, slik de er blitt oss overgitt (parédosan, subst parádosis) fra dem som fra begynnelsen var øyenvitner og Ordets tjenere*", Lk 1:2 (jf Apg 1:22 - øyenvitner til den Oppstandne).

Underforstått er vennens behov for en grundigere fremstilling enn den som ble gitt i den enkle omvendelsesforkynnelse. Lukas lar oss vite at hans kilder er Ordets "tjenere" (hypæretæs), slike som mottar og utfører sin herres befaling, så Herren taler og handler ved dem (jf delegat el apostel).

Lukas gjorde sine undersøkelser samvittighetsfullt og nøyaktig. Oppdraget gjaldt *holdbarheten* i overleveringen "*like fra begynnelsen*", v 3 (ánothen). Lukas fant at "*de lærdommer /.../ som du er blitt undervist i*", er pålitelige. Resultatet utdypet Jesus-historien og bekreftet dens troverdighet.

Overleveringen forteller ikke bare *hva* som skjedde, men *hvorfor*. Den formidler Jesus-historiens mening fra dem som fra begynnelsen var "*øyenvitner og Ordets tjenere*". Uttrykket omfatter en videre krets enn de tolv. Poenget er *kilden*. Den historiske Jesus er kilden til en autoritativ og kontinuitetsbærende utleggelse av «Skriftene» (GT), stadfestet med Jesu legemlige oppstandelse fra de døde på den tredje dag. Utleggelsen ga han videre til sine utvalgte apostler, til dem han utrustet på Pinsedagen med Den Hellige Ånd til den kirkegrunnleggende gjerning.

Kilden er *unik*. Kilden fins ikke hos andre personer i en annen tid eller på et annet sted. Apostelordets lære fra kilden lar seg ikke redusere eller supplere på menneskers vilkår i tidens løp. Kildens innhold er *konstant*. Innholdet endrer ikke sammensetningen i tidens løp. Den er hva ordene sier den er like fra begynnelsen. Kristi lære *suksederer* med apostlenes etterfølgere i prekenembetet, utført med troskap i Kristi sted. Derfor kunne Lukas berette for sin venn – og for oss andre, at lærdommene er sikkert begrunnet i en bevitnet Jesus-historie. Alternativet til den trofaste formidling er den svikefulle, som øser av andre kilder.

Det lukanske verk er innordnet *det geografiske misjonsperspektiv* på det apostoliske embete og evangeliets utbredelse fra Jerusalem til jordens ender, Apg 14:23, 20:32. Innordnet misjonsperspektivet er faktaopplysninger om hvem, hva, hvor og når. En historiker skulle ønske de var langt flere.

I likhet med de andre evangelistene stiller også Lukas *personene i skyggen av Kristus og hans ord*. En illustrasjon er apostelens avskjed med prestene i Efesus. Lukas forteller i **Apg 20** at Paulus overlot dem til *Herren og hans ord, "som har kraft til å oppbygge dere og gi dere arven blant alle dem som er helliget"*, se **v 27-32**.

Også hos Lukas omfatter læreformidlingen en helhet - "*hele Guds råd*". Denne helhet er av grunnleggende betydning for Kristi kirke på hvert sted i tidens løp (jf Ef 1:9f, 2:20f). Alternativet er vantroen, som enten legger noe til eller trekker noe fra. Da agerer man som Gud, **1 Mos 3:5** – *dere vil bli som Gud og kjenne godt og ondt*. Med hvilken myndighet?

Lk 7:30 – farisøerne og de lovkyndige /.../ viste Guds plan fra seg. **Apg 2:23** – (Jesus fra Nasaret) ble utlevert til dere slik Gud på forhånd hadde bestemt og visste om, og ved hjelp av menn som ikke kjenner Guds lov, naglet dere ham til korset og drepte ham. *13:28f* – De kunne ikke finne noe grunnlag for dødsdom, men likevel bad de Pilatus om å henrette ham. Og da de hadde fullbyrdet alt som står skrevet om ham, tok de ham ned fra korset og la ham i en grav...

De lukanske skriftene gjenspeiler *apostlenes posisjon som autoritative og åndsutrustede kronvitneledd* i menighetenes læreformidling siden Pinsedagen. Troskapen kriterium utelukker senere nyheter eller reduktive forbehold.

Kronvitnene *møter oss som skrivende* subjekter - i Johannes-skriftene, i Markus-evangeliet og Peter-brevene, og etter alt å dømme i Matteus-evangeliet. *Markus-evangeliet* representerer kronvitneleddet med apostelen Peter som hovedkilde, og med den enkle dåpundervisning for øye.

Også hos Lukas viser perspektivet "like fra begynnelsen" tilbake til *evangeliets og kirkens opprinnelse i en bevitnet Jesus-historie hvor underfulle hendelser overstiger en dennesidig historie*. Dette forhold fremgår allerede av *fødselsberetningene* om Johannes Døperen og Jesus fra Nasaret.

Med «apostlenes lære» fra Skriftens Herre formidler prekenembetet kirkens unike basis og menighetens vekstvilkår, stadfestet med Kristi oppstandelse fra de døde, og med apostlenes utrustning med Den Hellige Ånds gaver på Pinsedagen. Siden fulgte evangeliets *virkningshistorie* i folkeslagene, for Gud vil ha sitt ord formidlet og etterfulgt i apostolatets kirke, og mottatt og trodd i verden. Det sammenfattende uttrykk er "*hele Guds råd*" (Apg 20:28). Virkningen er bedende, misjonerende og tjenende menigheter, men også de trengsler som ordets etterfølgelse virker og Gud tillater.

Alternativet er *den falske kirkefred* med rom for vrang lære og troløshet, som om Guds ord utgår fra mennesker, eller bare er kommet til dem som øser «innsikt» av eget bryst. Selvkloke superapostler av mange slag nedkaller Guds nidkjærhet for sitt ord og verk. Da blir fallet stort (Mt 7:27).

Åp 2:16 – Vend om! Ellers kommer jeg snart over deg og vil kjempe mot dem med sverdet som går ut av min munn. **3:19** – Alle som jeg har kjær, dem refser og tukter jeg. La det bli alvor og vend om!

3. HVA ER «APOSTOLISK» SKRIFT?

I den gamle kirke ble det reist innvendinger mot enkelte skrifers apostolisitet. De ble kalt *antilegomena* – omdiskuterte skrift. De fikk ikke benevnelsen fordi de ble avvist, men fordi man *ønsket sikker dokumentasjon*. Med samme motivering tok Luther og reformatorene stilling til spørsmålet.

Lik kristne i den gamle kirke, må også vi forholde oss til den kjensgjerning at apostelembetets kirkegrunnleggende oppgave sluttet med apostlenes død. Dette forhold blir indirekte bekreftet ved apokryfe skrifter fra første halvdel av det andre århundre.

TOMAS-EVANGELIET

Senere har andre stilt det hypotetiske spørsmål: Hva om et hittil ukjent profetskrift, evangelium eller apostelbrev ble funnet? Spørsmålet ble for alvor aktuelt i 1945, da man i Egypt fant det apokryfe (gnostiske) Tomas-evangeliet (førsteutg 1956). Tomas-evangeliet inneholder 114 Jesus-utsagn (visdomsord, metaforer og aforismer), men tilfeldig ordnet og uten opplysninger om den meningssammenheng de står i.

Jesus-bildet: Jesus er fremstilt som et tidløst vesen i klar motsetning til bibelsk skapertro og syndefallsrealisme. Utelukket er det bibelske evangelium om gudmennesket Jesus og frelsen i hans lidelse, død og legemlige oppstandelse.

Budskapet: Budskapet handler om menneskets vei til sin egen guddommelighet ved hjelp av kunnskap (gnosis) og selvinnsikt. Tomas-evangeliets Jesus representerer tankegangen i gnostiske læresystemer, og passer inn i nygnostisk religionsblanding av typen New Age.

Kirkens troverdighet består i apostlenes læreoverlevering

Mange tar det for gitt at bare «Gud og Jesus» blir forkynt, så blir kristentroen formidlet i kirker og bedehus. Og dersom «seremonier» gir gode opplevelser og «aktiviteter» tilfredsstiller behov, så er folk flest fornøyd med det. Tomas-evangeliet ble en vekker for noen.

Læreoverleveringen fra kirkens begynnelse gjelder kirkens troverdighet og begrunnelse. Blir apostelordets lære fra Bibelens Herre virkelig formidlet her hos oss? Hvordan kan vi vite det?

La oss begynne med en utbredt påstand: Bibelen er ikke uten videre Guds ord, men *inneholder* Guds ord. Til støtte for denne påstand anfører man gjerne et Luther-ord om "det som lærer Kristus" (*was Christum treibt*). Anførselen beror på en seiglivet misforståelse av Luthers ord i fortalen til Jakobs brev (1522). Kortslutningen følger nærmest av seg selv blant leg og lærd: Er Kristus Bibelens sentrum (premiss), står vi fritt til å anvende kjærlighetsbudet og bibelordene på andre måter enn i aposteltiden (konklusjon).

Kortslutningen har kirkeødeleggende kraft: Man gjør skaperverkets mellommann til motstander av Skaperens orden og vilje. Man gjør Bibelens Herre til motstander av sin egen utleggelse av «Skriftene», gitt videre til kirken i og med apostelordets lære fra ham. Kort sagt: Man lar bibelkritikkens frihets-evangelium innhulle samtidens yndlingssynder i kjærlighetens kappe under skinn av kristendom. Man finner det hensiktsmessig slik, av hensyn til de interesser man vil kontrollere.

Denne misbruk av Luther-ordet opphever forpliktelse på Guds bud og ordninger for skapelse og kirke, og den gjør evangeliet om synderens rettferdiggjørelse ved tro til syndenes tillatelse (antinomisme). La oss se nærmere på Luther-ordet, hva saken gjelder.

ER JAKOBS BREV ET APOSTOLISK SKRIFT?

Lik diskusjonen i oldkirken, overløt heller ikke Luther spørsmålet om skriftets apostolisitet til synsing, men begrunnet konklusjonen ved hjelp av gitte kriterier. Derfor kunne han gi uttrykk for usikkerhet, til eksempel om Åpenbaringsbokens plass i kirkens kànon.

Fortalen til Jakobs brev berømmer brevet fordi det "ikke fremsetter noen menneskelære, men forkynner Guds lov hardt". En innvending var manglende dokumentasjon, som også var innvendingen fra enkelte hold i oldkirken. I tillegg anfører han sine to innvendinger: (1) Brevet motsier Paulus og andre bibelske skrifter, og (2) det fremholder ikke Kristus, som er "en rett apostels embete".

Person og lære

Rette apostler lærer rett, ifølge Jesu ord: "*Dere skal vitne om meg*" (Joh 15:27).

Luther: "Og deri stemmer alle rettskafne hellige bøker overens, at de alle sammen preker og forkynner Kristus. Det er også den rette prøvestein å kritisere alle bøker etter, når man ser om de forkynner Kristus eller ikke, ettersom hele Skriften viser Kristus (Rom 3:21). Paulus vil ikke vite av noe annet enn Kristus (1 Kor 2:2). Det som ikke lærer Kristus, er enda ikke apostolisk, om så Peter og Paulus lærer det. Omvendt: Det som forkynner Kristus, det er apostolisk, om så Judas, Hannas, Pilatus og Herodes gjordet det".

I likhet med den gamle kirke, skiller heller ikke Luther mellom person og lære, men betrakter "hele Skriften" som verbalinspirert. Luthers illustrasjon gjelder et hypotetisk tilfelle på linje med Pauli eksempel: i **Gal 3:8** – *om en engel fra himmelen forkynner et annet evangelium enn det vi har forkynt for dere*. - Rette apostler kan ikke lyve eller ta feil i læren. Hverken engelen Gabriel eller Herrens apostler har forkynt oss løgner.

Luther rangerer NT's hovedbøker, men uten å operere med et skille innen NT. I sak finnes rangeringen allerede i de enkelte skrifter, f eks mellom Rom 1:17 og hilsningene i kap 16. Allikevel er skriftet inspirert i alle deler. Skriftene i NT er Guds ord.

Luthers drøfting av Det gamle testamentes kànon

I denne sammenheng oppklarer *Tom G A Hardt* et par forvekslinger. Det sies at Luther kritiserte plasseringen av Esters bok i GT. Den "Esther" Luther siktet til, var den *apokryfe* Esther. En annen forveksling ligger til grunn for påstanden at Luther kritiserte "Predikerens bok" (lat *Ecclesiastes*), men kritikken gjaldt det apokryfe skriftet Syraks bok (lat *Ecclesiasticus*).

Det påstås at Luthers drøfting av GT's kànon munner ut i subjektive vurderinger om kànoniske versus ikke-kànoniske skrifter. Også det er feil. Luther støttet seg til kilder fra kirkefedrene om skriftets overlevering fra de inspirerte forfatteres hånd.

Konklusjon med tre avgrensninger

- Luther påstår ikke at Jakobs brev er et apostelskrift med vrang lære.
- Luther påstår ikke at Bibelen inneholder Guds ord, og ikke uten videre er identisk med Guds ord.
- Luther bruker ikke rettferdiggjørelseslæren til å utskille en minilære fra Skriften.

Luthers kritikk rammer alle slags lærebrygg til fremme av allianser og fellesskap "på tilstrekkelig grunnlag", eller alternativt "på hele bredden" i kirkens tradisjon. Den slags kvasiteologi "river Skriften i stykker", i strid med Paulus og hele Skriften for øvrig, sier han. Slike uhyrligheter blir ikke mindre når man forveksler dem med en lutherdom som ikke fins.

4. ET KRITISK BLIKK PÅ BIBELKRITIKK

Denne artikkel er avgrenset til de bærende idèer i bibelkritikkens prosjekt siden begynnelsen av 1700-tallet. Prosjektet arter seg som en flukt fra bibelordenes uttrykkelige mening. Prosjektets historie to løsningstyper på skalaen fra *radikale* brudd til *moderate* løsninger, også kalt «*konservativ* teologi».

Under skinn av "fri" forskning er den *lærde* biblisist på flukt fra bibelordet i tillit til egne evner og anerkjente metoder. I likhet med den *naïve* biblisist, tror også den lærde at han har *umiddelbar* tilgang til Bibelens innhold eller budskap. Forskjellen beror på bruken av «vitenskapelige metoder», anerkjent i det akademiske miljø. Problemet er tolkningsmetoder i strid med kildens art.

TROEN PÅ DEN FROMME FORNUFT I BIBELTOLKNINGEN

Den lærde biblisist vil hevde at hans bibelbruk er begrunnet i «Skriften alene», og inviterer til en *interessestyrt* bibelbruk i frihet fra ubekvemme tekster og bibelord. Resultatene spriker. Utallige sekter hevder lærdommer begrunnet i «Bibelen alene», men tilslører eget brudd med den rett utlagte Skrift, gitt kirken i og med apostelordets lære fra Bibelens Herre.

En biblisist istemmer apostelordets lære *for så vidt som* ordene gir belegg for «min tolkning» eller «mitt syn» på saken. Reservasjonen må nødvendigvis ramme kirkens bekjennelse til apostelordets lære, for bekjennelse i nytestamentlig mening (homologi) stadfester Skriftens indre klarhet med dens ytre, språklige klarhet.

Med atskillig kløkt markerer den lærde biblisist avstand til apostelordets lære og sine brudd med kirkens enhet i bekjennelsen. Symptomatisk er samlingen om «*det sentrale*» i Bibelen, eller dens *egentlige* budskap, begrunnet i den egentlige Jesus-historie. Avstandsmarkeringene til bibelordene virker usikkerhet om kirkefelleskapets basis og formål. Kirkeimitasjoner fremstår som sosiale produkt til forsvar for allmennyten – det alle er best tjent med.

Eksempler:

Mt 22:23-33. *Sadduséerne* holdt seg til Mosebøkene og fornektet den legemlige oppstandelse. Men Jesus viste til 2 Mos 3:6, og beviste deres manglende støtte i Skriften. Jesus sa til dem, v 29 - Dere farer vill, siden dere ikke forstår Skriftene og heller ikke Guds kraft.

Mt 22:34-36 (jf 16:1-6, 11f). *Fariséerne* betraktet GT som en lovsamling og lærte frelse ved lovlydighet. I likhet med all lovreligion, forutsetter også fariséismen at mennesket har en medfødt evne til *frie* beslutninger overfor Gud. Jesus avviste også denne form for "moderne" åndelighet, og likevel følger den kirken som en skygge i tidens løp. Hva Luther lærte Erasmus om den *bundne* beslutningsfrihet, var gammelt nytt.

TO FLUKTRUTER

Bibelkritikken vil befri Bibelens budskap fra den *språklige* binding til fortidige forestillinger om virkeligheten. Denne overordnede hensikt gir kritikerne utallige tolkningsmuligheter.

En *fløymetafor* fra tysk innenrikspolitik i 1880/90-årene tegner bildet av ulike *holdninger* i møte med samfunnsendringer. Den ene foretrekker de raske omveltninger i brå kast, tross faren for uønskede sidevirkninger. Den andre foretrekker skrittvis endringer i begrunnet rekkefølge av hensyn til verdier i det bestående samfunn. Anvendt på bibelforskningen, beskriver fløymetaforen flukten fra apostelordets lære, gitt kirken i begynnelsen. Men flukten er ikke entydig. Bibelkritikkens historie viser et *veivalg* uavhengig av fløymetaforen.

Den ene fluktruten viser vei til *Bibelens mening i hendelser som er begripelige for mennesker i vår tid*. Ved å etterprøve påliteligheten i bibeltekstene - og især underberetningene, søker man åpenbaringen i en historie *bakom* eller *uavhengig* av ordene. Da er ikke poenget den bevitnede historie i fortid, men *forskerens vitneposisjon i nåtid*. Under skinn av forskningsresultater, legger bibelkritikken premissene for kirketilpasninger til det moderne samfunn i lære og liv. Langs denne fluktrute går teologer, prester og lekfolk i *den liberale teologitradisjon* (siden Kant og Schleiermacher). De konservative følger etter, når støtten er sikret med folkemening og flertallsvedtak.

Den andre fluktruten viser vei med *erfaringer i møte med bibelordene*. Man søker den bekvemme redning i erfaringsbegrunnede bibeltolkninger. Den konservative utgave presenterer «det sentrale budskap i en tilpasset utgave for mennesker i vår tid, og med ambisjoner om kirkefelleskap i et stort økumene. Den radikale tolkningsvariant ble kalt «eksistensial interpretasjon» (Bultmann).

Begge fluktruter underkjenner kjensgjerninger i en bevitnet Jesus-historie, gitt videre til kirken fra dem som kjente ham først. Blant dem stod Herrens utvalgte apostler. De var øyenvitner til den Oppstandne, lyttet til hans undervisning, hadde måltid sammen med ham, mottok nøklemakten fra ham og utførte handlinger som han hadde befalt dem å gjøre som delegater i hans sted. Deres troverdighet var Guds vitnesbyrd, som oppvekket Jesus fra de døde på den tredje dag. Deres autoritet var læren fra ham. Deres kompetanse var den rett utlagte Skrift, mottatt fra dens Herre.

Flukten fra bibelordenes Herre illustrerer mennesket søken under syndefallets kår – å agere som Gud med kunnskap om godt og ondt. Gudsopprørets kime sås med den sataniske tvil og skepsis: «Har Gud virkelig sagt?» (1 Mos 2:9, 17, 3:1). Det faller naturlig å være sin egen bibelutlegger og søke den selvbekreftende og bekvemme utleggelse istedenfor den utholdende bekjennelse til den rett utlagte Skrift fra "den historiske Jesus". Dermed står den lærde bibeliste overfor et uløselig problem: *Hva kan kristentroens begrunnelse være uten apostelordets lære fra Jesus, Skriftens Herre?* Resultater med støtte i erkjennelsesteori, samfunnsteori og vitenskapelig metode er skinnløsninger og fiktive svar.

Moderne bibelkritikk anvender tradisjonshistoriske, kildekritiske og litteraturvitenskapelige synspunkter på tekstene. Fremgangsmåten overser kildenes art og ser bort fra det unike og usammenlignbare ved den nytestamentlige tro og kirkens liv fra begynnelsen av. Fremgangsmåten tilslører den idè-bruk som alminneliggjør kirkens gudstjenestefelleskap og tilpasser kirken til den politiske korrekthet. Med stor konsekvens må større eller mindre deler av Bibelen betraktes som fiksjonslitteratur eller menighetsteologi - uhistorisk og upålitelig.

Virkningshistorien taler for seg. Den såkalte «vitenskapelighet» virker reduktivt på apostelordets lære, forvirrende på menighetene og selvbekreftende på sekulær-liberale mennesker. Overlatt til en redusert Bibel, og til et læredestillat av privat og autoritær karakter, ender kristentroens begrunnelse i opplevelsesmystikk uten troverdighet, og stikk i strid med de kjensgjerninger som begrunnet kirkens fremtreden med troverdighet.

Vi står overfor en kirkekrise av omfattende karakter. Ett av mange symptom er den frafalne lutherdom «på tilstrekkelig grunnlag», nedfelt i erklæringer og avtaler om prekestol- og nattverdfelleskap med kirker i den reformerte tradisjon fra Zwingli, Calvin og Bucer. Hertil kommer knefallet for Romerkirkens lære om rettferdiggjørelsen. Enighet begrunnet i skjønnsbaserte vurderinger tilslører krisen, og kirke-illusjonen forsterker den, slik Jesus har sagt (Mt 16:6, jf 15:18f).

ET SELVMOTSIGENDE PROSJEKT

Innvendingene mot bibelkritikkens prosjekt gjelder i hovedsak tre selvmotsigelser:

(1) Bibelkritikeren tar stilling til en underfull bibelhistorie ved hjelp av slutninger som empiri sannsynliggjør eller kontrollerer.

Man søker først kunnskap gjennom bibelordet, for deretter å angripe bibelordet og underkjenne dets åpenbaringskarakter. – Men hvordan kan man forklare et under ved hjelp av en teori om naturens lovmessighet? Lovmessighet i den verden vi sanser, kan ikke forklare Guds inngripen i historien uavhengig av naturlovene. Selvmotsigelsen avslører en forutinntatt grunnholdning begrunnet i en *omfattende* virkelighetsteori. Utelukket på forhånd er Guds løfter og oppfyllelser i den frelseshistorie som bibelordene bevitner i en hel Bibel.

(2) Metodebruken motsier kildens art – og omvendt.

All forskerkompetanse er begrenset av tankens mulighet og kildens art. Kilden medbestemmer metodevalg og krever samsvar. Den lærde bibelkritiker etterprøver den gudskunnskap som bibelordene gir og reserverer seg mot ubekvemme utsagn. Fremgangsmåten overstiger de muligheter som historiske og filologiske metoder gir. Resultat: Kvasiteologi.

Karakteristisk for den lærde bibelkritikk er den tilslørende språkbruk i generelle, prinsipielle vendinger og på høyt abstraksjonsnivå. Målgruppen er en innvidd krets av forståegpære, slike som behersker formale begrepers nyanser og skiftende innhold. Underkjent blir apostelordets autoritet, kompetanse og gyldighet til fordel for «kirkens syn» (kirkemøtevedtak), alternativt «bispemøtets syn» eller «det syn jeg står for» osv. Med stor konsekvens lar man seg fange av hypotese-makere og gudsfornektende teorier. Under skinn av «vitenskapelig» teologi røver man skriftbeviset fra Kristus-troen, og bekjennelsen fra kirken.

Denne virksomhet foregår fjernt fra den bekjennende kirke. Der fremstår gudstjenestefellesskapet apostolatets kirke med de ord og handlinger som er av himmelsk opprinnelse. Og holder fellesskapet fast ved dem, er den Oppstandne Jesus det virksomme midtpunkt.

(3) Ved hjelp av en fornuftsbegrunnet metode vil man forstå Bibelens innhold og Herre, og etterprøve åpenbaringsordets sannhet.

Konservative teologer går til verket i den hensikt å søke løsninger i møtet mellom bibeltekster og tradisjoner på den ene side, og de dominerende idèer og adferdsformer i samtidskulturen på den annen side. I dette møte står den konservative teolog overfor en dobbel oppgave: Å forholde seg til kirkens tro og praksis, og samtidig legitimere sitt arbeid med bidrag til kunnskapsutvikling og gudstjenesteliv i nye former. Resonnementet er formalistisk.

Den doble motivering er problematisk: på den ene side hensynet til forskningens gjenstand, og på den annen side kravene til vitenskapelighet i det akademiske miljø. Hvilken instans kontrollerer teologiens teoreticum og practicum? Den kritiske fornuft? Eller åpenbaringsordets Herre? Er han prest, vil motstridende lojaliteter belaste prekenembetets oppdrag i menigheten. Er han såkalt «fagteolog», vil samme krysskonflikt belaste arbeidet i det akademiske miljø. Interessekonflikten er uløselig. Indikasjoner er uklare valg, konklusjonsvegring og selvmotsigelser i et abstrakt formalspråk.

Indikasjonene tilslører to momenter av grunnleggende betydning for teologiens kirkelige og vitenskapelige oppgave: Kravene til autensitet og kongruens. Kravet til *autensitet* følger regelen, **1 Kor 4:6** - *Ikke utover det som står skrevet*. Kravet til *kongruens* er innfridd med saksvarende uttrykk for øre og øye. Med begge krav innfridd på kildens vilkår, bidrar kirkens teologer til å formidle rikdommen i Guds frelsesplan, og begrunne sine bidrag med skriftbevis på apostolisk vis, lært av Skriftens Herre.

Joh 15:15b – *jeg har sagt dere alt jeg har hørt av min Far* (16:13-15, jf Mt 28:20, Apg 20:26).

Så er ikke universitetet kilden til teologiens vitenskapelighet, men den apostelordets læretradisjon. Sann teologi foregår i kirkens rom på vilkår gitt i begynnelsen. Apostolatets kirke fremtrer med den troverdighet som er Guds egen troverdighet i en bevitnet Jesus-historie. Gud har med Jesu oppstandelse fra de døde stadfestet Jesu undervisning i Skriftene om sin persons hemmelighet og om sin lidelse, død og oppstandelse. Hva Gud har stadfestet i en bevitnet historie, lar oss kjenne den Gud som gjør undere. Han er den eneste sanne Gud, og ingen forestilling eller tankekonstruksjon.

Kildenes art krever metodevalg og metodebruk deretter. På dette vilkår er kirkens teologi «fri» forskning med krav på troverdighet, og gudstjenestefelleskapet en «fri» kirke, fri til å bekjenne i lære og liv troens unike begrunnelse.

Når skal moderne lutherdom erkjenne det kirkeødeleggende prosjekt? Når blir kvasiteologi en pinlig affære for fakultet, høgskole og universitet?

MOTMEDISIN: PREKENEMBETETS OPPDRAG OG FULLMAKTER

Den konfesjonelle lutherdom er den gamle kirke i skriftbunden tradisjon. Med identifikasjonen følger oppgaven - å *konsolidere kirkens tro med apostelordets bibelutleggelse fra den oppstandne Jesus, slik «Skriftene» har sagt* (1 Kor 15:1-3). På dette vilkår er den oppstandne Kristus virksom med den undervisning han gjentok, og med de handlinger han befalte i løpet av førti dager fram til Himmelfartsdagen. Oppgaven blir løst i *generasjonsløpet*.

Saken gjelder *den nytestamentlige tro*, stadfestet med Konkordiebokens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden. Med kirkens tro - gitt i begynnelsen – er døpte mennesker fri til å etterfølge apostelordet i lære og liv. Men foretrekker vi fellesskap på tilstrekkelig grunnlag, med rom for reservasjoner, da er Guds fiendemakter på ferde med sine gudsforestillinger, tankebygninger og kirkeimitasjoner. (Se nærmere Lk 24:45, Joh 2:22, 7:42, 10:35, 13:18, 17:12, Rom 4:3, Gal 4:30 osv.)

Tro mot sin Herre, fremstår kirken som apostolatets kirke, holder fast ved apostelordets lære, og taler og handler som Herren har befalt. Hun formidler læren fra den historiske Jesus - gudmennesket Jesus, og tilhørerne mottar den grunnleggende og omfattende kunnskap fra Gud - om Gud, mennesket og verden (Lk 10:16). Sentrum i det trofaste gudstjenestefellesskap er «Guds visdom» - en korsfestet Kristus. Altså vedkommer ikke fløymetaforen saken.

Apostelens formaning til sin disippel Titus omfatter alle kristne, men især prestene, **Tit 1:9** – *(å) holde seg til det troverdige ord i samsvar med læren, /.../ i stand til å rettlede etter den sunne lære og til å gjendrive påstandene til dem som sier imot.* – Titus ble et eksempel til etterfølgelse. Også vi er kalt til å forsake «menneskelige tradisjoner og verdens tenkemåte» (Kol 2:8). Forsakelsen gjelder den farisøiske åndelighet med dens overtro på menneskets evner for Gud. Medisinen heter «omvendelse og syndenes forlatelse i Jesu navn». Den er legedommen for alle mennesker uten persons anseelse.

Vi har mottatt en *åpnet* Bibel fra den Oppstandne selv. Han mottok og ga videre den himmelske lære fra sin Fader – og ingenting annet (Jes 50:4, Mt 7:28f, Joh 7:16, Jf v 46, 8:28-30).

Nå gjelder det for oss å høre Kristi ord på disippelvis, og holde fast ved «det troverdige ord». Det er å følge Lammet, hvor enn det går (Åp 14:4).

5. HVA HAR GYLDIGHET I KIRKEN?

Kirkens Kristus-bekjennelse, gitt fra himmelen, stadfester Kristi undervisning i «Skriftene». Derfor har kirkens Kristus-bekjennelse gyldighet i kirken – og ingenting annet.

Mt 16:16f «Du er Messias, den levende Guds Sønn!» /.../ (Jesus svarte) «Salig er du,/.../ for kjøtt og blod har ikke åpenbart deg det, men min Far i himmelen.»

Guds kirke på denne jord er ikke grunnet på apostelen Peter eller noe menneskes myndighet, men på det prekenembete som bekjenner det samme hovedunder som Peter bekjente på vegne av de tolv – at Jesus fra Nasaret er den lovede Messias og Menneskesønnen, sann Gud og sant menneske. Derfor talte Jesus til Peter – ikke som til en kirkefyrste, men som en tjener: På denne klippe, det vil si på dette embete, vil jeg bygge min kirke.

En lære oppfunnet av mennesker er uten gyldighet i Guds kirke. Kirkens gudstro er **Guds tro**. Avgjørende for kirkens tro er kilden (1 Kor 2:9). Den er Jesu undervisning i «Skriftene» om sin person og det verk han var sendt for å utføre. Jesus Kristus er kirkens Lærer – og ingen annen. Derfor oppmuntrer en luthersk messeliturgi med apostelordet:

Gal 3:27 - Dere er alle Guds barn ved troen på Kristus Jesus, for dere som er døpt til Kristus, har kledd dere i Kristus. - Så la oss bekjenne vår hellige tro.»

Kirken bekjenner Guds tro - *den nytestamentlige tro*, mottatt en gang for alle i og med apostelordets lære fra Skriftens Herre. Kirkens grunnvoll i nåtid er lagt i begynnelsen (Apg 2:42, Ef 2:20 osv). Altså bekjenner vi hverken privatmeninger eller flertallsmeninger, hvor velmenende eller inderlige de enn måtte være. Det er å spå av egen lyst (Esek 13:2), komme i sitt eget navn (Joh 5:43) og tyde Skriften på egen hånd (1 Pet 1:20). Da taler man ut fra seg selv og søker sin egen ære (Joh 7:18), og Guds fiende er på ferde (8:44, jf 1 Kor 14:36).

«DET SOM ER APOSTOLISK ER BIBELSK»

Apostelordets lære kommer fra den himmelske kilde, klar og ren. Det er den himmelske lære vi bekjenner og stadfester med bekjennelsesformularer og bekjennesskrifter fra oldkirken og reformasjonstiden.

En samlet utgave er *Konkordieboken*, utgitt 25.6. 1580. Dens autoritet, kompetanse og gyldighet består i *det Guds ord den bevitner på apostolisk vis*. Denne gyldighet er *absolutt* å forstå – uavhengig av tids- og kulturbetingede ord, formuleringer og forestillinger, og uavhengig av den gyldighet som et kirkefelleskap måtte tilkjenne dem eller frata dem i ettertid. «Det som er apostolisk, er bibelsk», sier et gammelt ordtak. Med denne regel fremstår konfesjonelle lutheranere som representanter for den gamle kirke i skriftbunden tradisjon.

”SKRIFT OG TRADISJON”

Denne sidestilling er Romerkirkens alternativ til «Skriften alene». Romerkirken betrakter dem begge som to overleveringsmåter for innhold fra samme kilde. Det innebærer ”*at kirken /.../ i sitt skjønn om det åpenbarte ikke henter sin sikkerhet fra Den hellige skrift alene. Derfor er det at begge mottas og æres med like stor pietet og ærbødighet*” (Vatican 2. Dei Verbum. Se Den katolske kirkes katekisme, pkt 82.)

Denne tillit til kirkens *skjønn* hører sammen med reservasjonen mot Den hellige skrift. Den anses som ”Guds tale, *for så vidt som* den er blitt skrevet ned under den Hellige Ånds inspirasjon” (samme pkt 81. Kursiv her.) I klartekst: Hvor kirkens tradisjon har status som sideordnet åpenbaringskilde, er subjektivismen og tradisjonalismen innebygget i fellesskapets basis.

Romerkirkens tradisjoner er rike på skatter fra den gamle kirke, slikt som er i samsvar med apostelordets lære. Den bekjennelsestro lutherdom formidler dem gjerne, for vi er den gamle kirke i den skriftbundne tradisjon fra aposteltiden. Samtidig konstaterer vi med vemod Romerkirkens sideordning av Skrift og Tradisjon, for sidestillingen utelukker Romerkirkens reformasjon i samsvar med den nytestamentlige tro.

Romerkirkens reservasjon er begrunnet i dens læreembete, forpliktet til å fastsette som kirkelære også de villfarelser som har fått stor utbredelse over lang tid og blir hyllet av mange (Vincent av Lerin). Denne binding til antikkens sannhetsbevis gjør Romerkirken til kristenhetens største tragedie (H Sasse). Konfesjonelle lutheranere holder fast ved apostelordets lære som Guds ord, og formidler den gjennom apostlenes etterfølgere i prekenembetet. Flere enn Romerkirken reserverer seg. Dermed oppstår en annen front.

UNIONISTISK KIRKEPOLITIKK OG MODERNE ØKUMENISME

Enhetsbestrebelsler og kirkefelleskap av unionistisk type har fulgt prosedyre-mønsteret i det parlamentariske system. Denne virksomhet har pågått siden 1800-tallet. Karakteristisk er den generelle og vage språkbruk med sikte på kompromisser, nok til å begrunne og opprettholde kirkefelleskap med skjønnsmessige betraktninger om "tilstrekkelig grunnlag". Uttrykket tilslører den rangering som gir rom for lærdommer i strid med apostelordets lære.

I slike kirkefelleskap medfører prosedyre og resultat et prinsipielt og faktisk brudd med bekjennelse i bibelsk mening (homologi). Avtaledokumentene vitner ikke om Kristus som kirkens Lærer, men om menneskers kløkt og hensikter. Det "satis est" (CA 7) som begrunner kirkens fremtreden som apostolatets kirke, er satt til side. Forgjeves må vi lete etter "nei" til bibelstridig lære, enn si bot for begåtte synder.

Avgjørende er de tilpasninger som hensikten krever, alt etter omstendighetene. Skal forhandlingene unnfange kirkefelleskap, må aktørene påvise kirkenes tilnærming over tid (konvergens) og under forhandlingene demonstrere vilje til gudstjenestefelleskap. Det gjelder fremfor alt å unngå det nederlag som består i formaliserte bruddløsninger og status quo. Resultatet av denne fornuftsvisdom er uoverskuelige hyllemetere som under skinn av teologi er fremmed for læren om kirke- og nattverdfelleskap i den gamle kirke. Avtalene om kirkefelleskap på tilstrekkelig grunnlag tilslører den forvirrende virkning. En god del trekker seg unna det ødelagte kirkehjem og søker tilhørighet i ulike retninger. Andre lever i et indre eksil, gjemt og glemt av alternativer på tilstrekkelig grunnlag.

Når "kirkeledere" av moderne type begrunner sine påfunn med "Guds ledelse" og eget «syn», er det grunn til å spørre: Har de tilgang til en gudsviisdom uavhengig av bibelordenes ytre, språklige klarhet? De kan påregne bred støtte, for mange finner dem spennende og interessante i rollen som avantgardister i kirkens læretilpasninger til det sekulær-liberale samfunn.

Apostelordets etterfølgere har ingen grunn til å resignere. Motstand er kirkens normalsituasjon på denne jord. Med Konkordiebokens bekjennelser bekjenner de læren fra Skriftens Herre og medvirker til å gjenopprette nådemiddelfelleskap. Lik byen på høyden (Mt 5:14) fremtrer den trofaste kirkebrud, og det som er unikt og underfullt ved kirken, lokker og drar.

SKRIFT OG TRADISJON PÅ VEI INN I MODERNE LUTHERDOM

Sideordningen forutsetter de frommes evne til å begrunne kirkefelleskap. Med stor konsekvens får sideordnede tradisjoner prioritet fremfor «Skriften alene», utlagt av dens Herre. Et eksempel er nevnte avtaledokument om kirkefelleskap. Ved å rangere fortsatt uenighet om læren som uenighet av underordnet betydning, etablerer de «menneskelige» tradisjoner.

Bekjennelsespragmatisme og konklusjonsteologi gir skinn av vern mot villfarelser som ingen rangering avviser. Enigheten på tilstrekkelig grunnlag tilslører partenes faktiske vern om innbyrdes motstridende lærdommer.

Virkningen forvrenger prekenembetet i apostolatets kirke, satt til å forvalte «Guds hemmeligheter» på troskapens vilkår. Intet illusjonsnummer kan skjule fremveksten av menneskelige tradisjoner i strid med apostelordets lære. På liberalistisk vis satser man på «spilleregler» i et læremangfold, og tilkjenner *debatten* gyldighet i seg selv. Hva er Guds ord i denne sak, spør den ene? Det får debatten vise, svarer andre, tilfreds med sideordningen Skrift og tradisjon.

Debatten utkrystalliserer det vedtak som forplikter med lovs kraft. Med stor konsekvens blir Kristi apostolat underkjent, og kirkens bekjennelse redusert til en formalitet. I dens sted trer "kirkens syn". Under slike forhold er distinksjonen "liberal" eller "konservativ" temmelig uinteressant. Med fløy-metaforen manipulerer man gyldighetskravet i Kristi kirke, og tilslører det *faktiske* brudd med apostelordets lære fra Skriftens Herre.

Mange lar seg fjetre av skjønmalende ord om dialog og tjenestefellesskap, om brobygging og raushet, om det helhetlige hensyn til den organiserte kirke, osv. Hva som helst kan være skjult under det verbale røykteppe. Bekjennere vedkjenner seg kirkens grunnvoll, hverken mer eller mindre. De lar seg oppbygge på den, og Kristus forener og sammenfører dem, men ikke uten omkostninger.

Den pragmatiske kirkestyring - i Norge den kirkepolitiske norm siden inngangen til 1900-tallet, viste sitt Janus-ansikt. På den ene side tolerant kirkeomsorg for alle på meningsplanet, og på den annen side straffesanksjoner i enkeltsaker mot Ordets etterfølgelse på handlingsplanet. Med sanksjoner hjemlet i lov og reglement fikk etikk prioritet fremfor dogmatikk. Og hensynet til "hele kirken" – som ingen har sett, fikk prioritet fremfor menighetens samling om Guds kirkes rene kjennetegn. Lutheranere av formalitet følger «Bibel og bekjennelse» når det passet, og den moralitet som tjener «etablissementet» når det passer. Denne bekvemme reaksjonsmåte *synliggjorde* det doble bokholderi i en kirkepraksis av nestoriansk type. Kirkegang ble belastet med uforutsigbarhet mer eller mindre. Får vi del i Jesu undervisning eller private funderinger over teksten? Får vi synge bibelsk lødige salmer i en ellers mager liturgi?

KONKLUSJON: GYLDIGHETSKRITERIET FORTSATT GYLDIG

Kristus-bekjennelsen fra himmelen *samlar* Guds kirke på jorden, og markerer kirkens grense med apostelordets lære (1 Kor 10:16f, Rom 16:17). Forholdet mellom grensemarkering og samling tilsvarende forholdet mellom lov og evangelium. Den bekjennende kirke fremstår i samlingen om trofaste embetsutøvere i deres gjerning. Gyldighetskriteriet er den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Da kan et skriftsted fra Herren være nok til kirkelære (jf Apg 15:16f).

Karakteristisk er den *uforbeholdne* mottagelse av apostelordets lære «som Guds ord» (1 Tess 2:13). Hvor dette skjer, praktiserer døpte mennesker sin dåp i forsakelse og tro. De avstår fra djevelens gjerninger og alt hans vesen, og øver troen på syndenes forlatelse i gjerninger som har *Guds ord og bud* for seg, enhver i sitt kall.

I tråd med kirkens rettstradisjon fra aposteltiden, må kristne sky de kirkefellesskap som skjerner fornektelser over lærekatedre og prekestoler, og ved Herrens bord (Mt 7:3). Jesus visste hva som bor i mennesket (Joh 2:25), og lærte oss bønner: "*Helliget vorde ditt Navn!*" og advarte mot farisèernes og saddusèernes lære (Mt 16:6, 11). Evangelisten Matteus har i sin redaksjon markert advarselen ved å plassere den hendelse foran Peters bekjennelse ved Caesarea Filippi og hans protest mot Jesu gang til sin store lidelse i Jerusalem.

Den første bønn i Herrens bønn er en lovprisende bønn til vår Far i himmelen, om å hellige sitt Navn på oss med sin utleggelse av Skriften, gitt kirken fra dens Herre og Lærer. Gyldighetskriteriet er hellig.

6. LOV OG EVANGELIUM

Saken gjelder ingen frelsesteori, men Guds sjelesorg gjennom hele Bibelen. Guds sjelesorg er så ganske annerledes enn noen kunne tenke seg. Gud er hellig, og derfor nidkjær for sitt verk som han elsker. Han hater synd og samtidig viser han en kjærlighet som overgår all hans nidkjærhet.

En illustrasjon, Jes 6:1-7. Profeten Jesaja fikk et syn av Guds hellighet i templet. Det var et skremmende syn, men også trøsterikt. Serafene sang så det runget: » Hellig, hellig, hellig er Herren Sebaot. All jorden er full av hans herlighet.» Boltene i dørtersklene ristet og templet ble fylt med røk. Jesaja oppfattet sin fortapte situasjon og sa: «Ve meg! Det er ute med meg, for jeg er en mann med urene lepper, jeg bor blant et folk med urene lepper, og mine øyne har sett Kongen, Herren, Allhærs Gud.» Da kom en av serafene bort til Jesaja. Han hadde en glo tatt med en tang fra alteret. Med gloen rørte han ved leppene til Jesaja og sa: «Din skyld er tatt bort, din synd er sonet.»

Gud handler med oss mennesker på to måter - med lov og evangelium. Det aller kraftigste uttrykk er «Jesus Kristus og ham korsfestet» (1 Kor 2:2). Hans legeme er det Guds tempel hvor Gud forlikte verden med seg selv, så han ikke tilregner oss misgjerningene. Derfor opprettet han løse- og bindemaktens embete. Ved det formaner Gud enhver til å la seg forsone med ham og for Kristi skyld motta syndenes forlatelse. (2 Kor 5:18ff) Guds nådetilsagn er vår redning i tid og evighet. Men vender vi det døde øre til, straffer Gud. (Jes 6:9ff) Så må Gud reagere, for Gud er hellig. Skal vi en gang få se ham i hans hellighet, må vi være kledd i Guds hellighet.

Gud gjør miskunn i tusen ættledd mot dem som elsker ham, og han straffer dem vender ryggen til hans selvhengivende og tilgivende kjærlighet. Krusifikset minner oss om begge rekksjonsmåter, både Guds nidkjærhet for sitt verk og Guds kjærlighet til sitt verk. Den enbårne Sønnens legeme er templet hvor Guds forsoning med verden fant sted. Opphengt på korset, var han legeme det sted hvor Gud opprettet den nye pakt i det aller helligste – i hans blod (Mt 26:28, jf 2 Mos 24:8, Jes 53:12, 1 Kor 5:7).

Født av en kvinne og født under loven, kjøpte han fri dem som stod under loven, så vi kunne få barnekår og arverett hos Gud (Gal 4:4). Guds Sønn, født av Faderen fra evighet, ble sant menneske, født av jomfru Maria (Joh 1:14). Han viste seg for verden i en tjeners skikkelse (Fil 2). Lydig til døden på korset har han oppfylt Guds hellige lov i alle deler og i alles sted (Mt 5:17, Rom 8:3, Heb 2:14ff). Han er i all evighet Guds rene Lam, som har båret verdens synder (Åp 5). **Joh 3:16** – *SÅ har Gud elsket verden...*

Denne underfulle kjensgjerning stadfestet Gud med Jesu legemlige oppstandelse fra de døde. Men øyenvitnene til den Oppstandne kunne umulig forstå det, ikke før han underviste dem i Skriftene. På Pinsedagen utrustet han de tolv med Den Hellige Ånd, så de kunne gi videre den himmelske lære og legge grunnvullen for kirkens liv i denne verden. Denne utrustning omfatter også Paulus.

1 Kor 15:1f – Jeg kunngjør for dere, brødre, det evangelium jeg forkynte dere, det dere har tatt og står på. Gjennom det blir dere frelst, hvis dere holder fast på det ordet jeg forkynte – så sant dere ikke forgyves er komme til tro.

Hvilket «evangelium»? Det fins ikke noe annet evangelium enn Guds evangelium evangeliet om syndenes forlatelse på grunn av Kristi fortjeneste. Han er den Guds rettferdighet som evangeliet åpenbarer uavhengig av lovgjerninger. Men det fins de som forvrenger Guds evangelium. Gal 1:6f. Rom 1:16f, 3:19-22, 28, jf Mt 5:3 osv.

Troens øyne ser i Det gamle testamente Guds løfter oppfylt i Jesus fra Nasaret. Jesu undervisning i «Skriftene» viser oss hvem han er, hva han har gjort og hvorfor (se forkl 2 trosart, Lille Katekisme). I kraft av sin Guddoms person har han oppfylt Guds hellige lov i alle deler og i alles sted. Derfor ble han sant menneske, født av jomfru Maria. (Mt 5:17, Gal 4:4.)

I kraft av sin Guddoms person kunne han være Guds rene, hellige Lam og bære verdens synder. **Rom 6:9** – *døden har ikke lenger noen makt over ham.* *Fil 2:9* – *Derfor har Gud høyt opphøyet ham og gitt ham Navnet over alle navn...* (Jf 1 Joh 5:5ff)

Kristus er den rettferdighet som evangeliet åpenbarer. Rom 1:16f. Mt 5:20, 6:33, Joh 16:10 osv. Derfor gis frelsen av nåde - gratis - uten lovgjerninger «ved troen på Jesus Kristus». Rom 3:21-28, Gal 2:16, 1 Kor 15:2. Ef 2:8 osv.

Men tilslører man Guds forsoningsverk og underkjenner Sønnens lidelse i Jesu skikkelse, da har man falt ut av nåden og forkynner lovreligion under skinn av kristendom. Derfor må kristne lære å skjelne mellom lov og evangelium, så de kan anvende Kristi fortjeneste, enhver på seg selv til trøst mot lovens anklager. Denne øvelse tjener til å bevare troens frimodighet mot døden og dommen.

Stilt overfor den hellige Gud og hans hellighetskrav, gis ingen frelsesvisshet. Troens frimodighet er Guds selvhengivende kjærlighet i Jesu lidende lydighet. Med ham til gave, følger livet med Kristus som eksempel i gode gjerninger (Rom 6:14). Troen har lovens oppfyller, Den Hellige og Rettferdige. Hva vi er i ham ved dåpen og troen, det skal vi en gang bli.

Læren om Guds lov og vilje fins i hele Bibelen (Joh 5:37-40), og likeså evangeliet (Rom 1:1f, 3:21, Apg 10:43). Ikke noe bibelsted gir anledning til å rangere forholdet som et lærestykke av underordnet betydning (jf Borgå-avtalen om kirkefellesskap med anglikanerne). Denne påstand i moderne økumenikk strider mot Kristi undervisning i Skriftene. Begge består - både Guds lov og evangelium.

Guds lov består, om så himmel og jord forgår (Mt 5:17-19, Gal 1:7, 9). Og den rettferdighet som evangeliet åpenbarer, er en evig rettferdighet.

DEN BIBELSKE SPRÅKBRUK OM GUDS LOV OG EVANGELIUM

I Bibelen benyttes ordene lov og evangelium i både vid og avgrenset mening.

Ordet «lov» i *vid* mening sikter til hele den guddommelige åpenbaring.

Jes 2:3 – «Kom, la oss gå opp til Herrens fjell, til Jakobs Guds hus, så han kan lære oss sine veier og vi kan ferdes på hans stier!» For Herrens lov skal gå ut fra Sion, Herrens ord fra Jerusalem.

I *avgrenset* mening benyttes «lov» om alt som formidler kunnskap om synd.

Gal 3:10, 12 – De som holder seg til lovgjerninger, er under forbannelse. For det står skrevet: Forbannet er hver den som ikke holder fast på alt det som står skrevet i lovboken og gjør etter det. /.../ I loven kommer det ikke an på tro, der heter det: Den som holder

budene, skal leve ved dem. **Rom 3:19f** – Vi vet at alt det som loven sier, gjelder dem som har loven, for at hver munn skal tie og hele verden stå skyldig for Gud.

Ordet «evangelium» i **vid** mening sikter til kristentroen som helhet.

Mk 1:1 – Dette er begynnelsen til evangeliet om Jesus Kristus, Guds Sønn.

I **avgrenset** mening benyttes «evangelium» om alt som tilsier syndere forlatelse, nåde, fred osv, kort sagt alt som tilsier frelsen.

Mk 1:15 – «Tiden er kommet, Guds rike er nær. Vend om og tro evangeliet!» **Rom 1:16f** – jeg skammer meg ikke over evangeliet. Det er en Guds kraft til frelse for alle som tror. /.../ For i det åpenbares Guds rettferdighet, av tro og til tro, slik det står skrevet: Den rettferdige skal leve ved tro. **10:15f** – Hvor herlig lyder fot-trinnene av dem som bringer godt budskap! Men ikke alle var lydige mot evangeliet. (Apg 20:24, Ef 1:13, 6:15.)

Lov og evangelium hører sammen med rettstermene *rettferdig* og *rettferd* (el rettferdighet). De beskriver det som er helt i samsvar med retten. Brukt om Gud, beskriver ordene Guds herlighet.

Fra Esras bekjennelse, **Esra 9:15** – Herre, Israels Gud, du er rettferdig. Der-for er vi i dag en rest som har sluppet unna. Se, nå trer vi fram for deg med vår skyld. Etter det som har hendt, kan ingen bli stående for deg. (Job 34:17, Sal 4:2, 11:7, 51:6, 145:17, Dan 9:14.) **Joh 17:25** – Rettferdige Far, verden har ikke kjent deg, og disse vet nå at du har sendt meg. **Mt 6:33** – Søk først Guds rike og hans rettferdighet. (Rom 3:5)

Vi merker oss fire ting:

For det første: Kun Gud er Den Rettferdige. Guds rettferdighet har ingen kriterier utenom Gud selv. Gud er Gud.

Jer 11:20 – Herre, Gud Sebaot, du rettferdige dommer, som gransker hjerter og nyrer, la meg få se at du tar hevn over dem; for jeg har overlatt min sak til deg.

Brukt om Kristus Jesus, beskriver ordene den herlighet som han har i kraft av sin Guddoms person.

Apg 3:14 – Dere fornektet Den Hellige og Rettferdige og bad om å få løslatt en morder. **1 Pet 3:18** – Kristus selv led døden for syndenes skyld, èn gang for alle. Den rettferdige led for urettferdige for å føre dere fram til Gud. (Apg 7:52, 22:14. 1 Joh 2:1.)

For det andre: Gud er rettens kilde og handler rettferdig i alt han gjør.

Jer 23:6 (om den rettferdige Spire) – *dette er navnet han skal få, Herren, vår Rettferdighet.* (Rom 1:17.)

Gud er både Dommeren og målestokken for all annen rett og for menneskets rettferdighet.

Dom 5:11 – Hør hvor de jubler, de som deler bytte ved vanningsstedene. Der priser de Herrens rettferdige gjerning, hans frelsesverk mot folket i Israel. (Dan 9:14, Sal 145:17.)

For det tredje: Hvert menneske skal prøves på Guds åpenbarte vilje. Gud er rettferdig når han taler, dømmer og frelser.

Sal 51:6 – Mot deg alene har jeg syndet, det som er ondt i dine øyne, har jeg gjort. Så får du rett når du taler, og står der ren når du feller dom. (Sal 9:9, Rom 3:21-26.) **Apg 17:31** – Han skal dømme verden med rettferdighet, og har til dette bestemt en mann. Det har han gjort troverdig for alle ved å oppreise ham fra de døde. (Rom 2:6, Åp 19:11.)

For det fjerde: "Guds rettferdighet" hører sammen med Guds pakter med sitt folk – både lovpakter og nådepakter. *Lovpakten* tilskriver Gud alle rettigheter og mennesket alle plikter. *Nådepakten* tilskriver mennesket alle rettigheter og Gud alle plikter. Guds rettferdighet kan ikke skiller fra hans sannferdighet og trofasthet. Gud holder sine løfter, men straffer dem som forakter pakten.

Neh 9:8 – Du holdt ditt løfte, for du er rettferdig. **Jes 5:16** – Herren, Gud Sebaot, skal være høy når han feller dom. Den Hellige viser seg hellig ved rettferd. **Mk 16:16b** – men den som ikke tror, skal bli fordømt. (Jf Jes 10:22, 28:17ff.)

Fra bekjennessskriftene:

1. *Om åpenbaringsordets "juridiske" språkbruk: Evangeliet i vid mening* handler om hele Kristi lære – om omvendelse og syndenes forlatelse. Se Apol 4:62, 12:29, 27:54. FC Ep 5:6f, SD 3-9. - Rett forstått er hele evangeliet avhengig av den andre trosartikkel, SK Troen, 33.
2. Evangeliet i vid mening tar ikke hensyn til «den egentlige forskjell mellom loven og evangeliet /.../ når det sies at evangeliet er en forkynnelse av omvendelse og tilgivelse for syndene. /.../ Dernest blir ordet «evangelium» brukt /.../ i sin egentlige betydning, /.../ (om) forkynnelsen av Guds nåde, /.../ når Kristus sier: «vend om og tro på evangeliet» (Mk 1:15).
3. Slik blir også ordet omvendelse /.../ på noen steder /.../ brukt og forstått *om hele menneskets omvendelse* (sit Luk 13:5).»
Andre steder skjeller mellom *omvendelsen og troen* (Lk 5:7, Mk 1:15, Apg 20:21) eller mellom *omvendelse og tilgivelse for syndene* (Lk 24:46). Da betyr det å omvende seg «ingenting annet enn i sannhet å erkjenne synden, angre den av hjertet og avstå fra den. Denne erkjennelse kommer av loven, men den er ikke nok som frelsesbringende omvendelse til Gud, om ikke troen på Kristus kommer til. /.../ det hellige evangelium tilbyr Kristi fortjeneste til alle botferdige syndere som er blitt skremt ved forkynnelsen av loven. For evangeliet forkynner ikke tilgivelse for syndene for de harde, sikre hjerter, men for «knus-te» eller «botferdige» (Lk 4:18 = Jes 61:1). Og for at ikke den anger eller skrekk som loven vekker, skal bli til fortvilelse, må forkynnelsen av evngeliet komme til, slik at det blir en «omvendelse til frelse» (2 Kor 7:10).» FC SD 5:3-9. Se videre, samme 12-22, og Ep 5:5 (pkt 4).
4. Så lenge Kristi lidelse og død forkynner Guds vrede over synden og forskrekker samvittighetene, hører vi ikke evangeliet i egentlig mening, for Kristus ble gitt for å trøste og oppreise de forferdede, FC Ep 5.10, SD 5:12.
5. Evangeliet i avgrenset (egentlig) mening er den trøsterike forkynnelse av Guds tilgivende nåde, SA C 4. Jf FC Ep 5:7, 10, SD 5:9, 12, 21f. - Brukt om Guds løfte, Apol 4:5, 388. Løftet gjelder Guds nåde, syndenes forlatelse og rettferdiggjørelse ved tro, CA 4:2, Apol 4:43, 62, 110, 231, 274f, 12:2, 27:11, 23. Jf FC Ep 5:9, SD 3:39. - Evangeliet er i en sum syndenes forlatelse, mottatt av nåde, ved troen, kun for Kristi skyld, Apol 27:13.
6. Evangeliet «gir råd og hjelp mot synden på mer enn en måte, for Gud er rik i sin nåde: Først gjennom det muntlige ord, når syndenes forlatelse blir forkynt i all verden. Det er evangeliets egentlige embete. For det andre ved dåpen, og for det tredje gjennom alterets sakrament. For det tredje gjennom nøklemakten, og dessuten gjennom brødrenes innbyrdes samtale og trøst» (Mt 18:20). SA C 4, jf 3:8.
7. Den rette bot er en lære som evangeliet åpenbarer fra himmelen, Apol 27:54, SA C 3:41. - Kallet til omvendelse og tro har adresse til alle, FC SD 11:28, 37.
8. Skriftens innhold bør inndeles i hoveddelene Loven og Løftene (el Evangeliet), Apol 4:5f.

9. Vi må skjelne mellom lov og evangelium med stor omhu, for ellers blir Guds velgjerninger i Kristus tilslørt og evangeliet gjort til en lovlære, FC SD 5:27. (En utførlig fremstilling gir Konkordieformelens art 5.)

Hva er forskjell og sammenheng?

Forskjellen handler om rake motsetninger. I Bibelen er de henvist til hvert sitt virkeområde, men likevel ikke skilt fra hverandre. Først noen ord om forholdet *lovoppfyllelse og forsoning*:

Loven krever fullkommen oppfyllelse, for Gud er hellig.

Mt 22:37f - Du skal elske Herren din Gud av hele ditt hjerte og av hele din sjel og av all din forstand. Dette er det største og første bud. Men et annet er like stort: Du skal elske din neste som deg selv. **Rom 13:10** – Altså er kjærligheten lovens oppfyllelse. **3 Mos 19:2** – Dere skal være hellige, for jeg, Herren, deres Gud er hellig. **Mt 5:48** – Vær også dere fullkomne likesom deres himmelske Far er fullkommen.

Uten lovoppfyllelsen, står mennesket under lovens anklage og fordømmelse.

Til bibelstudium:

2 Mos 20:5f. Rom 13:1ff. Gal 3:10, Rom 3:9-19.

1 Tim 1:9f. Kol 2:16f, Rom 3:20, 8:7.

Rom 4:15. 1 Joh 5:3.

Evangeliet forkynner en forsonet Gud.

Joh 15:9f – Likesom Faderen har elsket meg, så har jeg elsket dere. Bli i min kjærlighet! Om dere holder mine bud, blir dere i min kjærlighet.

2 Kor 5:21 - Den som ikke visste av noen synd, har han gjort til synd for oss, for at vi skulle bli Guds rettferdighet i ham (v 19, Apg 20:24).

Kristi lovoppfyllelse er vår eneste ros for Gud (Mt 5:3, 11:5, Lk 4:18).

Så til motsetningene:

Forholdet fornuft og åpenbaring:

1. Loven innskjerper hva fornuften dunkelt aner, og appellerer til menneskenes innbilning om frelse ved gjerninger.
2. Evangeliet er en hemmelighet fra før verdens skapelse, skjult for fornuften, men åpenbart ved Sønnen (Joh 17:3, 1 Kor 2:7f), og trer fram ved "Åndens embete" – prekenembetet i kirken (2 Kor 3:6, 8, Joh 20:23).

Forholdet syndserkjennelse og tro:

3. Loven er kilden til syndserkjennelse: Loven avslører synd, anklager synd, tilregner skyld og fordømmer synd (Mt 5:17f, Gal 3:10, Rom 1:18, 3:9-19), i den hensikt å gi kunnskap om vår syndenatur og dens fortjente lønn.
4. Evangeliet er kilden til tro: Det meddeler frifinnelsen for den bedrøvede, og tilsier Guds tilgivelse (Rom 3:28, 10:4, Jes 61:1, Lk 4:18). Årsaken er Kristi lydighet (Joh 1:29, Mt 5:17, 2 Kor 5:19). Men den som lærer frifinnelsen med forbehold om gjerninger, er en forfører (Gal 2:21, 5:4, 12).

Gjerningsrettferdighet eller trosrettferdighet:

5. Loven åpenbarer Guds hellighet, krever den fullkomne oppfyllelse, og lover på dette vilkår evig liv.
6. Evangeliet åpenbarer Guds rettferdighet "uten lov". Det forkynner "troens ord", at den "som ikke arbeider, men tror på ham som erklærer den ugudelige rettferdig, ham regnes hans tro til rettferdighet" (Rom 4:5, 3:21, 10:4-9).

Trussel eller trøst:

7. Loven truer med det evige «utenfor» enhver som ikke gjør deretter. Trusselen er unyttig, for loven er "svak på grunn av kjødet" (Rom 8:3).
8. Evangeliet oppmuntrer med Sønnens lydighet, "født under loven" (Gal 4:4) og gjort til synd og forbannelse for alle (2 Kor 5:21, Gal 3:13). Evangeliet kunngjør "lovens siktemål, som er Kristus til rettferdighet for hver den som tror" (Rom 10:4).

Frelse mot vederlag eller frelst av nåde:

9. Lovens løfte om evig liv har lovoppfyllelsen som betingelse (Gal 3:2, 12, Lk 10:28).
10. Evangeliets løfte er ubetinget og fritt. Det tilsier og rekker oss Kristus til gave, til frelse ved tro – ikke ved lovgjerninger (Rom 3:21, 28, Ef 2:9, Gal 2:16). Da er ordet "tro" ingen tilleggsytelse, men Åndens suverene skapelse i deres innerste som hører evangeliet om Kristi fortjeneste, og anvender den på seg selv.

Fangenskap eller frihet:

11. Loven fanger og overvåker (Gal 3:23), "gjør hele verden skyldig for Gud" (Rom 3:19b), "virker vrede" (Rom 4:15a), forbanner "hver den som ikke holder alt" (Gal 3:10b), og er "dødens embete" og "fordømmelsens embete" (2 Kor 3:7, 9).
12. Evangeliet befri fra syndens og dødens lov ved prekenembetet, som er "Åndens embete" eller "rettferdighetens embete" (2 Kor 3:8f). Det kunngjør Guds forsoning med verden og tilsier syndenes forlatelse for Kristi skyld. Med evangeliet som middel virker Den Hellige Ånd den tro som løftet oppmuntrer til (Apg 16:30-34, Rom 10:17).

Forskrift eller innskrift:

13. Loven lærer oss det dobbelte kjærlighetsbud, og foreskriver gjer-ninger som har Guds ord og bud for seg.
14. Evangeliet bringer Den Hellige Ånd, som innskriver loven i de troendes hjerter (Jer 31:31-34). Med Kristus som gave, får de ny vilje, lyst og kraft til å leve etter Guds vilje med ham til eksempel. Selv om fornyelsen er i sin begynnelse på grunn av arvesyndens motstand, er det ingen fordømmelse for den som ved dåpen og troen er ikledd Kristus – troens rettferdighet. (Mk 16:16, Rom 8:1, Gal 3:26f. Rom 12:1f, 2 Kor 5:14f, Kol 3:12-17.)

Død eller liv:

15. Loven sønderknuser og dører "det gamle menneske" med dets onde begjær i menneskets innerste.
16. Evangeliet lar Kristi røst lyde med syndsforlatelsens ord til nedbrutte og fangne. Slik oppreiser han og befri fra døden i våre synder, og styrker og bevarer "det nye menneske" hos Gud. (Lk 15:24, Joh 5:24, 17:24, Apg 15:11. Ef 2:1, 4-8, 3:14-17, 4:22ff, Kol 3:1-17. Jf 1 Kor 15:44-49.)

Fra bekjennelsesskriftene:

1. For å forstå gjerningene, må Skriften lære oss å skjelne rett mellom lov og evangelium, Apol 4:256-260, 265f, 270. Loven må straffe tvil og vantro som synd, mens evangeliet (i egentlig mening) forlater all synd, samme. FC Ep 5:6-9, SD 5:19, 27.
2. Begge lærdommer er "fra verdens begynnelse alltid og alle steder blitt fremført i Guds kirke" - ved siden av hverandre og med tilbørlig forskjell, og skal "med omhu" fremholdes i Guds kirke inntil verdens ende, FC SD 5:23-26.
3. **Ambrosius:** "Synden ble større ved loven, men nåden overstrømmet ved Jesus (Rom 5:20). For etter at hele verden ble ham underlagt, tok han bort hele verdens synd, slik Johannes vitner og sier: "Se, Guds Lam som borttar verdens synd". /.../ Derfor må ingen rose seg av sine gjerninger. Men den som er rettferdig, har dette som en gave, etter som han ved dåpen er gjort rettferdig. Det er således troen som frigjør oss ved Kristi blod, for salig er den som har fått sin synd forlatt og nåden gitt (Sal 32:1)." Apol 4:103 (sitat e svensk overs.)
4. Guds løfte om miskunn for Kristi skyld ble først gitt til Adam, deretter til fedrene, deretter forklart av profetene, og til slutt forkynt og budt fram av Kristus blant jødene, og av apostlene spredt ut over hele verden, Apol 12:53. - De hellige i kirken har alltid trodd at Gud tilgir syn-dene uten vederlag for Kristi skyld, og hertil kommer Den Hellige Ånds vitnesbyrd, samme 70-73 (ad Apg 10:43f).

SAMMENBLANDING AV LOV OG EVANGELIUM

Lov og evangelium utelukker hverandre gjensidig i frelsen. Det vet vi av Skriftens utsagn, og især av Kristi ord og apostlenes praksis (2 Sam 12:13, Lk 7:48, Apg 2:37-39, 16:27-31). Når lov og evangelium strides i vårt innerste, da gjelder det å anvende Kristi fortjeneste, enhver på seg selv, for falske trøstegrupper utelukker frelsesvisshet. Sammenblanding skjer på to måter:

- Når frelsen blir forstått som en *forvandlingsprosess* underveis mot lovoppfyllelse. Da må visshet om å være underveis søkes i bruken av Kirkens sakramenter (Romerkirken).
- Når evangeliet forstås som et budskap om *forpliktelser og vilkår i en frelsesplan*. Da må man søke frelsesvisshet i opplevelser og engasjement, forstått som Åndens umiddelbare nådevirkninger i en indre forvandling (trossamfunn i calvinsk-reformert tradisjon og såkalt "vekkelseskristendom" på luthersk kirkemark).

Eneste årsak til frelsesvisshet er Guds universelle nåde mot Adams falne ætt. Gud er en forsonet Gud. Evangeliet åpenbarer Guds nådige sinnelag i Guds forsoning med verden i Jesu Kristi offerdød. Med evangeliet og sakramentene som ytre midler, tilsier og meddeler Gud oss Kristus til gave - Den Hellige og Rettferdige, gitt av nåde. Han er vår hellighet og rettferdighet for Gud.

Men vil man gjøre seg fortjent til nåden med tilleggsytelser, eller etterkomme krav om godtgjøring for begåtte synder, legger man en annen grunnvoll og forkludrer Guds verk. Sammenblanding av lov og evangelium baner vei for *synergismen* – læren om samarbeid mellom Gud og menneske om frelsen.

Karakteristisk for pietistisk-reformert forkynnelse er appeller til de rette adressater. Forkynneren opptrer i Den Hellige Ånds sted, henvender seg til tilhørere som har den rette innstilling, oppfordrer dem til å ta standpunkt for Jesus, og ser etter synlige og hørbare tegn til overgivelse, med påstand om Åndens nådevirkninger i hjertene. Slik forkynnelse er uforenlig

med Kristi lidende lydighet og stedfortredende offerdød i alles sted, og uforenlig med Guds handlende og suverene allmakt når og hvor han virker troen i dem som hører evangeliet om vår frifinnelse i Kristi død. Den Hellige Ånd merkes på oppmuntringen i hjertets innerste: Det er til deg også! Da hender det at tilhørere anvender Kristi fortjeneste på seg selv og oppdager i etterkant at «jeg tror».

Gud forferder alle med Lovens ord, og meddeler frifinnelsen til alle med evangeliets ord (Rom 3:23f). Med lov og evangelium møter Gud oss i all sin ukrenkelige hellighet og i all sin underfulle kjærlighet. Med loven driver han mennesker til rett selverkjennelse og bevarer sine barn i den. Med evangeliets uforbeholdne gave – syndenes forlatelse for Kristi skyld, gir han den eneste grunn til frelsesvisshet. I Guds løfte og frie gave - og bare der! - gis den sanne trøst mot døden og dommen.

Blir vekselvirkningen (dialektikken) mellom lov og evangelium tilslørt og underkjent, må man fremstille forholdet på en av to måter: Til den ene siden går de som gjør forholdet til en gradforskjell. De gjør "evangeliet" til en overkommelig lov (nova lex). Til den andre siden går de som lar forholdet gå opp i "en høyere enhet" (f eks Zwingli). Syntesen imøtekommer fornuftens krav til en begripelig Gud. Enten man går til den ene eller andre siden, har sammenblandingen en dobbel konsekvens:

For det første blir Guds enhet gjort avhengig av mennesker, som om mennesker kan kontrollere åpenbaringsordets Gud med de rette ord og gjerninger! Da er vi over i den magisk-terapeutiske deisme, i strid med åpenbaringsordets stykkevise gudskunnskap (1 Kor 13:9, 12). For det andre opphever man det bibelteologiske faktum at både lov og evangelium er Guds Ord.

Så lenge mennesker lever upåvirket av lov og evangelium, lever de etter allmenreligionens regel om lønn som fortjent. Innvendingen mot evangeliet er den velkjente: Dette er for lett-vint! Det må da mer til? Tilpasser man forkynnelsen deretter, blir resultatet kristeliggjort lovreligion. Det naturlige menneske tar hverken Guds hellighet eller seg selv på alvor.

Fra bekjennesskriftene:

1. Evangeliet forkynner rettferdigheten ved troen på Kristus, som åpenbarer en annen rettferdighet enn den som lov, fornuft og filosofi lærer, Apol 4:43, jf 16 og 230.
2. Den Hellige Ånd kommer med evangeliets ytre, muntlige ord, SK Dåpen 30. Ånden er virksom ved evangeliet, samme 38, FC SD 2:18, 3:16, og gis ved evangeliet, CA 5:2.
3. Gjør man evangeliet om Jesu lidelse og død til en bots- eller domsforkynnelse, røver man den sanne trøst fra de kristne og legger kirken åpen for lovlære, FC Ep 5:11, SD 5:27.
4. Evangeliet blir ødelagt med gjerningslære og forakt for troen, Apol 4:110, 121, 159, 186. - Hvor evangeliet er omgjort til lovlære, har man avskaffet evangeliet, Apol 12:79, 89, FC SD 5:27.
5. Uten evangeliet, fins ingen kjennskap til Kristus. Det er i Ordet Den Hellige Ånd tilbyr og rekker oss "frelsens skatt", som Kristus har vunnet for oss. SK Troen, 38.
6. I *Herrens Nattverd* tjener Gud oss med evangeliets løfte og et sakrament som krever tro. Derfor er det en hån mot evangeliets Gud å bruke messen til godtgjørelse for dødes synder, Apol 24:90f. (Bespottelig er også læren om menighetens nattverdfei-ring som den virkekraftige årsak til det sakramentale under, i strid med Kristi ord om sin tjeneste for oss.)

7. **Apol 27:13:** ”O Kriste, hvor lenge vil du bære over med denne spott som våre fiender angriper ditt evangelium med! /.../ syndenes forlatelse blir mottatt av nåde, ved troen, for Kristi skyld. Er ikke dette evangeliets egen stemme, er ikke dette den evige Faders mening, som du som er ved Faderens bryst, har åpenbart for verden, da må vi med rette bli straffet. Men din død er et vitne, din oppstandelse er et vitne, Den Hellige Ånd er et vitne, hele din kirke er et vitne om /.../ at vi får del i syndenes forlatelse, ikke for våre fortjenesters skyld, men for din skyld, ved troen.”

Lov og evangelium utgjør en felles front mot sammenblanding

Forholdet lov og evangelium representerer ikke fornuft og spekulasjon, men Skriftens vitnesbyrd om Guds underfulle nidkjærhet og kjærlighet.

Guds sjelesorg foregår når apostlenes etterfølgere forvalter evangeliet og sakramentene under utøvelse av løse- og bindemakt fra ham. Denne sjelesorg er unik, men foregår på troskapens vilkår uten imponerstatus. Guds enbårne Sønn tok tjenerskikkelsen på. Slik fremtrer Guds visdom. I den forsamlede menighet er han virksom med enkle tegn – i prekenen med sin undervisning i delegatens munn, i dåpen med ord og vann, i skriftemålet med avløsningens ord, i nattverden med sitt legeme og blod i brødets og vinens skikkelser. Åpenbaringsordets Gud gjør undere med uanselige midler, lik unnfangelsens under i jomfru Maria's morsliv, forsoningens under i en korsfestede Kristus og hans legemlige oppstandelse fra Josefs grav.

Den som vil lære åpenbaringsordets Gud å kjenne, må forkaste sine gudsforestillinger og bli en Jesu disippel. Åpenbaringsordets Gud gir seg til kjenne gjennom Jesu undervisning om sin person og om sin lidelse, død og oppstandelse, slik Skriftene har sagt. Med kunnskapen følger kjennskapet til ham, lik en venn å stole på i liv og død. Han er virkelig «Guds rettferdighet», gitt meg i min dåp. Med ham til gave, følger en kristen Kristi eksempel i gjerninger som har Guds ord og befaling for seg. Gaven er gitt i begynnelsen til bruk i troens øvelse hele veien. Og vil jeg bli sterk i troen, må jeg høre syndenes forlatelse tilsagt meg i det private skriftemål, og ofte motta Kristi legemes og blods sakrament til et synlig pant på Guds nådepakt i min dåp. Slik styrker han og bevarer sine venner i «de helliges samfunn» med ham i de hellige ting (kommunionen). Åpenbaringsordets hellige Gud er en synder nådig, for Gud er den han sier han er – underfull i alt sitt verk.

Fra bekjennesskriftene:

1. Avløsningen (absolusjonen) - eller Guds nådetilsagn meddelt i skriftemålet, er ”evangeliets stemme”, Apol 4:271, 12:2, 39, 61 og 105, 27:13. - I skriftemålet blir evangeliet anvendt på den enkelte (el den forferdede samvittighet), samme 12:35.
2. Skriftemålets begrunnelse er Guds løfte om syndenes forlatelse på grunn av Kristus, vår mellommann og forsoner, samme 12:76. Gud vil vi skal tro hva han lover, og motta gaven fra ham, og erklærer dette for å være sann gudsdyrkelse, samme 4:228, 345, 12:76, 88, FC SD 5:19.
3. Evangeliet nøder oss til å gjøre bruk av Kristus i rettferdigjørelsen, for ved ham har vi adgang til Gud ved troen, Apol 4:291.
4. I tillit til Guds løfte og miskunn, erkjenner vi oss til samme tid som unyttige tjenere, som ingenting fortjener med våre gjerninger. Denne bekjennelse eier troens trøst. Samme 337f.

Den villfarne antinomisme

Direkte oversatt betyr antinomisme «mot lov» (*anti nomos*). Farisèerne anklaget Jesus for å «opphøve Loven eller Profetene» (Mt 5:17). Ett ankepunkt var Jesu forhold til sabbatsbudet (Joh 5:18). Samme anklage rammet Paulus, som ikke forpliktet hedningekristne på Lovens påbud om omskjærelsen (Galaterbr).

Mot den falske iver for Guds lov

Under det såkalte «apostelmøtet» i Jerusalem ble denne læretvist avgjort med et ord fra Herren ved profeten Amos (Apg 15:16f). Med hensyn til læren, var heller ikke en Herrens apostel gitt noen selvstendig kompetanse eller autoritet. Kirken er forpliktet på den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Men hvordan skal kristne praktisere kjærlighetsbudet i sin omgang med jøder? Da forplikter kjærligheten på «hellighetsloven» (3 Mos 18-20, jf Apg 15:29).

Altså fins det en iver for Guds lov som beror på mangelfull innsikt i den frelsesvei som evangeliet åpenbarer uten lov (Rom 10:2). Denne nidkjerhet har Kristus og hans apostler avvist. Gjør man loven til frelsesvei – både seremoniloven og moralloven, må man med stor konsekvens forfølge kristne (Apg 22:3f), eller i det minste utstøte dem fra synagogen. Her handler det ikke om lovanvendelse og interessekontroll, men om den oppstandne Kristus. Det er Ham man forfølger og utstøter (Apg 9:4f, 22:7f, 26:14f). Som Herren, så hans tjenere (Mt 10:25).

Den uberettigede antinomisme

Den har to kjennetegn: (1) *Fraværet av Kristi lovoppfyllelse i læren om rettferdiggjørelsen*, og (2) *evangeliet skilt fra Guds lovåpenbaring*. Man påstår at loven bare tilsynelatende åpenbarer Guds vrede, mens evangeliet åpenbarer Guds *egentlige* sinnelag – hans kjærlighet til syndere, og Guds *egentlige* vilje - å gi syndere evig liv.

En rettferdiggjørelseslære uten Kristi lovoppfyllelse strider mot Guds kjærlighet. Det er i Sønnens lidende lydighet Gud åpenbarer sin underfulle kjærlighet til syndere (Gal 4:4). Sønnens lidende lydighet i alles sted er eneste grunn til et menneskes frifinnelse hos Gud. Han er Guds *virkelige* rettferdighet, den Gud tilregner troen. Da er synderen virkelig rettferdig for Gud ved troen, og blir hva han er ved Kristi virksomme nærvær ved troen. Så er det ikke menneskets forhold til Guds lov, men dets tilflukt til Kristi lidende lydighet som kvalifiserer til barnekår hos Gud. Denne tro er Den Hellige Ånds verk i dem som hører evangeliet, så de anvender Kristi fortjeneste, enhver på seg selv. (Gal 1:8f, Rom 3:23f, 28, 11:6)

Likevel skjer det at man forkynner rettferdiggjørelsen ved tro som om Kristi lovoppfyllelse er uten betydning i den troendes liv. Skiller man evangeliet fra Guds lovåpenbaring, overlater tilhørerne til egenrettferdighetens fortjenester i selvbekreftende sjelesorg. Blir Sønnens lidende lydighet under loven fortiet, glimrer fariséisk åndelighet desto mer. Da forsvarer **antinomisten skillet med to halvsannheter**: (1) Loven formidler ikke troens rettferdighet, og (2) evangeliet virker den anger (el omvendelse) som kommer av kjærlighet til Gud.

Det er sant at loven ikke formidler troens rettferdighet, men stanser vi her, følger *kortslutningen*: Altså må vi skille lov fra evangelium, så kristne fritt kan holde Herrens bud eller la være. Slik blir syndenes forlatelse et alibi for moralsk slapphet, og Guds gode skapervilje tilpasset enten flertallsmoral eller puritansk livsstil (i tradisjonen fra Augustin). Prisen er dåpens betydning for troens øvelse på nådepaktens grunn, løst fra Guds gode skapervilje i gjerninger som har Guds ord og befaling for seg. Den villfarne antinomisme fyller Guds kjærlighetsbud med sin «rause» livsstil og selvbestemte friheter.

Den kirkeødeleggende virkning på lære og liv er omfattende, men høres ikke. Taushet innhyller *dåpformningen* i forkynnelse, liturgier og bønner. Knappt noen etterspør dåpens betydning i den kristnes liv, for apostolatets kirke må vike for markedstilpasninger til menneskepåfunn og fornuftsvisdom på modernitetens vilkår. Surrogat-løsninger trer i dåpformningens sted.

Tilpasningene til «livssynsmarkedet» slår tilbake med modernitetens normgivende kraft. Denne virkning er ikke taus, men høres over prekestol og ses i bruken av det liturgiske rom. Virkningen er antinomismens kirkesosiale produkt, med rette kalt «*den magisk-terapeutiske deisme*». Den fremstiller Kristus og kirken i et lesbisk parforhold, fortrenger løse- og binde-maktens embete, gjør privatskriftemålet overflødig, underkjenner Kristi skaperord over fremsatt brød og vinn, for viktigere er menneskers «nattverdfeiring». En troløs kirkeimitasjon formet i menneskers bilde bekrefter menneskene i deres ubotferdighet på allmenreligionens grunn.

Denne bunnfalske kirkeomsorg er underlagt kirkeautoritetenes kompetanse i god hensikt. De vil en kirke som tar verdens nød og samfunnets endringer inn over seg og overlater til kirkedebatten å balansere forholdet mellom tradisjon og fornyelse. De vil. De vil noe annet enn kirkens apostoliske læretradisjon, gitt i begynnelsen fra kirkens oppstandne Herre. Men begrunnet i en stats- og folkekirkelig rettsvillfarelse, må denne kirkehybris utøve kompetanse og myndighet i kraft av folkesuvereniteten, men i åpenbare motsetninger til Guds kirkes apostoliske grunnvoll, og uten gyldighet i Guds kirke og med tapt troverdighet. Hvorfor sette lyset under et kar og ikke i staken?

Antinomismen stiger frem

Det er tale om en amputert Bibel og utspekulert lære med kirkeødeleggende følger. Under skinn av raushet trer kirkefelleskap fram med ordninger i gudsopprørets tegn, Antinomismen skjelner ikke, men gjør evangeliet til en ny lov (*nova lex*).

Det er sant at vi skal være rause liksom Gud er raus og mottar syndere, men en halv sannhet er løgn. Åpenbaringsordets Gud i sin selvhengivende kjærlighet er nidkjær for sitt verk under syndens herredømme. Ikke noe annet sted fremstikker Gud sin nidkjærhet og kjærlighet så sterkt som i den korsfestede Kristus. Det vet et Guds barn, selv om denne erfaring er en dårskap for denne verdens barn.

«Ordet om korset» (1 Kor 1:18) virker den sorg som kommer av kjærlighet til Gud, lik barnet som sørger over sin ulydighet mot kjærlige foreldre. Likevel er ikke denne sorg første trinn i en frelsesorden med forbehold om anger av kjærlighet til Gud. Antinomisten lar angeren begrunne troen, og endret livsførsel begrunne troens rettferdighet eller frifinnelsen hos Gud. Men evangeliet er hverken kilden til anger for Gud eller en kjærlighet med rom for et liv i strid med åpenbaringsordet Gud.

Det som opphever det saklige forhold mellom lov og evangelium i denne rekkefølge, avslører uforstand i bibelbruken og brist i logikken. Gud er ikke avhengig av vår synd for å kunne vise sin kjærlighet. Altså er det ikke farlig å synde, om du bare tror! Det er en regel fjernt fra dåpens betydning – troens øvelse i forsakelse og tro. Det er en styggedom for Gud å la Guds kjærlighet bekrefte gjerninger i strid med Guds bud og gode skapervilje. Hvor synden står i "kjærlighetens" tjeneste, vitner livet om Guds fiendemakters herredømme i formørkede sinn. 2 Mos 23:7, Ord 17:5, Jes 5:20-23.

Medisinen mot antinomismens villfarelse

Legedommen er den samme som mot den farisæiske lovrettferdighet «utenfra»: *Den jevne bibelundervisning om gode gjerninger og om muligheten til å gjøre dem til Guds ære og*

menneskers nytte og gavn. Mt 15:1ff, 22:35ff, 19:16ff. Se i Lille Katekisme forklaringene til Andre og Tredje trosartikkel.

En kristen er fri fra den mosaiske seremonilov og fri fra lovens forbannelse på grunn av Kristi lidende lydighet. Han har oppfylt loven i alle deler og i alles sted. Utelukket fra frelsens årsak er rettferdige gjerninger gjort i tro (Tit 3:5). Ved troen anvender vi hans verk på oss selv. Kristus alene er vår hellighet og rettferdighet for Gud. Da er det lett å overse hensikten. Med Kristus til gave er vi fri til å tjene ham og ved troen leve det nye livet i hans evige rettferdighet, uskyldighet og salighet. Troen oppfyller det første bud og trives sammen med gjerninger som har Guds ord og befaling for seg. Da skjer fornyelsen innenfra i den troendes liv innen. Den Hellige Ånd skriver Guds lov i hjertene i vårt innerste, og oppreist fra døden i våre synder står det nye menneske i Guds bilde.

Medisinen mot antinomismens er Guds ords beskrivelse av en kristen. Ved dåpen og troen består en kristen av to deler: På den ene siden det gamle menneske eller den gamle adam som gjerne følger arvesyndens motstand mot den gode Skaperen og hans vilje, på den annen side det nye menneske som Den Hellige Ånd skaper ved Kristi ord i kamp mot «kjødet» eller arvesyndens onde begjær. Denne strid – troens gode strid – er hensikten med Guds frelsesverk for alle, gitt den enkelte i dåpen: *Ved troen oppstår daglig «et nytt menneske, som skal leve evig for Gud i rettferd og renhet»*, sier Lille Katekisme om meningen med vanddåpen (Rom 6:4). Det nye menneske bærer Åndens frukter og trenger ikke loven som pådriver (Gal 5:18, 1 Tim 1:9). Loven blir oppfylt i dem som ikke vandrer etter kjødet, men etter Ånden (Rom 8:4).

Kristi kjærlighet omfatter venn og fiende (Rom 5:20), og den blir virkelighet ved Kristi virksomme nærvær i de troendes liv (Gal 2:20, 6:14f). Kristi lovoppfyllelse «innenfra» overstrømmer farisèernes krav til utvortes lovrettferdighet. Altså er ikke den rettferdighet som Gud tilregner troen, en fiksjon, idè eller forestilling. Den er en *virkelig* rettferdighet – den Hellige og Rettferdige som lever og er, virksom ved troen i Guds kirkes lemmer. I denne virkelighet "i Kristus» er Guds kjære barn fri til å leve det liv vi er skapt til å leve etter Guds gode skapervilje – i kjærlighet til Gud og vår neste som oss selv (1 Kor 9:21).

I likhet med Paulus, markerer også Johannes at synd er lovovertrødelse og Guds Sønn åpenbart i tjenerskikkelsen for å bortta syndene (1 Joh 3:4f). Vi er frikjent og har syndenes forlattelse, men Helligåndens kamp mot «kjødet» blir ikke fullendt i dette liv. Den gamle adam skal legges i grav. Likevel har vi ingen grunn til å miste motet. Med Kristus til gave, lever vi under Guds nådehimmel med ham til eksempel i gode gjerninger (Rom 8:1-4).

Følgene merkes i livets vitnesbyrd: Den troende hengir seg ikke til syndens makt i åpenbar strid med Guds ord og befaling. 1 Joh 1:8-10. Vi står ikke i gjeld til kjødet. Rom 8:12-14.

Til bibelstudium:

Mt 5:17. *Tibudsloven*, se Mt 19:18f, Mk 10:10-12, Lk 18:20. Rom 13:8-10.

Hva forsakelsen gjelder, se *lastekatalogene*, Mk 7:21-23.. Rom 1:26-32. Gal 5:19-21. 1 Kor 6:9f. Kol 3:4-7. Jf Ef 4:17-22. Se Åpenbaringsboken Jesu sendebrev til kirken i endetiden, kap 2-3. De stiller kirken i sterk kontrast til *skjøgekirken* Åp 17, jf 21:8, 27, 22:11, 14f.

Se *dydskatalogene* utformet etter forbildet lovoppfylleren Guds Sønn i sin lidende lydighet. Rom 6:3f, 6, 11f. Gal 5:16, 22-25. Kol 5:12-17.

Tofrontkrig

Guds kjære barn øver troen i gjerninger som har Guds bud og skapervilje. Troens lydighet er vår skyldighet for Gud. «Vi skal frykte og elske Gud så vi», er troens refreng i forklaringen til Første parten i Lille Katekisme. En kristen må følgelig være «nomist» og alltid søke å bevitne Guds gode skapervilje i livets vitnesbyrd.

Men uten den syndserkjennelse som Guds lov virker, må mennesket nødvendigvis være antinomist. Det må ta seg friheter overfor Guds bud og anskueliggjøre frihetene på alle livets områder i kirke- og samfunnsliv. Sier vi da at vi ikke synder, bedrar vi oss selv og sannheten (Kristus) er ikke i oss, 1 Joh 1:6, 2:5.

En berettiget antinomisme får dermed sitt motstykke i *en nødvendig nomisme* – den vi kaller «lovens tredje bruk» (Rune Söderlund: Antinomismen i bibelteologisk och teologihistorisk belysning. FBB's ressurssider 2005). Tilregnet Kristi lidende lydighet ved tro alene, anklager ikke Guds lov. Den bevarer i rett selverkjennelse for Gud uten å fordømme. Rom 8:1. Den veileder og viser Guds gode skapervilje, lagt foran oss i Guds doble kjærlighetsbud. Guds kjære barn elsker loven. Sal 119.

Menneskene aner Guds lovåpenbaring i mellommenneskelige relasjoner. Tibudsloven (moralloven) tydeliggjør lovåpenbaringen. Kristi «Bergpreken» skjerper den (Mt 5-7). Men *alene* virker denne undervisning i beste fall et kulturferniss til nytte i det sosiale liv, hvis ikke resignasjon, i verste fall fortvilelse, for unyttig er loven i møte med Guds nidkjærhet for sitt verk. Men *sammen med evangeliet* leder Guds skapervilje til tro på Kristus fordi Gud har elsket oss *først*. Da kommer den gamle huskeregel til nytte: *Loven dør synderen – ikke synden; evangeliet dør synden – ikke synderen*.

Ved troen på ham som er Guds gave-rettferdighet til syndere, virker han med sin Hellige Ånd ny vilje, lyst og kraft til å leve som Guds *kjære barn*. Derfor oppmuntrer Kristus og apostlene til gode gjerninger. **Rom 6:14** – *Synden skal ikke herske over dere, for dere står ikke under loven, men under nåden*. På grunn av Kristi fortjeneste tjener vi Gud i evig rettferdighet, uskyldighet og salighet. Joh 17:3, 7:6. Syndenes forlatelse for Kristi skyld er følgelig gitt til «støttstav» hver bidige dag. Sal 23, Kol 2:16-23, 1 Tim 4:ff, Tit t3:8.

Den som behersker kunsten å skjelne rett mellom lov og evangelium, må kalles «*en doktor i Den Hellige Skrift*», sier Luther uten tanke på akademiske titler. Vi kommer nok ikke lenger enn til å øve oss i å anvende Kristus som gave, enhver på seg selv i våre gjøremål. Med Kristus til gave, etterfølger vi hans forbilde i tjenerskikkelsen. Vi går til gjerninger som har Guds ord og befaling for seg, som regel trivialiteter uten andres oppmerksomhet. Men Gud ser og har behag i dem.

Fra bekjennelsesskriftene:

1. Kristus kom ikke for å gi oss lover, som om menneskene skulle fortjene syndenes forlatelse ved dem, Apol 4:15, 392. - Kristus oppfylte loven da han satte sin forsoning opp mot Guds vrede, for at vi skulle bli tilgitt av nåde, samme 27:17.
2. Det er almenreligion (fornuftsvisdom) å fremstille rettferdiggjørelsen som frelse ved hjelp av fornuft og gjerninger, samme 12f.
3. Frelsen består ikke dels i Kristi verk, dels i vårt eget. Jakobs ord om rettferdiggjørelse ved tro og gjerninger (Jak 2:22) beskriver ikke rettferdiggjørelsen (jf 1:18, 2:23), men de troende – de som Gud *allerede* har erklært rettferdige (v 22-25, 2:25f). Apol 4:251.
4. Løftet om nåden i Kristus er gitt fra verdens begynnelse, før loven og utenom loven, og mottas i tro, Apol 4:297. - Loven var en skygge av den kommende Kristus, for ved troen på ham er våre legemer et offer som behager Gud, samme 24:22-24, 34-38. –

Kristus må alltid være vår mellommann når det er tale om loven og gjerningene, samme 4:372 (Rom 10:4, Joh 15:5).

5. Kristus gripes ved troen - ikke med vår ufullkomne anger, kjærlighet, gudsdyrkelse eller gjerninger (Apg 10:43, Joh 2:12, Ef 1:7), samme 83, 273, 12:65, 20:2. - Kristus har kjøpt oss fri fra lovens forbannelse (Gal 3:13), og ved troen er vi fullkomne i ham (Kol 2:10), så gode gjerninger behager Gud for Kristi skyld, samme 4:179, FC Ep 5: 2, SD 7:23
6. Kristus utla loven åndelig da han skjerpet lovens krav, SK De ti bud 182, FC Ep 5:8, SD 5:10. - Hva Gud krever i loven, må leses sammen med Guds løfte, som mottas ved troen, Apol 4:264, FC SD 5:4f.
7. Kristus fører oss først under loven, FC Ep 5:9, og gjør en "fremmed" gjerning, samme 10, SD 5:11f. - Kristi "egentlige" gjerning er å befri oss fra synden og døden. Men uten Kristus, er læren om loven til ingen nytte, Apol 4:277. - Loven er vår tuktemester til Kristus, FC SD 5:24f.
8. Kristus er lovens Herre – Gud og menneske forent i en udelelig person. Han gikk inn under loven for menneskenes skyld og oppfylte loven i alles sted, SD 3:15. – Kristus er lovens ende og en frelser fra menneskets fordervede natur, til frelse for hver den som tror, Apol 4:30, 372, FC SD 5:24.
9. Uttrykkene "loven i mitt sinn" (Rom 7:23) og "Kristi lov" (1 Kor 9:21) sikter ikke til loven, men til Åndens gjerning og frukter hos dem som er "under nåden" (Rom 6:14), FC SD 6:17.
10. Av hensyn til samvittighetenes frihet, må bruken av menneskelige lover være fri (Gal 5:1, 5, 2 Kor 6:14). – En «*bekjennessituasjon*» oppstår og foreligger med en påtvungen reservasjon mot Guds ords sannhet, Apol 28:15, FC Ep 10:6, SD 10:11.

Til ettertanke

Forholdet lov og evangelium gjelder menneskene under alle samfunnsforhold. Det er ikke noe spesielt ved modernitetens samfunn. Mennesker flest etterspør ingen nådig Gud, men loven reiser det spørsmål som ellers ikke blir stilt. Gud er Gud. Mennesket er menneske, uten frykt for Gud og uten tillit til ham, opptatt av å rettfærdiggjøre seg selv i egne øyne og søke meningen med livet av eget bryst, ansvarlig kun for selvets gud.

Forholdet lov og evangelium setter åpenbaringsordets Gud i sentrum, og ringvirkningene karakteriserer kristen kulturtradisjon (teosentrisk). Det sekulær-liberale samfunn setter mennesket i sentrum og formidler humanistisk tradisjon siden antikken (antroposentrisk). Ved hjelp av romantikkens religionsteori blir kirkens tro og virksomhet forvist til privatsfæren under merkelappen «religion» og underlagt stats- og folkemaktens kontroll. Inn på samfunnsarenaen toger psevdoreligionens talsmenn for samfunnets «grunnverdier» med mennesket som kilde.

Konflikten blir åpenlys straks Guds lov blir offentlig forkynt, syndearter offentlig avslørt, og fordømt, og med dem lover i strid med Guds gode skapervilje. Når kristne – og fremfor alt prester, forsvarer det ufødte menneskes livsrett, foreldreretten, ekteskapet mellom mann og kvinne, og viser med vigselen til prekenembetet at Gud har skapt mennesket i den kjønnspolare relasjon og gitt mann og kvinne ulike kall, da gagnar dette forsvar alle mennesker. Men kirketilpasningen til modernitetens syndearter svikter dem. I konfrontasjoner gjelder det å ikke underslå noe av Guds ord, men oppmuntre til omvendelse og tro med en forsonet Gud, for ellers bedrar vi mennesker – og oss selv.

Guds lov og evangelium har adresse til alle, men evangeliet når fram hos dem som strever med egen skyld og skam og håpløshet, i føler avmakt under selvrettfærdiggjørelsens trykk. Loverfaringer har alle. Evangeliet i egentlig mening kunngjør en nyhet som ellers er ukjent:

Gud frifinner synderen av nåde, for lovens krav om den hele og fulle kjærlighet er oppfylt i Kristi lidende lydighet (Rom 3:22, 24).

Den rettferdighet som loven krever, gir evangeliet på grunn av Guds Sønnns lidende lydighet. Evangeliet opphever hverken Guds hellige lov eller Guds nidkjære reaksjon når mennesket overtrer loven. Guds selvhengivende kjærlighet stadfester Guds nidkjærhet i Jesu korsdød. Guds vitnesbyrd i korsdødens mørke trådte synlig fram da Kristus stod legemlig opp fra de døde. Han ble oppreist på grunn alles frifinnelse i hans død. Gud er en forsonet Gud, og Kristus troens rettferdighet hele veien, gitt den enkelte i dåpen til Jesu død og oppstandelse.

Lov og evangelium aktualiserer det unike og usammenlignbare ved kirkens gudstro. Den er virkelig Guds tro, ikke bare i begynnelsen, men hele veien inntil enden. Evangeliet motiverer omvendelsen med Guds velgjerninger i Jesus Kristus. De er det drivende motiv når dåpen praktiseres. Med Jesus Kristus (Guds rettferdighet) til gave, oppmuntrer gave-evangeliet til troens øvelse i gode gjerninger, enhver i sine daglige gjøremål (Rom 12:1f). Når arvesyndens motstand merkes i vårt innerste, er håpets ankerfeste Kristus ved Faderens nådeside. Han er troens rettferdighet nå og på Dommens dag.

Troens øvelse omfatter samlingen om Ord og sakrament, hvor den Oppstandne er til stede, virksom med evangeliet og sakramentene. Guds tjeneste for oss er kilden til vår tjeneste for ham og vår neste. Guds første tjeneste for den enkelte er dåpen til Jesu død og oppstandelse. Derfra kommer Guds barn, kalt til å leve det liv vi er skapt til å leve som liturger for ham og som diakoner for vår neste. Fra dåpen går veien til Herrens bord med Guds nådetilsagn til støttestav i et legende fellesskap.

Guds lov er kilden til rett selverkjennelse. Guds evangelium er kilden til troens frimodighet. Med Kristus til gave - gitt av nåde, trives troen sammen Kristus som eksempel. Men den som tror og lærer frifinnelsen med forbehold om gjerninger, kjenner ikke Gud, men slår følge med lovreligionenes gudsforestillinger og menneskepåfunn.

Dåpen til Jesu død og oppstandelse begrunner alle dager troen på syndenes forlatelse. Den oppstandne Kristus er virksom ved troen og gjør Guds kjærlighetsbud til virkelighet i Åndens kamp mot kjødet (Gal 5:17ff). Derfor kommer ikke en kristen lenger i dette liv enn til troens øvelse – å skjelve mellom lov og evangelium, enhver i sitt kall.

7. HVORFOR «SKRIFTEN ALENE - NÅDEN ALENE - TROEN ALENE»?

Apg 17:31 – (Gud) har fastsatt en dag da han skal dømme verden med rettferdighet, og har til dette bestemt en mann. Det har han gjort troverdig for alle ved å oppreise ham fra de døde.

Åp 6:10 – «Hvor lenge vil du vente, hellige og troverdige Herre, før du holder dom?».

De gamle slagord fra den wittenbergske reformasjon handler om Guds troverdighet. Den begrunner kirkens fremtreden som apostolatets kirke. Prestens troverdighet i prekenembetets gjerning er «*det troverdige ord*» - apostelordets lære fra Kristus (Tit 1:9).

Da Gud oppreiste Jesus fra de døde, stadfestet han Jesu undervisning i Skriftene om sin person og sitt verk. Gud er en forsonet Gud, og troens rettferdighet er synderens frifinnelse på grunn av Jesu, Guds Sønnns lidende lydighet under Guds lov. Jesu oppstandelse foregriper de troendes fornyelse med ham til gave, og likeså verdens nyskapelse på den ytterste dag med

ham som er «førstegrøden» av de hensovede (1 Kor 15:20). Guds troverdighet begrunner martyrenes bønnerop for Guds trone i himmelen.

Åp 6:10 - «Hvor lenge vil du vente, du hellige og troverdige Herre?» Jf Sal 6:4, 13.2f, 79:5 osv.

Det gudgitte alternativ til «Skrift OG tradisjon»

Alternativet til «Skrift OG Tradisjon» er ikke kristne som hver for seg er alene med Bibelen, nåden og troen. Alternativet er «Skriften ALENE – nåden ALENE - troen ALENE». Begrunnelsen avgjør.

Romerkirkens *tradisjonisme* består i tillit til kirkens tradisjonsforvaltning under ledelse av kirkens læreembete, når paven fra sin stol - ex katedra - avgjør hva rett kristenlære er. *Biblisisme* er tradisjonismens utgave på protestantisk grunn, i tillit til den fromme fornuft. Bibelleseren avgjør selv hva rett kristendom er for meg og andre. Biblisismen er pavedømmets motstykke på individnivå. Noen prinsipiell forskjell er det ikke, for summeringseffekten er den samme enten paven taler ex catedra eller kirkemøtet vedtar kirkens «syn».

Med formelen «Skriften alene – Nåden alene - Troen alene» markerer konfesjonelle lutheranere kirkens livsvilkår i *den rett utlagte Skrift fra dens Herre*, gitt kirken en gang for alle i og med apostelordets lære fra ham. I Skriftens *sentrum* står den korsfestede og oppstandne Kristus Jesus, sann Gud og sant menneske. Lært av ham, er hele Bibelen «*en lykt for min fot og et lys på min sti*» (Sal 119:105). «*Dine ord gir lys når de åpner seg, de gir uerfarne innsikt*» (v 130). I tillit til kirkens Lærer - Kristus Jesus, er «Skriften alene» rettesnoren i døptes lære og liv. Slik fremstår apostolatets kirke som Ordets tjenerinne.

Formelen "Skriften alene" er et «nei» til *antikkens* sannhetskriterier, at sant er det som er gammelt, vidt utbredt og trodd av mange (Vincent av Lerin), og et «ja» til den tro som Kristus bragte fra himmelen og begrunnet med sin lidelse, død og oppstandelse, slik «Skriftene har sagt» (1 Kor 15:1-3). Denne tro er *Guds tro*, nemlig *den* tro som Gud er opphav til og skaper i dem som hører Skriftens evangelium. Det er midlet og årsaken til den tillit som anvender Guds velgjerninger i Kristus. Derfor kalles «Skriften alene» *formalprinsippet*, og «troen alene» for *realprinsippet*.

Det er ikke nok å rope «Skriften alene». Sekter i tusentall iler til og sier seg enig. Og legger vi til «troen alene», gjenstår de som hevder at troen utfyller manglende gjerninger. Men legger vi til et «nåden alene», står de tilbake som tror Guds frifinnelse av synderen kun på grunn av Kristi fortjeneste, gitt den enkelte i dåpen. Med sitt nådetilsagn – Jeg forlater deg dine synder – stadfester han sin forsoning, gitt i dåpen. Med alterets sakrament rekker han frem evangeliet i synlige skikkelser og har samfunn med dem som spiser og drikker, og de med ham og Guds kirke i himmelen og på jorden. Dette gjør Gud av nåde fordi han er den han er.

Stilt overfor alternativene, synes saken grei med hensyn til den bibelske begrunnelse. Da finner «moderne» lutheranere en fluktvei bort fra tekstens ordlyd til deres *egentlige* budskap bak ordlyden. De finner budskapet i en tenkt virkelighet bakom ordene. Fordelen er åpenbar. De rydder plass for bekvemme reservasjoner mot den likefremme mening, gitt med grammatikk, ordlyd og trykksverte.

Det må innvendes mot denne form for ryddesjau at den overser hva bekjennelse er i nytetamentlig mening (homologi). Flukten fra ordene til idèene avslører menneskers behov for selvbekreftelse og kamp om interessekontroll. Ved hjelp av reservasjoner mot meningen etter sin ordlyd, vil de gjøre kristentroen akseptabel for mennesker i vår tid. Med hvilken

troverdighet? Deres egen. Såkalte «fagteologer» og «kirkeledere» agerer hva Paulus kaller «superapostler» (2 Kor 11:5 hyper apostoloi).

Reservasjonene markerer avstand fra «konfesjonell» lutherdom, og dermed bekjennelse i nytestamentlig mening. De taler gjerne vakkert om «det beste i lutherdommen», men står i et uforpliktende forhold til Konkordiebokens bekjennelser, og særlig Konkordieformelens presiseringer av Den augsburgske bekjennelse (1530). Med avstandsmarkeringer fremstår en revidert lutherdom med «luthersk profil» og på menneskers vilkår, men til hvilken pris?

Prisen er tilsynelatende en forfalsket lutherdom, men prisen er den nytestamentlige tro. Den er stridens gjenstand. Med reservasjonene mot apostelordets lære har man tapt to ting: lutherdommens *identifikasjon* med den gamle kirke i skriftbunden tradisjon, og dermed det evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap (rene-kjennetegn-kirke).

Wittenberg-reformatorene ville reformere kirken i samsvar med gave-evange-liet fra Skriftens Herre. Det ville ikke Romerkirken, og kan det heller ikke. Det er kristenhetens største tragedie. Og til denne tragedie hører den *fracfalne* lutherdom. Den har ikke avskrevet omvendelsens mulighet, men vil ikke. Sett i det bibelske perspektiv har den ingen berettigelse. Derfor må apostelordets etterfølgere bruke kallsretten for å gjenopprette gudstjenestefellesskap på kirkens grunn og fremstå som kirkehjem for de troende som fins spredt omkring. Begrunnelsen er gitt kirken fra begynnelsen.

Pinsedagen fremstod apostolatets kirke som endetidens gudsfolk, slik det stod skrevet og Kristus hadde sagt. Han oppfylte løftet til apostlene om Hjelperen – Den Hellige Ånd, som minnet dem om Jesu ord og førte dem inn i hele sannheten (Joh 16:13). Altså må vår identitet med den gamle kirke være *apostolatets kompetanse og autoritet* i kraft av delegatens ord og fullmakter fra Skriftens Herre.

Lutherdommens berettigelse som konfesjon er ingenting annet enn kirkens fremtreden som apostolatets kirke i ordnede gudstjenestefellesskap. Kirkens oppstandne Herre kalte, utsendte og utrustet apostlene, så de kunne gi videre til kirken den rett utlagte Skrift fra ham. Den er kirkens grunnvoll, lagt i begynnelsen, hvor Kristus er den levende hjørnestein. **Lk 10:16** – Den som hører dere, hører meg.

Men var ikke Herrens apostler mennesker som oss? Jo visst. Paulus glemte igjen kappen (2 Tim 4:13), og Peter lot seg friste til å hykle for jødekrystne (Gal 2:9ff). Og likevel er det en stor forskjell. En Herrens apostel kunne ikke ta feil i læren eller forkynne et annet evangelium (Gal 1:8). De utførte sitt apostelembete med Kristus til eksempel, trofast til døden. Følgelig strider det mot prekenembetets oppdrag å utlegge Bibelen på egen hånd (2 Pet 1:20f). Delegat-posisjonen ble snart stadfestet i konfrontasjon med falske apostler, som med påstand om en dypere innsikt opptådte som om Guds ord var utgått fra dem, eller kommet bare til dem (1 Kor 14:36).

Hverken Jesu apostler eller deres etterfølgere i prekenembetet har fått noen selvstendig læremyndighet i kirken. Det ble sagt om Jerusalem-synoden, at *”vi og Den Hellige Ånd har besluttet”*, osv (Apg 15:28). Hva slags vedtak kan det være? Svaret fremgår av Jakobs innlegg. Han siterte Herrens ord ved profetene Amos og Jesaja (v 16). Da ble møtedeltagerne stille. Debatten uteble (v 18). Det omtvistede lærespørsmål var *avgjort med et bibelord fra Herren om saken*. Denne fremgangsmåte ble *«troens regel»* (regula fidei) i kirken, men ny var den ikke. Guds kirke på denne jord følger Den Gode Hyrde, «for de kjenner hans stemme. Men en fremmed følger de ikke... (Joh 10:3f).

Etter Herrens ord fulgte samtalen om hvordan kristne skulle praktisere Mose lov i omgang med jøder. Deltagerne ble enige om en hensynsfull praksis (*kjærlighetens regel*). Troens regel binder kirken til den rett utlagte Skrift fra dens Herre, med frihet fra lovens frelsesvilkår. Kjærlighetens regel lar oss følge Guds bud med Kristus som eksempel, med frihet til å følge seremonilovene alternativt la være. Dette forhold mellom Bibel og bekjennelse fremgår av kirkens historie de første århundrer.

Under Jerusalem-synoden og de fire første generalkonsilene var hverken bekjennelsen eller troen en sideordnet åpenbaringskilde. Bibeltro kristne er bekjennelsestro, og bekjennelsestro kristne er bibeltro av samme årsak. De istemmer apostelordets lære med den rett utlagte Skrift fra dens Herre – og ingenting annet.

Mot slutten av aposteltiden stod menighetene overfor utfordringen å formidle Kristi lære etter apostlenes bortgang. Oppgaven gjaldt den lærekontinuitet som Kristus hadde satt som vilkår for sitt virksomme nærvær – at døpte i nåtid får lære å holde alle hans kirkebefalinger (Mt 28:20, jf Joh 14-17). Slik lærer vi den eneste sanne Gud å kjenne ved den han utsendte, Jesus Kristus, og ha evig liv ved ham (Joh 17:3). Gud har ikke gitt sitt innerste vesen til kjenne på noen annen måte enn i Ordet som ble menneske i Jesu skikkelse. Denne tro er troen i eksklusiv mening – Guds tro, en tro som blir forkynt og som vi kommer til (Joh 1:7, 17:20, Rom 13:11). Kort sagt innebærer «Skriften alene – troen alene- nåden alene» tre ting:

- (1) Å *stadfeste* den rett utlagte Skrift med apostelordets lære,
- (2) å *lære av* Skriftens Herre hva ordene vitner om ham og hans verk,
- (3) å *stole på* Kristus Jesus som kirkens Lærer, Hyrde og Biskop.

Kirkens rettesnor - en hel Bibel

Det er en underfull samstemmighet mellom Bibelen som helhet og bibelordene. I denne samstemmighet peker mange bibelsteder seg ut som «læresteder» (*sedes doctrinae*), og de belyser reformatorenes sitatbruk og henvisninger. Reformatorene med Luther i spissen begrunner troens innhold med ord i en hel Bibel, hvor Bibel og bibelord belyser hverandre gjensidig med Bibelens Herre som lærer og veiviser. La meg først si litt om *helheten*.

Skriftene i Det gamle og i Det nye testamente er «*kanoniske*» skrifter – av ordet kànon, som betyr regel eller rettesnor. Rettesnoren for de første kristengenerasjoner var Det gamle testamente (Septuaginta). Samtidig var evangeliestykker og apostelskrifter i omløp allerede i aposteltiden, men det gikk to-tre århundrer før den samling forelå som *Nicea-konsilet* (325) «kanoniserte» som kirkens «kànon» i den nye pakt. I likhet med Det gamle testamente (GT) var heller ikke Nytestamentet en troslære (el dogmatikk) i bokform. Apostlenes lære fra Kristus fremgår av diverse beretninger brever, formaninger og annet stoff.

Vi er i ettertid henvist til en *hel* Bibel, hvor det som ligger skjult i Det gamle testamente, ligger åpent i Det nye testamente – og omvendt (Augustin). Altså må vi avvise to misforståelser, som begge har det til felles at de innskrenker bibelbruken: Den ene gjør Nytestamentet til de kristnes «bibel», den andre gjør Bibelen til en «sitatbank» for uttak av ord som sier hva jeg vil ha sagt (Regin Prenter). Det er altså gode grunner til å arbeide med bibelsitater i deres sammenheng og grunne på lærens *begrunnelse*.

Her merker vi oss en parallell til Den augsburgske bekjennelse art 7 (CA 7). Artikkelen beskriver en *helhetlig* kirkevirkelighet. Dens kjenntegn i den forsamlede menighet er Guds evangelium og sakramenter forvaltet på troskapens vilkår i prekenembetets gjerning. Disse midler forener Guds kirke i et uoppløselig samfunn med sitt hode Kristus. Dette samfunn finnes ikke uten forskjellen mellom lov og evangelium, gitt kirken i og med den rett utlagte Skrift fra dens Herre.¹ Her gjelder Luthers ord: "*Guds Ord alene skal oppstille trossetninger, ellers ingen, ikke engang en engel*" (SA B 2:15, ref Gal 1:8).

Så til benevnelsen «*læresteder*». Henvisninger og sitater skal være ledetråder inn i den rett utlagte Bibel fra dens Herre. Da er det nyttig å kunne utenat bibelsteder som - i kraft av sin likefremme klarhet - fungerer som knagger for annen kunnskap om samme emne. Denne bibelbruk lar oss se ulike lærestykker i den frelseshistoriske sammenheng. Med denne bibelbruk er det *troslærens* oppgave å gi en systematisk framstilling av Nytestamentets innhold. Da er hensikten å hjelpe bibellesere til å reflektere over den stykkevise gudskunnskap med det ene mål for øye – å takke og love Gud, og tjene og lyde ham.

Bibelens innhold i kortform er *katekismen* (Luthers Lille), den utførlige framstilling er *dogmatikken*. En mellomvariant er *katekismeforklaringen* til Lille Katekisme. Hensikten med den er progresjonen, enten til husbruk eller målrettet mot et studium i kristendoms-kunnskap eller et omfattende teologi-studium.

Kunnskapen på studentnivå erstatter ingen «barnetro» med «voksentro», men lar oss kjenne åpenbaringsordets Gud i hans trofasthet og kjærlighet, lik en venn å stole på. Vi vokser i barnlig tillit til ham, samtidig som vi legger bort barnslige forestillinger. Slik blir vi rotfestet i Guds ord og vokser i den felles kristne tro, gitt i kirkens begynnelse.

Underveis i denne læring får vi innsikt Guds sjelesorg, som gjennom hele Bibelen handler om *lov og evangelium* (el løfte).² Alt dreier seg om synderens frifinnelse hos den hellige Gud på grunn av Kristi lidende lydighet. Frifinnelsen er hans fortjeneste og derfor «gratis» for oss (*sola gratia*) og mottas ved tro alene (*sola fide*). Gud skaper troen ved den rettferdighet som evangeliet åpenbarer. Troen er den frimodighet som anvender Guds velgjerninger i Jesus Kristus, enhver på seg selv. Utelukket fra frelsens *årsak* er vår kvalifikasjon eller dyd.³ Fra det dype stiger takkoffertjenesten for Gud. Dens *virkning* er kjærlighetens gudstjeneste, enhver i sitt kall.⁴

IKKE TRADISJONALISME, MEN TRADERING

Farisèernes tradisjonsteori

Jesus var enig med fariseerne om det største bud i loven og om de døde oppstandelse på den ytterste dag. Jesu ve-rop gjaldt farisèernes lære om menneskets valgfrihet og evne til å samarbeide med Gud om frelsen, og helst med støtte i en mengde bud og forbud oppfunnet av mennesker. Derfor advarte Jesus mot denne «surdeig» (Mt 16:6).

¹ Til sammenligning, se CA 1:1-4 og overgangen til art 21, og dertil FC SD Om den korte sammenfatning, grunn, regel og rettesnor.

Bruk av stoff fra hele Bibelen, se Apol 12:44ff, 4:272ff, 256ff. FC SD 2:9ff, 26ff og 7:70ff. - Klare steder belyser uklare, se Apol 4:87, 28:71. Tr 23. SK Budene, 65.

Apostelordets lære begrunnet med GT-steder, se Apol 2:18, 20, 23:64, 24:36.

² Apol 4:5, 102, 183, 12:53f. - FC SD 5:1, 23.

³ Apol 2:87, 12:70-73, 24:55, 57.

⁴ Samme 4:218-228 (merk skriftbevis med lov og løfte).

Farisèerne støttet seg til muntlige overleveringer fra "de gamle", i den tro at Moses var opphavsmannen (Mt 5:21, 27 osv). Denne muntlige tradisjon var for dem en sideordnet åpenbaringskilde – i praksis den overordnede. Farisèernes lovfromhet imponerte med iver for loven, men Jesus avslørte iveren som hykleri og mistillit til Gud. En sideordnet tradisjon til Skriften er uttrykk for frafall fra åpenbaringsordets Gud. Dermed bekreftet Jesus profetenes domsforkynnelse (Mt 7:1-23, 15:1-20, 16:1-12, kap 23). Det er en illusjon å begrunne kristentroen med alderens patina. Begrunnelsen er Guds vitnesbyrd i en bevitnet Jesus-historie, endegyldig stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde.

Når Jesus utla hva "Skriftene" sier om ham og hans verk, da opptrådte som åpenbaringsordets HERRE i egen person (JEG ER). Han opptrådte *med myndighet* (Mt 7:29 osv). Med stor konsekvens fulgte Jesu oppgjør med farisèernes og saddusèernes lære (Mt 15-16 og 23). Derfor er det feil å avgrense spørsmålet om rett lære til et kjennetegn ved kirken i aposteltiden, og helst med apostelen Paulus som frontfigur. Denne avgrensning blir ikke mindre gravevende når man gjør "Skriften alene – nåden alene - troen alene" til Martin Luthers påfunn.

De reservasjoner som møtte Herrens apostler, ble ikke overgitt til kirkedebatten. Kirkens enhet i læren fremkommer av psykososiale prosesser. Denne tankegang og metode er Nytestamentet ganske fremmed. Åpenbaringsordets Gud er den han er - Nåden og Sannheten, stilt fram for verden i Jesu ringe skikkelse. Han er kirkens Lærer (Joh 7:16).

Romerkirkens troverdighetsproblem

Romerkirken lærer at den guddommelige åpenbaring fins i Skriften OG kirkens muntlige tradisjon (Den katolske kirkes katekisme. Oslo 1968, pkt 80-87).

Sidestillingens begrunnelse er påstanden om tradisjoner tilbake til apostlenes muntlige undervisning, likeså forpliktende som den skriftlige. Påstanden *tillegger Herrens apostler en selvstendig læreautoritet ved siden av Kristi undervisning i «Skriftene»*. Under denne forutsetning faller det naturlig å betrakte kirkens tro i et utviklingsperspektiv under læreembetets ledelse.

Det var i året 1870 Vatican 1 vedtok dogmet om *pavens ufeilbarhet*, når paven ex katedra fastslår den bibelske kristenlære. Tankegangen er grei nok: Siden Bibelen kan utlegges på mange måter - og endog djevelen selv opptre som dens fortolker (Mt 4:6), må Skriftens sannhet finnes i kirkens overlevering under ledelse av det ufeilbare læreembete. Kort sagt: *Kirken utlegger Skriften*.

Konklusjonen faller med forutsetningen, at Skriften er uklar og vanskelig å forstå, tross Kristi utleggelse om sin person og sitt verk. Med stor konsekvens blir også kirkens Herre og hans apostler innordnet pavedømmet. Denne urimelighet utelukker kirkens reformasjon i samsvarende med den nytestamentlige tro. Den wittenbergske reformasjon, anført av Luther, bragte Skriftens evangelium fram i lyset etter en tusenårig mørketid, mens de pavelige reaksjoner vitner *mot* læreembetets ufeilbarhet.

Man kan søke sannhetsgarantier på et annet sted og til en annen tid enn i Bibelen. Da leter man forgjeves. Løsningen er den samme for oss som for kristne i aposteltiden og senere: *Apostelordets lære fra Skriftens Herre* (Joh 14:23, 1 Kor 15:1-3 osv). Følgelig blir kravet til redelighet innfridd i den trofaste formidling i lære og liv.

Søndagen kirkens «sabbatsdag»?

2 Tess 2:15 – ta vare på de tradisjoner som dere har lært av oss, enten muntlig eller skriftlig.

Dette bibelord blir brukt som belegg for muntlige tradisjoner *ved siden av* skriftene i Nytestamentet. Man anfører som eksempel kirkens bruk av søndagen. Men det er ikke farisèeren

Saulus, men *apostelen* Paulus som her viser til den lære han hadde gitt videre til menigheten i Tessalonika. Kilden er Kristus Jesus, Skriftens Herre.

1 Tess 2:13 – derfor takker vi alltid Gud: Da dere fikk overgitt det Guds ord som vi forkynte, tok dere imot det, ikke som menneskeord, men som det Guds ord det i sannhet er.

En erstatningsteori - om kirken som det «nye» Israel - krever en *analogi* til den mosaiske sabbatslovgivning. Slutning: *Kirken* har bestemt at søndagen skal være dens sabbatsdag. Denne analogibruk av Det gamle testamente medbestemmer Romerkirkens lære om kirken, presteembetet, Herrens Nattverd, osv.

Anvendt på kirkens søndagsbruk, fikk erstatningsteorien en konsekvenshistorie langt utover Romerkirken. Et eksempel er «sabbats-loven» i statspietismens Danmark/Norge. Historien om kirkens søndagsbruk ble en trist historie om forbud og påbud i smått og stort, fjernt fra nattverdliturgiens jubel i aposteltiden. Et annet eksempel: I strid med Luthers oversettelse, fikk budet i Lille Katekisme formen «du skal holde *sabbatsdagen* hellig». I stedet for latinens «sabbati» hadde Luther valgt ordet «*Feiertag*», på dansk/norsk «*helligdagen*». Endringen røpet uvitenhet om *Luthers nytestamentlige utforming av Tibudsloven til kristen bruk*.

”- de som mener at det å holde søndagen i stedet for sabbaten er forordnet som noe nødvendig med kirkens autoritet, de tar feil. *Skriften har avskaffet sabbaten*, ikke kirken. For etter at evangeliet er åpenbart, kan en se bort fra alle de mosaiske seremoniene. Og fordi det likevel var nødvendig å fastsette en viss dag, så folk kunne vite når de skulle komme sammen, så er det klart at kirken har fastsatt søndagen til dette. Det ser ut til at man har syntes best om søndagen også av den grunn at folk da kunne ha et *eksempel på den kristelige frihet* og vite at verken det å holde sabbaten eller det å holde noen annen dag er nødvendig.” (CA 28:58-60. Kursiv her.)

Kirkens vern: Apostelordets lære fra Skriftens Herre

Mt 17:5 – «Dette er min Sønn, den elskede, som jeg har behag i. Hør ham!»

Med ham til bibellærer, lærer mennesker den eneste sanne Gud å kjenne og hører seg frelst. Sett utenfra – i tidsperspektivet, ser vi for oss følgende *hendelsesrekke*: Jesu utleggelse av «Skriftene» - kirkens Kristus-bekjennelsen, gitt fra himmelen (Mt 16) - kirkens prekenembete, gitt med Jesu utsendelse av apostlene - til sist kirkens kànon – de apostoliske skrifter, samlet i Det nye testamente.

Apostolatets mandat består i læreformidling på troskapens vilkår, når Kristi medarbeidere forvalter Guds «hemmeligheter» med myndighet fra den oppstandne Kristus (1 Kor 2:1f). Den forsamlede menighet har da med åpenbaringsordets hellige Gud å gjøre (Lk 9:48, 10:16, Mt 10:40, Joh 13:20, 1 Tess 4:1, 8).

Utelukket er supplerende visdom, som mennesker formidler under skinn av kristenlære. Saken gjelder vår frelse. Den krever det ekskluderende forhold, allerede gitt med Jesu forhold til djevelens vilkårlige bibelbruk (jf Mt 4:1-11). Nytestamentets skrifter kler ikke apostelordets fornektelse i kjærlighetens kappe, men forholder seg til slike som frafalne. (Mt 24:10, 1 Tim 4:1. Jf 2 Tess 3:6, Gal 1:9. Kol 2:6-8, Fil 4:9, 1 Kor 15:1-3, osv.)

KIRKEN GRANSKER IKKE SKJULTE TING

Kristentroens begrunnelse er åpenbaringsordets Gud, som har oppfylt sine løfter i en bevitnet Jesus-historie (Heb 1:1f. Jf Joh 1:3, 10, 17:2, Gal 4:4, Mt 21:37-39 osv). Utelukket er menneskelige tradisjoner og innsikter fra andre kilder. Årsaken er åpenbar like fra Jesu virksomhet og oppgjør med farisèernes og sadusèernes falske jødedom. Like lite som Herrens

utvalgte apostler, har heller ikke deres etterfølgere i prekenembetet fått en selvstendig læreautoritet ved siden av kirkens lærer, Kristus ved Faderens høyre. Ingen over, ingen ved siden.

Et eksempel: Apostelen Paulus hadde under sin andre misjonsreise utlagt Skriftene i synagogen i Tessalonika. Tre sabbater på rad hadde han ført skriftbevis for "at Messias måtte lide og oppstå fra de døde", for så å proklamere at «Jesus er Messias» (Apg 17:3). Reaksjonen på det glade budskap var et oppløp, og de kristne ble fordrevet fra synagogen. Så snart nattemørket kom, ble Paulus og Silas skyssset av sted til Berøa. Tilhørerne hørte, og hørte likevel ikke (Jes 6).

Poenget fremgår av forhistorien. De kristne i Tessaloniki vedkjente seg den undervisning som de hadde mottatt per apostelbrev. De vedkjente seg «Skriftenes» vitnesbyrd om Kristi lidelse, død og oppstandelse, som nå var oppfylt i en bevitnet Jesus-historie. Som representanter for den sanne jødedom, hørte kristne hjemme i synagogens gudstjeneste. Likevel var det ikke mulig å holde Nattverdens liturgi der, og med den fremstå som den nye pakts gudsfolk. I likhet med kristne andre steder, trakk de seg unna (Mt 10:14).

Herrens Nattverd (brødsbrytelsen) holdt de etter alt å dømme tidlig *søndag* morgen alternativt på kveldstid (Apg 20:7f, 1 Kor 16:2). Før nattverdliturgien ble apostelbrev opplest som hellig Skrift på linje med "Moses og Profetene" (2 Pet 3:16). Denne frihet fra seremoniloven var begrunnet i Guds nådepakt i Jesu Kristi, Guds Sønnns blod. Med stor konsekvens fulgte saksvarende skikker og tradisjoner - ikke vilkårlig, men i den skriftbundne tradisjon som hendelsene på Pinsedagen innledet.

Apostelbesøket i Tessaloniki belyser en apostels *læreautoritet*: En Herrens apostel er et øyenvitne til den oppstandne Kristus, lært av ham, utsendt umiddelbart av ham, og utrustet av ham med Åndens gaver til å gi Kristi lære videre til kirken (**1 Joh 1:1-3**). **De ga videre til kirken det som står skrevet** om Jesu lidelse, død og oppstandelse "i Mose lov og i Profetene og i Salmene" (Lk 24:27, 32, 46-48). Den oppstandne Jesus hadde gitt dem oppdraget å være vitner «om dette» (v 48).

Apostelen Paulus benyttet Jesu formel da han forsvarte sitt apostelembete.

1 Kor 15:3f – først og fremst overgav jeg dere det jeg selv har tatt imot, at Kristus døde for våre synder, slik Skriftene har sagt, at han stod opp den tredje dag, slik Skriftene har sagt... Jf Mt 16:21, 20:18f, Lk 24:25-27, 44-48, Joh 3:14f, 12:32f etc.

Paulus forsvarte sitt apostolat med Herrens bud (14:37), evangeliet gitt videre fra ham og stadfestet med de undergjæringer som følger en Herrens apostel (Mk 16:17f). Og i likhet med de andre apostlene formidlet han Kristi evangelium med skriftbevis om Guds løfter oppfylt i Kristus. En apostel fremstår med *Guds* troverdighet som Jesu Kristi delegat.

Eksempler på sammenfattende overleveringer: *Peters* pinsetale, Apg 2:22-36 og talen i Kornelius's hus, 10:36-43. - *Pauli* tale i Antiokia, Apg 13:16-41, jf 20:27, 24:15.

TRADERINGSPERSPEKTIVET

Vi merker oss den tekniske ordbruk om overlevering (el trading). Ordbruken er negativ eller positiv alt etter sammenhengen (paradosis o a).

Det er her tale om størrelser som utelukker hverandre gjensidig, helt i samsvar med Jesu egen ordbruk overfor farisæerne (Mk 7:1-13). Farisæernes tradisjoner hadde Paulus etterlevd på forbilledlig vis da han var farisæer - «brennende» i sin iver og «uklanderlig» i sin lovrettferdighet (Fil 3:6). Jesu tekniske ordbruk går igjen hos s Paulus, men med en forskjell: Paulus anvender synagogens termer *positivt om overleveringen fra Jesus*.

Brukssammenhengen i den nye pakts gudsfolk tilsvarer Jesu forkynnelse av Guds rike «i blant dere» (Lk 17:21. Sammenhengen krever denne oversettelse). I Fil 3:9-11 fremstiller Paulus troens rettferdighet i motsetning til «min egen rettferdighet». Troens rettferdighet er - «den rettferdighet jeg får ved tro på Kristus, den som er fra Gud og bygger på tro. Da kjenner jeg ham og kraften av hans oppstandelse, får del i hans lidelser og blir ham lik idet jeg dør som han» (jf 1 Kor 4:20).

Jesu oppgjør med farisæerne og de skriftlærde fikk et motsvar i aposteltidens menigheter, da judaismen truet apostolatets kirke innenfra. Sentral dokumentasjon gir Galaterbrevet. Farisæismens lære følger kirken som en skygge.

Ny var den rangsnudde ytterlighet, ved representanter for den kjødelige (libertinistiske) frihet fra Tibudsloven (moralloven). Rangsnudd var den, for Jesus innskjerpet forpliktelsen på moralloven (f eks Mt 5-7). Tibudsloven ble senere anvendt i apostlenes formaninger, da med en ny begrunnelse. Med Kristus som gave, er han virksom med sin Ånd og fornyer livet med seg selv som eksempel i kjærlighetens gjerninger (Ef 3:16f, osv).

Hvor kirkens tro vant fram på gresk kulturgrunn, fulgte brytninger med antikkens tenkemåte. En tidlig-*gnostisk* omtolkning innordnet kirkens tro i spekulativ visdomslære. Under skinn av kristentro, fremstod kristne med påstand om dypere innsikt enn apostelordets lære. Var man opplært i den greske tenkemåte, var denne visdom langt mer tiltrekkende enn en dåraktig tro på den gode Skaperen og gudmennesket Jesus fra Nasaret. Også denne gnostiske åndelighet følger kirken som en skygge gjennom historien.

Vi merker oss at hverken Paulus eller noen av de andre apostlene avvek fra aposteloppdraget, skjønt Paulus grep Peter i unnfalighet. Hele veien er Kristus *kirkens Lærer gjennom apostelordets lære fra ham* (Mt 23:10, 28:20, Lk 10:16, 1 Kor 4:1 osv).

Traderingsperspektivet foreligger *like fra begynnelsen*, for heller ikke Faderens enbårne Sønn overga noe annet enn Faderens lære (Joh 7 osv). I sin delegat-posisjon som Faderens utsendte, utsendte han i sin tur sine utvalgte apostler. Han ga dem oppdraget å gi videre «Kristi lære» (el Kristi ord) til kirken i den nye pakt. Sønnens perspektiv på sin egen overlevering omfatter prekenembetet i apostolatets kirke alle dager (Mt 28:20). De som hører Kristi ord og tar vare på dem, er de som kommer til tro på ham ved apostelordets lære fra ham (Joh 17:3, 20). *Midlet er konstant*: Den gudskunnskap som Skriftens Herre gir gjennom trofaste delegater. Under bryllupet i Kana oppfordret *Maria tjenerne til å gjøre som Jesus sier* (Joh 2:5). Selv tok hun vare på «den gode del», som Guds kirke beholder (Lk 10:42).

Vi lever ikke i aposteltiden – og skal heller ikke late som det. Vi kan ikke som kristne i aposteltiden føre samtaler med en Herrens apostel. Vi er henvist til apostlenes overleveringer i *skriftlig* form. Formeningen gjelder også oss, **1 Kor 4:6** - *Gå ikke ut over det som står skrevet*. Den kristentro som Guds løfter beskriver i Det gamle testamente, er oppfylt i Jesu lidende lydighet. Guds sannhetsbevis er Jesu legemlige oppstandelse fra de døde. Denne bibelske lærehelhet er Guds kirkes grunnvoll i tidens løp.

Vår *eneste tilgang* til den rette utlagte Bibel er apostelordets lære fra Kristus og Faderen. Denne læreformidling – og ingenting annet – begrunner Guds kirkes enhet. Derfor må bekjennelsestro lutheranere utelukke kirkefelleskap med dem som åpent reserverer seg mot apostelordets lære eller tilføyer lærdommer fra andre kilder. Denne praksis følger Kristi eksempel. Kjærligheten gleder seg med sannheten (1 Kor 13:6). Det er en glede med menneskenes frelse for øye (Mt 24:10, 1 Tim 4:1. Jf 2 Tess 3:6, Gal 1:9. Kol 2:6-8, Fil 4:9 osv.)

Apostolisitet – den uforbeholdne trading av apostelordets lære

Trading foregår i alle kulturer: Budskap fra fortiden blir formidlet i nåtid og konstituerer identitetsgivende fellesskap i *generasjonsløpet*. Deltagerne opplever stabilitet og gjensidig-

het i et forutsigbart kontinuum fra forfedrenes tid, og de som vokser opp under slike forhold, tror gjerne at slik har det alltid vært.

Den illusjonen sprekker med generasjonskonflikten – skjult eller åpen. Årsaken er *eldstegenes* erfaringsbakgrunn. Den danner normen for betraktninger om og stillingtagen til forholdene i nåtid. Man søker de bekvemme løsninger tilnærmet status quo.

Utvider vi tidsperspektivet, fremtrer forholdet mellom *kontinuitet og forandring* med større tydelighet. Var det mulig å komprimere forandringene i løpet av en ukes tid, ville situasjonen fortone seg dramatisk.

Tradisjonsvitene stiller spørsmål om kollektivtradisjoners hva, hvordan og hvorfor, og analyserer forholdet kontinuitet og forandring med sikte på omfattende konklusjoner. Innsikter fra det hold angår også det menighetsbyggende arbeid under varierende forhold. Spørsmålet blir påtrengende: Er apostelordets lære fra begynnelsen dem *uforbeholdne, konstituerende og normgivende kjerne* i menighetens virksomhet? Spørsmål og svar aktualiserer «Kristi visitas» (jf Åp 2-3).

De nødvendige menighetsvilkår er gitt med handlinger innstiftet og befalt av den *oppstandne* Kristus (Mt 28:20). Blant dem innstiftet han kun en eneste kristelig-sosiale institusjon – Nattverdens liturgi (el messen) - «i den natt da han ble forrådt», altså *før* sin død.

Kristus så bortfor sin oppstandelse fra de døde på den tredje dag. Han gledet seg til sitt nærvær hos sine venner i den nye pakts måltid, hvor enn de samles. I nåtid virker han med sitt skapende ord underet i messen. Han gir sine venner *samfunn* med hans ofrede legeme og blod i brødet og vinens skikkelser. Derfor lærer døpte å holde Herrens Nattverd, og med dens liturgi tre fram for Faderen og ihukomme Sønnens offerdød i Jesu skikkelse. Denne befaling holder hans venner inntil hans komme på den ytterste dag, synlig for alle i sin Guds majestet, makt og herlighet.

Kirkens livsvilkår omfatter «*det som har med Guds rike å gjøre*» (Apg 1:4). Uttrykket sammenfatter prekenembetets oppdrag - å forkynne omvendelse og syndenes forlatelse i Jesu navn, og forvalte dåp og nattverd under utøvelse av løse- og bindemakt fra ham. Handlingenes opprinnelse og art gjør menighetens samling om Ord og Sakrament *unik og usammenlignbar*. I en særstilling står Herrens utvalgte apostler, øyenvitner til den Oppstandne og kronvitnene i kirkens apostoliske læretradisjon.

Apg 4:20 - *Vi kan ikke la være å tale om det vi har sett og hørt.*

Hvor kirken trer fram som apostolatets kirke, består kontinuiteten i *actus tradendi* – i formidlingen mellom mennesker i undervisning og samtale om Guds velgjerninger i Jesu lidelse, død og oppstandelse. I denne formidling er *smågruppen* den sosiale motor, hvor to eller tre samtaler om Jesus-historien i fortid, og om dens fortsettelse i nåtid i den forsamlede menighet, virksom med evangeliet og sakramentene. Men forvaltet på *menneskers* vilkår, fremstår den falske kirke med læretilpasninger og surrogatløsninger i strid med «den sunne lære» og Guds troverdighet (jf Mt 23:27).

Problemstillingen ble reist mot slutten av aposteltiden: Hvordan rekruttere prester og biskoper (her ledere for prestekollegier) som beviselig overgir Kristi undervisning og forvalter "Guds hemmeligheter" (el sakramentene) slik han har befalt? Målestokken var apostelordets lære fra Kristus, nedfelt i skrifter som beviselig stammet fra apostlenes hånd.

Her merker vi oss den gamle kirkes bruk av ordet "tradisjon" (el overlevering), brukt om den *nedskrevne* tradisjon i positiv mening. Den vender blikket fra fortid til nåtid – til Kristi virksomme nærvær med Ord og Sakrament i den forsamlede menighet. Den Oppstandnes virksomme nærvær vender blikket mot framtid – mot fullendelsen av det håp som Gud har kalt

oss til. Det evangeliske prekenembete er likeså unikt som Herren selv, om det bare får slippe til. Kirkeklokkene ringer sammen, men hvorfor? Prekestol, døpefont og alterbord er tause vitner om den unike årsak, ukjent for de fleste og tilpasset allmenreligionen.

Hvordan medvirker kirkens folk til den alminneliggjorte kirke? Tradisjon i alminnelighet handler om overleveringer fra gammel tid, fra tiden forut for erind-ringer i *tregenerasjonsspennet*. Med denne begrepsbruk er det vanlig å legitimere kirkens posisjon med pietet for «vår kulturtradisjon» og menighetens sosiale betydning i lokalsamfunnet. Denne legitimeringsmåte tilslører kirkens begrunnelse, sendt av den oppstandne Kristus med et budskap og et oppdrag som ellers er ukjent i verden. Prekenembetets kompetanse og autoritet er gitt med den Oppstandnes oppdrag og fullmakter, og dets gyldighet gitt med Guds troverdighet som reiste ham opp fra de døde, slik Skriftene har sagt.

Under denne forutsetning bruker lutheranere liturgiske skatter fra den gamle kirke i skriftbunden tradisjon. Med apostelordets lære som rettesnor, aksepterer vi og bruker saksvarende uttrykk. Skrotet lar vi ligge og trosser relativismens terror.

8. IKKE BIBLISISME, MEN DISIPPELSKAP

Biblisismen fremtrer i to utgaver - naiv eller lærd, ifølge min lærer i dogmatikk, Leiv Aalen. Fellesnevneren er overtroen på menneskets evne til å tyde Bibelen (jf 2 Pet 1:20). Forskjellen beror på et naivt forhold til forstanden i menneskets gudsforhold.

FORSTAND OG FORNUFT I BIBELBRUKEN

Kristi undervisning i Det gamle testaments skrifter gir opplyst forstand til å forstå det som der står skrevet om Jesu Kristi person og verk. Denne opplysning skjer ikke umiddelbart, som ved et indre lys, men *middelbart* gjennom Det nye testaments skrifter. Der er Kristi lære gitt videre til kirken – i og med det apostoliske ord.

Med opplyst forstand anvender vi Guds forsoning med verden i hans død, enhver på seg selv, med takk og lov til åpenbaringsordets Gud. Denne bibelbruk med Kristus til gave, driver til tjeneste for ham. Denne gudskunnskap erstatter ikke forstandens bruk, men overstiger den. Vi mottar en omfattende *basiskunnskap* om Gud, mennesket og verden. Den sier ikke alt – det er heller ikke mulig, men den lar oss se tingene i deres sammenheng og begrunner våre oppfatninger eller konklusjoner innenfor tankens muligheter. Denne tankevirksomhet kalles med et ord for «fornuft».

Overtroen på menneskets evner overstiger tankens muligheter og søker omfattende svar på spørsmål om livets opprinnelse, mening og mål. Denne virksomhet kjennetegner menneskenes tankevirksomhet. I møte med Bibelen, er det fullt mulig for enhver å etablere egne tolkningssirkler, men da blir resultatet om aldri så velment – snusfornuftig funderinger og føleri (herlighetsteologi). I denne virksomhet inngår den spekulative bibelbruk.

Det er sant: Åpenbaringsordets Gud taler *i det skjulte* gjennom ytre begivenheter til alle (Deus absconditus, Sal 33:9, Rom 1:20). Men sitt vesen og sin vilje åpenbarer han *på indirekte vis med begripelige ord* (Deus revelatus). Gud har talt og handlet med virksomme ord og oppfylt løftene sine i en *bevitnet* Jesus-historie (Heb 1:1, Joh 1:14).

Den kunnskap som han formidlet til de tolv, da han åpnet Skriftene for dem (Lk 24), den formidler han i nåtid gjennom apostelordets lære fra ham. I samme disippelposisjon mottar

vi kunnskap fra åpenbaringsordets Gud. Derfor er vi avhengig av trofaste formidlere i hjem, menighet og skole. Av grunnleggende betydning er samlingen om rettskafne prester i ordnede gudstjenestefelleskap. Med sin formidling av apostelordets lære blir kirkens grunnvoll bevart hel og uskadet hos oss, og menigheten bygd opp til en Guds bolig ved Den Hellige Ånds gjerning (Ef 2:19ff).

To illustrasjoner i Lk 24:

(1) Den Oppstandnes møte med de to vandrere på vei til Emmaus.

V 25-27 - Så uforstandige dere er, og så trege til å tro alt det profetene har sagt! Måtte ikke Messias lide dette og så gå inn til sin herlighet?» Deretter begynte han å utlegge for dem det som står om ham i alle skriftene, helt fra Moses av og hos alle profetene.

(2) Jesu undervisning for apostlene:

V 44-48 – Det var dette jeg talte om da jeg ennå var sammen med dere og sa at alt måtte oppfylles som står skrevet om meg i Moseloven, hos Profetene og i Salmene. Da åpnet han deres forstand så de kunne forstå Skriftene, og sa til dem: «Slik står det skrevet: Kristus skal lide og stå opp fra de døde tredje dag, og i hans Navn skal omvendelse og tilgivelse for syndene forkynnes for alle folkeslag; dere skal begynne i Jerusalem. Dere er vitner om dette.»

Jesu henviste til den undervisning han hadde gitt de tolv «mens jeg ennå var hos dere». Skriftbeviset var nok å besvare Jesu altavgjørende spørsmål.

Mt 16:13 – Hvem sier folk at Menneskesønnen er?

Peter svarte på vegne av de tolv, v 16 – *Du er Messias, den levende Guds Sønn*. Og Jesus stadfestet Kristus-bekjennelsen, v 17 – *Salig er du, Simon, sønn av Jona. For dette har ikke kjøtt og blod åpenbart deg, men min Far i himmelen*. Svaret fra himmelen – fra Faderen var og er kirkens bekjennelse til Jesu persons hemmelighet: Sann Gud og sant menneske.

Det store anstøt gjenstod – Guds visdom til frelse, stilt frem for verden i en korsfestet og forbannet Messias (v 21-23). Jesus utla for dem Skriftens vitnesbyrd om Herrens lidende Messias og det salige bytte sammenfattet i Jes 53:11. Men ordenes likefremme mening var skjult for dem. Som fromme jøder ventet de Messias-kongen i et rike av denne verden.

Avgjørende for kirkens Kristus-bekjennelse er *begrunnelsen*: Guds løfter oppfylt i en bevitnet Jesus-historie. Begrunnelsen er underfull og har adresse til mennesker ved sine fulle fem. Men *virkingen* hos troens bekjennere varierer. De reagerer ulikt med hensyn til erkjennelse, følelser og livets vitnesbyrd. Hvor mennesker blir engasjert, blir de også fristet til å utlegge Bibelen på egen hånd. Dermed oppstår det troverdighetsproblem som en splittet kristenhet reiser. Naïve og lærde biblisister løser problemet, hver på sin sin måte.

Den naïve biblisme

Bygaten med de korsmerkede gudshus reiser spørsmålet: Hva er de enige om? Romerkirkens svar er læren om Skrift og Tradisjon. Den naïve biblisme svarer med en miniteologi kalt «*fundamentalisme*», fra slutten av 1800-tallet brukt i USA om «the fundamentals», som man påsto at alle kristne var enige om. Men påstanden tilslører at splittelsen har ut-spring i de fundamentale lærestykker om inkarnasjon og frelseslære, hvor premissene allerede er gitt med en virkelighetsforståelse av filosofisk art.

Alene med Bibelen, og med inderlighet som sannhetskriterium, utlegger den »fromme» fornuft Bibelen. Men det som er godt for den ene, virker usmakelig for andre. Den naïve biblisist finner selvbekreftelsen i andres vaneforestillinger (stereotyper) og i «de gamles» tradisjoner. Løsningen for den ene kan være den menighet hvor man føler seg, for den andre en

omskiftelig rundgang, i verste fall resignasjon, kanskje avsky. «Guds brente barn» skyr den autoritære sjelekontroll.

Den naïve biblisist nøyer seg med bekvemme bibelsteder og lettvindt bibelbruk. Han overser tekstvarianter og historiske unøyaktigheter, og gir foreldede oppfatninger om verdensbilde og verdens tilblivelse status som «Guds ord». Uten den rett utlagte Skrift fra dens Herre, unngår man den viten som historieforskning, arkeologi, språkkunnskaper og andre hjelpevitenskaper fremskaffer. Denne viten gir nærhet til kristentroens begrunnelse i en bevitnet Jesus-historie. Biblisisten har problemer med kjensgjerninger uten den rettt utlagte Skrift fra dens Herre..⁵

Med selvbekreftende inderlighet som tolkningsnøkkel, anvender man Bibelen som orakelbok med argumentet «Bibelen sier». Men utlevert til innfall og følelser, havner kristentroens begrunnelse i opplevelsesmystikk og velmente hensikter som kan begrunne hva som helst. Behovet for «høvdinger» er stort i gjennompolitisererte virksomheter. Karakteristiske uttrykk er den autoritære åndelighet, utagerende predikanter, sensasjonsmakeri, høyt aktivitetstempo og suggestiv sang og musikk. Med surrogatløsninger blir mennesker fanget i illusjonens blindgate. Troverdighetsproblemet består.⁶

Hull-teorien

Under skinn av akademisk «frihet» og «vitenskapelighet» møter vi modernitetens tro på en omfattende virkelighetsbeskrivelse begrunnet i «vitenskapen». Også vitenskap hviler i trosforutsetninger, krever metoder i samsvar med kildens art, og gir begrensede svar. Det fins ingen naturlig forklaring på alt.

Da må det vel være rom for Gud? Den lærde biblisme siden 1700-tallet løste troverdighetsproblemet med «hull-teorien». Dens forutsetning er en *dualistisk* virkelighetsoppfatning. Gud ble henvist til de «huller» i naturvitenskapen hvor en naturlig forklaring enda manglet. Gudsforestillingen ble drevet på skanseflukt fra vitenskapens ytre sanseverden til en fiksjonsverden, også kalt «åndskultur». Anvendt på bibeltolkningen, ble Bibelen brukt til å bekrefte menneskers religiøsitet, og religiøsiteten (el føleriet) brukt til å bekrefte gudsforestillingen.⁷

Det er alltid rom for forestillinger eller antagelser om «noe», men ikke for åpenbaringsordets Gud. Her tok hull-teoretikerne feil. Åpenbaringsordets Gud er Gud om alle mann var døde (Petter Dass), alltid virksom over alt og til evig tid som skaperverkets Oppholder. Uavhengig av de tidspenn og romdimensjoner som mennesker opererer med, er han virksom med handlende allmakt. Den dualistiske løsning er fiktiv. Hva så?

Det unike og usammenlignbare ved kirkens tro og virksomhet har ikke medført økt kirkesøkning og trosformidling i generasjonsløpet. Det er viktig å søke etter mangler i den kristelige folketradisjon og menighetens virksomhet, og begrunne motstrategier på bibelsk vis. Den sekulær-liberale livsstil reiser en annen problematikk og krever en annen strategi i den utadrettede virksomhet. Det unike ved kirken møter et kulturideologisk mottrykk bestemt av skeptisisme og relativisme, og humanismens tro på individer som hver for seg er «sin egen

⁵ Om bibelhistoriens betydning, se Apol 4, 50-51, 167.

⁶ Om Den Hellige Ånds ord, se Apol fortalen 9, art 4:108 og FC SD Om den korte sammenfatning. -

⁷ Dette doble bokholderi opphevet sammenhengen i Guds skaperverk, både synlig og usynlig, og minner om den nestorianske heresi om Kristi to naturer. Siden reformasjonstiden står Zwingli som nestorianismens formidler i den reformerte krisenhet. Den lærer om Kristi to naturer, «*at den ene natur skal bli tatt og forstått som om den var den andre*». Dette har Luther fordømt helt inn i helvetets avgrunn som *djevelens blendverk*», FC 8:21. Jf 39f.

lykkes smed». En troens bekjenner møter bedreviternes likegyldighet alle vegne, men fasaden tilslører den uvitenhet som gir kirkens trosformidling muligheter offentlig og privat. «Nådemiddelforakt» er den gamle forklaring på hvorfor mennesker forsømmer kirkegang, men benevnelsen forutsetter en kunnskap som mennesker flest ikke lenger har. Gudskunnskap forutsetter disippelskap (el lærlinger).

Den trosformidling som faktisk finner sted i hjem og menighet, gir alltid muligheter til menighetsvekst innenfra, men ikke uten Kristi ord. En kristen ligner ikke en stum hund som ikke kan gjøre, Jes 56:10. Troen formidles med ord i omgang med medmennesker gjennom kjennskap, vennskap, informasjon, osv. Troen propagerer ikke, men benytter den beleilige tid, Ef 5:16, Kol 4:5. Uten trosformidling vokser barn og unge opp i fordomsfull uvitenhet, fremmed for den retttroende kirke og årsaken til dens gudstjenestefellesskap på stedet. Er de døpt, vet de ikke å praktisere sin dåp, for frelsens gave er ukjent for dem. De ligner drivtømmer i det sekulær-liberale samfunn, prisgitt dets kvasireligion i det postmoderne samfunn. En kort forklaring:

Overtroen på «vitenskapen» er historien om de spekulative tankebygg som skulle erstatte kirkens gudstro. Den altomfattende forklaring om «virkeligheten» uteble. Modernismen siden 1700-tallet ble siden 1980-årene avløst av *postmoderne* idèer. De forsterket det religiøse moment i humanismen troen på mennesket som sin egen lykkes smed.

Ego-kulturens krav til selvrealisering forsterker oppløsningen av kollektive helheter, for så å bli presentere selvvalgte former og livsberetninger. Hvor åpenbaringsordets Gud – den gode Skaperen - måtte vike plassen for *den sekulære liberalisme*, blomstret nyreligiøsitet og jeg-sentrert livsstil (New Age).

En umiddelbar virkning er *fremmedgjøring* overfor den verden vi sanser, og *tilflukt* i den virkelighet jeg føler og tolker. Denne virkning er en stående utfordring til kirkens tro. Begrunnelsen må stå i sentrum for menighetens misjonerende virksomhet. Begrunnelsen er den samme i dag som for de første kristne – en bevitnet Jesus-historie «slik Skriftene har sagt» og åpenbaringsordets Gud har stadfestet på ende gyldig vis med Jesu oppstandelse fra de døde. Til denne underfulle historie hører også den Oppstandnes nærvær, virksom i den forsamlede menighet med de handlinger han innstiftet. Det unike ved kirkens og gudstjenestefellesskap lokker og drar. Denne virksomhet har ingen fornuftig begrunnelse. Den er underfull kjensgjerning, bevitnet i en bevitnet historie om Jesus fra Nasaret. Gjennom ham lærer vi den eneste sanne Gud å kjenne, ellers ikke. Gud har talt. Heb 1:1f.

Den lærde biblismes kirketilpasning

Den lærde biblisist ville gjøre kirken troverdig *læretilpasninger* til de dominerende idèer i samtidskulturen (kulturakkomodasjon). Det var og er typisk for den liberale teologitradisjon. I møte med postmodernitetens selvcentrerte lykkereligion blir vekten lagt på tilpasninger i praksis – i møtet mellom kirkens stillingshavere og det enkelte menneskes behov. Guds ords sannhet og rett blir her tilpasset – og ofte forvekslet - med den bekvemme funksjon – «det gode liv». «My god» er i denne sammenheng så privat at den knapt angår meg selv. I denne form for biblistisk kirketilpasning er bibelord av underordnet betydning. Vekten ligger på trøste- og bære-motivet i en slags terapeutisk sjelemassasje. Presten fremstår som om hans oppdrag og profesjon er harmoniens gjenopprettelse ved hjelp av ritualer etter behov.

Den biblistiske kulturtilpasning er en strategiløsning med tilbakevirkende kraft, kjent fra den liberale teologitradisjon. Med stor konsekvens blir kirkens virksomhet *alminneliggjort*. Kristi marsjordre - å forkynne omvendelse og syndenes forlatelse, blir erstattet med alminneligheter, og underet i messen med høytideligheter. Formaningen til etterfølgelse med

Kristus som gave, erstattes med nærhet og akseptasjon i de godes fellesskap. Alminneliggjørelsen tilslører Guds undergjerninger i en underfull Jesus-historie i fortid, nåtid og framtid.

Med kirketilpasning til dominante idéer i samtidskulturen medvirker kirken til kristentroens relativisering. Relativiseringen skjer først i en kristelig sammenheng, hvor alle kirkesamfunn opptrer som like gode, og kan oppfattes som like gale. Deretter skjer relativiseringen i en sekulær-liberal kultursammenheng, hvor kirketilpasninger i lære og liv er underlagt relativismens tyranni og kirkens tro gjenstand for manipulerende usakligheter på alle samfunnsnivå (jf sideordningen etikk - kristendom – religion - livssyn). Regel: Enhver blir salig i sin tro. Resultat: Det unike ved kirkens tro og menighetens virksomhet blir tilslørt.

Kirketilpasning ved hjelp av **den terapeutiske deisme** er feil medisin. Den feiler fordi den underkjenner prekenembetets oppdrag og fullmakter fra kirkens Herre. *Moralistisk* er tilpasningen fordi dens adressater er mennesker underveis til «sin» gud. *Terapeutisk* er tilpasningen fordi den gjør den enkeltes velbefinnende og nytte til sannhetens indikator og livets mål. *Deistisk* er tilpasningen fordi den erstatter åpenbaringsordets treéne Gud med gudsforestillinger til bruk i overgangsritualer og krisesituasjoner.

Den terapeutiske deisme medfører et troverdighetsproblem når man legitimerer kirkens virksomhet. Kirkehus må tas vare på fordi de er «kulturminner», og presten fremstå som seremonimester og profesjonell sorgarbeider i kriseteamet. Javel, men hva ville kirkens Herre med prekenembetet? Har man glemt marsjordren han gav (Lk 24:47) og hensikten med apostelordets lære (Joh 17:3, 20)?

Prekenembetets legitimitet

Løsningen på biblismens troverdighetsproblem er gitt fra kirkens begynnelse. Rådsherrene i Jerusalem forhørte Peter og Johannes om den undergjerning de hadde gjort. De hadde helbredet en syk mann i Jesu navn. Rådsherrene undret seg over den frimodighet som viste:

Apg 4:10-12, 20 – «så skal dere alle og hele Israels folk vite dette: Denne mannen står frisk foran dere i kraft av Jesu Kristi, nasareerens navn, han som dere korsfestet, men som Gud reiste opp fra de døde. Han er den steinen dere bygningsmenn vraket, men som er blitt hjørnestein. Det er ikke frelse i noen annen, for i hele verden er det blant mennesker ikke gitt noe annet navn som vi kan bli frelst ved. /.../ Vi kan ikke la være å tale om det vi har sett og hørt. (Jf 4:29, 31, 19:8, 24:10 osv).

Denne fryktløse frimodighet er begrunnet i Guds troverdighet, stilt fram for verden i Jesu Kristi lidelse, død og oppstandelse, slik Gud hadde lovt (GT). Den samme frimodighet hadde apostelen Paulus, og forklarer hvorfor:

Ef 3:8-12 – *Jeg som er den minste av de hellige, har fått den nåde å forkynne for folkeslagene det glade budskap om Kristi ufattelige rikdom og bringe Guds frelsesplan fram i lyset, den hemmelighet som fra evighet av har vært skjult hos Gud, han som skapte alt. Slik skulle nå hans mangfoldige visdom gjennom kirken bli kunngjort for maktene og myndighetene i himmelrommet. Dette var Guds forsett fra evighet, det han har fullført i Kristus Jesus, vår Herre. I ham har vi frimodighet, og i troen på ham kan vi komme fram for Gud med tillit. –*

Det er her tale om den fryktløse frimodighet som ikke underslår eller tilslører noe av Guds frelsesplan, men rett ut til overordnede myndigheter, makthavere og folkemeningen. Så får prisen bli som Gud tillater. *Troens frimodighet* er ikke subjektivt begrunnet, lik skuespilleren som psyker seg opp før forestillingen. Begrunnelsen er den himmelske lære fra gudmennesket Jesus, stadfestet med oppstandelsen fra de døde og de mange øyenvitner og befalingene fra ham. 1 Joh 5:1-12, Lk 24, 1 Kor 15:1-4 osv.

1 Joh 3:21 – dersom vårt hjerte ikke fordømmer oss, har vi frimodighet for Gud. 4:17 - frimodighet på Dommens dag.

Kirkens norm den rett utlagte Skrift fra dens Herre⁸

Den gamle kirke skilte ikke mellom person og lære, heller ikke mellom lære og ord. - Læren om den ufeilbare Skrift var begrunnet i *enheten mellom apostlenes lære og ord*. Avgjørende for troen er ordene som bringer innholdet (Hieronymus). Denne enhet ga anledning til å *avpasse* undervisningen til tilhørernes nivå (Chrysostomos).

Skillet mellom ord og lære var *heretikernes* kjennetegn allerede i aposteltiden. De påstod at den egentlige gudskunnskap fins *bak* ordenes likefremme mening. Meningen søkte de på et høyere, åndelig plan. Deres glansnummer var den *allegoriske* tolkning, og deres forkjærlighet gjaldt dunkle steder og helst poetiske tekster, billedspråk og lignelser. *Bak* tekstens ordlyd fant de det skjulte innhold, som de presenterte i dypsindige og "åndelige" tolkninger. Metoden vant innpass allerede i aposteltidens menigheter.

I Korint-menigheten reserverte kvinnefrigjørerne seg mot Pauli apostolat. Da spurte han dem, **1 Kor 14:36** - *Er Guds ord utgått fra dere? Eller er det kommet bare til dere?* Ordene lyder som et ekko fra Jesu oppgjør med farisæerne. Apostelens motstandere stilte seg nedlatende til den *offentlige* læreformidling i menighetens gudstjenester (jf den sekulære liberalism). Tankegangen ble eksponert i senere kristengenerasjoner med henvisning til *hemmelige* (apokryfe) overleveringer fra Jesu aller nærmeste disippelkrets.

Biskop *Ireneus* av Lyon (c 130-c 200) forsvarte den apostoliske læretradisjon i skriftet "Mot alle heretikere" (*Adversus omnes haereses*, dvs gnostikere). Den apostoliske læretradisjon foregår ikke i det skjulte - i en krets for innvidde, men åpent og tilgjengelig for alle. Den var så langt blitt overgitt uforandret i kirken under biskopenes tilsyn. Siden beviset for kirkens tro fins i de apostoliske skriftene, må kirken ta vare på dem, granske dem og formidle innholdet, tro mot ordlyden.

Dette anliggende minner om biskop *Ignatius* av Antiokia (c 35-c 107), som under reisen til martyriet i Rom formante alle kristne til å samle seg om biskopene (her lederne for menighetenes prestekollegier). Da er kriteriet hverken posisjon eller tittel, men *den rett utlagte Skrift, gitt kirken i og med apostelordets lære*. Ikke menneskers tradisjoner, men den *skriftbundne* tradisjon er kirkens livskilde. Underforstått: Kirken blir ødelagt med fornektende reservasjoner over prekestoler og lærekatedre, og av menneskepåfunn i integrert i liturgiske ordninger.

Kirkens framtid står og faller med den rette utlagte Skrift (GT), som apostlene gav videre til kirken fra Kristus. Derfor innskjerpet *Tertullian* (c 160-c 225) at kirkens tro bygger på apostlenes *skrevne* ord – på "trosregelen" (*regula fidei*). Noen annen norm er ikke gitt kirken, og er heller ikke nødvendig. Eller sagt med Tertullian: "Å ikke vite noe mot trosregelen, det er å vite alt".

Det var særlig Ignatius og Tertullian som innskjerpet bruken av *klare* bibelsteder. De begrunner kirkens tro og belyser dunkle steder – aldri omvendt! Denne tolkningsregel kjenner vi igjen hos Luther, som hadde den fra kirkefedrene. Regelen må stadig innskjerpes, for den

⁸ Min kilde til dette kapittel er Tom G A Hardt: Martin Luthers lära om Den heliga Skrifts inspiration reflekterad genom en kritisk analys av M. Ruokanens bok *Doctrina divinitus inspirata*. = Kyrkligt Forum 2/99, 1-35.

menneskelige fornuft trives best i dunkle steder. Særlig Det gamle testamente er utsatt for dette misbruk.⁹

Augustin (d 430) fortalte at *kirkens autoritet* hjalp ham til troen. Da var det ikke kirkeorganisasjonen han siktet til, men *øyenvitnene i aposteltidens kirke*. Det var de – og ingen andre – som bevitnet Nytestamentets faktiske *opprinnelighet (autensitet)*. Det motsatte var tilfellet med manikéerne. Deres apostolat, kirke og skrifter bevitnet det faktiske *brudd* med apostolatets kirke fra begynnelsen.

I middelalderen fantes ennå teologer som advarte mot overdrevne tanker om kirkens betydning (Pierre d'Ailly og Jean Gerson). Hva *Martin Chemnitz* skrev mot Trident-konsilet (1545-) var gammelt nytt: «*Tvilsom er enhver åpenbaring som ikke stadfester evangeliet med Loven og Profetene*» (dvs GT. Sit e TGA Hardt). – Men dette krav kan man ignorere med teorien om kirkens læreutvikling under læreembetets ledelse.

Når «kirkens tradisjon» blir anført som sannhetsvitne, hender det at den gnostiske overtro på menneskets «*indre lys*» stikker hodet fram (jf Apg 15:31). Overført på kirken, blir løgn til sannhet ved hjelp av menneskers skjønn i fortid og nåtid (Joh 8:44). Uten frykt for Gud og uten tillit til ham, reserverer mennesket seg mot åpenbaringsordets Gud med fornuftens visdom og fortjenestefulle tilleggssytelser til Guds frelsesverk i Kristus.

Luther innskjerpet at Skriftens mening er gitt i og med Skriftens profetiske ordlyd (*sensus literalis profeticus*). En oversetter må kunne gjengi ordlydens mening. En tolk som motsier ordlyden med en annen mening, må erstattes med en tolk som vet å oversette i samsvar med ordlyden. Kristentroens grunn er apostelordets lære fra Skriftens Herre, formidlet i den *skriftbundne* tradisjon fra kirken i aposteltiden.

Luther lærte hva den gamle kirke lærte, at *Den Hellige Ånd sørget for nedskrivningen*. Selv om den nytestamentlige preken var rikere i sin muntlige form, er det ingen saklig forskjell mellom de to former for forkynnelse. I Bibelen er dessuten samme sak uttrykt på flere måter, både utførlig og komprimert. Dette fremgår av Apostelgjerningene og brevene fra Paulus, Peter og Johannes. De er tillegg til evangeliene, og samtidig evangeliet i kortere eller lengre form.¹⁰

Hvordan praktiserte Luther denne innsikt? Det er sant at Luther la vekt på det *forkynte* evangelium, og på troen som kommer av Kristi begripelige ord via øret til hjertet. Men det er en seiglivet *kortslutning*, at Luther foretrakk den muntlige preken fremfor evangeliet i skriftlig form (NT). Da underkjenner man *skriftlesningenes* betydning og overleveringen i skriftlig form, den kirken lever av. Uten lesningene, ingen preken, ingen nattverd, ingen menighet. Lesningene har prioritet i liturgien, slik Kristi ord over fremsatt brød og vin viser. Prekestolens opphøyede plass i det lutherske kirkerom markerer delegatens *tjenerposisjon*, for *prekestolen er stedet for den rett utlagte Skrift fra dens Herre*.

Prekestol og alterbord markerer de to sentrale handlinger i en evangelisk-luthersk liturgi – *Ord og Sakrament*. Lutheranerne er ingen «prekenkirke». Likesom alterbordet er stedet for *Nattverdens* Herre, er prekestolen stedet for *Skriftens* Herre – den samme Herre. Det er to grunner til det: For det første prekenembetets oppdrag - å formidle Kristi undervisning og forvalte sakramentene på apostolisk vis. For det andre Skriftens ord - Guds virksomme ord, og til dem hører Kristi ord over fremsatt brød og vin.

⁹ Læren er grunnet på klare bibelsteder. Se CA 22:2, 23:3, 28:43. Apol 4:314, 24:94. SK Nattverden, 45. FC SD 2:87 og 7:50.

¹⁰ Skriftens ord meddeler "den evige sannhet", FC SD Regel og rettesnor, 13. – Skriftens ord kan ikke lyve, SK Dåpen 57, og Nattverden 76, FC Epitome 7:13. - Gud som er den evige sannhet, motsier ikke seg selv i Skriften: FC SD 11:35.

I sentrum står Kristi virksomme nærvær i den forsamlede menighet. Vi *hører* Kristi ord til tro og salighet, vi *ser* hva hans ord virker over fremsatt brød og vin, og vi *mottar* med munnen på underfullt vis samfunn med hans Golgata-offer og dermed med Guds Ene, Hellige Kirke i himmelen og på jorden. Den Hellige Ånd er virksom med Kristi ord, styrker troen og bevarer oss hos ham i en evig glede. Hva vi gjør med takk og lov for Gud, er vår skyldighet for ham.

«Skriften alene - nåden alene - troen alene»

Sidestillingen markerer *disippelens bibelbruk, Sal 16:11 – Du lærer med livets vei.*

- «*Skriften alene*» lar oss kjenne Gud i hans inngripen til frelse i en bevitnet Jesus-historie, slik Skriftene har sagt.
- «*Nåden alene*» lar oss kjenne Guds nådige sinnelag, som frikjenner synderen på grunn av Sønnens lidende lydighet i Jesu skikkelse – og av ingen annen grunn.
- «*Troen alene*» kjenner den eneste sanne Gud i hans trofaste kjærlighet, stilt fram i Jesu person og hans lidelse, død og oppstandelse. **1 Tim 1:12 - Jeg vet hvem jeg tror på.** Derfor tror jeg.

Denne viten er begrunnet i tre ting – i den rett utlagte Skrift, i forskjellen mellom lov og evangelium, og i Den Hellige Ånds gjerning ved Kristi ord.

For det første: Den rett utlagte Skrift fra dens Herre gir sikker opplysning om Guds innerste vesen.

Gud er kjærlighet. Av fri vilje og for vår frelses skyld har han oppfylt kjærlighetens bud i Sønnens lidende lydighet inntil døden på korset. Gud er en forsonet Gud. Det stadfestet Gud da han oppreiste Kristus fra de døde, slik han hadde lovt. Gud har ikke overlatt oss alene med Bibelen eller i samlet flokk. Kristi apostler ga den rett utlagte videre fra ham til kirken i den nye pakt. Troen lever av ordene fra Guds munn.

Utelukket er alle kirkeutopier begrunnet i påståtte åpenbaringskilder fra andre tider og andre steder. Apostelordets lære fra Skriftens Herre opplyste Luther. Det skjedde med bibelord. De ga opplyst forstand til å fatte ordene om den gaverettferdighet som evangeliet åpenbarer med Kristus som gave (Rom 1:16f, Apg 13:46, 1 Kor 1:18ff, 15:1f. Jf Sal 32:1f, Jes 53:11 – det salige bytte). Guds gaverettferdighet lar oss kjenne Guds innerste vesen.

For det andre: Forskjellen mellom lov og evangelium. Evangeliet meddeler frifinnelsen på grunn av den Ene, som har oppfylt Guds lov i alle deler og i alles sted.

Den Hellige har forsonet verden med en selvhengivende kjærlighet som overgår all forstand. En påminnelse er krusifikset, **Joh 3:16 - Slik har Gud elsket verden, at han gav sin Sønn, den enbårne...** Vi ser Guds nidkjærhet for sitt falne verk, okkupert av Guds fiendemakter, og vi ser hva vi har fortjent. Og vi ser Guds kjærlighet, så mye større enn hans nidkjærhet. Den Hellige og Rettferdige elsker syndene for sin egen skyld, med en kjærlighet som overgår all forstand. Vi ser Guds gave på grunn av *Kristi* fortjeneste. Utelukket er tilleggsytelser.

For det tredje: Frelsen mottas ved "tro alene", skapt av Den Hellige Ånd i dem som hører evangeliet om Guds velgjerninger i Kristus.

Tilhørere hører seg frelst. når de får nåde til anvende Kristi fortjeneste, enhver på seg selv. Dette under kalles "rettferdiggjørelsen ved tro". Troen har Kristus Jesus – Guds rettferdighet, og da står et menneske frikjent og rettferdiggjort for den hellige Gud. (1 Mos 15:6) Utelukket er menneskers valg eller selvbestemte tro, for troen har Kristus og mangler ingenting (Luther). Eller sagt med Luthers bilde i Store Galaterbrevskommentar: I rettferdiggjørel-

sens sirkel er det rom for «troen alene», men ikke for gjerningene. De er utelukket. Treer gjerninger inn i rettferdiggjørelsens sirkel, da er det ikke lenger tale om tro. Men utenfor sirkelen trives troen sammen med kjærlighetens gjerninger, lagt frem for oss i Guds bud.

Konklusjon

”Skriften alene” begrunner Guds nådige sinnelag for Kristi skyld, ikke vilkårlig, men med den rett utlagte Skrift fra dens Herre. «Troen alene» mottar frifinnelsen på grunn av Kristi fortjeneste – av nåde alene, slik Skriften sier, og ikke av noen annen grunn. De tre «alene» beskriver Guds troverdighet med en bevitnet Jesus-historie - historien om Sønnens lidelse, død og oppstandelse, stadfestet med hans oppstandelse fra de døde på den tredje (Apg 17:31).

Prekenembetets oppdrag og fullmakter gjelder «det troverdige ord» (1 Tim 1:15, 3:1 osv). Uten denne «lånte» troverdighet stiller prest og menighet med tapt troverdighet. Men skiller vi «Skriften alene» fra «nåden alene» og «troen alene», går Bibelens Kristus-vitnesbyrd tapt i selvbekreftende bibelbruk. Tilbake er en lovreligion blant andre. Fasaden kan vel være i orden i menneskers øyne, men den er uten Guds troverdighet og nåde.

De tre «alene» begrunner de troendes skjebnefellesskap med Guds troverdighet. I dette fellesskap er Gud den suverene. Han innestår for sitt ord og oppfyller sine løfter. Alternativet er den troløse kirke, som under skinn av å være kirke legger noe til og trekker noe fra og fremstår som et sosialt produkt innordnet menneskers interesser. Pauli formaning til presten Titus er av grunnleggende betydning for alle kristne uansett tid og sted.

Tit 1:9 – *Han må holde seg til det troverdige ord i samsvar med læren /.../ i stand til å rettlede etter den sunne lære og til å gjendrive påstandene til dem som sier imot.*

ANDRE DEL:

KIRKENS BEKJENNELSE

9. «Å BEKJENNE TROEN» – HVA ER DET?

Menneskene søker mening med sine liv og sine virkeligheter, og svarene består i *omfattende* tolkninger, kalt religion eller livssyn. De har tre ting felles: (1) *Mennesket* er kilden, (2) de *overstiger* fornuftens grenser med spekulative antagelser og opplevelsesmystikk, og (3) de er *lovreligion* i en eller annen form. Kjennetegnene omfatter humanetikk, hvor troen på mennesket er det religiøse moment.

«Vår hellige tro»

Kristentroens kilde er Guds underfulle inngripen i en bevitnet Jesus-historie om oppfyllelsen av Guds løfter, gitt i Det gamle testamentes skrifter. «*Kan noe godt komme fra Nasaret?*» spurte Natanael. «*Kom og se!*» svarte Filip, og Natanael kom til tro på Ham som er troens kilde og begrunnelse (Joh 1:46). Da Jesus så Natanael komme, sa han, v 47: «*Se, der er en sann israelitt, en mann uten svik.*» Han vet om oss før vi hører innbydelsen og kommer til tro.

Kirkens tro kan man etterprøve på Det gamle testamentes Skrifter. Det gjorde allerede den oppstandne Jesus, da han repeterte sin undervisning for disiplene, men da sett i *påskeperspektivet* (Lk 24). Det er i denne disippel-posisjon mennesker kommer til tro på ham som høres og er virksom med evangeliet om ham.

Vi tror ikke på oss selv eller på «min» tro, heller ikke på «kirkens» tro. En kristen tror på «*Guds evangelium*» eller «*evangeliet om riket*» (Mt 4:21, 9:22, 24:14, osv), også kalt «*Kristi evangelium*» eller «*evangeliet om Jesus Kristus*» (Mk 1:1, jf Rom 1:1, osv).

Evangeliet er ikke menneskers verk, poengterer apostelen Paulus (Gal 1:11). Det var den oppstandne Kristus som ga apostlene og deres etterfølgere ordren å forkynne i Jesu navn omvendelse og syndenes forlatelse for alle folkeslag (Lk 24:47). Begrunnelsen er Guds fullbrakte frelsesverk og et nytt liv, som gis den enkelte til del ved tro og dåp. I disse sammenhenger blir ordet «*evangelium*» brukt i avgrenset mening – om frelsens gave og troens gjenstand.

Jf Døperen Johannes, Lk 3:3, Mk 1:4, og Jesu løfte og befaling, Mk 16:16 og Mt 28:18-20. Se Apg 2:38, Rom 6:3-11, osv.

Ef 1:7 – I ham har vi forløsningen som ble vunnet ved hans blod, syndenes forlatelse. **Heb 10:18** – hvor det er tilgivelse for syndene, trengs ikke lenger noe offer for synd. (Jf Kol 1:14, Apg 10:43, 13:38, 26:18)

Lik evangeliet, er også troen Guds gave, gitt av nåde til dem som hører Kristi evangelium. Altså er ikke troen vår prestasjon ved å gjøre de riktige tingene. Tro i bibelsk mening er ikke de kvalifisertes tro. Uttrykksmåten blir deretter. Her følger en kortfattet oversikt:

- Uttrykket «*å komme til tro*» (el troen) møter oss mange ganger under lesningen av Nytestamentet (Joh 4:39, Apg 4:4, Ef 1:13, osv). Det er ham som vi tror på, apostelen sik-

ter til i *Gal 3:23* – *Før troen kom, ble vi holdt i varetekt under loven, innestengt helt til den tro som skulle komme, ble åpenbart.*

- Et tilsvarende uttrykk er «*å få troen*» (*Apg 3:16*, *2 Pet 1:1*, osv). Ved troen får vi – lik Abraham - Guds gave-rettferdighet, Jesus Kristus (*Rom 4:13*, *Ef 3:17*, *6:1|3*, *Fil 3:9*), og har med ham adgang til den nåde vi står (*Rom 5:2*, *Ef 3:12*). Jesus er troens opphavsmann og fullender (*Heb 12:2*). Troen er også håp til Gud (*1 Pet 1:21*).
- Evangeliet er «*troens ord*» (*Rom 10:8*, *17*). Den tro vi kommer til og får, får vi også opplæring i (*Apg 11:26*, *2 Kor 10:15*), og vokser i (*1 Tess 1:3*).
- Guds kirkes tro på jorden er «*den tro som en gang for alle er overgitt*» - vår »høyhellige tro som vi skal oppbygge hverandre på (*Jud 3*, *20*).
- En kristen «*holder fast ved troen*» og blir bevart ved å ta vare på «*Guds ord*», det vil si apostelordets lære fra Kristus (*Apg 2:42*, *14:22*, *2 Kor 1:21*, *24*, *2 Tim 4:7*, *1 Pet 1:5*). Alternativet er å komme bort fra troen, eller falle fra ved å forsømme Guds ord (*Rom 15:2*, *1 Tim 4:1*, *6:10*, *21*).
- Troen er *Guds kirkes felles tro* (*Rom 1:12*, *Ef 4:5*, *Tit 1:4*, *3:15*), men enhver må ransake seg selv om jeg «*er i troen*» (*2 Kor 13:5*), «*lever i troen*» (*Gal 2:20*), «*blir stående i troen*». Da praktiserer jeg min dåp ved å øve troen på Kristus som gave. Denne øvelse skjer i gjerninger med Kristus til eksempel (*Joh 13:15*, *1 Tess 1:6*, *Kol 1:23*, *2:7*, *2:12*, *Tit 3:8*).

Mot denne bakgrunn forstår vi *hva bekjennelse i nytestamentlig mening handler om* – *troen fra Gud - Guds tro*. Guds kirke på jorden bekjenner *den tro* som Gud skaper ved sitt ord i dem som hører Kristi ord. Det er de som hører tekstlesninger fra Den Hellige Skrift, hører dem utlagt i prekenens vitnesbyrd om Jesu person og verk (*Joh 5:39*, *46*, *1 Kor 15:1-3* osv). Da lærer vi den treene Gud å kjenne ved den han utsendte, Jesus Kristus, og i denne kjennskap ha evig liv hos ham (*Joh 17:3*). Vi bekjenner ikke oss selv, men hva den levende Gud har vitnet om seg selv og om mennesket og verden. *Jes 55:3* – *Hør, så skal deres sjel leve*.

En misforståelse er da viktig å unngå – at bekjennelse i ulike situasjoner og sammenhenger er ulike bekjennelser. Nei, formene varierer, men en bekjennelse for Gud gir ham alltid all ære uavhengig av syndsbekjennelse, takksigelse, forkynnelse, lovprisning osv.

Døperen Johannes var den siste og den største av Guds profeter i den gamle pakt, *Joh 1:7* – *Han kom til et vitnesbyrd for å vitne om lyset, for at alle skulle tro ved ham*. Med disse få ord nevner evangelisten fire vesentlige sider ved kirkens Kristus-bekjennelse:

- (1) *Kilden* er ikke mennesker, men Gud. Hans delegater skal formidle hans ord.
- (2) *Innholdet* er «*Lyset*» - her Guds herlighet stilt fram for verden i Jesu tjenerskikkelse.
- (3) *Hensikten* er troen på «*Lyset*», for Jesu persons hemmelighet lar oss kjenne Guds innerste hjertelag og ha evig liv.
- (4) *Midlet* er Guds ord, formidlet med begripelige ord på et menneskelig språk.

Sett fra vår side, må vi begynne med bibeltekstene. Her begynner veien til tro og til en grunnfestet tro. I arbeid med bibeltekstene må vi lytte til Guds vitnesbyrd ved *profetenes* ord om den kommende Kristus, og høre Guds vitnesbyrd ved *apostlenes* ord om «*Den Kommendes*» lidelse, død og oppstandelse. Derfor ba Jesus «*også for dem som ved deres (apostlenes) ord tror på meg*», *Joh 17:20* (*Rom 10:17*, *1 Kor 3:5*, *15:1f*, *Ef 2:20*).

Bekjennelsens årsak - en bevitnet Jesus-historie

Det gammeltestamentlige *rettsspråk* preger det nytestamentlige bekjennelsesvokabular. Det hebraiske ord for "tro" har samme rot som "amen" – å holde noe for sant og troverdig,

eller avgi et sant og troverdig vitnesbyrd om noe man har sett eller hørt. Hva Gud sier, det skjer (Sal 33:9). Troen legger sitt «amen» dertil, Gud til ære og pris.

Karakteristisk er de *lovprisende* tilbakeblikk på Guds verk i naturen og i gudsfolkets historie. Med lovprisning blir Guds underfulle gjerninger proklamert og offentlig forkynt. Tilbakeblikkene stadfester kunnskapen fra åpenbaringsordets Gud - om seg selv, mennesket og verden. Samtidig gir lovprisningen uttrykk for den tillitsfulle kjennskap til den sanndrue og trofaste Gud, lik venn til venn (5 Mos 26:5b-9, Jos 24, Sal 105).

Slike tilbakeblikk har karakter av *påminnelser* (el ihukommelser). Vi skal ikke mimre passivt – husker du den gang? Den som ihukommer Guds velgjerninger, anvender dem på seg selv og ber at Gud må være meg nådig for sin godhets skyld. Det er hva Kristus befaler oss å gjøre, når vi holder Herrens Nattverd og mottar alterets sakrament.

Eksempel: 1 Krøn 16:4-13. Hva Guds folk eller kirke bekjenner, det bekjenner "jeg". Troens gjensvar i jeg-form (Sal 22:23 o a) bevitner Guds ord og verk - tilværelsens grunnvoll. Vi priser Gud som viser miskunn for sitt Navns skyld – og ikke av noen annen grunn (Sal 25:11, 51:3, Jer 14:21, Dan 9:17 etc).

Likheten mellom gudsfolkets bekjennelse i den gamle og den nye pakt er ikke begrenset til formene. I likhet med Guds folk i den gamle pakt gjelder også kirkens bekjennelse Guds ord og verk i fortid, nåtid og framtid. Forskjellen beror på forholdet løfte og oppfyllelse.

Nytt er evangeliet om det store hovedunder, at "Ordet ble menneske" i jomfru Marias morsliv og tok bolig iblant oss (Joh 1:14). Hans legeme er den nye pakts tabernakel.

Nytt er også Guds vitnesbyrd da han oppreiste gudmennesket fra de døde. Guds vitnesbyrd stadfestet Jesu persons hemmelighet og sin forsoning med verden i hans død. «Den Hellige og Rettferdige» har oppfylt loven i alle deler og båret verdens synder i alles sted. Derfor handler Guds evangelium om løftene oppfyllelse i Jesu tjenerskikkelse. Heb 1:1f, Lk 24:44-48. Apg 2:32f, 36. 1 Kor 15:1-5.

Jesus er "Gud Amen"

Med sin utleggelse av «Skriftene» gjorde Jesus tre ting: Han *stadfestet* oppfyllelsen, *begrunnet* Kristus-bekjennelsen, og *autoriserte* de tolv og deres etterfølgere i prekenembetet.

Lik Herrens apostler, må også prester og predikanter legitimere sin gjerning med Guds vitnesbyrd om den historiske Jesus og overgi den Oppstandnes ord og lære fra Faderen – og med ingenting annet. På dette vilkår lærer mennesker Guds underfulle kjærlighet å kjenne, og si et rett «amen».

Mt 5:18 - Amen, sier jeg dere. **2 Kor 1:20** – Guds løfter, så mange som de er, har fått sitt ja i ham. Derfor får de også sitt amen ved ham, Gud til ære ved oss.

Evangelistene har beholdt det hebraiske ordet "amen", og Herrens apostel likeså. Han bekjenner ikke et «tja, men», men istemmer hva Faderen har bekjent, og Jesus med ham.

Hvor «amen, amen» står i grunnteksten, har mange oversettelser et «sannelig, sannelig». Hvor grunnteksten har beholdt ordet «amen» (hebraisk/arameisk), bør oversettelsen beholde ordet i ærbødighet for ham som **er** Guds amen i alt hva han er, har gjort og gjør. Guds lov fikk sitt "amen" i ham, da Faderen kastet verdens synder på Sønnen, som led døden i alles sted (Rom 6:23, Joh 18:7, Esek 18:4, Gal 3:13). Samtidig ble Guds nådeløfter oppfylt (Rom 3:25f). Over alt i evangeliene hvor Jesus tar "amen" i sin munn, bekjenner han Guds løfters oppfyllelse - både lovens oppfyllelse og nådeløftenes oppfyllelse i ham.

Profetordet **Jes 65:16** sier om dem som søker velsignelse, at de skal velsigne seg «i Gud Amen» (grunnteksten). Jesus talte og handlet som "Gud Amen" og velsignelse i egen person. I sendebrevet til Laodikea-menigheten omtaler han seg selv som "Amen, det troverdige og sanne vitne, BEGYNNELSEN til Guds skaperverk" (Åp 3:14). Den person som gjennomskuer enhver reservasjon, opptrådte i Jesu tjenerskikkelse som Guds bekjennelse og velsignelse, gitt til menneskene (Joh 1:7, 3:32, 37, 10:25, 15:25, 18:37 osv. Jf 1 Joh 5:10, Åp 1:2, 5).

Det gudmenneske vi bekjenner, er den samme Jesus som åt og drakk sammen med tollere og syndere den gang. Han er også den samme som kommer i synlig herlighet som verdens dommer på den ytterste dag. Også da skal han være *de velsignedes velsignelse og Guds Amen til Riket som er beredt dem fra evighet* (Mt 25:34, jf Ef 1:4, Rom 8:17).

Jesus talte og handlet som «Gud Amen». Tilhørerne undret seg (Mt 7:29). Kristus-bekjennelsen ble til frelse for noen, blant dem fangevokteren i Filippi, *Apg 16:31 - Tro på Herren Jesus!* (Jf 1 Tim 1:15.) Samme oppmuntring fins i Den athanasianske bekjennelse. Den falske Kristus-bekjennelse med sine reservasjoner blir avvist: "Dette er den allmenkristne tro. Den som ikke oppriktig og fast har denne tro, kan ikke bli salig (Athanasius pkt 40).

Den bekjennende kirke følger Jesus - Guds Amen. Han er etter sin menneskenatur kirkens fremste bekjenner og martyr. Kristi kirkebrud deler hans glede med Faderen og Ånden. Kirkens glede er samfunn med hans legeme og blod i sakramentets skikkelser, slik hans ord sier. Gleden foregriper Lammets bryllupsmåltid på den nye jord (Åp 19:9). Dette samfunn er fullkomment og evig som Gud selv (Joh 15:11, 16:24, 17:11. Jf Lk 2:10, 52, 15:24, Mt 25:21).

Salme 34 i Caesarea Filippi-hendelsen (Mt 16)

Matteus-beretningen følger gangen i *Salme 34*:

V 6-10 > Mt 16:17.

V 11-14 > Mt 16:20-22.

V 15-18 > Mt 16:24-26.

V 19-22 > Mt 16:27f.

Redaksjonen gjenspeiler Jesu undervisning, og stiller leseren i et tilhørerforhold til ham. (Jf 1 Sam 21: forholdet Saul/David ligner forholdet Peter/Jesus).

"Denne elendige" i salmen er "klippen" i Mt 16:18, dvs Sønnen i Jesu tjenerskikkelse. Han identifiserer seg med de elendige, bærer deres elendighet som sin, og blir kirkens klippegrunn (el hjørnestein, Ef 2:20, jf Sal 118:22, Jes 28:16, Apg 4:11 o a).

Jesu spørsmål til «de tolv» var dette: "Hvem sier dere at jeg er?" Peter svarte på deres vegne, Mt 16:16 – *Du er Kristus, den levende Guds Sønn* (se v 13-20, Mk 8:27-30, Lk 9:18-21). Jesus foretrakk selvbenevnelsen «*Menneskesønnen*» for å unngå forvekslingen med politiske Messias-forventninger. Uansett tittel, avslører svaret Jesu persons hemmelighet - foreningen av Gud og menneske i Jesu person. Dette mysterium er forutsetningen for hans vandring opp til Jerusalem og hans store lidelse der (Rom 1:1-4, 9:5b, Heb 1:3ff). Videre merker vi oss tre ting:

- Jesu saligprisning fremhever Kristus-bekjennelsens *evighetsbetydning* for ethvert menneske (jf Rom 10:1-9).
- Hendelsen bekrefter de tolv *kronvitne-posisjon* i endetidens gudsfolk.
- Peters innsigelse gjaldt også kallet til *skjebnefellesskap* med Jesus (Mt 16:21ff, Mk 10:32-45, Lk 9:22-27. Jf Joh 6:66ff).

Da *den oppstandne* Jesus utla Skriftenes vitnesbyrd om ham, åpnet han disiplenes sinn til å forstå det som er skrevet om ham i ”*Mose lov og i Profetene og i Salmene*”, Lk 24:45. Han stadfestet påskebegivenhetenes betydning. De er frelseshistoriske kjensgjerninger. På Pinsedagen oppfylte han løftet til apostlene. Han utrustet dem med Åndens gaver mer enn andre kristne, så de kunne gi videre Kristi lære fra Faderen til kirken (Joh 12:24-26, 14:26, 17:20).

Peters reaksjon mot Jesu korsteologi er bekjennelse *med forbehold*. I Mt 16 blir Peter (jf petra) sammenlignet med «klippemannen», han som bygde sitt hus på klippegrunn, Mt 7:24 (jf 1 Kor 10:4, 3:11). Han fører inn seg selv eller den menneskelige fornuft som autoritet. Situasjonen ligner farisèernes og de skriftlærdes forhold til Jesus. Med støtte i en sideordnet tradisjon, avviste de Jesu undervisning i «Moses og Profetene». Jesus svarte med guddommelig autoritet: Jeg sier dere. Kristus-bekjennelse med forbehold er Kristus-fornektelse. Jf Joh 3:19f, 8:44, Sal 116:11. 1 Kor 1:19f. Jak 2:9f.

Jesu tilrettevisning avslører menneskets trang til herlighetsteologi, begrunnet i erfaring, trykksbehov og observasjon. Vår gudfiendtlige menneskenatur søker den bekvemme reservasjon. Veien er kort fra bekjennelse til fornektelse, selv for en Herrens apostel (Jer 8:4-12, Sal 14,1, Joh 6:66, Kor 1:20-25). Peters reaksjon illustrerer menneskets avmakt overfor Gud. Hadde Jesu fiender visst *hvem* Jesus var, ville de ikke ha korsfestet «*herlighetens Herre*», skrev Paulus med sideblikk på seg selv (1 Kor 2:8).

Menneskets problem er ikke Guds vitnesbyrd, som reiste Jesus opp fra de døde, og stadfestet med prekenembetets oppdrag og fullmakter fra den Oppstandne. Problemet er troens omkostninger, som menneskenaturen avskyr (Gal 2:19ff, 5:24, 6:14). Og istemmer vi Guds vitnesbyrd, har vi ingen rett til å foreskrive Gud hans plan med våre liv (Rom 6:6, 14, 7:4, 6, 8:2, 12:1f osv. Joh 12:25f). Det kirkeødeleggende problem er ikke omkostningene, men bekjennelse *med forbehold* uansett motiv.

Bekjennelsen til Jesu person kan sies med få ord (Lk 9:20 – Guds Kristus, Mk 8:29 – du er Kristus). Noe lignende gjorde Døperen Johannes, den siste av profetene, da han pekte på Jesus og sa, *Joh 1:29 – Se, Guds Lam*. Med denne minipreken sammenfattet han Det gamle testamentes Kristus-vitnesbyrd. Jesu undervisning i Skriftene utdypet Døperens ord.

Eksempler på steder som belyser Kristus-bekjennelsen: *Natan-profetien*, 2 Sam 7:12, 1 Krøn 17:11. - *Davids trøst* under korset, Sal 16:8-11, 45:8, 89:1-4, 110:1f, jf 132:11ff.

Evangelistenes redigeringer gjenspeiler Jesu påskeperspektiv på sitt liv *før* sin korsdød. Redigeringene lar oss møte «klippen», skjult i «den elendige» og forkastet i alles sted. Vi istemmer Jesu påskeperspektiv *i ettertid*, og bekjenner HERREN ved Guds nådeside, slik Skriftene har sagt. Begrunnelsen er Guds vitnesbyrd, både Jesu oppstandelse og opptagelse til himmelen som «*vår bekjennelses apostel og øversteprest*» (Heb 3:1. Jf 4:14, 6:19f, 8:1, 9:11f). Ordet som ble menneske, er skaperverkets midler og gjenløser, og kirkens hjørnestein og lærer. Han styrer og nærer kirken med apostelordets lære fra ham og Faderen.

Innholdsbestemte formler om Jesu person og verk

Det fins en tilslørende fremgangsmåte. Skal man beskrive historien om kirkens bekjennelse, faller det naturlig å ta utgangspunkt i kristologiske og trinitariske formler i Nytestamentet (Mt 28:19, Rom 1:2f, 1 Kor 12:4-6, 2 Kor 13:13, Ef 2:18). Derpå følger historien om de oldkirkelige bekjennelsers, innhold og fremvekst, like fra den enkle dåpbekjennelse (Apostolicum) til utviklede formularer av liturgisk og dogmatisk art (Nicenum og Athanasianum).

Med dette grep tilslører man det eiendommelige ved kirkens Kristus-bekjennelse. *Hverken Peter eller kirken er bekjennelsens kilde eller begrunnelse*. Evangelistene forholder seg til

åpenbaringshistoriske kjensgjerninger, og Matteus markerer at Caesarea Filippi-hendelsen var av veiskille-betydning i apostlenes liv. Troens «*ja*» til Guds Jesus-vitnesbyrd medfører alltid troens «*nei*» til avgudene (det første bud). Det konkret-anskuelige uttrykk er deltagelsen i Herrens Hellige Nattverd, som er inkluderende og grensesettende til samme tid (1 Kor 10:21f, 1 Joh 5:20f).

Den historisk-beskrivende framstilling tilslører det imperative forhold. Tilbake står inntrykket av *kulturbetingede* vitnesbyrd om fortidige kristendomssyn, for tilslørt er Kristus-bekjennelsens guddommelige kilde og trinitariske struktur like fra begynnelsen.

Verre er den *ignorans* som rammer bekjennelsens blivende autoritet, rettskraft og gyldighet i kirken. Den har bekjennelsen i kraft av en bevitnet Jesus-historie, slik Skriftene har sagt (GT) og Guds stadfestet. Hvor menneskers Jesus-bilder erstatter Guds Jesus-vitnesbyrd er bekjennelsen uten samlende kraft. Virkningen er kirkeødeleggende.

Herrens utvalgte apostler har *kronvitne-posisjonen* i kirkens historie. De var øyenvitner til den oppstandne Kristus, lært av ham og utrustet på Pinsedagen med Helligåndens gaver til å overgi læren fra ham.

1 Kor 15:3b-4 – Jeg påminner dere, brødre, om det evangelium som jeg forkynte for dere, som dere tok imot og som dere også holder fast ved. Ved det blir dere også frelst, om dere holder fast ved det ord som jeg forkynte for dere som et evangelium, så sant dere ikke forgjeves er kommet til tro. Jeg har i min grunnleggende undervisning overgitt til dere det jeg selv har mottatt: Kristus døde for våre synder, slik Skriftene har sagt osv.

Indirekte viser apostelen Paulus til Jesu undervisning. Han bruken Jesu formel om sin person og sitt verk (Mt 16:21). Altså er det den rett utlagte Skrift fra dens Herre som begrunner kirkens Kristus-bekjennelse og apostelordets autoritet, kompetanse og gyldighet i kirken. Denne posisjon ble gitt i og med Kristus-bekjennelsen «fra himmelen», lagt i Peters sinn og munn.

1 Kor 12:3 – ingen kan si "Jesus er HERREN" uten ved Den Hellige Ånd. (Rom 10:9b) 1 Kor 8:6 – en eneste Gud, Faderen. Han er alle tings opphav, og i ham har vi vårt mål. Og en eneste Herre, Jesus Kristus. Ved ham er alle ting, også vi.

Ved å kombinere to ledd istemmer apostelen bekjennelsen til den éne Gud – JAHVE (5 Mos 6:5) og bekjennelsen til mennesket Jesus som sann Gud – JAHVE. Faderen er Gud og Kristus er Gud, og likevel ikke to guder, men to personer i den ene Gud – den éne alle tings opphav og mål, den andre alle tings midler. Ved Herren Jesus har vi adgang til Faderen, som har gitt sitt vesen til kjenne for menneskene i Jesu tjenerskikkelse. (Jf 1 Tim 2:5)

Heb 3:1, 4:14 – Dere hellige brødre, som har del i et himmelsk kall, gi derfor akt på vår bekjennelses apostel og øversteprest, Jesus! /.../ Da vi altså har en stor øversteprest som har faret opp gjennom himlene, Jesus, Guds Sønn, så la oss holde fast ved bekjennelsen.

Guds "apostel og øversteprest" er Sønnen i Jesu skikkelse. Ham vi bekjenner – både personen og verket, er bekjennelsens innhold og vårt himmelske kall. (Jf 1 Joh 4:2, 2 Joh 7 - kommet i kjøtt og blod.)

Andre eksempler er **Kristus-hymnene**:

Fil 2:6-11. *Jesus er HERRE(N) - JAHVE* - til forskjell fra "kaiser Kyrios". Kol 1:15-20. Ef 1:3-14 (merk den indretrinitariske lovprisning) og 5:14. 1 Tim 3:16. 2 Tim 2:11-13.

Hymnisk preg har også Rom 1:3-4, 1 Kor 15:3b-5, 2 Kor 13:4. Jf Apg 2:36.

Nyttestamentets bekjennelsesformler og hymniske stoff uttrykker *den hengivne tilbakemelding* til den treene Gud for hans velgjerninger i Jesus Kristus. Bekjennelsens gjenstand er

den Kristus-virkelighet som utelukker menneskers overhøyhetskrav og gudemylder. Denne eksklusivitet blir tilslørt med ord som konfesjonell, intolerant, respektløs, osv.

De første kristenforfølgelser artet seg som *rettstvister* om statsmaktens uinnskrenkede overhøyhet. (Jud 4, 1 Tim 6:15, Åp 17:14) Nytt i modernitetens samfunn er folkesuverenitetens inntog i kirkeorganisasjoner av parlamentarisk type.

Den nytestamentlige homologi

Leksikalske oversikter besvarer ikke spørsmålet: *hvem bekjenner hva?* Oversiktene refererer til hendelser av bekjennelsestype og til beslektede ord og uttrykk. Vi er henvist til ordene i deres meningsgivende sammenheng.

Ordstammen til det greske ordet *homologia* signaliserer poenget: Homologi av verbet *homologein* = *å samme-si*. Følgende oversikt belyser kirkens bekjennelse med vekt på illustrerende eksempler uten krav på fullstendighet:

Å stadfeste, bevitne, forsikre et løfte med ed.

Eksempler: Herodes forsikret med en ed å gi Herodias hva hun bad om (Mt 14:7). I samme betydning talte Stefanus om Guds oppfyllelse av sitt løfte til Abraham (Apg 7:17).

Å vedkjenne seg, kjennes ved, si ja til den bekjennelse man avlegger.

Eksempler med eskatologisk horisont: **Heb 3:1b** – gi akt på vår bekjennelses apostel og øversteprest og apostel (4:14, 10:23). 1 Tim 6:12 – søk å vinne det evige liv som du er kalt til og har bekjent deg til med den gode bekjennelse for mange vitner.

Jesu bekjennelse på Dommens dag, **Mt 10:32f** (Lk 12:8f) - Hver den som bekjenner meg for menneskene, skal også jeg bekjenne for min Far som er i himmelen. Men den som fornekte meg for menneskene, skal også jeg fornekte for min Far som er i himmelen. - Kristus stadfestet ordene ved aposteltidens slutt, Åp 3:5 – Den som vinner seier, skal /.../ bli kledd i hvite klær, og jeg skal ikke stryke ut hans navn fra Livets bok. Jeg skal kjennes ved hans navn for min Far og hans engler. (Jf å være "kjent" el «godtatt» av Gud, 1 Kor 8:3, 14:38.)

Forholdet mellom de to Jesus-ordene illustrerer *kirkens lærenorm* i nåtid og framtid (Åp 14:4b).

1 Tess 2:13 – Da dere fikk overgitt det Guds ord som vi forkynte, tok dere imot det, ikke som menneskeord, men som det Guds ord det i sannhet er.

Å innrømme, erkjenne eller tilstå.

Eksempler: Døperen Johannes bekjente (innrømmet) åpent: «*Jeg er ikke Messias*» (Joh 1:20). - Om Guds trosvitner i den gamle pakt sier **Heb 11:13** – *de bekjente (el erkjente) at de var fremmede og utlendinger på jorden.* –

Paulus «tilsto» for landshøvdingen Felix (Apg 24:14) at «*jeg dyrker fedrenes Gud ved å følge den veien som de kaller en sektlære. For jeg tror alt som er skrevet i Loven og Profetene*».

Med samme betydning blir bekjennelse (el homologi) også brukt om syndsbejennelse.

1 Joh 1:9 – dersom vi bekjenner (el erkjenner) våre synder, er han trofast og rettferdig, så han tilgir oss syndene og rensar oss for all urett.

Å tale åpent, bekjenne rett ut, erklære, slutte seg til (uten forbehold).

Eksempler – om Jesu person: Blant rådsherrene fantes de som trodde på Jesus, men av frykt for fariseerne bekjente de det ikke, for at de ikke skulle bli utstøtt av synagogen (Joh 12:42). 1 Joh 2:23 – *Den som forneker Sønnen, har heller ikke samfunn med Faderen; den som bekjenner Sønnen, har også samfunn med Faderen* (3:3f, 4:3).

Om å bekjenne med munnen, Rom 10:9-10 - *Om du med din munn bekjenner Jesus som HERREN /.../ Med hjertet tror man til rettferdighet, og med munnen bekjenner man til frelse.* (Til bekjennelse av læren, se Joh 9:22, 1 Joh 4:2, 2 Joh 7.) **Tit 1:16a** – *De påstår at de kjenner Gud, men de forneker ham med sine gjerninger.* (Jf Mt 7:23, Apg 23:8.)

Illustrasjon: Forholdet mellom Akans bekjennelse, Jos 7:19-21, og Jesu bekjennelse for Pilatus, Joh 18:35-19:16.

Å lovprise.

Heb 13:15 – *La oss da ved ham stadig bære fram for Gud vårt lovprisningsoffer, det vil si frukt av lepper som priser (homologunton) hans navn.* (Jf Rom 14:11 (Jes 45:23).)

«Sangene» (cantes) ved Sakarias, jomfru Maria og Simeon, Lk 1-2. - Hanna Fanuels lovprisning, Lk 2:38. - Jesu lovprisning, Mt 11:25. - Pauli lovprisning, Rom 11:33-36. - Kristus-hymnen, Fil 2:6-11. - Guds fryktens mysterium, 1 Tim 3:16.

Evangeliets utbredelse blant hedningene utbrer lovprisningen til Guds ære, Rom 15:9.

Apostelens lovprisning belyser forholdet mellom Guds løfte og oppfyllelse, eller Skrift og bekjennelse, 16:25-27 (jf Heb 10:19-25, 2 Kor 1:3, Ef 1:3-14).

JOHANNES-SKRIFTENES KRISTUS-VITNESBYRD

Johannes legger vekt på to ting: *Hvem Jesus er, og hvorfor* han ble sendt til verden. Han er Guds Sønn fra evighet (Joh 1:15, 34). Og han kom til verden for å åpenbare Guds herlighet i sin lidende lydighet (1:1-9, 5:36f) og gi evig liv (Joh 17:3, 1 Joh 3:15f, 4:14, 5:11).

Med denne vektlegging formidler Johannes evangeliet inn i en gresk tankeverden. Da bruker han to ordgrupper som i hovedsak sammenfaller med «homologia» el «homologein»: Den ene er *"martyrein"* – å vitne, martyrs - et vitne, og martyria – vitnesbyrd. Av senere opprinnelse er ordet *"martyr"* i betydningen *"blodvitne"*. Den andre ordgruppen knytter an til verbet *"tærein"* – å ta vare på, holde fast ved noe, det vil si noe verdifullt.

Vitne-termene

Johannes bruker dem trinitarisk om henholdsvis Faderens, Sønnens og Åndens vitnesbyrd.

Faderens vitnesbyrd om Sønnen: Joh 5:26, 36 – Liksom Faderen har liv i seg selv, har han også gitt Sønnen å ha liv i seg selv. /.../ De gjerninger som Faderen har gitt meg å fullføre, /.../ vitner om meg at Faderen har sendt meg. Faderen /.../ har selv vitnet om meg. /.../ Dere ransaker Skriftene fordi dere mener å ha evig liv i dem, og det er de som vitner om meg. (Jf 1 Joh 5:9-11).

Altså er Faderen selv årsaken til HERRE-navnet, brukt om Jesus fra Nasaret. Her supplerer Johannes overleveringen Faderens proklamasjoner ved Jesu dåp (Mt 3:17) og på berget (17:5, 2 Pet 1:17, jf 1 Mos 22:2, Sal 2:7, Mt 12:18 = Jes 42:1ff). Proklamasjonene er Faderens bekjennelse, som stadfester løftene om Sønnen.

Sønnen forherliget Faderen med ord og gjerninger fra Faderen (Joh 14:8-14). Sønnen vitnet ikke av seg selv, Joh 3:32-35 – Det han har sett og hørt, det vitner han, /.../ den som tar imot hans vitnesbyrd, stadfester at Gud er sanndru. Han som Gud har sendt, taler Guds ord. Gud gir ikke Ånden

etter mål. Faderen elsker Sønnen, og alt har han lagt i hans hånd (jf v 11, 16f, 7:16f, 8:14-16, 18:37).

Sønnen åpenbarte Guds NAVN i Jesu skikkelse (Joh 1:14. Jf JEG ER-stedene: JEG ER den gode hyrde, JEG ER Oppstandelsen og Livet, osv). **Joh 17:6** – Jeg har åpenbart ditt Navn for de mennesker du gav meg fra verden. /.../ de har holdt fast på ditt ord. (Jf 2 Mos 33:19-23 og 5 Mos 4:12 med Døperens vitnesbyrd, Joh 1:15-18.)

Jesu utleggelse av Skriftene er av himmelsk opprinnelse og så ganske annerledes enn verdens visdom (1 Kor 2:6ff). Han er Guds rene Lam som bærer verdens synd (Joh 1:29). Merk uttrykkene "*Herrens lære*", Apg 13:12, og "*Guds vår Frelses lære*", 1 Tim 2:10 (jf Åp 1:2, 5, 9, 12:17, 19:10, 20:4. Jf 1 Kor 1:6, 2 Tim 1:8 osv).

Åndens vitnesbyrd om Sønnen, Joh 15:26b – *han skal vitne om meg.*

Utrustet med Den Hellige Ånd mer enn andre kristne, kunne Herrens apostler overgi Sønnens lære fra Faderen til kirken i den nye pakt, **14:26** – *talsmannen, Den Hellige Ånd, som Faderen skal sende i mitt Navn, han skal lære dere alt og minne dere om alt det jeg har sagt dere.* Tekster som utdyper: Joh 16:7-15, Lk 24:44-49, 1 Joh 5:6-12.

Ved siden av denne trinitariske bruk av vitne-termene bruker *Johannes* det sammenfattende uttrykk "**Guds vitnesbyrd**".

1 Joh 5:9f – Vi godtar jo vitnesbyrd fra mennesker, men Guds vitnesbyrd er sterkere. For dette er Guds vitnesbyrd: Han har vitnet om sin Sønn. Den som tror på Guds Sønn, har vitnesbyrdet i seg. Men den som ikke tror Gud, har gjort ham til en løgner, fordi han ikke har trodd Guds eget vitnesbyrd om sin Sønn. (Se Åp 1:2, 9, 19:10. 1 Kor 2:1f.)

På lignende vis bruker apostelen *Paulus* de sammenfattende uttrykkene "*Guds visdom*" og "*Guds hemmeligheter*". De handler ikke om en okkult viten, tilgjengelig for en innvidd krets, men om den kunnskap som var hos Gud før verdens skapelse og ble åpenbart i gudmen-nesket Jesus Kristus. Denne kunnskap ble kunngjort i verden ved Herrens apostler, og - etter dem - ved deres etterfølgere i prekenembetet.

1 Tim 3:16 – *Det må alle bekjenne, at gudsfryktens hemmelighet er stor: Han ble åpenbart i menneskers skikkelse, vant sin rett i Ånden, ble sett av engler, forkynt for folkene, trodd i verden, tatt opp i herlighet.* (1 Kor 2:1, 9f, 4:1, 15:1-3, osv)

Altså bekjenner Guds kirkelemmer *hva Gud har bekjent* om sitt hjertelag og sin frelsesvilje, stilt fram for verden i Jesu person og verk. Begrunnelsen er Guds undergjerninger i en bevitnet Jesus-historie om hans lidelse, død og oppstandelse, slik Skriftene har sagt. Denne gudskunnskap gjør mennesker kjent med den eneste sanne Gud i hans selvhengivende kjærlighet, lik en venn å stole på i liv og død. *Denne tro fra Gud – Guds tro* - gir adgang til Faderen ved Sønnen i bønnens Ånd. Kristus-bekjennelsen drar oss med i den evige lovprisning mellom personene i Den Hellige Treénhet - som i himmelen, så også i Guds kirke på jorden.

Illustrasjon: Ef 1:3-14.

Holde-termene

Det greske *tæreîn* = *å overholde, holde fast ved og ta vare på*, er brukt om Guds ord og befallinger til kirken i den nye pakt. Denne ordbruk utdyper vitne-termene med *tosidigheten* mellom bekjennelsens opphav (Faderen) i den treène Gud og den bekjennende kirke.

1 Joh 2:2f – Han er forsoningen for våre synder, ja, ikke bare for våre, men for hele verdens. Det som viser oss om vi har lært Gud å kjenne, er om vi holder hans bud. - **4:10** – Kjærligheten er ikke det at vi har elsket Gud, men at han har elsket oss og sendt sin Sønn til soning for våre synder. Mi-

ne kjære, har Gud elsket oss slik, da skylder også vi å elske hverandre. (Jf Joh 1:29, 35, 1 Pet 1:19, 1 Kor 5:7, Ef 5:25ff.)

Joh 14:15 – Dersom dere elsker meg, holder dere mine bud (v 21, 15:10, 1 Joh 2:5, 5:2). **V 23** – Den som elsker meg, vil holde fast på mitt ord (15:20, 17:6).

Det er karakteristisk for Johannes-skriftene at de beskriver denne tosidighet i sendelsesrekken Sønnen – apostlene – kirken:

Faderens enbårne Sønn i Jesu skikkelse holdt sin Faders bud og overga læren fra ham – og intet annet, **Joh 7:16** – Min lære er ikke min, men hans som har sendt meg (8:28f, 55, 12:49, 14:10, 24).

Sønnens trofaste læreformidling gjorde ham til kirkens fremste martyr og Guds blodvitne for alle mennesker.

Åp 5:6, 9 – jeg så et lam /...Og de sang en ny sang: Verdig er du til å motta boken og åpne dens segl, for du ble slaktet og har med ditt blod frikjøpt for Gud mennesker av alle stammer og tungemål...

Guds rene offerlam «på korset ihjelslaget» er Skaperverkets sentrum, nå og alltid og i all evighet. Åpenbaringsboken innskjerper Kristus-bekjennelsens himmelske horisont til trøst for den bekjennende kirke på jorden.

Åp 14:4b – Det er de som følger Lammet, hvor enn det går.

De er frikjøpt for å være en første frukt for Gud og Lammet. Han er ikke langt borte. Han går mellom de sju lysestakene (Åp 2:1), til stede og virksom hvor kirkens lemmer enn samles. (Jf 1 Pet 1:19, 2:21ff, 3:9, 15-18, 4:12-16. Heb 12:24) Her følger noen karakteristiske trekk ved den bekjennende kirke.

- *Jesu utvalgte apostler holdt fast ved Sønnens ord fra Faderen og overga læren til kirken.*

Paulus formante især prestene i Korint-menigheten: Følg mitt eksempel, slik jeg følger Kristi eksempel, 1 Kor 11:1. Det samme gjorde Peter, 1 Pet 5:1-3. (Jf Joh 14:23, 17:6-8 (15:20), 18-23, 1 Joh 3:22-24, 5:3.)

- *Guds kirke "holder Guds bud og har Jesu vitnesbyrd", Åp 12:17 (jf 14:2, 1 Joh 2:5, Mt 28:20, Apg 2:42).*

Denne kjærlighet til Jesu ord og bud er troens frukt av Kristi ord (Joh 6:29, 15:1-8, jf Ef 3:14-19). Troskapen medfører motsigelse og lidelse, men skjult under korset er den Oppstandne virksom i etterfølgernes liv. (1 Tess 2:13f, 2 Kor 4:7ff, 1 Tim 4:5-8, jf Åp 11:3, 17:6, 21:3.)

Eksempler: Stefanus, Apg 7. Paulus, 2 Kor 4-5.

- *Apostlenes trofaste etterfølgere overgir den sunne lære – og ingenting annet (1 Tim 1:10, 4:6, 6:3, 2 Tim 4:3, Tit 1:9, 2:1).*

En troens bekjenner holder fast ved apostlenes lære (Apg 2:42, 13:12). Apostelens lære er Jesu Kristi lære – og omvendt (2 Tim 3:10 - min lære i motsetning til annen lære). Motivering er dels menneskenes frelse (1 Kor 15:1-3), dels nådelønnen etter etterfølgelsens tid (Mt 5:12).

- *Den trofaste kirke holder Herrens bud i lydighet mot Sønnens lære fra Faderen.*

Kirkens forhold til Sønnen i hans tjenerskikkelse ligner hans forhold til Faderen (Joh 7:16, 8:44, jf 1:19f. Apg 22:18, Åp 12:11). Den trofaste kirke etterfølger Sønnens kamp mot djeverens lære (1 Tim 4:1), eller fremmed lære (1 Tim 1:3).

I *Lukas*-evangeliet er «de tolv» Jesu vitner i dobbel mening, både "øyenvitner" og "trosvitner" til den Messias som er beskrevet "i Mose lov og i Profetene og i Salmene" (Lk 24:44). Forholdet gjenspeiler Lukas' motivering – å undersøke Kristus-bekjennelsens begrunnelse i bevitnede hendelser og meningen med dem (Lk 1:1-4, Apg 1:1-3. Apg 1:3a, 3:13-15).

- *Det hefter ingen mangel ved bekjennelsen til "Skriftenes" Kristus-vitnesbyrd.*

Det var oppfyllelsen som manglet. Kristus "måtte" lide og oppstå fra de døde på den tredje dag, for at omvendelse og syndenes forlatelse skulle bli forkynt i hans Navn for alle folkeslag, "og først i Jerusalem" (v 46f. Jf Joh 5:39, 46 osv. Jf "måtte", v 26, 44, 46)..

Siden apostlene var både øyenvitner og trosvitner til løftenes oppfyllelse, fikk ordene "vitne" og "apostel" sammenfallende innhold. I sin kronvitne-posisjon - og utrustet med Åndens gaver mer enn andre kristne, la de grunnvollen for kirkens liv i tidens løp (Apg 1:21f, Lk 24:48),

KRISTNES FORBILDE OG NORM

er åpenbaringsordets trofaste Gud, stilt fram for verden i Sønnens lidende lydighet:

Åp 3:14 - Amen, det troverdige og sanne vitne, BEGYNNELSEN til Guds skaperverk. **Ef 5:1** – Ha Gud som forbilde.

I Gud fins ingen forandring eller skiftende skygge, Jak 1:17. Utelukket er teorier om kirkens læreutvikling under "læreembetets" ledelse, og utelukket er modernitetens tilpasninger til yndlingsideer i samtiden.

Kristi delegater stiller med *bundet mandat*: Hva Gud har betrodd dem fra begynnelsen, vil han ha tilbake på den ytterste dag – og ingenting annet. Trofaste forvaltere kjennes på «*hvetekornets lov*» (Joh 12:24). De forvalter «Guds hemmeligheter» i samsvar med Herrens bud (1 Kor 5:1f), og fullfører sin dåp i enhet med Kristus i hans død og oppstandelse (Rom 6:5, 8:38, 2 Kor 4:10-12. Joh 13:15, Ef 5:1, 1 Kor 4:16).

I Ordets etterfølgelse er Kristi delegater forbilder. *Vi ser av Guds ord Kristus-bildet* avtegnet i etterfølgernes liv og død. Deres liv med Kristus som gave, oppmuntrer oss til å følge deres eksempel i utholdende bekjennelse og selvhengivende tjeneste (jf Mt 16:21ff, Heb 10:23).

Det fins *ingen reservasjonsrett* i Guds kirke (Joh 10:1, 7f). Det helhetlige hensyn samler ikke. Kirkens bekjennelse har til oppgave å samle i kraft av det Guds ord den bekjenner – og ingenting annet. Det synlige uttrykk er gudstjenestefellesskap i samling om bekjennelsestro prester (Joh 10:4, 9, 17:20). Der høres Overhyrdens røst, tydelig og klart, og Ordets bekjennere følger Ham. På dette vilkår samarbeider troens bekjennere med sin kalte prest, først og fremst i messen, og ellers etter anledning, behov og evne. Samarbeidet medfører et ordnet diakonat (Apg 6)..

Den trofaste bekjennelse i lære og liv utelukker kirkefellesskap begrunnet i «villfarelsens listige kunster» (Ef 4:14). Med påstand om «dypere innsikt» forsvarer man overtredelser av Herrens bud, og med forestillingen om "det sentrale" i kristentroen rangerer man læreavvik som «ikke kirkesplittende». Slike virksomheter *må* late som om Guds ord er utgått fra dem, eller kommet bare til dem (1 Kor 14:36). De *må* agere som alternativ til den bekjennende kirke og avvise konfesjon med aversjon. Reservasjonens metode strider mot Den Hellige Ånds språkbruk og mot Guds kirke på den ene grunnvoll. Bare den *trofaste* kirke har løftet om å triumfere over Guds fiendemakter (Mt 16:18. Jf 1 Mos 22:16f, Sal 86:11-15, 107:14-19, Jes 28:14-22, Jer 1:17-19. 1 Kor 3:11, Ef 2:20, osv).

- *Problemet er ikke den bibelske begrunnelse, men begrunnelsen omsatt i praksis.*

Kjødet stritter imot og foretrekker bekvemme surrogatløsninger, og med dem massens sympati, makthavernes gunst, og snusfornuftig kvasiteologi. Surrogatene splitter og sprer, forvirrer og forfører «disse små som tror på meg», Mt 18:6. Eller sagt med Abraham, **Lk 16:31** - *Vil de ikke høre Moses og Profetene, lar de seg heller ikke overbevise om noen står opp fra de døde*. Surrogatene har sin pris, **1 Kor 14:36** - *ikke godkjent*. (1 Mos 3:1, 1 Kor 14:36, 38, 1 Pet 2:25, jf 3:10-17). Kvasiteologi blir avslørt med apostelordets lære fra Skriftens Herre.

Illustrasjon: Paulus, 2 Kor 11. (Jf Mt 15:2, 7-9, Joh 8:44, Kol 2:8 osv.)

Dette var elementær kunnskap i de første kristengenerasjoner, slik det fremgår av «de apostoliske fedre» (f eks Clemens, Didakje, Ignatius o a). Bekjennelse i nytestamentlig mening ble av grunnleggende betydning for *kirkens wittenbergske reformasjon*. Med homologi ble den rett utlagte Skrift stadfestet – med *confirmatio*. Slik fremstod våre reformasjonsfedre som talsmenn for den gamle kirke i skriftbunden tradisjon.

Med dem som forbilder – blant mange andre, hører vi Jesu varselrop mot fariseernes og sadduseernes lære (Mt 16:6, 11), og hører apostlenes formaninger som Guds ord fra Skriftens Herre også til oss. Da søker vi ikke kirkefelleskap på «en bredere plattform», men lar oss oppbygge i Guds kirke på apostlenes og profetenes grunnvoll. Her er det tale om kirkens bekjennelseskamp fra begynnelsen og hele veien.

Mt 16:23 – Vik bak meg, satan! Du vil føre meg til fall. Du har ingen sans for det som Gud vil, bare for det som mennesker vil. Kol 2:8 – Se til at ingen røver dere bort med sin filosofi og tomt bedrag som støtter seg til menneskelige tradisjoner og verdens tenkemåte, men ikke til Kristus. Jes 8:8-15. Mt 4:10, 7:6, 15ff. Joh 8:44, 17:20. Rom 16:17f, 1 Kor 2:11, 1 Tess 2:13f, 1 Pet 2:8b, Åp 14:4f, osv.

Apostlene Peter og Paulus illustrerer med sine livshistorier bekjennelseskampens vilkår, følger og håp. Utrustet med Ånden på Pinsedagen, bekjente Peter Guds vitnesbyrd om Jesus: Gud var i Jesus og stadfestet med kraftgjerninger Jesu Guddoms person (Apg 2:2-4, 22, 24, 32), og med Jesu oppstandelse fra de døde har han stadfestet sin forsoning med verden i hans korsdød. Jesus er «Livets Fyrste» og «Den Hellige og Rettferdige» (3:14f, 26), som himmelen *måtte* motta som skaperverkets midler og gjenløser (v 21).

Da apostelen Peter på Pinsedagen talte på vegne av apostelkollegiet, fremstod han som bekjenner og som øyenvitne til Messias-profetienes oppfyllelse. Da ble det evangeliske prekenembetet – løse- og bindemaktens embete - utøvd for første gang i den nye pakts gudsfolk. Og like fra Pinsedagen bekjenner deres etterfølgere i prekenembetet at Jesus er Herren ved Faderens høyre side. Han er ikke lenger bundet til endeligheten, men nærværende og virksom med Ord og sakrament, forvaltet på troskapens vilkår i den forsamlede menighet. Vi merker oss tre ting:

- Peter utøvet det embete som fører *Kristus-bekjennelsen* i munnen med skriftbevis, slik Jesus lærte, Apg 2:22-36.
- Peter proklamerte *Guds vitnesbyrd*, som hadde oppreist Jesus fra de døde og gjort ham "både til HERREN og til Kristus", v 36. Og
- Peter utøvet *forsoningens embete* i Kristi sted, da han formante rådville tilhørere til forlik med Gud og deretter forrettet dåpen i Jesu navn til syndenes forlatelse, v 37-40.

Apostolatets kirke fremstår som en frukt av Åndens embete på nåderettens grunn, v 41 (jf Joh 14:26, 15:26, 16:7, Apg 1:4.)

Den oppstandne Jesus åpnet Skriftene for Peter og de andre. Senere gjorde han det samme for Paulus, den gang forfølgeren Saulus. Også Paulus fikk nåde til å oppfatte det som stod skrevet om Kristi person og verk (Rom 1-5, Gal 3-4).

Illustrasjon: Kol 1:15-23 – om Kristi person (v 15-19) og hans verk (v 20-23).

Jesu utvalgte apostler bekjente hva *Gud* hadde bekjent på endegyldig vis. (Joh 1:14, 21:12-14, 1 Joh 1:1-4, Lk 24:30f.) *Guds Jesus-vitnesbyrd i en rekke hendelser begrunner Guds kirkeorden i den nye pakt*: Kristus-bekjennelsen, Herrens Nattverd, løse- og bindemakten, apostolatet/det nytestamentlige presteembete og befallingen om dåp og undervisning.

Med stor konsekvens fulgte samlingen av de apostoliske skrifter i Nytestamentet – *kirkens kánon* (el rettesnor). Alt i Guds kirkeorden dreier seg om den samme uutgrunnelige og evigyldige hendelse - "*den nye pakt i mitt blod*", gudmenneskets blod (Lk 22:20), som i himmelen så òg på jorden (Åp 7:9ff).

KONKLUSJON

Åpenbaringsordets Gud er kilden til kirkens bekjennelse og tro, vel begrunnet i en bevitnet Jesus-historie, slik Skriftene har sagt. Kirkens tro og bekjennelse er likeså unik som evangeliet er unikt. Det krever en rekke avgrensninger, for uten dem blir det unike tilslørt, relativisert og manipulert med den usaklige fremstilling.

Det fins bare én gudstro – den tro som Gud skaper ved evangeliet. «Vår hellige tro» er Guds tro, den tro som Gud er opphav til og gir ved evangeliet. Utelukket er menneskenes gudemylde og gudsforestillinger, og alt hva mennesker setter sin lit til og kaller «mening med livet». Slikt vitner om vantro – uten guds frykt og kjærlighet til åpenbaringsordets Gud.

Vi kommer til troen, for troen representerer en virkelighet før jeg tror og anvender dens goder på meg selv. Med apostelordets lære (NT) mottar vi Jesu undervisning i «Skriftene» (GT). Han underviser oss i troen, vi mottar hva troen bringer fra Gud, og vokser og blir rotfestet i troen.

Troens innhold er «Guds rettferdighet» i egen person - Jesus Kristus gitt som gave, og med ham det nye livet med ham som eksempel. Gave-evangeliet bringer den kunnskap som lar oss kjenne åpenbaringsordets hellige Gud som venn til venn, på Abrahams vis. Derfor er ikke trosbekjennelsen målet. Målet er å få se ham som vi bekjenner - Gud Fader, Sønn og Helligånd, èn sann Gud nå og i evighet.

Alternativene konfesjon og reservasjon utelukker hverandre gjensidig. Det er ikke mulig å bekjenne den nytestamentlige tro uten *de avgrensninger som Kristus og hans apostler krever*. Utelukket er menneskers overhøyhetskrav, bekjennelsestvang og voldsbruk. - Utelukket er reservasjoner mot apostelordets lære. - Utelukket er kirkefelleskap begrunnet i skjønsmessige betraktninger om tilstrekkelig enighet. - Utelukket er de kvalifisertes bekjennelse, begrunnet i mystisk-religiøse opplevelser og fromhetsytelser. - Utelukket er bekjennelse i privatrettslig mening, som om bekjennelsen til apostelordets lære er tids- og kulturbestemte trosuttrykk.

Bekjennelsens autoritet og samlende kraft består i det Guds ord den bevitner og stadfester på apostolisk vis. Derfor er bekjennelsestroskap og bibeltroskap to sider av samme sak – Kristi etterfølgelse. Det gis ikke noe uttømmende svar på spørsmålet: Å bekjenne troen – hva er det? Derfor er det misvisende å tale om bekjennelse i ulike «former»: syndsbe-kjennelse, trosbekjennelse og lovprisning. Bekjennelsen er det gjensvar på Guds ord som ærer Gud på ulike måter. Da gir apostelordets lære fra Kristus noen ledetråder:

- *Å bekjenne hva Gud har bekjent* om Jesus fra Nasaret: Sann Gud og sant menneske, som led, døde og oppstod på den tredje dag til frelse for hver den som tror.

- *Å stadfeste med skriftbevis den rett utlagte Skrift fra dens Herre*, og dermed en utleggelse av himmelsk opprinnelse, men stadfestet med Jesu oppstandelse og hans befalinger til kirken i den nye pakt.
- *Å bekjenne* gudmennesket Jesus som vår *rettferdighet for Gud*, vår adgang til Faderen og vente ham som vår Frelser på Dommens dag..
- *Å bruke apostelordets lære som rettesnor* i prestens gjerning og døptes liv.
- *Å ta del i den bekjennende kirkes hengivne tilbakemelding* til den treene Gud, som lar syndere kjenne ham ved den han utsendte, Jesus Kristus, og ha evig liv.
- *Å ta del i Sønnens glede* når i sakramentets skikkelser og gir sine venner samfunn med ham i de hellige ting.
- *Å etterfølge Jesus med de omkostninger som Gud tillater*, og med ham til gave vente nådelønnen, og sammen med Guds engleskarer og alle Guds hellige få skue Guds herlighet og lovsynge ham i fullkommen glede, hvile og fred til evig tid.
- *Å ta del i den evige lovprisning mellom personene i Den Hellige Treenhet*, og utbre troens lovsang med munnens bekjennelse og kirkens sendelse til folkene.

10. APOSTOLATETS KIRKE KIRKEN I SKRIFTBUNDEN TRADISJON FRA APOSTELTIDEN

Romerkirken lærer om den guddommelige åpenbaring at den fins i *både* Skriften *og* i den muntlige tradisjon. Denne sidestilling av «Skrift og Tradisjon» blir forsvart med tradisjoner tilbake til apostlenes muntlige undervisning, likeså forpliktende som deres skriftlige undervisning. I praksis hviler kirkens læreautoritet i pavens læreavgjørelser *ex cathedra*.

Til forsvar henviser Romerkirken til 2 Tess 2:15 og sabbatsbudet. **2 Tess 2:15** – *Så stå da fast, brødre, og ta vare på de tradisjoner som dere har lært av oss, enten muntlig eller skriftlig.* – Men hva sier Paulus? Meningen fremgår av sammenhengen. Under sin andre misjonsreise hadde Paulus utlagt Skriftene (GT) i synagogen i Tessaloniki. Tre sabbater på rad hadde han bevist «*at Kristus måtte lide og oppstå fra de døde*», Apg 17:3. De kristne i Tessaloniki hadde på forhånd mottatt en muntlig overlevering og dertil undervisning i brev fra Paulus. Ordene holdt de fast ved som «*Guds ord*» (1 Tess 2:13). Under menighetens gudstjeneste ble apostelbrev opplest som hellig Skrift på linje med «*Moses og Profetene*» (2 Pet 3:16). Opplesningen avsluttet Ordets liturgi (fra synagogen) ved overgangen til Nattverdens Liturgi (evkjaristien). Apostlenes undervisning i muntlig og/eller skriftlig form handler ikke om to sideordnede åpenbaringskilder, men om «*Guds ord*».

Så til **sabbatsbudet**. Romerkirken lærer med støtte i en muntlig tradisjon fra aposteltiden at søndagen er kommet istedenfor sabbaten. Det har også andre lært. Under innflytelse fra reformert hold, fikk denne form for erstatningsteologi innpass i kirker som formelt sett var av evangelisk-luthersk bekjennelse. I Luthers Lille Katekisme fikk budet formen «*Kom i hu å holde sabbatsdagen hellig*». Denne misforståtte bibeltroskap er i strid med den nytestamentlige tro, som begrunner Luthers oversettelse «*Feiertag*» (el helligdag, lat sabbati).

«- de som mener at det å holde søndagen i stedet for sabbaten er forordnet som noe nødvendig med kirkens autoritet, de tar feil. Skriften har avskaffet sabbaten, ikke kirken. For etter at evangeliet er åpenbart, kan en se bort fra alle de mosaiske seremoniene. Og

fordi det likevel var nødvendig å fastsette en viss dag, så folk kunne vite når de skulle komme sammen, så er det klart at kirken har fastsatt søndagen til dette. Det ser ut til at man har syntes best om søndagen også av den grunn at folk da kunne ha et eksempel på den kristelige frihet og vite at verken det å holde sabbaten eller det å holde noen annen dag er nødvendig», CA 28:58-60.

I sin motstand mot Jesus, støttet farisæerne seg til muntlige overleveringer fra «de gamle», i den tro at Moses var kilden (Mt 5:21, 27 osv). Denne tradisjon var for dem en sideordnet åpenbaringskilde – i praksis den overordnede. I dette spørsmål avviste Jesus farisæernes lære som uttrykk for frafall, og opptrådte med den myndighet som tilkommer åpenbaringsordets Herre (Mt:12:8). Han utla hva «Skriftene» sier om hans person og hans lidelse, død og oppstandelse, og med undergjæringer han gjorde, stadfestet han læren fra «*min Far som er i himmelen*» (16:17, jf 11:25-27, 17:5, Joh 7:16-18, 8:28, 12:49, 14:20, 24. 1 Kor 2:10). I sitt oppgjør med farisæerne bekreftet Jesus sin persons hemmelighet med profetenes domsforkynnelse (Mt 7:22f, 15:1.20, 16:1-12, kap 23). Dette oppgjør fortsatte i aposteltiden, og følger apostolatets kirke i nåtid inntil Dommens dag.

Siden aposteltiden er kirken på denne jord bundet til apostlenes lære i skriftlig form (Joh 17:20, Jf Rom 10:17, 1 Kor 3:5, Ef 2:20, 1 Kor 15:1f, Gal 1:11f, Fil 4:9, 1 Tess 2:13, Åp 3:11 osv). Apostelens formaning har adresse også til oss, **1 Kor 4:6** – *Gå ikke ut over det som står skrevet*. – Kirkens eneste tilgang til den rett utlagte Skrift er apostelordets lære fra Kristus. Han - ikke Luther! - er kilden til «Skriften alene» (*formalprinsippet*) og «Troen alene» (*realprinsippet*). Med kirkens Kristus-bekjennelse – som Jesu Far i himmelen er opphav til – stadfester vi og istemmer Kristi undervisning i Skriftene om sin person og sitt verk. Det troløse kirkefelleskap består i kraft av reservasjoner mot apostelordets lære fra kirkens Herre.

Apostlene var øyenvitner til den oppstandne Kristus, og de var lært av ham. Utrustet på Pinsedagen med Den Hellige Ånds gaver mer enn andre kristne, kunne de gi videre Kristi undervisning og legge kirkens grunnvoll for all ettertid. **1 Joh 1:1** – *det vi har sett med våre øyne, det vi så og våre hender tok på...* – Med Sønnens lære fra Faderen ga de videre (traderte) det som står skrevet om Jesu lidelse, død og oppstandelse «i Mose lov og i Profetene og i Salmene» (Lk 24:27, 32, 46-48). På grunn av denne overlevering kunne apostelen Paulus - opprinnelig farisæeren Saulus - benytte Jesu formel om hans lidelse, død og oppstandelse, **1 Kor 15:3f** – *først og fremst overgav jeg dere det jeg selv har tatt imot, at Kristus døde for våre synder, slik Skriftene har sagt, at han stod opp den tredje dag, slik Skriftene har sagt...* (Jf Mt 16:21, 20:18f, Lk 24:25-27, 44-48, Joh 3:14f, 12:32f, 18:32 osv.)

Illustrasjoner til sammenfattende overleveringer: *Peters pinsetale*, Apg 2:22-36. – *Pauli tale i Antiokia*, Apg 13:16-41. Jf Apg 20:27, 24:15.

«Skriften alene» - hva er det?

Formelen «Skriften alene» (*sola Scriptura*) handler om *den rett utlagte Skrift fra dens Herre*. Med denne formel markerer den konfesjonelle lutherdom det bibelsk begrunnede «*nei*» til Romerkirkens sidestilling, og samtidig et «*nei*» til antikkens sannhetskriterier – at bare det er sant som er gammelt, har stor utbredelse og blir trodd av mange (Vincent av Lerin).

Samtidig representerer Konkordiebokens bekjennelser det tillitsfulle «*ja*» til åpenbaringsordets trofaste Gud, som i og med Jesu undervisning har utlagt Skriftens dype mening om Jesu person og verk, gitt i og med det som står skrevet. Derfor er «Skriften alene» normen for lære og liv, og eneste regel og rettesnor for lære og liv. Av samme årsak er «Troen alene» en bekjennelse til Guds løfters oppfyllelse i Kristi lidende lydighet. Utelukket er andre frelsesvilkår eller frelsesveier begrunnet i problematiserende bortforklaringer og læretilpasninger av typen «alene med Bibelen» og «alene med troen».

Mange nøyer seg med «Skriften alene» og tolker bibelteksten i lys av et *tenkt* budskap. Karakteristisk er flukten fra ubekvemme apostelord ved hjelp av dunkle steder, eller steder som ved nærmere ettersyn handler om noe annet. Slik oppnår man to ting: Å unngå forpliktelsen på «det som står skrevet», og å markere avstand til «konfesjonelle» lutheranere, stemplet som representanter for en særtradisjon i kristenheten.

Også i denne sak identifiserte kirkens reformatorer seg med den gamle kirke i skriftbunden tradisjon. De kom ikke med noen ny lære, ukjent i den gamle kirke fra begynnelsen. De holdt fast ved apostelordets lære fra ham som er «Begynnelsen» (Joh 1:1f, 8:25, 58 osv. Jf 1 Mos 1:1, 6f, Ord 8:22f, Sal 33:6. Ef 3:9, Kol 1:15, Heb 2:10, Åp 19:11-16).

Illustrasjon: 1 Tess 2:1-16. Apostolatets kirke i skriftbunden tradisjon – også kalt «konfesjonell lutherdom».

Herrens apostler stadfestet Jesu persons myndighet da de utøvet løse- og bindemakt fra ham. Det samme gjør deres trofaste etterfølgere, men med en forskjell: Jesus oppfylte løftet om Hjelperen – Den Hellige Ånd, som minnet Herrens apostler om Jesu ord og førte dem inn i hele sannheten (Joh 16:13). Apostelordets lære fra Kristus representerer for alltid det ufeilbare læreembete i kirken. Utrustet med Åndens gaver – mer enn andre kristne, overga de Kristi undervisning i «Skriftene» og la kirkens læregrunn for all ettertid. En Herrens apostel kunne ikke feile i læren. Samtidig var han et menneske lik oss og kunne glemme kappen - lik Paulus (2 Tim 4:13), eller hykle for jødekristerne - lik Peter (Gal 2:9ff).

Kun apostelordets læreoverlevering fra Herren har løftet om Den Hellige Ånds gjerning. Kristus har ikke gitt hverken apostlene eller deres etterfølgere noen form for selvstendig læremyndighet i kirken.

To eksempler: Læreavgjørelsen under Jerusalem-møtet – den første synode, Apg 15. Delegatene derfra kunne si at «*vi og Den Hellige Ånd har besluttet*» (v 28). Begrunnelsen fremgår av Jakobs innlegg, som siterte Herrens ord ved profetene Amos og Jesaja (v 16-18). Dermed var lærespørsmålet avgjort - *med et skriftord om saken*.

Kristus sier om innvidd brød og vin: «*Dette er mitt legeme*». - Ja, så er det det!

Eksempelene illustrerer forholdet «*Bibel og bekjennelse*». Konkordiebokens bekjennelser fra den gamle kirke og reformasjonstiden handler ikke om sidestilling, men om bekjennelse i nytestamentlig mening (*homologein*) – å stadfeste, bevitne eller vedkjenne seg apostelordets lære fra Skriftens Herre. Denne ordbruk gjør det meningsfullt å tale om «bekjennelsestroskap», og om den økumeniske gyldighet som kirkens bekjennelse har i kraft av det Guds ord den bevitner, det vil si uten reservasjoner på apostolisk vis. Eller sagt med Hermann Sasse: Den som er bibeltro er bekjennelsestro, og den som er bekjennelsestro, er bibeltro.

De som omtaler «Bibel og bekjennelse» som sideordnede åpenbaringskilder, avslører uviitenhet om den bibelske ordbruk og kirkens rettskilde. Eller kanskje man har interesse av tilslørende og manipulerende ordbruk om «konfesjonelle» lutheranere, hva grunnen enn måtte være? De taler på reformert vis om bekjennelse eller vitnesbyrd i privatrettslig eller personlig mening – som tids- og kulturbetingede uttrykk for kristentro i sin tid eller vår tid. Med slike erklæringer oppretter man kirkefelleskap «på tilstrekkelig grunnlag» i kraft av selvbestemt eller «menneskelig» rett. Da foreligger den «bekjennelsessituasjon» som krever gjenoppsettelse av ordnet nådemiddelfelleskap på Guds kirkes grunnvoll, lagt i begynnelsen.

Mot slutten av aposteltiden stod menighetene overfor utfordringen å formidle Kristi lære etter apostlenes bortgang. Oppgaven gjaldt den læreformidling som er Kristi vilkår for sitt virksomme nærvær i menighetens gudstjeneste. Den læreformidling som dåpbekjennelsen representerer i sin enkle form i nåtid, skal være apostelordets lære fra Bibelens Herre i fortid

(Mt 28:20, Jf Joh 14-17). På dette vilkår trer den nye pakts gudsfolk frem som apostolatets kirke på endetidens arena. Begrunnelsen er alltid det evangelium som også Paulus hadde mottatt og menighetene holdt fast ved til frelse (1 Kor 14:34a, 15:1-3).

Jesu varselrop mot farisèernes og saddukèernes »surdeig» - deres lære (Mt 16:6 og 12), har i praksis omfattende følger for apostolatets kirke, slik apostlenes formaninger viser. De inkluderer kristne til enhver tid og på ethvert sted (jf sendebrevene, Åp 2-3). Sakens alvor fremgår allerede av påskemåltidets innstiftelse (2 Mos 12:15, 19f).

Kristi lære i forandringenes verden

Hvordan formidle gjennom skiftende tider Kristi undervisning i «Skriftene», gitt kirken i begynnelsen? Svaret er gitt med *det evangeliske prekenembete* (el apostolat) som Kristus innstiftet og apostlene utførte, trofaste mot «Herrens bud» (1 Mos 2:15ff, 1 Tim 2:11ff, osv).

Kristi ord – «mine ord» er *det konstante* i kirkens fremtreden som apostolatets kirke. Kristi undervisning i Skriftene om sin midlergjerning i skapelse og gjenløsning er evig og uforanderlige som han selv (Mt 7:24ff, 16:18f, 1 Kor 10:4. Jf Joh 14:24, 16:14, 17:3, 10, 20).

Sett i det tradisjonshistoriske perspektiv, består apostlenes særstilling i to ting: Deres kronvitne-posisjon i første ledd og deres utrustning med Åndens gaver til den kirkegrunnleggende gjerning. De var øyenvitner til den Oppstandne, kalt umiddelbart av ham og utsendt med et bestemt oppdrag – å tale og handle som delegater i Kristi sted. Senere prester og biskoper er kalt middelbart gjennom menighetens kall, men også de er Kristi delegater, men hverken kronvitner eller åndsbegavede som dem. Likheten består i prekenembetets gjerning i den forsamlede menighet - å gi videre apostelordets lære fra Jesus Kristus, Skriftens Herre, og forvalte «Guds hemmeligheter» i Kristi sted (1 Kor 4:1f). Det burde være nok.

Allerede i aposteltiden samlet de kristne seg om apostlenes etterfølgere. Målestokk og rettesnor var gitt med skrifter som stammet fra Herrens apostler, og hadde bevist sin frelsende kraft. Med status som Guds inspirerte ord (1 Tim 3:14ff), ble resultatet den skriftsamling som er Det nye testamente. Med Messias-løftenes oppfyllelse i en bevitnet Jesus-historie ble resultatet Bibelen i to deler (GT og NT).

Her merker vi oss den gamle kirkes bruk av ordet «tradisjon» (el overlevering), brukt om den nedskrevne tradisjon (mere nedenfor). Prester og biskoper måtte legitimere sin delegatgjerning med skrifter som beviselig stammet fra apostlenes hånd. Ordet tradisjon brukt på denne måte vender blikket fra begrunnelsen i fortid til embetets gjerning i nåtid, det vil si - fra den Oppstandne Kristus og hans befalinger til hans virksomme nærvær i den forsamlede menighet. Denne sammenheng gjør det evangeliske prekenembete unikt.

Noe annet er tradisjon i *allmennkulturell* mening, brukt om overleveringer som er eldre enn tregenerasjonsspennet. Denne begrepsbruk vender blikket fra nåtid til fortid, det vil si fra det moderne til det som gammelt er, og kanskje bevaringsverdige, eller gammeldags og bør vike for forandringens vinder. Her handler det ikke bare om skikker og sedvaner, men også om kollektive tradisjoner i betydningen sosiale produkt av samhandling over lang tid. Hvorvidt man bruker ordet tradisjon negativt eller positivt, er avhengig av sammenheng og ideologisk ståsted. Her følger et par eksempler.

Tradisjon i *negativ* mening begrunner rangeringen av kvinneprest-motstandere som representanter for «det gamle synet». Brukt i modernitetens samfunn, virker ordbruken selvsagt, men tilslørende. – Brukt i *positiv* mening fremhever man utad kirkens rolle som tradisjonsbærer, kulturinstitusjon og identitetsgiver. Innad verdsetter man kirkens tradisjon med bruk av liturgiske elementer og kirkesang fra forgangne tider.

Eksempel: Luther-eleven *Martin Chemnitz* skjelnet mellom skriftbunden læretradisjon (sola Scriptura) og kirkens tradisjon i allmenkulturell mening. Ved siden av den prinsipielle fremstilling kunne man tale spesifikt om kirkens tradisjoner, og i praksis velge eller vrake, ikke vilkårlig, men med apostelordets læreautoritet som norm. Under denne forutsetning blir faget kirkehistorie relevant på menighetsnivå.

Blant nordiske kirkehistorikere ble *kirkelig tradisjonsforskning* for alvor en realitet i 1960-årene, da særlig finske kirkehistorikere innledet et flerfaglig samarbeid med folklorister, sosiologer og kulturanthropologer. Motivene og problemstillingene varierte, men sett fra kirkens side, ville man forske i den folkelige tilbakemelding på kirkens sjelesorg i generasjonsløpet, og se tilbakemeldingen i lys av samfunnsendringene siden slutten av 1800-tallet. Med intervju-skjema for henholdsvis kirkelig folketradisjon (sosiologisk problemstilling) og folkelige bevegelses- og gruppetradisjoner (antropologisk problemstilling), ble studenter kurset i kildekritiske krav og intervjumetoder, og systematiske innsamlinger igangsatt i samtlige sogn i Finland. Resultatet foreligger i store arkivbaser.

Jeg var kursdeltager et par uker høsten 1979 med henblikk på et tradisjonsprosjekt. Til forhistorien hørte min innsamling av folkeminne i den lestadianske forgrening fra Karesuando over Lyngen til gruppevirksomheter i Nord-Troms, Ofoten og andre steder.

Min problemstilling var videre enn «lestadianisme-forskning» tilsier: Hvilke vilkår må være oppfylt, skal apostelordets lære fra begynnelsen bli formidlet i nåtid, lik et kontinuum i et samfunn i forandring?

Får kirkens fremtreden som apostolatets kirke normere presteutdanningen, blir praktisk teologi noe annet enn praktiske fornuft (I Kant). Presteutdanningen blir ført tilbake til dens kilder, formidlet i kirkens rom (jf pastoralbrevene). Da må studiet som helhet være innordnet menighetens sendelse og prekenembetets forvalter- og formidlingsoppdrag på troskapens vilkår.

Kirkens fremtreden som apostolatets kirke må også normere kirkens tradisjonsbruk: Kristnes frihet til å bruke tradisjonselementer i et saksvarende forhold til apostelordets læreformidling. Dette krav i den wittenbergske reformasjon fikk følger for kirkens praksis den gang – for liturgiske ordninger, skriftepraksis, nattverdpraksis, kunnskapsformidling, visitasene, billedkunsten (ikonografi), osv.

Uten nevnte krav om saksvarende forhold (autensitet), blir tradisjonsstudier på menighetsnivå et registreringsarbeid løsrevet fra apostolatets kirke og innordnet religionssosiologi og/eller andre disipliner. Slik kan kirken klare seg godt foruten.

Kirkens autoritet – apostelordets læreautoritet

Den gamle kirkes lære om Skriftens ufeilbarhet var begrunnet i enheten mellom apostlenes lære og ord. Ordene bringer gudskunnskap og lar oss kjenne kilden – åpenbaringsordets levende Gud (Joh 17:3). Avgjørende for troen er ordene som bringer innholdet (Hieronymus). Denne enhet ga anledning til å avpasse (ikke tilpasse!) undervisningen til tilhørernes nivå (Crysostomos).

Allerede heretikerne (vranglærerne) i aposteltiden motsa apostlenes læreoverlevering og påstod at de formidlet den egentlige kristenlære på et åndelig plan. Konfrontert med denne greske visdom i Korint-menigheten, spurte apostelen Paulus, **1 Kor 14:36** – *Er Guds ord utgått fra dere? Eller er det kommet bare til dere?* - Ordene lyder som et ekko fra Jesu oppgjør med farisèernes åndelighet.

Heretikerne viste til andre overleveringer fra Jesu disippelkrets, alternativt til hemmelige (apokryfe) tradisjoner fra Jesu innerste disippelkrets i et fortrolig forhold til ham. Fra dem ga heretikerne videre den kristentro som representerer dypere innsikt (gnosis) enn apostlenes lære. Motsetningen gjenspeiler ordet tradisjon brukt i ulike betydninger. Den tankeløse bruk lar alt være godt som er gammelt. Men det kan være gammelt fordi det er godt. Det beror på hvilken rettesnor vi bruker. Er ikke apostelordet rettesnoren, gir det ingen mening å tale om Nytestamentet som kirkens kànon.

Biskop *Ireneus av Lyon* (c 130- c 200) forsvarte den apostoliske læretradisjon i skriftet «Mot alle heretikere» (*Adversus omnes haereses*, dvs gnostikere). Ireneus forsvarte ingen skjult (okkult) lære, tilgjengelig for en innvidd krets, men en lære åpen for alle. I kirken var den så langt blitt gitt videre uforandret under biskopenes tilsyn. Beviset forelå i de apostoliske skriftene, og derfor gjelder det for kristne – og især prestene, å granske dem og formidle innholdet, tro mot ordlyden. Ireneus viste – som nevnt – til den skrevne tradisjon.

Dette anliggende minner om biskop *Ignatius av Antiokia* (c 35 – c 107), som under reisen til martyriet i Rom formante alle kristne til å samle seg om «biskopene» (biskop, den gang leder for et prestekollegium, jf «engelen» for den enkelte menighet, Åp 2-3). Poenget er ikke personen, men apostelordets *lære*, som personen forvalter under utøvelse av prekenembetet. Det er ikke biskopen/presten som samler kirken, men den uforbeholdne bekjennelse til *apostelordets* lære. Derfor er bekjennelsen de troendes samlingsmerke - og ingenting annet. Ignatius fremhever en læreoverlevering (el tradering) som er åpen og kontrollerbar for alle.

Kirkens framtid den gang og senere står og faller med den rett utlagte Skrift (GT), som apostlene ga videre fra Kristus. Derfor innskjerpet *Tertullian* (c 160- c 225) at kirkens tro bygger på apostlenes skrevne ord som er «trosregelen» (regula fidei). Kirken er ikke gitt noen annen norm. Kort sagt: «Å ikke vite noe mot trosregelen, det er å vite alt». Har vi kilden in mente, er utsagnet er megetsigende.

Også heretikerne leste Skriftene, men på en annen måte – med forkjærlighet for de dunkle steder og helst poetiske deler, billedspråk, symboler og lignelser. Bak tekstens ordlyd fant de det skjulte innhold, presentert i dypsindige og «åndelige» (el allegoriske) tolkninger. Ignatius og Tertullian protesterte. Kristenlæren må bygge på klare skriftsteder, slike som belyser dunkle steder – aldri omvendt! Denne fremgangsmåte hadde Luther fra kirkefedrene.

Augustin (d 430) fortalte at «kirkens autoritet» hjalp ham til troen. Utsagnet er blitt og blir misbrukt til fremme av mange formål. Augustin sikter ikke til kirken i institusjonell mening, heller ikke til kirken som tenkt størrelse – som ingen har sett, men til den Oppstandnes øyenvitner i aposteltiden. *Kun øyenvitnene til den oppstandne Kristus har bevitnet Nytestamentets faktiske innhold og opprinnelighet* (autensitet). Det motsatte var tilfellet i manikèernes nye apostolat, kirke og skrifter. De bevitner det faktiske brudd med apostolatets kirke fra begynnelsen. Forskjellen mellom kirke på apostolisk vis og kirke på manikèervis er forskjellen mellom troverdighet og troløshet. Den ene har overbevisningskraft, den andre ikke.

Hva Augustin sa om «kirkens autoritet» er av grunnleggende betydning. Bekjennelsestro lutheranere er talerør for apostolatets kirke i skriftbunden tradisjon, men dens autoritet er apostelordets læreautoritet «som Guds ord» (1 Tess 2:13). Begrunnelsen er like fra begynnelsen den rett utlagte Skrift fra dem som kjente Herren og var øyenvitner til den Oppstandne. Saken gjelder den nytestamentlige tro, dens troverdighet og overbevisningskraft.

I middelalderen fantes ennå teologer som advarte mot overdrevne tanker om kirkens betydning (Pierre d'Ailly og Jean Gerson). Hva Martin Chemnitz skrev mot Trident-konsilet var

gammelt nytt - at tvilsom er enhver åpenbaring som ikke stadfester evangeliet med Loven og Profetene (e Tom G A Hardt).

Luther fornyet kampen mot gnostiske tradisjoner

Den gnostiske tendens gjorde seg gjeldende når man påberopte seg kirkens tradisjon som sannhetsargument mot apostelordets læreautoritet fra kirkens Herre. Den antikke forestilling om sannheten med alderens patina og trodd av mange mot Luther – den ene. Denne argumentasjonsmåte var en av grunnene til at Luther innskjerpet Skriftens mening, gitt i og med Skriftens profetiske ordlyd (*sensus litteralis profeticus*) – og ikke skjult bak ordene (allegorisk tolkning). Den som tolker ordene, må kunne gjengi den mening som er gitt i og med ordlyden – og ikke skilt fra eller i strid med ordlyden. En tolk som ikke duger til denne oppgave, må erstattes med en annen og bedre, er Luthers poeng. Den enes udugelighet blir ikke opphevet med mengdens gjentakelse.

Luther innskjerpet kirkefedrenes bekjennelse til apostelordets lære fra Skriftens Herre, formidlet i skriftbunden tradisjon fra aposteltiden. Læren fra apostlenes hånd begrunner kirkens tro. I praksis la Luther på prekenen på grunn av dens forfall. Det ga anledning til den påstand som enda verserer – at Luther stilte den muntlige preken i et motsetningsforhold til evangeliet i skriftlig form (NT). Det er en feilslutning (argumentum e silentio).

Luther lærte hva den gamle kirke lærte, at Den Hellige Ånd sørget for nedskrivningen. Selv om den nytestamentlige preken var rikere i sin muntlige form, er det ingen saklig forskjell mellom de to former for apostelforkynnelse (Jf ovenfor 2 Tess 2:15). I Bibelen er dessuten samme sak uttrykt på flere måter, både utførlig og kortfattet. Illustrasjoner gir Apostlenes Gjerninger og brevene fra Paulus, Peter og Johannes. De er tillegg til evangeliene, og samtidig evangeliene i kortere eller lengre form.

Jeg oppsummerer: Prekenembetets oppdrag står fast - å gi videre til kommende generasjoner hva Herrens apostler overga til kirken - den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Fremdeles medfører oppdraget front mot nygnostiske læretilpasninger til modernitetens idèer. I likhet med de første kristengenerasjoner, må også vi holde fast ved sammenhengen mellom oppleste bibeltekster og den utlagte prekentekest, og vedkjenne oss den «trosregel» som er den rett utlagte Skrift etter sin ordlyd, gitt kirken i og med apostelordets lære. Prekenen representerer Guds ordåpenbaring på lavere nivå.

Under modernitetens trykk, må troens bekjennere samle seg om de prester som - uten bekvemme og/eller påtvungne forbehold – i ord og gjerning formidler apostelordets lære i menigheten. De lar den forsamlede menighet høre Den gode hyrdes stemme, når «Guds nådes evangelium» (Apg 20:24) fremgår av prekentekestens ordlyd med skriftbevis. Og skulle det skje, blir prekenen motsagt av praksis og ulver i saueham avslørt. Hyrdens røst beviser troverdigheten gjennom lidelser for Kristi ords skyld. Ord i handling lar den lille flokk fremstå med Guds troverdighet.

Moderne kirketilpasninger i lære og liv kjennes på det falske apostolat i kirkefelleskap på tilstrekkelig grunnlag, og på den falske bekjennelse innordnet modernitetens yndlingsidèer og økumenismens kirkeutopi av pragmatiske grunner. Det kirkesosiale produkt tør være alminnelig kjent: Den kvasiterapeutiske lovreligion.

Guds ord til menneskets sanser og forstand

I likhet med den gamle kirke, taler også den bekjennelsestro lutherdom om den Gud som taler til menneskets intellekt med begripelige ord. Dette forhold utelukker ikke Helligåndens gjerning i døpte idioter og kristne alzheimerere i skyggenes land. Utelukket er den som tror

om seg selv, at Gud vil se i nåde til meg som gjør så godt jeg kan. Men Guds frie nåde er alltid forbundet med Kristi lidende lydighet, som har oppfylt Guds hellige lov i alles sted.

Gud vil ha vår tillit av hjertets dyp, og skaper den med evangeliet om sine løfters oppfyllelse i Kristus og ham korsfestet. Guds domsord og løfter skaper hva de nevner. De måtte fullbyrdes i en dennesidig historie, underfull på grunn av Guds «handlende allmakt» (TWigen), og samtidig begripelig på grunn av Guds trofasthet. Dermed er oppgaven gitt: Å formidle «Guds tanker», åpenbart i og med Det gamle testamentes ordlyd, og virkeliggjort i og med Jesu død og oppstandelse, slik Skriftene har sagt (Mt 16:23). Oppgaven er ikke begrenset til fortellingen, for den vet også Guds fiendemakter, men omfatter tydningen, gitt en gang for alle med Jesu undervisning i Skriftene. Vi må lære HVEM Jesus er – hans persons hemmelighet, og HVA han har gjort - skjult for verden i tjenerskikkelsen, og HVORFOR Gud lot det skje. Vi er henvist til Guds vitnesbyrd, som oppreiste gudmennesket fra de døde, og henvist til skriftbevis for Jesu person og verk, slik Herrens apostler gjorde, lært av ham (samme v 21).

Jesus måtte repetere sin undervisning for uforstandige disipler. Det nye moment var Jesu legemlige oppstandelse fra de døde. Den er Guds endegyldige vitnesbyrd om Jesu Guddoms person og verk. Sett i ettertid, er påskeperspektivet vår fordel. Vi sitter med facit og vet at Jesus fra Nasaret er Guds rene Lam og eviggyldige offer for verdens synder, slik Skriftene har sagt. Også vårt problem er vår tungnemhet. Guds vitnesbyrd åpner for et uutgrunnelig dyp, gitt videre til kirken i og med apostelordets vitnesbyrd (jf Lk 24:36ff, 48 – dere er vitner om *dette*). En saksvarende reaksjon er tilbedelsen av gudmennesket i sin fornedrelse og i sin opphøyelse til Faderens høyre, nærmere sine venner enn de noensinne er seg selv. I sitt nåderike på jorden inntar han konge- og lærer-posisjonen i den forsamlede menighet og underviser dem gjennom sine medarbeidere på troskapens vilkår (Lk 10:16).

Fremdeles stadfester han med skriftbevis og tegnhandlinger Skriftens klarhet og sin troverdighet – med lesningene, prekenen og sakramentene. Med trofasthet i prekenembetets gjerning følger kontraster og motsetninger til falske apostler. De tror ikke «Kristus alene» til salighet, slik Abraham trodde, men tror på et Jesus-bilde formet i menneskers bilde og forkynder et evangelium tilpasset menneskers omskiftelige behov.

Lukas forteller at Jesus beviste for apostlene «at han levde, da han i løpet av førti dager viste seg for dem og talte om det som hører Guds rike til», Apg 1:3. Ordene begrunner kirkens sendelse for et rike som ikke er av denne verden. Begrunnelsen angår menneskene.

Årsaken til menighetens virksomhet

To engler stadfestet begrunnelsen første gang, **Lk 24:7** – *Menneskesønnen måtte bli utlevert i syndige menneskers hender og korsfestet og oppstå på den tredje dag.* - De to stadfestet Kristus-bekjennelsens opphav – den enbårne Sønnens Far i himmelen (Mt 16:16f), og stadfestet kirkens eneste legitimitet, slik Peter og Johannes senere gjorde. **Apg 4:20** – *Vi kan ikke la være å tale om det vi har sett og hørt.*

En fornuftig legitimeringsmåte er kirkens virksomhet. Den hviler i underfulle hendelser: Kristi oppstandelse fra de døde, og deretter hans befalinger. De mange øyenvitner til den Oppstandne stadfestet *kjensgjerninger*. Han henvendte seg med begripelige ord til menneskers forstand da han utla Skriftene for dem – ved en anledning i nærvær av over fem hundre øyenvitner (1 Kor 15:6). Evangelisten *Lukas* har lagt vekt på innsyn i denne form for «åpen» undervisning (Lk 24:25-27, 44-49, Apg 1:2-8). *Johannes* betoner det konkret-kroppslige ved den Oppstandnes lærergjerning (Joh 20:2-9, 17, 20, 24-29, 12-15, 1 Joh 1:1-7).

Videre merker vi oss forholdet mellom *troens begrunnelse og virkning*. Begrunnelsen går forut for troen. Begrunnelsen fremstiller Jesu person og verk som frelseshistoriens høyde-

punkt, slik Skriftene har sagt. Guds frelsesråd fra evighet ble virkeliggjort i Jesu korsdød, da Gud forlikte verden med seg selv i ham. Denne kjensgjerning er det mysterium som tilbes og lovsynges også i den kommende verden – og mest der. Til virkningene hører prekenembets forvaltning av «Guds hemmeligheter» under utøvelse av løse- og bindemakten fra den oppstandne Kristus. Uten Guds inngripen i Jesu grav, ville hendelsene på Himmelfartsdagen og Pinsedagen aldri ha funnet sted, og det evangeliske prekenembete vært ukjent.

Prekenembetet i ord og handling fremstår med gudgitte tegn fra ham som i seg selv er «tidenes tegn» (Mt 16:3). Derfor har det evangeliske prekenembete karakter av bekjennelse. Kristi evangelium og sakramentene – forkynt og forvaltet på troskapens vilkår, stadfester at Guds forsoning med verden er et fullbyrdet faktum i Jesu korsdød, og at han er Herren som lever, har all makt i himmel og på jord, og nå er det virksomme midtpunkt i den forsamlede menighet hvor den enn samles (Lk 16:29ff). Derfor trer Guds kirke frem som «sannhetens støtte og grunnvoll» (1 Tim 3:16) – med apostelordet lære fra kirkens Lærer.

Konklusjon

Kirkens tro er *Guds* tro – like fra begynnelsen bestemt av *sendelsesrekken* Faderen, Sønnen og Helligånden, og av Sønnens disippelundervisning i Jesu skikkelse og deretter apostlenes utsendelse med Kristi ord. Forholdet lærer og disippel – i denne rekkefølge - medbestemmer sendelsesrekken i tidens løp, og utelukker menneskers rett til å tilføre den himmelske lære nye lærdommer eller dypere innsikter. Guds kirke trer frem som apostolatets kirke i samlingen om Ord og Sakrament – alltid i den skriftbundne tradisjon med utspring i Kristi ord fra Faderen. Læren er derfor tilgjengelig for alle som vil lære åpenbaringsordets Gud å kjenne på disippelvis, og begripelig for alle som vil tenke Guds tanker og gjøre Guds vilje.

«Skriften alene –Nåden alene - Troen alene» er alternativet til sidestillingen «Skrift OG Tradisjon». Begrunnelsen er alltid *Guds* troverdighet, som har oppreist Kristus fra de døde, slik Skriftene har sagt. Følgelig må en prest/biskop stille med *lånt* troverdighet. **Tit 1:8** – (*han*) *må holde seg til det troverdige ord i samsvar med læren, slik at han både er i stand til å rett-lede etter den sunne lære og til å gjendrive påstanden til dem som er imot.*

11. ENTEN APOSTOLATETS KIRKE ELLER FELLES- SKAP TIL VERN OM KVASITEOLOGI

Hovedkilde: Teologi i kirkens rom. Menighetsfakultetet som kirkelig og luthersk fakultet. Utredning av Lærerrådet. Oslo 2001.

”Grekere søker visdom”, bemerket Paulus» (1 Kor 1:22). De søker idèer eller konklusjoner begrunnet i fornuftige resonnement, men havner i blindgater.

A. HVA ER GUDSKUNNSKAPENS KILDE?

Det greske kunnskapsideal

søker den høyeste idé med utgangspunkt i den ”objektive” avstandsbetraktning. Altså må vår tankevirksomhet søke kunnskap *bortenfor* den verden vi sanser og beskuer – i den idéverden vi forestiller oss. Menneskets søken etter en gud må da gjelde en forestilling om ”det høyeste gode” (summum bonum). Forestillingen etablerer en omfattende virkelighetsteori med «gud» som meningsgivende forklaring og mål (teisme). Men blir dette kunnskapsideal overført på kirkens tro, har kirken et ”grekerproblem” (Hermann Sasse).

Problemet oppstår med bibelordene. ”Grekeren” leser eller hører ordene, men forventer den opplysende mening i en tenkt virkelighet bakom ordene eller på et høyere plan. Denne form for gudssøken er krevende. Det trengs kursing og øvelse i denne tankeprosess som består i tre stadier - *abstrahering, generalisering og konkretisering*. Ved hjelp av denne fortolkningskunst (hermenevtikk) blir studenten sin egen bibelfortolker og kirkeautoritetene forvaltere av ”kirkens syn”.

Det greske kunnskapsideal lar oss lytte med *skepsis* til apostelordets lære fra Kristus – alltid med forbehold. På såkalt ”vitenskapelig” metodekurs får studenten innføring i kunsten å bortforklare og problematisere «*det som står skrevet*». Enkelte blir mestere i abstraheringens kunst og retorikk i generelle vendinger, som om sannhet fremgår av meningsbrytninger på akademisk nivå, tilgjengelig for en elite.

Innflytelsen på prekenspråket merkes på glidning i begrepene, når lære og liv under skinn av innsikt motsier hva apostelordet sier rett fram. Virkningen ligner ny vin i gamle skinnsekker (Mt 9:17). Et prekenspråk på god avstand fra det konkret-anskuelige bibelspråk sprenger ordene med nytt innhold. *Formalspråket* overtar og bedrar med ”kirkens syn” på samfunnets vilkår. Her trengs edruelighet. Apostolatets kirke lever godt uten denne virksomhet, for kirkens lære og liv er gitt i og med skrevne ord, begripelige i deres sammenheng (kon tekst) og stadfestet med bevitnede under og hendelser, slik Skriftene har sagt.

Det er sant at ingen kjensgjerning eller mening foreligger uten kommentar, men her er poenget *den rett utlagt Skrift fra dens Herre*, overgitt til kirken i og med apostelordets lære. Det er i *disippelposisjonen* vi mottar Kristi undervisning – ellers ikke. Jo mer disipler lærer den eneste sanne Gud å kjenne ved ham, jo mer vil de søke gudskunnskap hos ordenes Herre og lære å begrunne den med *skriftbevis* (Joh 1:45, 5:46). Lk 24:46-48 – Slik står det skrevet: /.../ Dere er vitner om dette .

”Grekeren” vegrer seg. Han vil ikke ta ordene likefremme mening på alvor. Med sin vegring avslører han faktisk avhengighet av prinsipielle og generelle forestillinger, som oftest nedfelt i standpunkt til alles beste. Denne psykososiale virksomhet unngår ubekvemme bibelord, som om Guds ord er utgået fra lærerrådet, bispekollegiet eller det opplyste kirkemøteflertall.

Gudskunnskap - kunnskapen fra åpenbaringsordets Gud

Nytestamentets skrifter gir gudskunnskap uten forestillinger om en høyeste idé eller upersonlig eksistens, og uten å ty til en tidløs formel eller et tidløst prinsipp. Gud har talt begripelige ord på et menneskelig språk fra person til person, og gitt menneskene den grunnleggende *kunnskap* om Gud, mennesket og verden. Denne kunnskap er alltid innordnet *kjennskapen* til Gud, stilt fram for verden i Jesu ringe skikkelse.

Eksempler: **Joh 17:3** – Dette er det evige liv at de kjenner deg, den eneste sanne Gud, og ham du utsendte Jesus Kristus. **10:14** – Jeg kjenner mine, og mine kjenner meg. **Kol 2:3** – (i Kristus) er alle visdommens og kunnskapens skatter skjult til stede.

Her merker vi oss tre karakteristiske trekk ved kunnskap i bibelsk mening:

For det første: Gudskunnskap gis i et subjekt-objekt-forhold mellom den som lar seg erkjenne og den som erkjenner ham. Gud unndrar seg alle våre forsøk på å avsløre eller avdekke ham umiddelbart. Initiativet er alltid Guds, og kilden til gudskunnskap er alltid Guds talte, skrevne og forkynte ord, tydet og tolket av ham selv i en bevitnet historie. Denne åpenbaringsmåte er indirekte og middelbar – også i Jesu undervisning. Derfor sa Johannes Døperen, *Joh 1:26 – midt iblant dere står en dere ikke kjenner.* Eller Jesu selvvitnesbyrd, *Lk 17:21 – Se, Guds rike er midt iblant dere!*

For det andre: Åpenbaringsordets Gud fremstår som Herren over den som mottar hans ord. Ordenes Herre legger beslag på dem som hører og anvender ordene, enhver på seg selv. Ordene virker den gudskunnskap som lar oss kjenne Gud, lik venn til venn i et herre- og tjenerforhold. Dette gudsforhold blir i Bibelen *alltid begrunnet «ovenfra»* - aldri med føleri, synsing eller erkjennelsesteori «nedenfra». Det er Gud som begrunner kirkens tro, undervisning og sjelesorg. Det gjør han med sitt virksomme ord - talt eller skrevet.

For det tredje: Rekkefølgen i Guds pedagogikk begynner med utenatføring. Først må vi lære ordene, sier Luther. Lik kirken før ham, sikter han da til *Budene, Troen og Herrens bønn* (de tre første partene el hovedstykkene i Lille Katekisme). Under arbeidet med bibelordene tilegner vi oss den kunnskap som utdypet kjennskapet til Ham vi omgås med i gudsord og bønn. Kilden til kirkens tro er Ordet i Jesu skikkelse, utlevert til "verdens visdom", 1 Kor 1:20, 3:19. Jf Rom 11:33, Ef 1:8, Heb 5:13. Troen er gitt fra himmelen. Kirkens gudstro er *Guds tro.*

Denne kunnskap i forening med kjennskap *motiverer* forkynnelse, undervisning og innlæring av bibelord og salmevers. *Målet er kjennskapet*, når ordene blir anvendt i livets skole, f eks "Herre Jesus, miskunne meg", eller "Fader vår, osv". Da skjer to ting: Vi lærer Gud å kjenne gjennom hans ord, og selv blir vi grunnfestet i tillit til Guds trofasthet og nåde for Kristi skyld. Hvis ikke blir det «bare pugg». (Joh 15:3, 17:20, Rom 10:16f.)

Sammenligner vi det greske og det bibelske kunnskapsbegrep, ser vi *to måter å tenke på* – den ene styrt av menneskets fornuft, den andre av Guds åpenbaringsord. Med det greske kunnskapsideal anvendt i bibelbruken oppstår kirkens grekerproblem.

Virkningen er en gjennomgripende omdanning av kirkens lære og liv, og en helt ny oppfatning av hva kristendom er (*Sigurd Odland: Til trosfeller i Den norske kirke. År 1906*). Det er denne virkning vi sikter til med henvisning til den *liberale* teologitradisjon fra omkr år 1800. Den utga seg for å være «vitenskapelig», men metoden strider mot kildens egenart og krever reservasjoner mot apostelordets lære fra Skriftens Herre.

Den *konservative* variant ved Det teologiske Menighetsfakultet (oppr 1908) viste ansikt ved inngangen til 1970-årene. Konflikten ble åpenbar i lærerrådets flertallsvedtak om kvinners adgang til presteembetet og «dissenteres» medvirkning i fakultetets andakter. En sen-

tral premissleverandør var John Nome, professor i religionsfilosofi og etikk. Hans «aksiomkritikk» - blant studenter kalt «MF-teologi» - medførte oppbrudd fra apostelordets lære av hensyn til «*evangeliets blivende vilje*» (CA 28:66) under endrede samfunnsforhold. Men her skjelner bekjennelsen mellom læren som består, og kjærlighetsbudet som krever hensyn til jødene eller den svake part i saker som gjelder den mosaiske seremonilov, f eks sabbatsbudet. Fra MF utgikk superapostler opplært i kunsten å abstrahere, generalisere og konkretisere (el dedusere) «evangeliet». Langsomt gikk det opp for undertegnede at professorene Leiv og Sverre Aalen var bekjennere ved en institusjon hvor filipistiske irenikere rådde grunnen.

Impulsene fra hermenevtikk og sosiologi ved Menighetsfakultetet befestet den *deduktive* metodes vitenskapelighet og fakultetets akademiske posisjon. (Jf Pauli forsvar for sitt apostolat, 1 Kor 14:36-38, 15:1-11, 2 Kor 11:3-6, v 5 - hyperapostoloi.)

Hva er alternativet? Det må være den *induktive* metode med dens spesifikke kildekritikk i tilgjengelige kilder, typisk for humaniora-fag. Den konklusjon man da trekker, må være begrunnet i kildene. Allerede kravet til redelighet tilsier slutninger fra det spesifikke til det generelle – ikke omvendt.

Grekerproblemets løsning er en bevitnet Jesus-historie, historien om ham som er *kilden* til kunnskapen fra Gud og kjennskapen til Guds innerste hjertelag, bekjent med den nytestamentlige tro. Da blir kurset i «vitenskapelig metode» av *underordnet* betydning for studenten. Avgjørende er spørsmålene om den rett utlagte Bibel fra dens Herre. Hvordan utla Jesus «Skriftene» (GT)? Hvordan begrunnet Jesus sin persons hemmelighet og det verk han «måtte» utføre? Hvilke hendelser bekreftet Jesu persons hemmelighet og hans troverdighet? Hva begrunner apostelordets blivende læreautoritet i kirken?

Vi trenger ikke forlate bønnerommet for å søke svar. Det gjelder å lese Bibelen i disippelposisjon og bli lært av ham som formidlet den rett utlagte Skrift og kirkens Kristusbekjennelse, og innstiftet prekenembetet med dets oppdrag og fullmakter fra ham.

Kirkens Lærer – gudmennesket Jesus Kristus

Jesu persons hemmelighet hører sammen med hans oppdrag, sendt for å overgi læren fra sin Far i himmelen. Det gjorde han med sin undervisning i «Skriftene» om sin person og sitt verk, og læren stadfestet han med undergjerninger når han ville og hans oppdrag var tjent med det. På dette læregrunnlag mottok de tolv Kristus-bekjennelsen fra «*min Far i himmelen*» (Mt 16:16f). Hendelsen ved Caesarea Filippi har en trinitarisk struktur. Faderen stadfestet Sønnens undervisning med Den Hellige Ånds opplysning, ikke umiddelbart, men med Sønnens ord av Jesu munn.

Kristus-bekjennelsens kilde er "*den Gud som gjør under*" (Sal 77:15). Guds endegyldige vitnesbyrd er gudmenneskets oppstandelse fra de døde. Sønnen i Jesu skikkelse er «*det troverdige og sanne vitne*» (Åp 3:14 osv) i enhet med Faderen og Helligånden.

Her merker vi oss at *Guds vitnesbyrd omfatter mer enn fortidige hendelser*. Gud vitner med prekenembetets oppdrag og fullmakter den Oppstandne Jesus er kirkens Lærer. Apostlene mottok løse- og bindemaktens embete fra den *oppstandne* Kristus, og utsendt av ham som hans delegater med løftet om Kristi virksomme nærvær, skulle de forvalte Guds hemmeligheter (mysterier) i Kristi sted (Mt 28:19f, 1 Kor 4:1f). På Pinsedagen utrustet han dem, som lovet, og fra da av fremstod *apostolatets kirke* med den Oppstandnes tegn på sitt virksomme nærvær. I nåtid er den oppstandne og opphøyede Kristus kirkens lærer i den forsamlede menighet. Han underviser gjennom apostelordets lære fra ham. *Oppdraget utelukket enhver form for sideordnet læremyndighet i kirken*.

Blant kjensgjerningene hører også Herrens Hellige Nattverd, innstiftet i den natt da han ble forrådt. Da så han bortenfor død og grav, og gledet seg til sitt fortsatte nærvær i den forsamlede menighet. Innstiftelsesordene beskriver den nye pakts måltid, hvor samfunnet med Guds fullbrakte forsoningsunder gis fra Herrens bord i brødets og vinens skikkelser. Underet i messen skjer uavhengig av tid og rom, men i kraft av virksomme guddomsord.

Den Hellige Ånd – som utgår fra Faderen og Sønnen - er virksom med disse «geistlige» (åndelige) handlinger, skaper og bevarer troen, trøster og hjelper, gir liv og fornyer. Derfor kalles det evangeliske prekenembete også for «*Åndens embete*» eller «*rettferdighetens embete*» (2 Kor 3:8f. Oversettelsen «embete» markerer en fast tjeneste). *Heller ikke Den Hellige Ånd har noen sideordnet myndighet, men vitner med Kristi ord* (Joh 14:26, 15:26, 16:14, jf 17:8, 20, Rom 10:17, 1 Kor 3:5, 15:1f, Ef 2:20, osv).

”Han er min Herre...”

Disse ord i Luthers forklaring til Andre trosartikkel er høydepunktet i Lille Katekisme. Ordene markerer den kunnskap som lar oss kjenne Gud i hans trofasthet og nåde. Kjennskapen beror på bibelkunnskap fra åpenbaringsordets Gud. Kunnskapen fra ham, gitt i og med Skriftens ord, er *kilden til sann teologi*. Han lærer oss å tenke Guds tanker til frelse, stilt fram for verden i en korsfestet Kristus. Gud er en forsonet Gud. Og i min dåp har han gitt meg del i sitt verk til frelse, med løfte om salighet for hver den som tror (Mk 16:16). Selv den enkleste dåpundervisning leder inn i dette fortrolige gudsforhold. «Han er min Herre».

Den altavgjørende og endegyldige *begrunnelse* er Guds vitnesbyrd, da han reiste Jesus opp fra de døde på den tredje dag. Døpt til Jesu død og oppstandelse, står den troende i barneår hos den underfulle, skapende Gud, han som hvert øyeblikk overskuer alt i sitt kosmos, stort og smått. *Han har frelst meg*, sier forklaringen, og viser oss til en korsfestet Kristus. Hvorfor? - «*for at jeg skal være hans egen og leve under ham i hans rike og tjene ham i evig rettferdighet*» osv (Luthers forkl, 2 trosart).

Midlet er Guds virksomme ord. Den som hører “*slik disipler hører*”, mottar basiskunnskap om Gud, mennesket og verden, og blir kjent med ham som vil “*styrke den trette med mine ord*”, Jes 50:14. Gudskunnskap fremkommer ikke ved debatt og spekulasjon, men er gitt i og med Skriften alene, utlagt av dens Herre.

Kristentroen har en begripelig begrunnelse, men ingen fornuftig forklaring. Gud har talt og vil ha sitt ord trodd i verden.

Jes 55:3 - Hør! Så skal deres sjel leve! **Heb 1:1f** - Mange ganger og på mange måter har Gud for lenge siden talt til fedrene ved profetene. I disse siste tider har han talt til oss ved sin Sønn, som han har innsatt til arving av alt. **Joh 1:4f** - I ham var liv, og livet var menneskenes lys. Lyset lyser i mørket, og mørket fattet det ikke.

Troens grunn er Guds virksomme ord i en bevitnet historie. Et *eksempel* er purpurhandlersken Lydia. Lukas skriver om henne at Herren åpnet hennes hjerte, “*så hun ga akt på det som Paulus talte*”, Apg 16:14. Hvor evangeliet vinner inngang med sin gudskunnskap, blir det første bud oppfylt, og ved troen alle Guds bud.

Gud er troens styrke. Derfor innleder Luthers forklaringer til De ti bud med refrenget: “**Vi skal frykte og elske Gud, så vi**” osv. Ordene kombinerer kunnskapen fra Gud med kjennskapen til Guds vesen, verk og vilje. Kilden er den samme for både kunnskap og kjennskap, nemlig den Gud utsendte, Jesus Kristus (Joh 17:3). Desto tydeligere blir kontrasten til «den såkalte erkjennelse» i det greske kunnskapsideal (1 Tim 6:20). Det møter oss i kirketilpassinger til modernitetens samfunn.

Foreningen av Gud og menneske i Jesu person holder oss fast i vår kroppslighet. Det gjør også apostolatets embete, kalt «Åndens embete» eller prekenembetet. Mannkjønn eller hunkjønn, hver for oss må vi øve troen med bønn til Gud i vårt jordiske kall. Denne øvelse kommer ingen kristen utenom, for arvesynden står Gud imot. Denne syndefallsrealisme hører sammen med Jesu undervisning om sin person og sitt nåderike. Det er Guds nådige vilje at vi skal leve under ham i Jesu Kristi rike.

Slik leder katekismens hovedstykker oss inn i Guds visdom, som krusifikset minner oss om. Jesu undervisning gjør oss rotfestet og grunnfestet i den himmelske lære, stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde og Guds kirkens kjennetegn fra den Oppstandne. Vi kan si med apostelen, *2 Tim 1:12 – jeg vet hvem jeg tror på*. Frelsesvissheten er hans fortjeneste.

B. KVASITEOLOGI I FALSKE PARADIGMER

Jesus sa om fariséerne at de gransket "Skriftene" fordi "dere mener å ha evig liv i dem", Joh 5:39. Det gjorde de rett i. Likevel forstod de ikke ordenes vitnesbyrd om Jesus. "Om dere trodde Moses, skulle dere tro meg, for om meg skrev han", v 46. Justin Martyr (d c 165) skrev senere mot jøden Tryfon, at bare Kristus har gitt den rette utleggelse av Det gamle testamente. (Jf Joh 5 og 8)

Fariséernes *menneskesyn* hindret dem. De lærte at mennesket har evnen til å velge det gode, og har både vilje og kraft til å leve slik Guds kjærlighetsbud krever. Syndefallsberetningen (1 Mos 3) oppfattet de som en eksempelfortelling – slik kan det gå, når man velger feil. Derfor advarer Jesus mot denne "surdeig", Mt 16:6 (jf kap 24).

Menneskenes gudskunnskap er vag og forvrent. Spekulative frelsesveier og forvrent gudsdyrkelse vitner om sviktende dømmekraft og om en filosofi som stenger (Rom 1:20ff, jf Jer 1:10, Kol 2:6-8, 2 Kor 10:4f). Interessen for "overnaturlige" fenomen har lovens fortegn og bekrefter menneskets situasjon, innkrøkt i seg selv. Noe lignende gjelder diskusjonen om det fins gud eller ikke. Erkjenner vi arvesyndens motstand i vårt innerste, har vi medfølelse med vantroens livsproblematikk og tar menneskenes gudssøken på alvor (Apg 17:20-23).

Læretilpasninger i god hensikt

Ord om «luthersk profil» og «konservativ» teologi ligner dødelige gift i søt vin. Troen på de frommes evner for Gud virker bibelutleggelse på Guds fiendemakters vilkår. Menneskers interesser og idèer overstyrer arbeidet med bibeltekstene og forvrenger gudstro, frelseslære, etikk og kirkefelleskap (Joh 8:44, 1 Kor 14:36).

Metoden er reduktiv. Man søker støtte i dunkle steder, eller steder som handler om andre ting, fremfor støtte i klare bibelutsagn om saken (jf reformert teologi i tradisjonen fra Zwingli, Calvin og Bucer). Ubekvemme bibelord blir tåkelagt med generelle betraktninger om Kristus som Bibelens hovedsak og sentrum. Hensikten med såkalt "kristosentrisk tolkningsmetode" er den konklusjonsteologi som legitimerer lære og liv i strid med apostelordets lære fra Skriftens Herre..

Resultat: Stadig nye læretilpasninger til samtidens moteidéer, og en kirkepraksis som bekrefter menneskene i deres livstolkninger og moralbehov. Denne misforståtte kulturåpenhet underslår brysomme deler av "Guds råd" (Apg 20:27). Kirketilpasninger i lære og liv kan påregne massens sympati – iallfall for en tid, og kanskje forebygge lidelse for Ordets skyld, men prisen er forførelse, forvirring og frafall - og en lukket Bibel.

Eksempel 1: *Sønnens underordning* under Faderen, 1 Kor 15:24-28.

Gir man underordningstekster status som tids- og kulturbestemte, må man underkjenne kjærlighetens underordning i åpenbaringsordets Gud: Sønnens underordning under Faderen, og Åndens underordning under Faderen og Sønnen.

Sønnens underordning i Jesu tjenerskikkelse var forbildet for Herrens apostler. De med Guds hjelp i samme selvhengivende kjærlighet - tross egen skrøpeligheit (Apg 15:13-18, 1 Kor 15:1f).

Apostlenes etterfølgere i prekenembetet skal etterligne Herrens apostler i tidens løp. Da tjener de som forbilder for Guds menighet (1 Pet 5:1-4). Alle er de kalt til å etterfølge og formidle apostelordets lære og formaninger "i Kristi sted" (2 Kor 5:20).

Eksempel 2: Omvendelse og syndenes forlatelse, forkynt for alle, 1 Kor 6:11.

Prestens (predikantens) mandat og fullmakter har adresse til alle, seg selv medregnet. Det går ikke noe ekstratog til himmelen for teologer som behersker bortforklaringens kunster. Det fins ikke bibelord om kvinners adgang til det offentlige prekenembete, heller ikke bibelord om likekjønnede samleier og partnerskap. Gud våker over sitt ord, elsker den verden han har skapt og er nidkjær for sitt verk.

Troløse kirkeautoriteter hevder at etikken må prøves på det som er godt for mennesker og for fellesskapet (funksjonalisme). Denne ambisjon medfører et annet prekenembete, et annet evangelium og kirkefellesskap på en annen grunnvoll (Ef 2:20). Med hvilken kompetanse og autoritet gjør de det?

Apostelordets etterfølgere trekker seg unna, «for hva samfunn har lyset med mørket?» (2 Kor 6:14, jf 2 Tes 2:13f.)

Det helhetlige kirkehensyn i den psykoterapeutiske samtale

Først noen ord om hva denne samtaleform består i, og hensikten med den

(1) Det helhetlige kirkehensyn består i *skjønnsmessige* betraktninger om nytte og tilstrekkelighet. Denne fremgangsmåte tilhører humanismens arv fra antikken og er et typisk uttrykk i en gjennompolitisert kirkevirkosomhet. Under skinn av teologi, prioriterer man *påståtte* ansatser i tekstmaterialet (påstått vilkår), for så å trekke den konklusjon som såkalt «*kontekstualisering*» krever (krevd vilkår).

(2) Det er hensikten med den psykoterapeutiske samtale å hjelpe mennesker til å mestre sine liv i nye livssituasjoner. Overført til politiske sammenhenger, blir denne samtaleform et middel til *interessekontroll*.

Den psykoterapeutiske samtale hører sammen med forestillinger om "det åpne samtalefellesskap", hvor individer er åpne for andres argumenter og oppøver evnen til respekt for andres stand-punkt i en fortløpende meningsutveksling. Det oppstår en *dynamikk* som bereder aksept for *konkluderende* vedtak til felleskapets beste, som i den folkekirkelige virksomhet får status som "kirkens syn". Med aksept for "spillereglene", blir prosessen et middel til å legitimere hverandres lojalitet i paradigmer av ideologisk art.

Illustrasjon: Biskopene holdt hverandre underrettet om brysomme prester, og det hendte at de ble gjenstand for bispejustis «på teppet». *Bispesamtalen* ble totalitær. Menneskers justis utelukket apostolatets kirke fra *folkekirkens arena* (CA 7, jf 28:23-28), men ikke apostolatets kirke fra *samfunnsarenaen*. i det liberale demokrati, hvor de borgerlige friheter gjelder.

Denne kirkeødeleggende virksomhet ignorerer Kristi advarsel, som også er kirkerettens grunnregel siden aposteltiden, **Mt 7:6** – *Gi ikke hundene det hellige, og kast ikke deres perler*

for svin osv. I den nytestamentlige ekklesiologi har hverken kirken, synoden eller embetsutøverne noe selvstendig læremandat, annet enn å stadfeste den lære som beviselig er overgitt til kirken fra Herrens apostler.

Eksempel: Jerusalem-møtet «den første synode», Apg 15:15-18. Tvistespørsmålet ble avgjort med et Herrens ord ved profeten Amos, Am 9:11f). Ordets dommerfunksjon i lære-spørsmål tilsvarer den virkelighetsorientering som åpenbaringsordet gir.

Åp 12:13, 17 – Da dragen så at han var kastet ned på jorden, forfulgte han kvinnen som hadde født guttebarnet. /.../ og dro av sted for å føre krig mot de andre av hennes ætt, mot dem som tar vare på Guds bud og har Jesu vitnesbyrd.

Et teologisk fakultet kan fremstå med «luthersk» profil, lik en kalket grav» (Leiv Aalen h 1977. Jf Mt 23:27)). Fasaden tilslører at psykososiale prosesser munner ut i reservasjoner mot apostelordets lære. I tråd med den liberale teologitradisjon forutsetter debatten de frommes evne til å velge rett i sitt gudsforhold, og tjene kirken med det «syn» som best ivaretar «det helhetlige kirkehensyn».

Kristnes samtale

Hvor apostelordets etterfølgere ser med Skriftens øyne, der foregår *den kristne samtale over den Bibel som dens Herre har åpnet*. Det gamle testamentes skrifter vitner om ham (Joh 5:39, 46). Samtalens «normerende norm» er den korsfestede og oppstandne Jesus, hans person og verk, og hensikten er den «innbyrdes /.../ trøst» (SA C 4). Hvor to eller tre er forsamlet, er han skjult til stede som sammenføyer og forener kirken (Kol 2:3).

Denne form for samtale kjennes på den uforbeholdne åpenhet for Guds skrevne ord og vilje. Troen har Kristus til gave og søker i ham «Guds rike fremfor alt» (Mt 6:33, Joh 8:50. Jf Første bud m forkl). Deltagerne henter fram skriftbevis og eksempler fra en tydet historie, og utveksler erfaringer og innsikter, spør og lytter. Da er *ett bibelord* nok til lærdom, formaning og trøst, når meningen fremgår logisk-umiddelbart av ordlyden. Andre ganger fremgår meningen av sammenhengen (konteksten), eller av klare bibelord om samme sak. Mangler bibelord om saken, står spørsmålet åpent.

Jesu Kristi medvirkning i den kristne samtale har tre kjennetegn, som hver for seg er av grunnleggende betydning for gudstjenestefellesskap i Kristi kirke. Samtalen er

1. *historisk begrunnet* i gudmennesket Jesus, som overga læren fra Faderen om sin person og sin lidelse, død og oppstandelse, slik Skriftene har sagt. (Joh 7:16). Denne tyding ble stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde, og blir gitt oss i og med apostelordets lære fra ham (Joh 17:20, 2 Pet 1:16ff).
2. *kommunikativt underordnet* kirkens Lærer, Jesus Kristus – og ingen annen (1 Kor 15:1-3, 1 Pet 1:3-12)
3. *sakramentalt forankret* i Kristi virksomme nærvær med Ord og Sakrament i den forsamlede menighet (Mt 18:20).

Kirkens bekjennelse til den rett utlagte Skrift øser ikke av "sprukne brønner" (Jer 2:13), men av Ham som er skaperverkets Midler og Gjenløser (Jes 12). Derfor advarer Herrens apostel mot herlighetsteologi og formaner til å holde fast ved Kristi lære og vokse i kjærlighet til ham som er sin kirkebruds frelser:

Kol 2:8 – Pass på at ingen får fanget dere med visdomslære og tomt bedrag som hviler på menneskers tradisjoner og stammer fra grunnkreftene i verden, ikke fra Kristus. **Ef 4:14f** – Vi skal da ikke lenger være barn som drives hit og dit av hvert et vindkast i læren, ikke kasterballer for mennesker som listig gjør alt for å fremme villfarelsen. Nei, la oss holde oss til sannheten og i alle måter vokse i

kjærlighet opp til ham som er hodet, Kristus (jf 6:10-20). **5:25-27** – Kristus elsket kirken og gav seg selv for henne, for å hellige henne ved å rense henne i vannets bad ved et ord. Slik ville han stille henne fram for seg, uten flekk eller rynke, eller noe slikt, hellig og uten feil skulle hun være.

Kirkeødeleggende virkninger

Det bibelhistoriske perspektiv lar oss oppfatte rotskaden: Flukten fra den rett utlagte Skrift, gitt kirken i og med apostelordets lære fra Skriftens Herre. (Se ovf grekerproblemet)

Under skinn av teologi blir rotskaden tilslørt, både språklig og sosialt: Språklig med flertydigheter, begrepsglidninger og generelle betraktningmåter, - sosialt med fortløpende debatt om merkesaker, som om noe er galt. Men alt er galt, for ingen kan tjene to herrer (Mt 6:24). Kort sagt: Sideordningen ja og nei, eller bekjennelse og fornektelse, er løgn (jf Henrik Abels addisjonstabell: 1 + 0 = 0). Anvendt på lærekonflikter i kirken, har den psykososiale samtale fire tilslørende virkninger:

- Den psykososiale samtale *tilslører prekenembetets mandat og fullmakter*. Til denne virkning hører fløy-metaforen, for uansett plassering på skalaen konservativ – liberal, medvirker deltagerne til de reservasjoner som best opprettholder det organiserte tjenestefellesskap.
- Den psykososiale samtale *tilslører at den krenkede part er åpenbaringsordets hellige Gud*. Samtalen tjener til å oppheve den «krenkelsen» som "noen" føler, fordi en opponerende "rest" holder fast ved læren, gitt kirken i og med apostelordet fra Skriftens Herre.
- Den psykososiale samtale *tilslører troskapens kriterium*, som er Kristi vilkår for sitt virksomme nærvær i gudstjenestefellesskapet (1 Kor 4:2, jf Joh 10). Under skinn av åpenhet og romslighet gis rom for sideordnede "syn" og karrieremuligheter til samarbeidsvillige. Kirken dør av irenikere (Daniel Preus). Apostolatets læreformidling fra Skriftens Herre blir erstattet med en illusjonshistorie kalt "kirkens teologiske utvikling".
- Den psykososiale samtaler *tilslører konklusjoner i et kirkerettslig tomrom*. Den gudsfornektende rettspositivisme erstatter den bekjennende kirkes rettsvern, gitt kirken i og med Kristus-bekjennelsen fra himmelen (Mt 16:18f). Den sekulære religionsjus underkjenner prekenembetets kompetanse og autoritet, og dermed den rettskraft som Konkordiebokens bekjennelser har i kraft av det Guds ord de bevitner.

Korsets teologi - Guds alternativ til herlighetsteologi

En herlighetsteolog søker Guds goder fremfor Giveren, og når han hører evangeliet, mottar han det med glede. Mottagelsen skjer i tillit til egen valgfrihet, som om mennesket evner å velge rett i troens saker. Denne farisøiske overtro gjør menighetens virksomhet til en arena for den praktiske fornuft. Herlighetsteologer forventer sine valg bekreftet med «velsignelser» (blessings) og målbare resultater. Men må de lide for evangeliets skyld, søker herlighetsteologer til en annen menighet, eller faller fra. De ligner såkorn på steingrunn.

En korsteolog søker Gud og har sin glede i ham fremfor jordisk lykke og fremgang. Utelukket er «det ugudelige og tomme snakk», og «innvendingene fra den såkalte erkjennelse» (1 Tim 6:20). En korsteolog hører «ordet om korset», ser Guds nidkjærhet i «Kristus og ham korsfestet» (1 Kor2:2). Han ser syndens lønn og tar seg selv på alvor, og ser Guds kjærlighet og tar Gud på alvor, som ikke sparte sin enbårne Sønn, men gav ham for oss alle (Joh 3:16, Rom 8:32). En korsteolog tror denne frelse, gitt i dåpen til Jesu død (Rom 6:3) og bærer frukt i tålmodighet. (Mt 13:20f, 23. Jf 1 Mos 26:1-12, Sal 73:23ff.)

Både herlighetsteologer og korsteologer ber til Gud, og takker og lover ham. Forskjellen beror på troens *gjenstand* og lovprisningens *årsak* i enhver livssituasjon.

Illustrasjon: Ef 1:3, 7 – Lovet være Gud, vår Herre Jesu Kristi Far, han som i Kristus har velsignet oss med all Åndens velsignelse i himmelen. /.../ I ham har vi forløsningen som ble vunnet ved hans blod, syndenes forlatelse. (Se nærmere forholdet mellom troens årsak i fortid og godene i nåtid og framtid, v 2-14.)

Åpenbaringsordets Gud er kilden til «korsets teologi» (theologia crucis), men den ville vært ukjent i verden uten Guds vitnesbyrd, som reiste Jesus opp fra de døde på den tredje dag. Hans undervisning de førti dagene før Himmelfartsdagen, den fortsetter han gjennom apostelordets lære, virksom til stede i den forsamlede menighet. Da lærer han med skriftbevis å se hans persons hemmelighet og Guds forsoningsverk i hans død, så vi anvender hans fortjeneste, enhver på seg selv.

Rom 5:18 – Likesom fordømmelse kom over alle mennesker ved den enes synd, så kom også rettferdiggjørelse til liv over alle mennesker ved den enes rettferdiggjørelsesdom.

Denne lærdom kan ingen dødelig fatte av seg selv. Troen kommer av prekenen, og prekenen ved Kristi ord (Rom 10:17). Med sin Ånd åpner han våre sinn, så vi forstår hva skriftene i Det gamle testamente vitner om ham (Lk 24:27, 44f). Korsets teologi avslører døden i våre synder og frelsen, gitt av nåde (Ef 2:1-9). Med denne korsteologi lever vi det nye livet i tro på Jesus Kristus – ikke i beskuelse, men i tillit til ham. Han er den rettferdighet som evangeliet åpenbarer, gitt i dåpen (Gal 3:26f). Med ham til gave, er vi fri til å tjene Gud og vår neste med ham til eksempel.

Lært av den oppstandne Kristus, virksom med sitt ord, leser korsteologer i Bibelen og ser Herlighetens Herre, skjult på korset, i Jesu legeme. De ser Guds forsoning med verden i Den Hellige og Rettferdige, ser den rettferdighet som evangeliet åpenbarer av tro til tro (Rom 1:16f). De ser ham som har oppfylt Guds lov i alles sted, og som derfor ble oppreist fra de døde på grunn av vår frifinnelse (Rom 4:25). Korsteologer er de som følger Lammet, hvor enn det går. Han fører gjennom nød og trengsel til Lammets bryllupsmåltid på den nye jord (Åp 14:4, 19:9, 21:1-4).

Korsteologer ser åpenbaringsordets Gud «bakfra» - på indirekte vis (jf 2 Mos 33:23). Bundet til det som står skrevet, er en korsteolog fri til å bevitne den kjennskap til Guds kjærlighet som Kristi kunnskap gir (Joh 17:3). Korsets teologi lar oss se den kirkevirkelighet som bibelordene beskriver "i Kristus". Da lar vi menneskers målestokker ligge. Om dagene er onde, gjør ingen forskjell (Ef 5:16). Gud arbeider uansett og virker med sitt ord hva han vil.

12. FORMÅLSLUTHERANERES PROBLEM: HVOR KONSERVATIVE BØR VI VÆRE?

Fløymetaforen «konservativ» eller «liberal», brukt om prester og teologer, sikter ikke til ideologier, men til *grunnholdninger* på en skala fra ytterste venstre til ytterste høyre. Den liberale fremstår som frisinnet og åpen for læretilpasninger, den konservative som bevarende og modererende. Vi oppfatter poenget: Det er tryggest i sentrum. Fløymetaforen virker manipulerende ved å tilsløre alternativet: Apostelordets autoritet, kompetanse og gyldighet i kraft av Herrens ord.

Fløymetaforen

I løpet av 1880-årene ble fløymetaforen innarbeidet i tysk politikersjargong for å beskrive politiske forhold. Snart ble metaforen overført på folkekirkelige forhold i de nordiske land. Gruppekонтроllerte interesser fikk prioritet fremfor den evangelisk-lutherske bekjennelse. I praktisk kirkepolitikk var kirkens bekjennelse uten samlende kraft.

En illustrasjon: «Professorsaken 1903 om Johannes Ordings ansettelse ved Det teologiske fakultet ved Universitetet i Oslo. Regjeringen flertall utnevnte ham, til tross for hans lære om dåp og nattverd i strid med kirkens bekjennelse, men vanlig i et pietisk lekfolk. Utnevnelsen fulgte innstillingskomitèens mindretall, representert ved mindretallet Sigurd Odland.

Da Menighetsfakultetet ble etablert i 1908, var bekjennelsesspørsmålet begrenset til omstridte ledd i Den apostoliske trosbekjennelse (Apostolicum). Fakultetet ble ikke opprettet for å forsvare den kristendom som Konkordieboken bevitner, men lot den likevel være representert (eks prof Sig Odland og senere brødrene Sverre og Leiv Alen).

Fløymetaforen beskriver varierende løsninger i en felles problematikk – å kontrollere egeninteresser med en fornuftig begrunnelse og samtidig ivareta allmennyten. En pragmatisk grunnholdning ble innhyllet i ullent formalspråk. Alternativene ble tydelige med de standpunkt som utelukket hverandre ytterst på fløyene. Det skjedde i lærespørsmål og i saker som aktualiserte kirkens historiske identitet.

Alternativene tydeliggjort i læresaker

I både pietistisk og liberal teologitradisjon har liv prioritet framfor lære - etikk fremfor dogmatikk. Åpne konflikter ga til kjenne ulike syn på kirke og Bibel, og motstridende interesser. Selv om man ikke marsjerte sammen, var samlet om den felles interesse – å bevare det organiserte kirkefellesskap som *rammeverk* og *tjenestefellesskap*. Tross det statlige kirkeformynderi, gjaldt det å unngå den formaliserte kirkesplittelse med prest og kirkebestyr og håpe på bedre tider. Et alibi ble tilgangen på «gode prester». Da var to kriterier avgjørende: (1) evnen til å samarbeide med «bedehusfolket», og (2) evnen til å samarbeide med liberale prester og biskoper på «et kirkerettslig minimum», det vil si uten åpen konflikt. Den ideale fordring – intet samarbeid (Calmeyergate-linjen) – var dødfødt i praksis.

Hva var «kirkerettslig» i denne sammenheng? Ordet tilslørte en kirkepraksis begrunnet i den strenge tolkning av Grunnlovens pgf 16 – om Kongens uinnskrenkede, suverene myndighet over kirkens møter og gudstjenestelige ordninger (jf Apg 5:29). Spørsmålet om den bibelske begrunnelse avslører det kirkerettslige tomrom, fylt med sekulær religionsjus fra en positivistisk (gudsfornektende) rettskilde, senere innordnet folkesuvereniteten i den «åpne», alminneliggjorte folkekirke. Men kirken har en annen rett enn statens rett. Kirkens rettskilde er kirkens Herre, og kirkerettens art er nådrett. Kirkerett og Kristus-bekjennelse hører sam-

men. Skillet ødelegger kirkens fremtreden. Prest og menighet må ri to hester – den praktiske fornuft og apostelordets lære, og enten hate den ene eller elske den andre.

Alternativene tydeliggjort i identitetsaker

Hvem er vi? Er vi den gamle kirke i skriftbunden tradisjon eller en ny kirke, tilpasset samfunnets utvikling og moteidèer? Formelt sett ble Den norske kirkes konfesjonelle basis urørt. Et evangelisk-luthersk gudstjenestefellesskap istemmer de oldkirkelige bekjennelser, Confessio Augustana og Lille Katekisme som trosbekjennelser, og forstår dem ikke reduktivt, men med Konkordieboken i den uforbeholdne bekjennelse til apostelordets lære fra Skriftens Herre.

Kirkens konfesjonelle fremtreden i gudstjenestelige ordninger har i vårt land vært tradisjonsbestemt mer enn kirkesosialt forankret. Men Gud kjenner sine (2 Tim 2:19). Avgjørende var ikke konfesjonsstatens nedbygging siden slutten av 1800-tallet, men kristentroens privatisering og individualisering under modernitetens trykk, dels innenfra ved pietisme og vekkelse og den liberale teologi-tradisjon, dels utenfra gjennom allmenreligion og interessekontroll i det parlamentariske system. Det vokste fram et mangfold av gruppetradisjoner over hele skalaen fra ytterste venstre til ytterste høyre, samtidig som et kirkelig «sentrum» siden 1920-tallet forsøkte å nøytralisere polariseringen mellom fløyene. Kirkens bekjennelse samlet ikke. Det gjorde «høvdingenes» mobilisering om aktuelle merkesaker (el hjertesaker), når gruppeinteresser stod på spill.

Konservative kristne ville sikre frihet og arbeidsrom for konventikkel-virkosheter i en sideordnet kirkestruktur. Det anliggende gjenspeiler pietismens strategi siden siste halvdel av 1600-tallet (den kirkelige pietisme). Viktigere enn kirke- og prestebestyr ble indre- og ytre misjon med tilhørende institusjoner for utdanning og pleiediakoni. Slik unngikk man det formaliserte kirkebrudd og gjenopprettelse av nådemiddelfellesskap på kirkens grunn.

Unntak fantes av lokal og regional karakter: Den evangelisk-lutherske frikirke under innflytelse fra reformert kristendom, og «jarlsbergianerne» (el Det lutherske kirkesmafunn) med bakgrunn i pontoppidansk pietisme (siden Spener og Francke). Unntakene synliggjorde det grunnleggende problem: Et misforhold mellom *påstått* bibeltroskap og *faktisk* kirkefellesskap, den ene bundet til «kristenfolket» i en frivillig, privatrettslig struktur, den andre bundet til «staten» i en borgerlig, offentlig rettslig struktur (jf kirke- og embetssyn). Det har sin pris å vrake kirkens bekjennelse og rett.

Prinsipielt sett tilsa fløymetaforen likeberettigelse, men ikke i praktisk politikk. Fremveksten av den sekulær-liberale stat favoriserte liberale læretilpasninger i tråd med brede samfunnsinteresser. Konservative ble drevet på skanseflukt fra tapte hjertesaker, og for å legitimere sitt nærvær på samfunnsarenaen gjorde de læretilpasninger, men alltid på etterskudd. Begrepsparet «Bibel og bekjennelse» mistet den samlande effekt, for bak den konservative fasade pågikk tilpasninger til moderniteten i generasjonsløpet. Siden 1970-tallet ble fløymetaforen avløst av lojaliteten mot kirkens ordninger og forpliktelsen på kirkemøtevedtak.

«Verre enn liberal teologi»

Kompromissmakere og fredstiftere ødelegger den bekjennende kirke. Strategien i moderne utgave er mere ødeleggende enn den liberale teologitradisjon. Den formidlet humanismens aktelse for kulturminner fra henfarne generasjoner. Pietetsfullt var forholdet til kirkens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden, og derfor kunne de bestå med formell status og vitne om troens bakgrunn i fortidige oppfatninger om hva kristendom er. Apostolicum ble bevart til høymessebruk, tross forbehold mot enkelte ledd.

Til sammenligning medvirket konservative teologer til et uforpliktende forhold til Den norske kirkes evangelisk-lutherske basis. Det skjedde med sekularisert kirkerett (reformbevegelsen) og gjennom avtaler om kirkefelleskap med kirker i reformerte tradisjoner. Kontrasten til den liberale teologitradisjon taler for seg. Man erstattet kirkens bekjennelse til apostolornets lære med kirkefelleskap på tilstrekkelig grunnlag, etter skjønn og helhetlige hensyn. Med hvilket mandat?

Jeg minnes en samtale med den pensjonerte professor Leiv Aalen (h 1971). Vi stod utenfor inngangen til Det teologiske Menighetsfakultet. Han løftet armen mot den hvite fasaden og utbrøt oppgitt: «En hvitkalket grav! - Verre enn den liberale teologi! Han visste av lutherdommens historie og av personlige erfaringer å gjennomskue følgene.

Oppgaven: Et evangelisk-luthersk gudstjenestefelleskap

Vi ble døpt til den kristne forsakelse og tro for å forsake djevelens gjerninger og bekjenne troen. Vi ble ikke kalt til å bekjenne privatmeninger, men Guds tro, gitt ved den han utsendte, Jesus Kristus. Også Den norske kirke motsier kirkens basis i Bibel og bekjennelse. Da har ikke troens bekjennere noe valg, annet enn å opprette evangelisk-lutherske gudstjenestefelleskap. Dette oppbrudd skjer med bekjennelse i nytestamentlig mening.

Når vi istemmer bekjennelsene fra oldkirken og reformasjonstiden som våre trosbekjennelser, bekjenner vi sammen med Guds kirke i himmelen og på jorden – i fortid og samtid. I kraft av den rett utlagte Skrift fra dens Herre og sentrum, er Konkordiebokens bekjennelser våre trosbekjennelser. Noe annet er erklæringer om kirkefelleskap «på tilstrekkelig grunnlag».

Med hensyn til fremgangsmåten, avslører fløymetaforen gradsforskjeller. Moderate konservative nøyde seg med verbale markeringer og institusjonsbygging på rammeverkets nåde. Lutherske kristne representerer den gamle kirke i skriftbunden tradisjon. Bekjennelsen samler dem, og apostolatets kirke trer fram i gjenopprettede nådemiddelfelleskap på kirkens grunn.

Det kirkepragmatiske paradigme

Fløyene var innbyrdes avhengig av det helhetskirkelige hensyn (kirkepragmatisme), og dermed forent i en *overordnet* interesse. Negativt: Partene *utelukket* gjenoprettelse av menigheter i samsvar med kirkens bekjennelse. Positivt: Konservatives kamp mot læreutglidning og liberales kamp for "frisinn" i praksis, delte samme premisser: *Alvorlige læremotsetninger å leve med, men ikke kirkesplittende*. Klassifisering og rangering ble løsningen for konservatives medvirkning i Den norske kirke fra omkr år 1900. Metoden bekreftet partenes fremmedgjøring overfor bekjennelse i nytestamentlig mening.

Man overlot til den enkeltes *skjønn* å besvare hva "bekjennelsesspørsmål" kunne være. Et eksempel var kvinneprestsaken. Stortingets vedtak i 1938 - om kvinners adgang til presteembetet, frigjorde Den norske kirke fra forpliktelsen på Herrens bud, som om Guds ords basisviten om mannkjønn og kvinnekjønn utgår fra det parlamentariske flertall (1 Kor 14:36). Da tiden var moden (1961), var nyordningen blitt en irreversibel kraft i den folkekirkelige samhandling. Utelukket var den kirkereform som gjenreiser apostolatets kirke og vitner mot de sekulær-liberale emansipasjonsidéer. Den norske kirke fremstod stadig tydeligere med en ny bekjennelse – den magisk-terapeutiske deisme, innordnet den sekulær-liberale psevdoreligion.

Illustrasjon: Etter 22. juli 2011 - TV-overføringene fra sørgeritualene i kirkens rom.

Samhandling i det kirkepragmatiske paradigme har en iboende dynamikk, belastet med uforutsigbarhet mer eller mindre. Her kreves stillingtagen til stadig nye avant garde-saker vedrørende likestilling, demokrati, likekjønnet partnerskap (også kalt ekteskap), selvbestemt abort, enhetsskolens KRL-undervisning, osv. Kirketilpasningene demonstrerte hver gang moralens prioritet fremfor apostelordets lære fra den gode Skaperen (jf Apg 2:42).

Det var ikke "Kongen» som gikk foran og en kirke som fulgte etter, for frafallet fra den nytestamentlige tro var forberedt i hjertene for lenge siden. De var fanget i sekulær religionsjus og underlagt en omfattende virkelighetstolkning med mennesket som kilde. Historisk sett er dette gammelt nytt. Det var hjertenes frafall som uthulet kirkens rett og åpnet for det politiske enevelde fra 1660. Det var biskopenes misbruk av uinnskrenket kongemakt som hjemlet påbudet om ny høymesseliturgi, iverksatt fra 1. s i Advent 1977.

Det var ikke biskopene, men departementets kirkejurister som vegret seg mot en fremgangsmåte i strid med Kirkeordningsloven fra 1920. Konservativt flest berget skinnen ved å overse bekjennelsessituasjonen da bekjennelsen til bibelske lærestykker ble undertrykket, blant dem arvesyndslære, troens rettferdighet og Guds handlende allmakt. Det var som om slusene åpnet seg for et åpent frafall på bred front. Økumenismen banket på døren.

Det konservative kirkeredningsprosjekt var på forhånd dømt til å mislykkes i et samhandlingssystem underlagt allmennytt og statlig kontroll. En illustrasjon gir historien omkring Menighetsfakultetets opprettelse (1908). Reservasjonenes rasjonalitet og kirkesosiale dynamikk underminerte alle forsøk på indrekkelig samling under parolen "For Bibel og bekjennelse". Konservativt prester og lekfolk medvirket selv i fragmentering av kirkelig folketradisjon forankret i Lille Katekisme. En annen illustrasjon gir retrettene i saker om skolens formål og innhold - især kampen for å bevare faget kristendoms-kunnskap som kirkens dåp-undervisning (opph 1968). Her er mye stoff til belysning av linjene i kirkens reformasjon og lutherdommens ødeleggelsehistorie i vårt land. Da gjelder ikke saken lutherdommen, men den gamle kirkes fremtreden som apostolatets kirke i evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap.

"Guds rettferdighet" eller fariséernes?

Fløymetaforen tilslører den skarpe motsetning som Jesu undervisning avslører. *Fariséernes* rettferdighet omfatter menneskers bud og innsikter. Hva Jesus beskrev deres rettferdighet med ordene "*dere har hørt at det er sagt til de gamle*" (Mt 5). *De skriftlærde* ville overgå fariséerne og viste til overleveringer tilbake til Esra, og derfra tilbake til Moses. Felles for begge var en *sideordnet* åpenbaringskilde, og med den en forvrengt bibelutleggelse. Prisen for et liv deretter er en lukket himmel (Mt 5:20, 1 Kor 14:36, 5:1-3).

I den skarpeste motsetning til «fariséernes rettferdighet» står «*Guds rettferdighet*», stilt fram for verden som gave i Jesu tjenerskikkelse: "*Men JEG sier dere*". Denne uforlikelige motsetning handler ikke om konservativ eller liberal, men reiser nærgående spørsmål til apostlenes etterfølgere i prekenembetet. De er Jesu Kristi delegater, og kjennes på deres trofasthet mot oppdraget, mottatt fra ham gjennom menighetens kall. De forkynner omvendelse og syndenes forlatelse for alle, og lærer dem som lar seg døpe i den treene Guds navn, å holde alle Jesu befalinger til kirken.

Med guddommelig myndighet har Kristus utlagt Guds hellige lov, og med sin lidende lydighet oppfylt loven i alle deler og i alles sted. Han er den «Guds rettferdighet» som evangeliet åpenbarer. Så mange som er blitt døpt til Kristus, er blitt ikledd Kristus, og er ved troen Guds barn i Kristus Jesus (Gal 3:26f). Med Kristus til *gave*, er vi Guds frie barn, fri fra lovens anklager og dermed fri til å tjene Gud og medmennesker med Kristus til *eksempel*. Guds frifinnende nåde i Kristus opphever ikke, men stadfester vår skyldighet mot Guds gode skapervilje

(Rom 6:1f). Guds kjære barn, vil gjerne leve til Guds ære. De erfarer den onde lyst i sitt innerste, men vet at Jesus Kristus er virksom ved troen i deres liv, og derfor bruker de Guds ord og ber ham om hjelp og råd.

Fløymetaforen fungerer i kirkepolitikeres kamp om interessekontroll, men er fornuftens visdom. Den tilslører forholdet mellom Kristus som gave, mottatt i tro, og Kristus som eksempel i troens lydighet. Forholdet kan man tilsløre med *forbehold* om helliggjørelse, men det lar seg ikke oppheve. Den består inntil Dommens dag.

13. «EVANGELISK-LUTHERSK» ELLER BARE «LUTHERSK»?

Mange hadde sett behovet for kirkens reformasjon lenge før Luther, men hvilken reformasjon? Svarene var likeså motstridende som begrunnelsen. Mens reformkatolikkene nøyde seg med reformer av praktisk art, ville andre bryte med pavedømmet. Bibelhumanister ville vende tilbake til Bibelen, av mange oppfattet som «Kristi lov». Spiritualistene (svermerne) ville synliggjøre den sanne kirke i troendesamfunn, zwinglianerne i Sveits ville organisere den kristne stat (teokrati), mens calvinistene ville reformere kirken i samsvar med en uhistorisk teori om menighetens opprinnelige organisasjon og rette tukt, osv.

De som fulgte Martin Luther, fikk kallenavn. De var «lutherister» eller «martinister». Propagandaen like til denne sier at Luther ville erstatte Romerkirken med en ny kirke og utbre en ny lære. Hvem er vi så?

Det identitetsspørsmål som overskriften signaliserer, lar seg ikke besvare uten kunnskap om *hva* «luthersk» er. Da vil noen anbefale et Luther-kompendium fremfor andre, kanskje fordi de misliker «konfesjonell» lutherdom. Det fins flere å velge mellom.

Hva Luther har skrevet eller sagt - og andre nedskrevet (og det er mye), ble ikke uten videre godtatt av medarbeiderne, ikke engang av ham selv i ettertid. Luther fikk status som det fremste trosvitne i sin tid, men Den evangelisk-lutherske kirke har ikke antatt (el recipert) Luthers samlede verker. De er ikke kirkelære i den konfesjon som bærer navn etter ham. Vil vi vite hva «luthersk» er, må svaret fremgå av Konkordiebokens samling av bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden (1580).

Historien om Konkordiebokens tilblivelse

Pavens bann mot Luther (kunngjort 3.1.1521) ble opptakten til en dramatisk reformasjonshistorie. Gjennom et par generasjoner ble de bekjennelser til som ble samlet og utgitt i Konkordieboken. Saken gjaldt den nytestamentlige tro under avvisning av vrang lære.

Reformasjonens hovedbekjennelse er *Den augsburgske bekjennelse* (Confessio Augustana = CA), fremlagt den 25. juni 1530 under Riksdagen i Augsburg. Denne bekjennelse hører sammen med dens *Apologi*, forfattet av Filip Melancton, den gang lojal mot den wittenbergske kirkereformasjon. Senere ble den kompromiss-søkende Melancton årsak til den kirkestrid som etter Luthers død (18.2.1546) truet kirker av «Den augsburgske konfesjon» med splittelser.

Samstemmig enighet ble oppnådd med *Konkordieformelen fra 1577* (Formula Concordiae). Den utgir seg ikke for noe annet enn en presisering av de artikler i CA som det hadde vært

strid om blant «evangeliske» teologer. Kirkens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden ble samlet i *Konkordieboken* utgitt 25.juni 1580. Luthers bidrag er begrenset til Luthers Lille Katekisme, Store Katekisme og De schmalkaldiske artikler (SA). Melanchtons traktat «om pavens makt og myndighet» hører med som et tillegg til SA.

Melanchton misbrukte Luthers vennskap til kirkepolitiske formål, inntil Luther før sin død motvillig brøt med ham. Forholdet Luther og Melanchton illustrerer forholdet bekjenner og diplomat. Luther var bekjenner på nytestamentlig vis, mens Melanchton gikk forsiktig fram for å gjenopprette kirkens enhet med kompromisserende formuleringer. Konflikten fortsatte mellom den bekjennende kirkes rett og den humaniserte kirkerett i kirker innordnet kongens myndighet. Konflikten er i vår tid åpen mellom konfesjonell lutherdom og moderne lutherdom (Det Lutherske Verdensforbund). Skal evangelisk-lutherske gudstjenestefelleskap fremstå med troverdighet i vår tid, er kirkerettens kilde i Kristus-bekjennelsen det nødvendige vilkår,.

Under kirkens reformasjon i Danmark-Norge fantes ingen «luthersk» bekjennelse å samle seg om. Kirkeordinansen 1536/39 nevner Den augsburgske bekjennelse på linje med andre skrifter som til da hadde vunnet en viss autoritet. Disse skulle prestene skaffe seg.

Enda skulle det gå drøyt førti år før *Konkordieboken* i 1580 var tilgjengelig og la grunnlaget for kirkens reformasjon i Sverige-Finland (Uppsala-møtet 1593). Dette forhold skyldes ikke bare ulike forutsetninger for kirkens reformasjon i Norden, men henger sammen med bekjennelsesdannelsens forløp i Tyskland. *Konkordieboken*s samling av bekjennelser fra oldkirken og reformasjon gir et autentisk uttrykk for kirkens nytestamentlige tro. Frelseslæren utdyper og presiserer oldkirkens bekjennelser om gudmennesket Jesus Kristus og Guds treénhet (kristologi og treenhetslære).

I likhet med oldkirkens bekjennelser, ble reformasjonstidens bekjennelser til fordi prester og lekfolk holdt fast ved apostelordets lære fra Skriftens Herre under avvisning av villfarelser og misbruk. Troens bekjennere omtalte seg som "*de evangeliske*" og som representanter for "*våre evangeliske kirker*". Denne identifikasjon markerte kirkens reformasjon i samsvar med det bibelske evangelium om Guds forsoning med verden i Jesus Kristus. I kraft av sin lidende lydighet er han «Guds rettferdighet», den Gud i sin nåde tilregner troen til nytt liv hos seg.

Nevnte selvbenevnelser gjenspeiler den nytestamentlige «ekklesia», brukt om kristnes samling om Ord og Sakrament. Ordbruken minner også om Jesu omtale av "*Abrahams barn*" (Joh 8:39) og «*den lille hjord*» (Lk 12:32), og Natanael, som han kalte "*en sann israelitt, en mann uten svik*" (Joh 1:47. Jf Paulus, Rom 9:7f, Gal 3:7, 4:28).

«Evangelisk-luthersk» - hva er det?

Våre reformasjonsfedre ville bringe kirkens lære og praksis i samsvar med "*den tro som én gang for alle er overgitt til de hellige*" (Jud 3). Avgjørende vekt ble lagt på Guds frifinnelse av synderen på grunn av Jesu Kristi, Guds Sønns lidende lydighet. Med den tro som Den Hellige Ånd virker ved evangeliet, anvendte døpte mennesker Kristi fortjeneste, enhver på seg selv. I likhet med Luther, fremsto de ikke med en ny tro, men som representanter for den gamle kirke i skriftbunden tradisjon.

Men hva ville paven eller et alminnelig konsil tillate? Ville de gi frihet for frifinnelsens evangelium? Saken gjaldt evangeliet i avgrenset mening – om frelsens årsak i Guds nådige sinnelag (favor), det vil si uten sammenblanding med nåden i betydning legende kraft (donum). Her går veiskillet enn i dag. Under en audiens hos pave Benedict 16 skal en moderne lutheraner ha gitt uttrykk for ønsket om gjenforening. Da lød pavens hjertesukk (fritt gjeng-

itt): «Ja, hadde det ikke vært for at dere lærer favor Dei!» Paven visste bedre enn moderne lutheranere hva «evangelisk-luthersk» er.

Romerkirkens uvilje mot den nytestamentlige tro kom til uttrykk i begivenhetenes gang etter pavens bannbulle mot Luther. Vi på vår side kan ikke løpe fra historien. Merkelappene "lutheraner" og "luthersk" viser til kirkens evangeliske reformasjon med sentrum i Wittenberg – «det nye Sion». Det «nye» erstattet ikke det gamle, men varslet det kommende, lik en annekskirke av «det Jerusalem som er der oppe» (Gal 4:26). Vi er den gamle kirke og Jerusalem der oppe er vår mor (samme). Det er denne identitet vi markerer med benevnelsen "evangelisk-luthersk".

En lutheraner står hverken på en utvidet eller innskrenket plattform, men på kirkens grunnvoll, lagt i begynnelsen. Da markerer vi to ting med benevnelsen *evangelisk-luthersk*: (1) Her er Kristus alene kirkens Lærer og den som våker over sitt ord i liturgier, sanger og sjelesorg (*solus Christus*), og (2) her er Den Hellige Skrift eneste rettesnor for lære og liv (*sola Scriptura*). De to «sola» henger sammen: Vi vil med Guds hjelp formidle den rett utlagte Skrift fra dens Herre og ingenting annet. Han er midleren for skapelse og gjenløsning, og alene troens rettferdighet for Gud (*solus Christus - sola fide*).

Det gamle og Det nye testamentes skrifter er «den rene og klare Israels kilde som alene er den eneste, sanne rettesnor som alle lærere og alle lærer skal prøves og dømmes etter» (FC Sol Regel og rettesnor, kort sammenfatning, 3). Gode hensikter og persons anseelse vedkommer ikke saken (Heb 11:8, jf Joh 14:23, Rom 6:17, 2 Kor 9:13, 1 Tess 2:13).

«Luthersk» - hva er det?

Med Konkordieformelen fra år 1577 vedkjenner vi oss også benevnelsen "luthersk". Vi holder fast ved "Guds ords rene lære, slik den er blitt forklart av den salige Doktor Luther". /.../ Den gode Gud har /.../ av særlig nåde ved /.../ Luthers trofaste tjeneste igjen brakt sitt Ords sannhet fram i lyset fra pavedømmets forferdelige mørke" (op sit pkt 2 og 5).

Utsagnet gjelder særlig de skrifter hvor Luther har gitt utførlige forklaringer. Konkordieformelens lærefedre tok det nødvendige forbehold - som også Luther tok, "at ikke noe menneskes skrifter må bli sidestilt med (Guds ord), men alt være underkastet Skriften". Altså er vi "lutheranere" – ikke på grunn av Luther, men fordi Konkordiebokens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden er våre trosbekjennelser, sikkert grunnet på Guds ord. Deres kompetanse, autoritet og rettskraft består ikke i menneskelig rett, men i det Guds ord de bevitner på apostolisk vis.

Kort sagt: En lutheraner tror, lærer og istemmer Konkordiebokens bekjennelser til den rett utlagte Bibel, som dens Herre, Jesus Kristus, har gitt videre til kirken i og med det apostoliske ord.

Hva er «konfesjonell» lutherdom?

Svaret er avgitt med Konkordieboken. Den er en hengiven tilbakemelding til Skriftens Herre for evangeliet, bevitnet med kirkens bekjennelser fra oldkirken og kirkens reformasjon. Her er et par eksempler på denne bekjennerglede hentet fra Konkordieformelen (kursiv her):

Evangeliet «lærer hva mennesket skal tro for at det skal få tilgivelse for syndene hos Gud, siden mennesket ikke har holdt Guds lov, men overtrått den. Menneskets fordervede natur, tanker, ord og gjerninger strider mot (loven) og er av den grunn underkastet Guds vrede, døden, alle timelige plager og straffen i helvetes ild. Evangeliet lærer at Guds Sønn, vår Herre Kristus, har tatt på seg og båret lovens forbannelse, har sonet og betalt

for all vår synd, og at vi kun ved ham igjen tas til nåde av Gud, får tilgivelse for syndene ved troen, blir gjort fri fra døden og alle syndestraffer og blir evig salige.» (FC SD 6:20).

Vi har *ikke til hensikt «å prisgi noe av Guds evige, uforanderlige sannhet /.../ for timelig freds, ros og enighets skyld. En slik fred og enighet ville heller ikke bestå, for den ville være i strid med sannheten og sikte på å undertrykke den. Enda mindre har vi i sinne å pynte på eller dekke over noen forfalskning av den rene lære /.../ Men vi har en hjertelig lyst og kjærlighet til enighet, og er for vår del av hjertet tilbøyelige og ivrige til etter beste evne å fremme en slik enighet. Vi ønsker en enighet som /.../ ikke prisgir noe av det hellige evangeliums guddommelige sannhet, /.../ men bringer fattige syndere til rett og sann omvendelse, oppreiser dem ved troen, styrker dem i den nye lydighet slik at de på den måte blir rettferdige og evig frelst ved Kristi fortjeneste alene»...* (Samme 11:95f,

«For Guds ansikt og hele kristenheten, både de som nå lever og de som kommer etter oss, ønsker vi derfor *å ha bevitnet* at denne nå avgitte forklaring /.../ og ikke noe annet, er vår lære, tro og bekjennelse. Med den skal vi også ved Guds nåde med uforferdet hjerte tre fram for Kristi domstol og avlegge regnskap. Mot den vil vi heller ikke tale eller skrive noe hemmelig eller offentlig, men ved Guds nåde ønsker vi *å holde fast ved den...*» (Samme 12:40. Jf Regel og rettesnor, antitesene 14-17, 20).

Guds vitnesbyrd om sitt verk i en bevitnet Jesus-historie, det stadfester og bevitner lutheranere uten forbehold i ord og gjerning, i liturgisk samhandling og med sakssvarende uttrykk i det liturgiske rom. I skart kontrast står den ville økumenikk. Den norske kirkes avtaler om kirkefelleskap «på tilstrekkelig grunnlag» med anglikanere, metodister og dertil Felleserklæringen med Romerkirken (Joint Declaration) vitner om frafall fra Guds evangelium med tilslørende ord og fortielser. Omdannelsen av Den norske kirke til Leuendberg-kirke er langt alvorligere enn den liberale teologi. Konservative med «luthersk profil» medvirker med tapt troverdighet.

Hva driver «konfesjonell» lutherdom?

Et trefoldig svar sammenfatter det unike ved Guds kirkes tro og dens begrunnelse:

1. **Den rettferdighet som evangeliet åpenbarer uten lovgjerninger:** Den rett utlagte Skrift fra dens Herre, om Guds løfters oppfyllelse i Sønnens lidende lydighet i Jesu skikkelse. I hans død på forbannelsens tre har Gud forsonet verden med seg selv, til frelse for hver den som ikke har gjerninger, men setter all sin lit til Jesu Kristi fortjeneste. Han er Den Hellige og Rettferdige, som Gud i sin ubegripelige nåde tilregner troen. Med ham til gave, gitt i dåpen og mottatt i tro, begynner det nye livet.
2. **Løse- og bindemaktens embete som Herren Jesus innstiftet.** Den oppstandne Jesus sendte sine utvalgte apostler med mandat og fullmakter fra ham. Det samme prekenembete overga til sine etterfølgere og sørget for å innsette skikkede menn til hyrder og biskoper for menighetene. Oppdraget står fast: å forkynne i Jesu navn omvendelse og syndenes forlatelse for alle folk, og forvalte evangeliet og sakramentene i Kristi sted. Da er han selv virksom med sin Ånd den forsamlede menighet, sammenfører og forener den, og lar swn vokse til et levende tempel til Guds ære.
3. **Bekjennerglede, begrunnet i kunnskapen fra åpenbaringsordets Gud.** Denne kunnskap er den rett utlagte Skrift fra dens Herre, gitt videre til kirken i og med apostelordets lære. Lik dem er heller ikke deres etterfølgere herrer over Guds ord, men kalt til å være dets tjenere. Konkordiebokens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden lar oss holde fast ved den den himmelske lære og istemme den med Bibelens ord om Gud, mennesket og verden.

For det første:

Nyttestamentets skrifter formidler Guds vitnesbyrd gjennom det apostoliske ord. Apostlenes læreautoritet er gitt med Kristi umiddelbare kall til prekenembetet under utøvelse av løse- og bindemakt fra ham, og utrustet på Pinsedagen med Den Hellige Ånds gaver - mer enn andre kristne – fullførte de sin kirkegrunnleggende gjerning. I kraft av apostlenes lære fra Kristus er Nyttestamentets skrifter kirkens rettesnor (kirkens kánon), og apostelordet kirkens skranke.

For det andre:

Kristus er kirkens Lærer og overbevisningens kilde gjennom apostelordets lære fra ham. **Lk 10:16** – *Den som hører dere, hører meg*. Overbevisningen er sikkert grunnet på en bevitnet Jesus-historie. Guds kjærlighet (agape) er åpenbart i ham som «gleder seg med sannheten» (1 Kor 13:6). Gudmennesket er Guds gave i Sønnens person, gitt av nåde, og han er de troendes eksempel i sin kjærlighet til sannheten. **2 Kor 4:13** – *Det står skrevet: Jeg trodde, derfor talte jeg. Også vi tror, og vi taler fordi vi har den samme troens Ånd* (Sal 116:10).

På reformasjonstiden ble det lagt merke til at lutherske prester var ivrige til å holde messen, oppmuntre folk til å søke dit, undervise om det private skriftemål og oppmuntre til å bruke det underveis til Herrens Hellige Nattverd. Lutheranere ble kalt «nådemiddelkristne» fordi de viste i praksis at troen lever av Ord og Sakrament i dåpens nådepakt. Konkordieboken lar oss forstå hvorfor lutheranere er opptatt av ekte saker framfor surrogater. For «*bare Guds ord skal være og forbli den eneste rettesnor og regel for all lære*» (FC SD Regel og norm, 9).

For det tredje:

Med Guds hjelp istemmer konfesjonelle lutheranere nevnte basisviten med «det rene, ufeilbarlige og uforanderlige Guds Ord» (Fortalen til Konkordieboken). «Skriften lyver ikke for deg» (SK 5:76). «Guds Ord er ikke falskt eller løgnaktig» (FC Ep 7:13).

Konkordiebokens bekjennelser har sin læreautoritet. rettskraft og gyldighet i kraft av det Guds ord de bevitner og holder fast ved – og ikke fra et annet sted eller i en annen tid. Med uttrykk som «Guds ord» eller «Skriften alene» markerer vi forholdet til Romerkirkens sideordning «Skrift og Tradisjon», vel vitende om et formalspråk uten beviskrft i en sekularisert samfunnsdebatt. Tilhørerne krever en *innholdsbestemt* ordbruk med henvisning til kristentroens *begrunnelse*. Det gudgitte svar er en bevithet Jesus-historie i samsvar med Skriftens vitnesbyrd fra dens Herre. Avgjørende er Guds troverdighet, som reiste Kristus opp fra de døde på den tredje dag, slik Skriftene har sagt.

Hva er lutherdommens økumeniske anliggende?

Den bekjennelsestro lutherdom er den gamle kirkes talerør inn i den protestantiske kristenhet, så gjennomsyret av skepsis overfor Skriftens ordlyd, og av troen på menneskets evner overfor Gud. I denne situasjon markerer Konkordiebokens bekjennelser lutherdommens økumeniske anliggende: Å fremstå som apostolatets kirke i samlingen om Guds rene evangelium og sakramentene forvaltet slik han har befalt - ikke for lutherdommens skyld, men for de troendes skyld som fins spredt omkring. Denne samling om kirkens bekjennelse er det rette «amen», som Den Hellige Ånd virker, når og hvor han vil, i dem som hører Kristi ord og tar vare på det (CA 5). Denne samling bevitner den gudskapte Kristus-virkelighet, som er Guds kirke i himmelen og på jorden (ontologisk enhet).

Guds kirke blir oppbygd på apostlenes og profetenes grunnvoll, og holdt sammen av sden levende hjørnestein Kristus Jesus (Ef 2:18ff). Han er den som sammenfører Kirken ved dåpen og troen, og den som skaper kirkevekst i samstemmig tro på evangeliet. En virkning er kirke-felleskap mellom menigheter på Guds kirkes ubeskårne grunnvoll. Kirkefelleskap i

denne mening er en Guds gave, gitt av nåde. Derpå følger troens frukter i samarbeid om saker av felles interesse – av kjærlighet til Guds ords sannhet. Denne samstemmighet er Guds vilje.

Joh 17:8, 11, 20 – De ord som du gav meg, har jeg gitt dem, og de har tatt imot dem. Nå vet de i sannhet at jeg har utgått fra deg, og de tror at du har sendt meg. /.../ bevar dem i ditt navn, de som du har gitt meg, så de kan være ett likesom vi er ett. /.../ Jeg ber ikke bare for dem, men også for dem som ved deres ord kommer til tro på meg. (Ef 4:3, 1 Kor 1:10, 2 Kor 13:11, osv)

Bekjennelsestro lutheranere istemmer Konkordiebokens bekjennelser til den rett utlagte Skrift. De gjør det med Kristi ord fra Faderen gitt videre til kirken i og med apostelordets lære fra ham. Derfor skal all lære innrettes etter den veiledning som Konkordieboken gir. «*Det som er imot denne, skal forkastes og fordømmes som stridende mot det enstemmige uttrykk for vår tro*» (FC Ep, Kort smf, 6). Nei, vi trenger en bredere plattform, sier de konservative.

Hva begrunner bekjennergleden på Konkordiebokens vegne? Begrunnelsen er Guds vitnesbyrd da han oppreiste Jesus fra de døde og stadfestet Jesu undervisning i «Skriftene» om sin persons hemmelighet og sitt verk. Hva Gud har stadfestet, det stadfester vi med skriftbevis på apostolisk vis og bekjenner hva åpenbaringsordets Gud har bekjent. I Nytestamentet må vi lete forgjeves etter tekster som sidestiller kjærligheten til Gud med den «raushtet» som gir rom for lærdommer ukjent for kirken fra begynnelsen. Joh 14:24, Mt 28:20. (Se artikkelen «Å bekjenne troen» - hva er det?)

Bekjennelse i ordets nytestamentlige mening likevel ingen grunn til å hovere. Det hefter ingen mangel ved den tilregnede rettferdighet. Manglene hefter ved bekjennerne. Årsaken er arvesyndens kraft i menneskets innerste. Den gjør gjør livets vitnesbyrd mer eller tvetydig. «De er en skrøpelig flokk», skrev en venn, «en det har behaget Gud å gi dem Riket» (Lk 10:32). Denne syndefallsrealisme rokker ikke ved troens rettferdighet – «Guds rettferdighet». De troendes unyttige meninger velter ikke grunnvollen over ende (Apol 7:20f). Det gjør erklæringer om kirkefelleskap «på tilstrekkelig grunnlag». Med menneskers skjønn undertrykker de apostelordets lære fra Kristus, forvirrer med reservasjoner mot Kristi ord og ødelegger det kirkeorganiserte fellesskap.

Historisk sett er Konkordieboken en unik dokumentsamling. Det fins mange erklæringer om kirkefelleskap, men ingen bekjennelsessamling som så uforbeholdent oppmuntrer med frifinnelsen i Kristi offerdød, gitt den enkelte i dåpen. Ingen bekjennelsessamling oppmuntrer troens bekjennere så uforbeholdent med Kristi helliggjørende nærvær, når troen øves i gjerninger som har Guds ord og befaling for seg.

Oppsummering:

Vi bruker ordet «konfesjon» på nytestamentlig vis – om ord som må bli sagt og gjerninger som må bli gjort. Virkningen er liturgi uten forbehold. Vi er ingen ny kirke, men den gamle kirke i skriftbunden tradisjon. Følgelig er konfesjonelle lutheranere både evangeliske, katolske, apostoliske og apokalyptiske nådemiddel-kristne.

- Evangeliske er vi fordi sentrum i vår tro er gudmennesket Jesus Kristus og hans lidelse, død og oppstandelse. Kun hos ham er syndenes forlatelse og det evige liv å finne.
- Katolske er vi (katolikæ – allmenn, for alle mennesker) fordi vi ved dåpen og troen er lemmer på Guds ene, allmenne kirke under Jesu Kristi herredømme. Derfor tar vi gjerne vare på liturgier, hymner og skrifter fra kirkens historie, så sant de hjelper oss til å formidle troen fra Gud, gitt kirken i begynnelsen.

- Apostoliske er vi fordi vi vedkjenner oss apostelordets læreautoritet i kraft av den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Derfor må både liturgi og preken være apostolisk. Den lære som er apostolisk, er bibelsk (og omvendt).
- Apokalyptiske kristne er vi fordi vi tror hva Gud har åpenbart med sitt ord (apokalypse - det som er avslørt, åpenbart). Derfor tror og bekjenner vi underet over alle under - at Gud Faderens Sønn, født av evighet, ble unnfanget av Den Hellige Ånd i jomfru Marias morsliv, og født under Guds lov trådte han frem i Jesu tjenerskikkelse og oppfylte loven som verdens syndebærer, lydig til døden på korset. Så har Gud elsket verden. Dette tror vi på grunn av Guds vitnesbyrd, som oppreiste ham fra de døde på den tredje dag, slik Skriftene har sagt.
- Nådemiddel-kristne er vi fordi vi samles om den oppstandne Jesus Kristus, virksom i vårt gudstjenestefelleskap med Ord og Sakrament. Han er sin kirkes Hyrde og Lærer, som vokter og leder sitt folk med sitt ord, og gir samfunn med sitt ofrede legeme og blod i sakramentets skikkelser, og samfunn med alle Guds hellige i himmelen og på jorden. Det er vår bønn at han også vil komme oss til hjelp og føre oss gjennom endetidens trengsler til Lammets bryllupsmåltid i den kommende verden.

Augsburg-freden år 1555 og Westfaler-freden 1648

Ved *Augsburg-freden* fikk Den augsburgske konfesjon statsrettslig gyldighet i de områder hvor den ble anerkjent av de evangeliske riksstender. De katolske biskopene ble suspendert fra sin jurisdiksjon. Deres rett til å reformere kirken - *ius reformandi* – ble samtidig overført til de evangeliske riksstendene i de respektive territorier. Men hva biskopenes suspensjon medførte av rettslige realiteter, ble usagt.

I Det tyske riket var *fyrstenes reformasjonsrett* en anerkjent nødrett, i tilfelle vedkommende biskop forsømte sine plikter overfor menigheter uten prest. Hva betød overføringen av *ius reformandi* til den øvrighet som hadde brutt med rikets offisielle religion? Var *ius reformandi* overført fra kirken til øvrigheten i vedkommende fyrstedømme? Eller beholdt de evangeliske biskopene hele reformasjonsretten eller deler av den etter kirkens reformasjon? Uklarhet åpnet for vilkårlighet i tolkningen. Var Den augsburgske konfesjons blitt en øvrighetskirke underlagt fyrstens konsistorium eller kirkestyre (das landesherrliche Kirchentum)?

Siden *westfaler-freden* (etter 30-årskrigen) ble benevnelsene "*partikularkirke*" eller "*konfesjonskirke*" brukt om kirkefelleskap med *basis i bekjennelsesdokument*. Dermed ble det lettere for fyrstens embetsverk å skjelle mellom konfesjoner. Først ved inngangen til 1800-tallet ble de gamle benevnelser erstattet med "*bekjennelseskirke*", men uten hensyn til den nytestamentlige ordbruk.

Innen konfesjonell lutherdom benytter man ikke selvbenevnelsen «*bekjennelseskirke*» i formaljuridisk mening, men i samsvar med nytestamentlig språkbruk benyttes ordet i rell mening: Vi er ingen ny kirke, men den gamle kirke i skriftbunden tradisjon. Dermed tjener selvbenevnelsen til å markere at kirken har en annen rett enn statens rett. *Kirkens gudgitte Kristus-bekjennelse og rett* er to sider av samme sak – kirkens liv under Kristi nådige herredømme, fri til å utøve prekenembetets fullmakter i hans sted og utforme utforme kirkerettslige ordninger i samsvar med Kristi lære. Bundet til apostelordets lære fra Skriftens Herre, består oppgaven i å utforme en kirkerett til vern om kirkens fremtreden i gudstjenestelige ordninger(Hans Dubois).

Ius reformandi tilhører kirken ved prekenembetets utøvere. I en nødssituasjon kan den utøves av verdslig øvrighet for å verge og beskytte kirken. Det er en innskrenket myndighet, innordnet kirkens bekjennelse og rett.

Problematiserende omstendigheter

Poenget ved bruk av reformretten (*ius reformandi*) er reformer i samsvar med g prekenembetets mandat og fullmakter fra kirkens Herre. På dette nødvendige vilkår tjener reformene kirkens oppbygging på kirkens grunnvoll. I motsatt blir kirken omdannet til lovreligion og trer fram som den falske kirke (Åp 17 og 19:2). De problematiserende omstendigheter er uoverskuelige, men noen er typiske. Jeg nevner fem.

En første omstendighet gjelder «Nicenum»:

Enda på reformasjonstiden var kristenhetens basis for læresamtaler de oldkirkelige bekjennelser – og især Nicenum (el Den nicenokonstantinopolitanske bekjennelse, 325/381). Det var ikke 1500-tallet som var kirkesplittelsens århundre, men 1700-tallet.

På reformert hold opphørte Nicenums status som kristenhetens felles basisdokument for økumeniske samtaler. Dette tap ble katastrofalt for den konfesjonelle lutherdom. Hvordan være den gamle kirkes talerør inn i den protestantiske kristenhet, hvor Nicenums status er underkjent, og "bekjennelse" forbundet med opplevelsesmystikk og umiddelbar tilgang til Skriftens innhold på biblisistisk vis? Problemet ble forsterket med innflytelsen fra reformert hold gjennom pietisme, vekkelse, deisme, socinianisme, osv. Gjennom denne påvirkning ble den evangelisk-lutherske kirkes bekjennelser ikke lenger betraktet som kirkefelleskapets trosbekjennelser, men som bekjennelser av formalitet og av tids- og kulturbetinget betydning.

En annen omstendighet gjelder den moderne økumenisme (siden 1850-t):

Dens kjennetegn er typisk for kirkefelleskap i reformerte tradisjoner (siden Zwingli, Calvin og Bucer): Erklæringer av privatrettslig og regional karakter, og deres begrunnelse i partenes erfarte tilnærming (konvergens). Denne legitimeringsmåte gir rom for *rangering* av motstridende lærdømmer med status som «ikke-splittende» og av underordnet betydning. På nestoriansk vis praktiserer man «det doble bokholderi», hvor *erfart* enighet blir tilskrevet Gud, og *faktisk* uenighet blir satt under administrasjon i «vår kirkes orden». I åpne konfliktsituasjoner får «ikke-splittende» uenighet overordnet betydning, mens apostelordets lære får status som tids- og kulturbetinget uttrykk – også kalt «det gamle synet».

Begrepsbruk og metode gjenspeiler det sakkyndige skjønn. Denne autoritetsbruk unngår kirkebot for vrang lære nedfelt i rettsforpliktende dokumenter fra tidligere tider. De består. Medfører apostelordets lære åpen konflikt med «vår kirkes orden», må læren vike for tjenesteinstruks og regelverk, og i siste instans vike for den praksis som ivaretar allmenntjenesten (el det helhetlige hensyn).

Nestoriansk kirkepraksis etablerer forestillingen om en apostolisitet som fins spredt omkring i tilstrekkelig grad. Med stor konsekvens må man legge avgjørende vekt på tjenestefelleskap fremfor bekjennelsen til apostelordets lære. Slik blir kirkens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden gjenstand for stadig manipulering og fragmentering.

En tredje omstendighet er unionismen:

I kraft av «menneskelig» autoritet får reservasjoner mot apostelordets lære passere over fellesskapets prekestoler og lærekatedre. Gjennom tilpasninger til yndlingsidèer i samtiden gjennomgår kirkefelleskapet en reduktiv læredynamikk i retning allmenreligion og den magisk-terapeutiske deisme. Kirken fremstår som politisert velferdskirke, alltid på etterskudd av den enkeltes behov og samfunnets beste.

En fjerde omstendighet er uvitenheten

I de gamle folkekirker har synsing erstattet elementær kunnskap om den nytestamentlig tro og dens begrunnelse, og få kjenner til lutheraneres identifikasjon med den gamle kirke i skriftbunden tradisjon. Med tilfeldige sitater blir Martin Luther gjort til syndebukk for all slags elendighet, og mennesker tar vrengebildene for god fisk. Uvitenheten drar fordel av forestillingen fra romantikken - om religion begrunnet i følelser, og derfor en privatsak

*En femte omstendighet er **relativismens** tyranni.*

Troen på individers spiritualitet utelukker bekjennelsen til Guds ord og undergjerninger i en bevitnet historie, og utelukker Jesu Kristi virksomme nærvær med allmaktsord i prekenembetets gjerning. Den enkeltes livshistorie gis status som åpenbaringshistorie på linje med den Jesus-historie Gud har bevitnet med Jesu oppstandelse fra de døde (1 Kor 15:1-3). Med stor konsekvens følger relativismens tyranni i den sekulær-liberale, hvor evangeliets religion blir sideordnet med andre religioner og livssyn, alle med krav på vår respekt.

Under slike omstendigheter er det evangelisk-luthersk gudstjenestefelleskap en nødvendighet. De som ønsker å praktisere sin dåp og leve i Guds kirke på jorden, må besinne seg på fire oppgaver:

- Å *bekjenne* i nytestamentlig mening,
- *fremtre* som apostolatets kirke,
- *forkynne* lov og evangelium til omvendelse og syndenes forlatelse, og
- *konsolidere* fellesskapet på Kristi virksomme nærvær i den forsamlede menighet.

Sistnevnte besinnelse gjelder især de innstiftelser som er *unike* ved apostolatets kirke: Løse- og bindemaktens embete, dåpen til Jesu død og oppstandelse - og dåpens betydning, absolusjonen i skriftemålet, og kirkens Kristus-samfunn i alterets sakrament.

Vi lar oss ikke fjetre av omstendighetene, men søker troens glede i det store hovedunder – foreningen av Gud og menneske i Jesu person, gitt som gave: «Jeg tror på Jesus Kristus, Guds enbårne Sønn, som ble unnfanget ved Den Hellige Ånd», osv. Et under var hans lidelse, død og oppstandelse, og underfulle er hans gjerninger i den forsamlede menighet underveis til møtet med ham som vår frelser på den ytterste dag (Fil 3:20).

Vi kjenner den eneste sanne Gud ved kunnskapen han gir ved den han utsendte, Jesus Kristus, slik Skriftene har sagt. Vi kjenner Sønnen født av Faderen fra evighet, og ved ham Faderen - alle tings opphav, og Den Hellige Ånd som utgår fra dem begge - livgiveren, trøsteren og fornyeren ved Kristi ord. Troen har «Guds rettferdighet» - har Kristus som er Oppstandelsen og Livet. På grunn av Skriftens vitnesbyrd må vi bekjenne «*den felles kristne tro, at vi ærer èn Gud i Treènheten og Treènheten i enheten*» - tre personer i èn Guddom, i herlighet og majestet like stor. (Athanasius. 3-6)

Jesu marsjordre står fast – i Jesu navn forkynne i Jesu navn omvendelse og syndenes forlatelse for alle folkeslag (Lk 24:47). Nå skal hedninger innbys, frafalne kalles tilbake, dømte lære å leve som Guds kjære barn i Guds kirkeorden, og øve troen i gjerninger som har Guds ord og befaling for seg, enhver i sitt kall. På troskapens vilkår fremstår apostolatets kirke med utholdende bekjennelse i skriftbunden tradisjon – uten forbehold. Det er å være «evangelisk-luthersk», eller «luthersk» og «lutheraner», og «konfesjonell lutheraner» - for menneskenes skyld.

Illustrasjon: 1 Tess 2:1-16

14. OM FUNDAMENTALE OG IKKE-FUNDAMENTALE LÆRESTYKKER

Gjennom økumeniske avtaler er Den norske kirke blitt en «Leuenberg-kirke». Det er lenge siden Den norske kirke var et evangelisk-luthersk trosfellesskap både reelt eller formelt, om den noensinne har vært det. Men man kan jo late som.

Manipulerende språkbruk

Leuenberg-konkordien formulerer forutsetningen for ødeleggelsen av et evangelisk-luthers kirkefellesskap. Forutsetningen er rangeringen av «*læreforskjeller /.../ som ikke er å betrakte som kirkesplittende. Til slike spørsmål hører hermenevtiske spørsmål om forståelse av Skrift, bekjennelse og kirke, - forholdet mellom lov og evangelium, - dåpspraksis, - embete og ordinasjon, - toregimentslæren og Jesu Kristi kongeheredømme, - kirke og samfunn*» (pkt 39).

Med hvilken myndighet rangerer man? Hva begrunner kirkefellesskap hvor forpliktelsen på partenes ulike bekjennesskrifter består, og likeså hensynet til de respektive «tradisjoner»? Begrunnelsen er gitt med påstanden om «*den felles forståelse*» som foreligger mellom lutherske og reformerte kirker. Denne forståelse er *avgrenset* til evangeliet, dåp, nattverd, kristologi og predestinasjon (pkt 6-28). «Lutherske» kirker er i denne sammenheng ikke talerør for Konkordiebokens bekjennelser i nytestamentlig mening (homologi), men den moderne, frafalne lutherdom med dens bruk av økumenismens reduktive metode.

I likhet med andre avtaler av denne type, er vi henvist til forestillingen om kirkefellesskap «*på tilstrekkelig grunnlag*» med rom for uenighet om lærestykker av underordnet betydning. Samtidig bruker man ord som «bekjennelse» og «vitnesbyrd», men vel å merke på reformert vis om felleleskap på dette grunnlag. Fra antatt «luthersk» hold har man ikke forstått Konkordiebokens bruk av bekjennelse i den nytestamentlige mening (homologi).

Leuenberg-kirkenes fellesskap ble til ved hjelp av manipulerende språkbruk. Ord fra Nytestamentet ble innordnet den normerende *hensikt*, og gitt innhold i en brukssammenheng som er den nytestamentlige språkbruk fremmed. Slik oppnådde man å tilsløre det massive inngrep i den *lærehelhet* som apostelordet formidler fra Skriftens Herre. La meg først belyse fremgangsmåten med et sideblikk på den historiske bakgrunn.

Benevnelsen "fundamentalisme"

Siden 1870-årene var talsmenn for evolusjonslære og militant liberalteologi på fremmarsj i USA. Motreaksjonen ble en bred og mangslungen protestbevegelse. Rekrutteringen kom stort sett fra trossamfunn og sekter i calvinsk-reformert tradisjon, men uten en felles lærebasis, utartet motstanden til interne konflikter.

Selve benevnelsen «fundamentalisme» knyttet bevegelsen til tidsskriftet "*The Fundamentals*", utgitt i årene 1910-12. Tittelen refererer til formålet - å samle troppene om fem lærestykker eller "*fundamentals*": Bibelens ufeilbarlighet, jomfrufødselen, Kristi stedfortredende sonoffer, den legemlige oppstandelse, og Kristi gjenkomst. Noe lignende skjedde i vårt land på «konservativt hold og førte til etableringen av Det teologiske Menighetsfakultet i 1908. Da var Apostolicum det samlende symbol.

Senere ble «fundamentalisme» brukt om *kollektive protestytringer av biblisistisk og alliansekristelig karakter*, alltid rettet mot teologisk liberalisme i kirke og skole. Oppslutningen er følgelig avhengig av kampsaker eller hjertesaker verdt å kjempe for. De vender oppmerksomheten bort fra interne læremotsetninger, og bort fra den erfaringsteologi som gir rom gir rom for bibelkritikk og politikerfornuft under inderlighetens kappe.

Benevnelsene «fundamentalisme» eller «fundamentalist» dukket opp i norsk sammenheng under striden om fri abort fra omkr 1980. Da ble motstandere med en bibelsk begrunnelse stemplet på linje med islamsk "fundamentalisme". Den handler om noe annet: Voldelig kamp for den islamske rettsstat grunnet på Koranens lovregler (sharia), og læren om de "to hus" - det arabiske hus og krigens hus, omsatt i krig og terror mot "de vantro".

Språkmanipulasjon uten motmæle er effektiv interessekontroll. Kirkens historie byr på rikholdig dokumentasjon til bruken av psykologiserende og moraliserende forklaringsmåter om motparten. Ord som «konfesjonell» og «ortodoks» ble brukt i nedsettende mening, og forestillingen etablert om «lutheranere» i betydningen gjenstridige, ubøyelige, harde, strenge osv. Ordet «separatister» ble brukt om frimenigheter uten hensyn til begrunnelsen. Blant dem var også «lutheranere». Sett i ettertid, var konfesjonelle lutheranere bryssomme elementer under modernitetens økumenismens fremvekst, mens pietister i ulike varianter passet inn og noen fikk heltestatus (jf Hans Nielsen Hauge og haugianerne).

En misbrukt forskjell av praktisk betydning

Skjelningen mellom fundamentale og ikke-fundamentale lærestykker blir misbrukt på to måter: Den ene påstår at det foreligger motsetninger i apostlenes lære, den andre rangerer viktige og mindre viktige lærestykker, og påstår at de mindre viktige er uten betydning for kirkefelleskap. Begge påstander er Bibelen fremmed.

Det er ikke i læren, men i apostlenes liv motsetninger kommer til syne. Også en Herrens apostel kunne feile, slik eksemplet Peter viser (Gal 2:11-14). Det strider dessuten mot Jesu befalinger å gi dispensasjon fra Skriftens læreutsagn. **Mt 28:20** - *lær dem å holde alt det jeg har befalt dere* (jf 5:19).

Jesus underviste de tolv i «Skriftene» om sin person og sitt verk, og overga dem læren fra sin himmelske Far. Denne lærehelhet stadfestet Gud med Jesu oppstandelse fra de døde (Apg 20:27. Jf 5 Mos 17:18-19, Jes 1:8). Og den Oppstandne ga dem oppdraget å være vitner «om dette» (Lk 24:48). Det fikk også Paulus lære, **Rom 15:4** - *Alt det som forut er skrevet, det er skrevet oss til undervisning* (Jf 2 Tim 3:16, 1 Kor 10:11, Rom 4:23 osv).

Skjelningen mellom fundamentale og ikke-fundamentale lærestykker er av *praktisk* betydning. *Eksempler: Troens fundament* (lat fundamentum) er foreningen av Gud og menneske i Jesu person. Derfor er også Jesu lidelse, død og oppstandelse av fundamental betydning for kirkens tro (1 Kor 15:3f). Disse lærestykker begrunner evangeliet om syndenes forlatelse for Kristi skyld og troens rettferdighet, som er Kristus gitt syndere til gave av nåde. Altså er rettferdiggjørelsen ved tro *den artikkel som kirken står og faller med*. Andre lærestykker kan være uten denne grunnleggende betydning, men likevel høre med i den lærehelhet som er gitt videre til kirken i og med det apostoliske ord, til eksempel læren om antikrist og englene.

En prøve på trofasthet

2 Tim 3:16 – Alle skrifter som er inngitt av Gud, er også nyttige til å gi opplæring og tale til rette, hjelpe på rett vei og oppdra i rettferd.

Vil man ikke tro apostelordets lære i mindre saker, hvorfor tro Jesu undervisning i store saker? (1 Kor 2:14ff.) Den som overser læren i de ikke-fundamentale ting, må med stor konsekvens opptre som selvopphøyet lærer og forkaste den kristne kunnskapskilde "Skriften alene" (formalprinsippet). Hvor kilden er tapt, følger et uforpliktende forhold til apostelordets lære. Med konklusjoner begrunnet i eget skjønn (konklusjonsteologi), erstatter man den rett utlagte Skrift fra dens Herre (realprinsippet) I stedet trer det påståtte gudsord mot apostelordets lære fra Skriftens Herre.

Den som tror i bibelsk mening, tror på grunn av Guds vitnesbyrd om Jesu lidelse, død og oppstandelse, slik det står skrevet. Årsaken er Guds tro, den tro som Gud virker ved evangeliet om den guddommelige frifinnelse (el universelle nåde): Gud er en forsonet Gud, og vi er alle frikjent på grunn av Guds enbårnes Sønnns fortjeneste i Jesu tjenerskikkelse, det vil si uten min fortjeneste eller medvirkning. Stedfortrederen har oppfylt loven i alles sted. Det er rettferdiggjørelsens mysterium, som ingen kriter blir ferdig med å grunne på. Denne tro virker Den Hellige Ånd ved evangeliet (Gal 2:16, Apg 5:14). Uten denne tillitsfulle tro, står man utenfor Guds kirke (Gal 3:6-10).

Desto viktigere er bibelkunnskap om de lærestykker som hører sammen med troens grunn – og bevitner den. I den grad vi oppfatter sammenhenger, er det lettere å skjønne *hvorfor reservasjonen i ett lærestykke legger en annen grunnvoll for et hvilket som helst lærestykke*. Reservasjonen har en annen kunnskapskilde enn åpenbaringsordets Gud. Virkningen er omfattende og ødeleggende for kirkens fremtreden som apostolatets kirke med de gudgitte kjennetegn.

Bibelkunnskap er særlig påkrevet i emner knyttet til følgende emner:

- **Syndens makt og følger.** - Uten denne kunnskap, blir ikke omvendelse og syndenes forlatelse rett forkynt, Lk 24:47. *Eksempel:* Fariséeren og tolleren i templet, Lk 18:9-14. Jf Jes 57:15, 66:2, Sal 34:19, 51:19, Lk 4:18.
- **Forskjellen mellom lov og evangelium** i Guds sjelesorg går gjennom hele Bibelen (se egen artikkel).
- **Jesu person**, Mt 22:42, jf 16:13-17, Joh 1:14, 1 Joh 1:1-4. - Den som kjenner Sønnen, kjenner Faderen, Mt 16:17, 11:27a. Og den som bekjenner at Faderen og Sønnen er Herre, kjenner Den Hellige Ånd, Rom 8:115, 1 Kor 12:3, Joh 16:13-15. "Ordet som ble menneske" i Jesu skikkelse, lærer oss den eneste sanne Gud å kjenne i personenes treénhet. - All annen gudstro beror på antagelser, spekulasjon og ønsketenkning.
- **Guds forsoningsverk i Kristus Jesus** - mellommannen som ga seg selv til frelse for alle mennesker, 1 Tim 2:5f, Joh 1:29 osv. - Den som søker en annen grunn til forsoning med Gud, stiller seg utenfor Guds nåde, Gal 5:4.
- **"Kjødets oppstandelse og det evige liv"** (3 trosart). - Den som bortforklarer og åndeliggjør Kristi legemlige oppstandelse, har mistet frelsen, 1 Tim 1:19f, 2 Tim 2:17f. Jf Mt 22:29, 1 Kor 15:1ff.
- **Prekenembetet**, eller Guds verk ved Kristi forkynte ord (Åndens embete, 2 Kor 3). - Guds middel til omvendelse og tro er det forvalteroppdrag som apostlenes etterfølgere utfører med nøklemakt fra den oppstandne Kristus. Den Oppstandnes er virksom med evangeliet og sakramentene som midler, og samtidig er han troens gjenstand. Mk 11:15, 16:15f, Rom 1:1f, 10:17. - Uten tillit til Guds nåde på grunn av Kristi fortjeneste alene, er det tale om innbilt tro, 1 Tim 6:3, 1 Kor 2:1-5.

Hva er primært og sekundært?

Problemstillingen rammer evangeliet i de synlige skikkelser – dåpens sakrament og alterets sakrament. Det skjer på to måter: (1) Man reduserer *dåpen* til "starten på kristenlivet" og fortrenger den med en vekkelsesteori om en gjenfødelse nr 2. Dåpen blir uten betydning i dagliglivet. (2) Man reduserer *Herrens Nattverd* til en bekreftelse på egne kvalifikasjoner og overser de helliges samfunn i de hellige ting: delaktig i Guds Golgata-offer, rakt frem og mottatt med munnen i sakramentets skikkelser (1 Kor 10:16f).

Kunnskapen om evangeliets ytre, *hørbare* ord omfatter Kristi *synlige* evangelium, som i dåpen er "vannbadet i Ordet", Ef 5:26, i nattverden Kristi legeme og blod i brødets og vinens

skikkelser. I *dåpen* er Guds skaperord forent med vannet, og gjør dåpen til det engangssakrament. Lik et skip bærer dåpen den troende kirke gjennom endetidens trengsler til håpets havn. I *nattverden* gjør Kristi skaperord over fremsatt brød og vin det sakramentale under: Kristi legemes og blods virkelige nærvær i brødets og vinens skikkelser, så nattverd gjestene mottar med munnen Guds pant på syndenes forlatelse, evig liv og salighet. Lærestykkene om dåp og nattverd henger sammen.

I Herrens Nattverd er det Kristi hørbare ord som virker sakramentet. Den Hellige Ånd er virksom med Kristi ord – trøster og gleder med Kristi gave og grunnfester troen i barnekår hos Faderen, for eneste årsak er Sønnens fortjeneste i Jesu korsdød for verdens synder.

Troen henger fast ved *løftet* som vi hører, og mottar *gaven* som vi ser. Denne rekkefølge i handling er ingen rangering av innhold. Rekkefølgen består, tross ulikheter med hensyn til nådemidlenes innhold og oppgaver, for her står vi overfor *to saksforhold*:

Troen lever av syndsforlatelsens evangelium på dåpens grunn, Mk 16:16.

Kristus nærer og bevarer den troende i Kirkens samfunn med hans legemes og blods sakrament. 1 Kor 10:16f, Apg 2:38, Lk 22:19ff, Mt 26:26ff.

Guds ord – ikke fornuften - belyser forholdet mellom fundamentale og ikke-fundamentale lærestykker. I praksis vekker forholdet undring over Guds råd til frelse – hvor rikt det er. I denne undring må vi regne med "*lykkelige inkonsekvenser*" og avstå fra slutninger om andres tro.

Bekjennelsestro lutheranere er hverken konservative eller liberale. De holder fast ved og stadfester den rett utlagte Bibel med apostelordets lære fra Kristus. Slik fremstår de som representanter for den gamle kirke i skriftbunden tradisjon siden aposteltiden. De er ikke kompromissmekere, men bekjennere. Det er «feilen». Kort sagt: De står på kirkens grunn (eller fundament) – og har sin glede i kirkefelleskap DER. I denne mening bør alle kristne – prester og lekfolk - være "fundamentalister" – og tro mot sannheten vokse i kjærlighet til kirkens Herre. Men fanatikere? Nei.

15. OM MODERNE KIRKER

Begrepsbruk:

"**Apostolatets kirke**" = Kirkens samling om de prester og biskoper som trofast overgir apostelordets lære fra Jesus Kristus, Skriftens Herre, og forvalter sakramentene slik Kristus har befalt. Denne samling lar kirken fremstå i skriftbunden tradisjon som Guds kirke på historiens arena.

"**Moderne**" = det aktuelle, tidsmessige, det som vitner om fornyelse og framskritt. - "**Modernitet**" – om den livsstil som moderne idèer normerer og former. Av grunnleggende betydning er idèen det kjønnsnøytrale menneske, som i praksis krever likestilling og likebehandling uavhengig av kjønn..

"**Modernisme**" er en paraply-benevnelse, brukt om de idèer som utviklet den sekulær-liberale stat. Synet på mennesket som **naturprodukt** ble normerende for modernitetens livsstil siden opplysningstiden (1700-tallet), og dominerende i det moderne samfunn. Under skinn av nøytralitet og vitenskapelighet ble statlige utdanningsinstitusjoner sentrale aktører i fremveksten av den sekulær-liberale stat. Karakteristiske trekk framskrittstro og en praktisk-ateistisk livsstil.

Troen på fremskrittet har utspring i menneskets evne til å forbedre sin livskvalitet med rasjonelle løsninger og tekniske nyvinninger. Da kommer to motiv til uttrykk – det ene religiøst, det andre moralsk. *Det religiøse motiv:* Troen på individets selvbestemmelse når temaet er behov og etterspørsel. *Det moralske motiv:* Ønsket om å forbedre menneskenes levekår.

Fremskrittstroens samlede uttrykk er den liberaldemokratiske liberaldemokratiske velferdsstat – som for mennesker flest synes å være den beste styringsform. Dens indre problematikk kretser om beslutningsprosedyrer, fordelingsproblemer, naturforvaltning og livssyn.

Den praktisk-ateistiske livsstil. Troen på individets selvbestemmelse utelukker Gud som den gode Skaperen, virksom i den verden som vi mennesker sanser (Guds immanens). Det er da viktig å være klar over at denne utelukkelse *omfatter den humanistiske tradisjon* med dens tro på mennesket som sin egen lykkes smed i en fornuftsstyrt og målrettet verden (Aristoteles). Likevel har humanister villet forsvare flere av modernismens idéer, men en "humanistisk modernist" er en selvmotsigelse, for et menneske kan ikke være naturprodukt og samtidig fritt og selvstendig.

Postmodernisme = egtl det som kommer "etter modernismen". Benevnelsen signaliserer både kontinuitet og oppbrudd – *kontinuitet* med troen på menneskets fornuft når man beskriver «virkeligheten», og samtidig *oppbrudd* fra den verden vi sanser, i tillit til *den virkelighet som hvert menneske oppfatter og føler*. Beskrivelsene omfatter utallige virkeligheter. Problemene oppstår med oppbruddet fra den konkret-ansuelige virkelighet, f eks kjønn, språk, familie osv.

Jeg bruker ordet postmodernisme om modernitetens følger for enkeltmennesker og samfunnsliv, for såvidt som metafysiske implikasjoner er erkjent.

Kristne tilpasset seg modernismens idéer ved å overse det religiøse moment og bagatellisere den gudsfornektende potens. Resultatet ble selvmotsigelser av typen "moderne kristne" og "moderne kirker". Denne konstruksjon er tema i artikkelens andre del. Først tar vi for oss modernismens grunnidéer.

A: MODERNISMENS GRUNNIDÉER

(1) *Troen på den materialistiske kausalitet* – at alt har en fornuftig årsak. Med utgangspunkt i det spesifikke – i delene - trekker man omfattende slutninger om "virkeligheten". - Den postmoderne reservasjon viser her til tilværelsens mangfold. Tilværelsen henger sammen, men lar seg ikke begripe i et årsak-virkning-forhold.

(2) *Troen på det objektive bevis* – at faktum eksisterer uten kommentar og utgjør en del av en overskuelig virkelighet. - Den postmoderne reservasjon tar her utgangspunkt i en helhet som omfatter mer enn delene, og trekker slutninger "ovenfra". Dermed fremstår postmodernismen som et korrektiv til fornuftige virkelighetsforklaringer "nedenfra".

(3) *Troen på utviklingen* – at alt inngår i en utvikling mot høyere former (evolusjon). Denne evolusjonstro gir uttrykk for en universell optimisme. - Den postmoderne reservasjon erkjenner her menneskelige begrensninger og viser til ideologistyrte forskning. Begrensningene kommer til uttrykk i den globale problematikk: Befolkningsvekst, verdensøkonomi og forholdet rike og fattige land i et historisk perspektiv, og hertil miljøforurensning, ressursplyndring, menneskeskapt klimaendring, spredning av atomvåpen, osv. I vår tid erkjenner forskere flest forskningens forutsetninger og begrensninger, gitt med forskerens evner og metodens muligheter.

(4) *Troen på den åpenbaringstomme historieførløp* – at historien er lukket. - Den postmoderne reservasjon gjelder her begrunnelsen: Hvor har de vært, de som vet dette? Modernis-

mens tro på det lukkede rom overstiger naturlovene og tingenes immanens (jf historisk-kritisk bibelkritikk).

(5) *Troen på den selvbestemte tro og moral* – at mennesket er alle tings mål og ”sin egen lykkes smed” (autonomt). - Den postmoderne reservasjon viser her til språket som sosialt fenomen. Meningen fremgår ikke umiddelbart av ordene, men i den sosiale kontekst – i den meningsgivende sammenheng. - Momentlisten vil jeg anvende i fortsettelsen.

Vi merker oss modernitetens tidsorientering og grunnholdning. *Tidsorienteringen* er rettet mot et dennesidig mål, med håp om optimal selvrealisering i et dennesidig lykke-land. *Grunnholdningen* er optimistisk, med forventninger om fremskritt og nytenkning i en markedsorientert konsument- og motekultur. Tidsorientering og grunnholdning medfører *oppbrudd* fra tradisjon og ”konvensjon”, som om ingenting er verdt å ta vare på av menneskenes kollektive livserfaring i tidens løp.

Den *postmoderne modernismekritikk* siden 1970-tallet varslet oppbrudd fra modernitetens samfunn, men bruddet uteble (jf eksistensialismen). Også postmodernister agerer sin egen ”gud” – med omfattende påstander om ”virkeligheten”, alternativt ”min virkelighet”. Stilt overfor den verden vi sanser, søker det autonome menneske støtte i selvbekreftende gudsforestillinger, menneskesyn, adferd og tilhørighet. Menneskenaturen forneker seg ikke.

Modernismens religionsteori

Siden opplysningstiden (1700-tallet) har en rekke erkjennelsesteorier lagt premissene for modernismens idéer. Banebrytende var filosofene Descartes, Locke, Hume, Kant, Rousseau, og etter dem historiefilosofen Hegel og samfunnsteoretikerne Marx og Engels. Hver for seg presenterte de omfattende virkelighetstolkninger begrunnet i menneskets fornuft og begripelig for den. De kunne gi rom for gudstro (teisme), eller henvise til den, men ordet ”gud” er her en forestilling om Gud, forvist til huller i fornuftens viten (hullteorien). Det er som om den verden vi sanser, er dens skaper og opprettholder uvedkommende, underlagt det autonome menneske.

En motreaksjon var *romantikkens religionsteori* – om følelsen som religionens organ, og påstanden om Guds nærvær i menneskets opplevelser av ham (el det). Med Friedrich Schleiermacher (d 1834) som banebryter, ble teologiens vitenskapelighet forsvart med *religiøsitet* som teologiens gjenstand. Ved å gjøre følelsen til kristentroens medium, forsvarte teologien sin legitime plass blant de akademiske disipliner på universitetet (jf religionsvitenskapelig institutt). Dermed ble bibeltekstene, kirkens lære, historie og praksis utlevert til teologenes fornuft, og kristentroens unike begrunnelse underkastet relativismens rerror. Den liberale teologitradisjon vokste fram, samtidig som kirkens tro ble ”en privatsak” på siden av den offentlige samfunnsarena. Presten ble henvist til menneskers behov for religionens trøst til privat bruk (jf presten i rollen som sorgterapeut). Modernismen ga rom for presten, for så vidt som han legitimerte sin virksomhet med *behovstilfredsstillelse* som nisjeprodukt. Men hva kom i stedet?

Både hullteori og opplevelsesmystikk bante vei for en *surrogatreligion*, nemlig overtroen på den rasjonelle orden og struktur som frie mennesker ”skaper”. I denne religiøsitet bekrefter det autonome menneske seg selv som alle tings mål.

Vi merker oss den *treleddede* tankeoperasjon: Først *abstrahering* av en tenkt virkelighet, deretter *generalisering* av den egentlige mening, og til sist *konkretisering* av mening i legitime former. De metafysiske implikasjoner blir oversett i vitenskapens navn. Ved konservative institusjoner fikk tankeoperasjonen innpass fra sosiologien og virket med kirkeomdannende kraft. Den liberale teologitradisjon erobret de konservatives baneh (alvdel. Jf Det teologiske Menighetsfakultet, Oslo.)

Den postmoderne erkjennelsesvei

Den postmoderne erkjennelsesvei arter seg som jeg'ets virkelighetsflukt "innover" i sin egen erfaringsverden. Der vil jeg'et regissere "min" fortelling (jf moderne billedkunst, skulptur, teater, arkitektur). Med front mot modernismens tro på fakta uten kommentar, hevder postmodernisten at all erkjennelse innebærer kontekstuell tolkning av sanseintrykk. Dermed utelukket man muligheten for objektbetinget viten. Farvel til det greske kunnskapsideal og modernitetens erkjennelsesprosjekter! I nihilismens navn fikk kristendomskunnskap merkelappen "maktovergrep", og postmodernister demonstrerte eksistensfilosofiens kulturdannende kraft i praktisk politikk.

En innvending er denne: Den postmoderne virkelighetsflukt *opphever ikke våre bindinger til den verden vi sanser*. Eksempler: Vår genetiske arv - tilgjengelig for observasjon og eksperiment, og den onde lyst i menneskets innerste - fra en kilde utenfor menneskelig kontroll. Men man kan late som bindingene ikke eksisterer. Eksempler: Likekjønnede adoptivforeldre og barn gjennom eggdonasjon, berøvet retten til å kjenne sitt opphav.

Det postmoderne oppbrudd gjenspeiler stemningsskiftet i den vestlige kulturkrets siden 1970-årene. Aksellererende forandringer på alle livsområder virket rotløshet og fremmedfølelse. Informasjonsteknikkens invasjon i det private rom siden 1980-årene ga tilgang til ufattelige informasjonsmengder og kontaktmuligheter. Avmaktsfølelsen dempet framskriftstroen. Hvordan finne mål og mening i sanseintrykkenes kaos? Postmodernisten fant løsningen i subjektivitet og fiksjon: Jeg kan selv gjøre min livshistorie til en sukséhistorie.

Her står vi overfor en ledetråd av ikke-etisk art: Er tilflukten det som "funker" for meg, kan fortellingen være en livsløgn begrunnet i bekvemme løsninger. Til sist røver døden den siste rest av selvbestemt mening og håp. Døden avslører selvrealiseringens svøpe. Imens søker man trøst i underholdning og humor, fart og spenning, opplevelsesjakt og utagerende adferd, osv. Men ingenting kan overdøve den mollstemte undertone av skyld og skam og håpløshet i det sekulær-liberale samfunn. Surrogat-religionen blir hva den er.

Det hender klienten kjenner den levende Gud ved Jesus Kristus, og setter sitt håp til ham. Om terapeuten da henter fram gode minner for om mulig å bringe smilet fram, kan forsøket virke mot sin hensikt.

Den sekulær-liberale stat

Det *liberale* moment er statens basis i idèer om individets rettigheter og individers frihet til selvrealisering. Det *sekulære* moment er religionens forvisning til privatsfæren (romantikens religionsteori). Da er poenget friheten fra menneskesyn og moralitet i judeo-kristen tradisjon (praktisk ateisme). Begge moment tilslører ansvarsbindingen til sosiale relasjoner og den verden vi sanser.

Den sekulær-liberale eksklusivitet kom til uttrykk i krav om handlefrihet for seg selv og like-sinnede, men ikke for kristne med en bibelsk begrunnelse. Med kulturradikal harselas i offentlige media bekreftet modernister sitt vidsyn og sin frigjorthet. Innvandrerbølgen fra asiatiske og afrikanske land endret situasjonen. Da ble det viktig for kulturradikalere å gi muslimene inntog i norsk offentlighet. Den kulturradikale språkmanipulasjon ble overført til den nye øvelse kalt integreringspolitikk i "kulturelt mangfold".

Men historien følger ikke den rette linje. Kirkens fremste motstandere i den vestlige kulturkrets er ikke lenger nazisme og marxisme, men den sekulær-liberale stat. Dens kirkekontroll består ikke i den åpne, voldelige undertrykking, men i den indirekte, milde maktbruk gjennom lovendringer. Kontrollen kan utøves på mange måter, f.eks budsjettstyring, utnevningpolitikk, kirkens eiendomsrett, skolens undervisning, osv. Poenget er ikke lovendringe-

ne i og for seg, men lovendringer uten å erstatte tapet av kristen trosformidling i statens rom med tilsvarende ordninger i kirkens rom. Med ultimative vilkår ble Den norske kirke hindret i å fremtre i evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap. Det ville ikke «krisenfolket». Profeten Hosea's klage fikk ny aktualitet, *Hos 4:6 – Mitt folk skal gå til grunne fordi det ikke kjenner Gud.*

Omfattende eller begrenset viten om mennesket?

Hvor fagkunnskaper er begrenset av menneskets erkjennelsesmuligheter, vil kunnskapen være avhengig av fagmenneskets *grunnholdning*. Er den av teistisk type (at Gud fins), er man åpen for "noe mer" enn fornuftsbestemte, begrensede tyding. Er den av kristen type, vil Guds åpenbaringsord være medbestemmende når faktabasert kunnskap gis omfattende tyding.

I det sekulær-liberale helsevesen synes forholdet mellom omfattende og begrenset tyding lite erkjent. Den helsefaglige debatt foregikk som oftest på den sekulære liberalismes vilkår, og gitt til kjenne med abstrakte språkmarkører. Eksempler: Individ, likestilling, partner, nøytralitet, selvbestemmelse og selvrealisering. Virkningen av de tenkte virkeligheter tilslører og manipulerer Guds skapervilje med det skapte, tydeliggjort og skjerpet i Guds åpenbaringsord. Den gode Skaperen utelukker tenkt virkeligheter - om individers likeverd i selvbestemte funksjoner.

Menigheten er sendt for å formidle åpenbaringsordets *basisviten* om forholdet mann og kvinne. Siden denne viten representerer mer enn den verden vi sanser, er den problematisk for fornuften. I judeo-kristen tradisjon trer mennesket fram i relasjonen mann og kvinne, skapt i Guds bilde, og kalt til å virkeliggjøre Guds plan med sitt verk. Deres ulike kall anfekter ikke menneskeverdet, for ulike funksjoner opphever ikke lik verdi.

Den sekulær-liberale lovgivning forviste kirkens skapertro og underordningslære til privat-sfæren. Noe lignende skjedde hvor modernismens idéer vant fram ved kirkerelaterte utdanningsinstitusjoner og i "det indrekirkelige demokrati". Guds kirkeorden måtte vike for politisk korrekte idéer innordnet menneskerettighetenes dunkle honnrord. En sosialpolitisk agenda, begrunnet i samfunnsvitenskapelige teorier, endret forkynnens innhold og form. Guds lov og evangelium ble enten skilt (antinomisme) eller forvekslet (nova lex).

Hvor ble det av "presten", undret psykiateren som ville ha en "skriftefar" å forholde seg til i fagteamet. Løse- og bindemaktens embete går godt sammen med deres sakkyndighet som hjelper klienter til å erindre, fortelle og sørge over traumatiske hendelser. De er likevel ikke skriftemålets normalsituasjon. Guds nådetilsagn har adresse til alle mennesker, de fleste rimelig friske, med evnen til å kjenne skyld og skam i behold.

B: MODERNITETENS KIRKER

Kildene fra kirkens historie dokumenterer den menneskelige begrensning i rikt mål. Læretilpasninger til omstendighetene har fulgt kirken som en skygge siden aposteltiden. En særegen variant er modernitetens kirker, tilpasset modernismens idéer i det sekulær-liberale samfunn. Mitt perspektiv er begrenset til kirkens historie i Norge siden enevoldskongemakten fra 1661.

Fem karakteristika ved "moderne" kirkeliv:

- (1) Den **umiddelbare** tilgang til Bibelens meningsgivende budskap i tillit til fornuft og/eller følelse (biblisme).
- (2) Det **uforpliktende** disippelskap med rom for reservasjoner mot apostelordets lære.

- (3) Den **prosessuelle** sannhet – kalt "evangeliets blivende vilje", konkretisert i de læretilpasninger som "hele kirken" er tjent med og moderniteten forventer (pragmatisme).
- (4) Den **uforutsigbare** lære, i lojalitet mot kirkemøte- og bispemøtevedtak. De trer istedenfor den rett utlagte Bibel, gitt kirken i og med apostelordet.
- (5) Stadige **tilpasninger** til en tenkt kirkehelhet med henvisning til medlemstall istedenfor kommunikanter. "Hele kirken" er til forveksling lik antikkens "societas" – summen av individer, eller medlemmer i en organisasjon.

Hvor modernismen normerer den praktiske teologi, fremstår menigheten som et forsøksrom etter prøve- og feilemetoden (jf folkekirkens Gudstjenestebok, hvor valget mellom alternative ledd tar hensyn til *det som fungerer best* lokalt). Virksomheten bekrefter egokulturens overtro på *den praktiske fornuft* og menneskets evne til å velge det rette «for meg» (jf Mt 15:1-20). Med dunkle forestillinger om kirkens kjennetegn og menighetens sendelse, følger snusfornuftige tilpasninger til modernismens devise "frihet, likhet og brorskap".

Modernitetens kirkeledere vil formidle evangeliet med *former* som gjenspeiler dagens virkelighet og lokale forhold. De involverer mennesker med prosesjoner, lystenning, melodier, stillhet, osv. Med forventninger om kirkesøkning, anerkjennelse og reformer, har man fra kirkelig hold villet gjøre kirken til støttespiller og samtalepartner for vitenskap og samfunn, men forventningen ble ikke innfridd. Tvertimot: Modernitetens kirker fortrenger det unike ved kirkens tro, dens begrunnelse og virksomhet, og demonstrerer sin egenart med sine tilbud, alltid på etterskudd av markedets behov. De (jf Apg 1, 1 Kor 4:1f, 15:1-3 osv)

Problemene oppstår vesentlig av to grunner: (1) Det generelle og vage *formalspråk*, og (2) *samfunnsteorier* anvendt på menighetens samling om Ord og Sakrament (messen). En virkning er den kirkejustis som "overordnet myndighet" utøver. En annen virkning er den løsaktige åndelighet som målbærer en ny lære eller innsikt, gitt umiddelbart fra Gud (1 Kor 14:36). De taler ikke "til oppbyggelse" (v 3f).

Modernistisk kirkepraksis markerer rollefordelingen mellom liberale og konservative. *Avstandsmarkeringer* i sak rammer kirkens framtrøden i den apostolisk-lutherske læretradisjon. *Nærhetsmarkeringer* til folkemening og lokalkultur markerer kulturbetinget identifikasjon. Kirkeledere av denne type følger "sin egen ånd", klaget Esekiel, og likevel håper de at Gud skal stadfeste "deres ord" (Esek 13:3, 6).

Modernitetens kirkeødeleggende virkning

Årsaken er *synteseprosjektet*: Man forsøker å forene kristentro og modernitet i en høyere enhet, i den hensikt å *legitimere* den organiserte kirke som samfunnsinstitusjon. Det er en rettfærdiggjørelse ved hjelp av markedets respons.

Syntese-prosjektets gjennombrudd i europeisk kirkeliv skjedde for en stor del i siste halvdel på 1800-tallet. Kirkens virkelighetstydning og frelsesbudskap ble tappet for åpenbaringsordets substans og begripelighet. Den bibelske begrunnelse i en bevitnet historie ble gjenstand for historisk-kritisk bibelforskning, underlagt modernismens tro på historiens *åpenbaringsstomme* forløp. Alt som stadfestet Guds løfters oppfyllelse i Jesu person og verk ble lukket vekk. Under skinn av "vitenskapelighet", ble denne lærde biblisme ødeleggende for kirkens trosformidling på alle nivå.

Fremgangsmåten kunne være *direkte* frontalangrep mot ledd i kirkens trosbekjennelse (Apostolicum). Mer effektiv var den *indirekte* fremgangsmåte, med problematiserende bortforklaringer når tiden var moden. Medløpernaturer spilte rollen som "samlende", og i maktposisjoner kunne de prioritere allmenntjen fremfor apostelordets lære og gi skinn av liberalitet og kirkeomsorg. Den evangelisk-lutherske bekjennelse ble en formalitet fordi den tro-

faste formidling ble et problem. Desto viktigere ble forpliktelsen på kirkens ordninger. Prester i opposisjon til kvinneprest-reformen oppnådde i Den norske kirke såkalt «kjøregler», men bordet fanget i et kirkefelleskap i strid med nytestamentlig lære om kirken.

Den indrekirkelige reaksjon bestod i gruppebaserte virksomheter med selvberging og/eller kirkeredning som mål. Historien om konservatives kampsaker handler om tapte skanser og den uinnfridde forventning om "den siste spiker i statskirkens likkiste" (biskop Johannes Smemo c 1965).

Stilt overfor kirkereality under statlig kontroll, skulle den konservative prest tjene to herrer (Mt 6:24). Posisjonen som Kongens embetsmann (fra slutten av 1600-t) ble kraftig redusert med lovendringer i etterkrigstiden. Samtidig med oppbyggingen av folkekirkens organisasjon, vokste en kommissær-lignende presterolle fram, som utad bekreftet "fellesverdier" med ritualer og opplevelser. (Jf 1 Kor 11:3, Joh 5:19, 8:38 og 42f)

Modernitetens virkninger i generasjonsløpet

Gjør vi modernitetens kirkevirkninger til en debathistorie, går vi glipp av kirkens traderingskrise i generasjonsløpet. Kirkens evangelisk-lutherske bekjennelse endret karakter siden pietisme og rasjonalisme på 1700-tallet. Fremdeles kunne Den norske kirke fremstå som "luthersk", takket være utgivelsene av Kirkeritualet i 1685 og Alterboken i 1688, og dertil Kingos Salmebok og Graduale i 1689. Etter hvert som moderniteten vokste frem, ble den gammel-lutherske arv av mange oppfattet som umoderne, men aktet som tids- og kulturbetingede trosvitnesbyrd fra gamle dager. Den kirkesøkende befolkning var fremmedgjort for bekjennelse i nytestamentlig mening.

Lutherdommens konfesjonelle ødeleggelse tegner bildet av *lærekonvertering i generasjonsløpet*. Først ble idéer initiert ved utgrupper. Deretter fulgte konfrontasjon, debatt og mottiltak. Til sist ble utgruppene gitt frihet til å utøve sin praksis i lovregulerte former (jf Hans Nielsen Hauge, Gustav Adolph Lammers). Nedbyggingen av den konfesjonelle stat var overgangen til den sekulær-liberale stat. Brødresocieteter og «dissentermenigheter» ble akseptert, og likeså konventikkel-virksomheten i en sideordnet kirkestruktur «innen» Den norske kirke. Nytt i etterkrigstiden var fremveksten av den såkalte «menighetsaktivitet» i menighetsrådets regi og etter mønster fra aktiviteten på bedehusene (bedehuskulturen).

Hva skjedde med den konfesjon, som kongemakten en gang beskyttet? Den ble statens religionsvesen og kirkens bekjennelse *de iure*. I løpet av 1800-tallet ble kirkens tradisjonskrise tydelig under den såkalte «kulturkampen», da forholdet tro og vitenskap var det sentrale tema. En rest etablerte seg i 1890-årene som *formålslutherdom* under fanen "for Bibel og bekjennelse". Noen holdt fast ved den bekjennelse som en gang samlet kirkefolket i den skriftbundne tradisjon fra den gamle kirke. Formålet markerte håpet om en indrekirkelig fornyelse. Kanskje var lokale vekkelse et forvarsel? I mellomkrigstiden var håpet om «landsvekkelsen» ennå levende.

Det sosiale vilkår i kirkens trosformidling

Fenomenet lærekonvertering i generasjonsløpet er et karakteristisk trekk ved kirkefelleskap i krise. Samtidig er pietismens konventikkel-tradisjon en påminnelse om det sosiale vilkår for trosformidling i modernitetens samfunn, nemlig *smågruppen*, hvor to eller tre samtaler over Bibel og katekisme. Smågruppen er den sosiale motor i all trosformidling. Da kan det hende at det evangelisk-lutherske gudstjenestefelleskap blir en realitet og ingen utopi, og konfesjon en nødvendighet og ingen ulempe.

Ungdomsgenerasjonen (*førstegenerasjonen*) forholder seg til samtidens kirke og samfunn som i en normalsituasjon, men fremmed for foreldrenes og besteforeldrenes erfaringsbakgrunn i gamle dager. Gruppetilhørighet, identitetssøken og selvstendigjøring medfører opinion og opposisjon mot normtrykk "ovenfra", og - for manges del - åpne eller tilslørte brudd. Typisk for eldstegenerasjonen (*tredjegerasjonen*) siden 1800-tallet er dens fremmedgjøring overfor den samfunnssituasjon som former ungdommens identitet gjennom mange impulser og veivalg, ukjent "i gamle dager".

I denne sammenheng har mellomgenerasjonens (*foreldregenerasjonen*) den sentrale posisjon i kirkens trosformidling. Menighetens organiserte virksomhet kan støtte foreldrene oppseding med ordnet dåpundervisning og praktiserende tro i menighetens gudstjenestefellesskap. Det forutsetter et samarbeid mellom hjem og menighet begrunnet i formaningen til foreldre/foresatt og faddere og deres løfte dåpliturgiens form. Et eksempel:

Presten: Ved den nye fødsels bad – ved vann og Den Hellige Ånd, er dette barn blitt et Guds barn og Kristi medrving i Guds kirke. Så formaner jeg dere foreldre og faddere i Guds sted:

Bistå barnets opseding med Guds ords lære, kortframstilt i Luthers Lille Katekisme.

Be for barnet i deres bønner.

Og påse at barnet lærer Herrens Bønn, De ti Guds bud og Trosbekjennelsen, og får hjelp til å bekjenne den treene Gud, leve i Guds kirke og blir forberedt til Herrens Hellige Nattverd. – Vil dere gjøre dette?

Svar: **Ja.**

Presten: Salig er hver den som hører Guds ord og tar vare på det! (Lk 11:28)

Formaningen utvider perspektivet fra dåphandling til dåpundervisning (barnelærdom), med gudstjenestefellesskapet og kommunionen som mål. Til sammen utgjør de den *helhet* som Jesu dåpbefaling og løfte viser til, **Mt 28:20 – lære dem å holde alt det jeg har befalt dere, og se, jeg er med dere alle dager inntil verdens ende.**

Formaning og løfte er *en kirkerettslig kontrakt* mellom hjem og menighet. Fadderne er barnets representanter overfor menigheten og menighetens representanter overfor barnet (menighetsfaddere). De fremstår som barnets forbedere og garantister for kristen oppseding. Samarbeidet mellom hjem og menighet gjelder livet i Guds kirke og skaperverk. Kontrakten innholdsbestemmer og normerer biskopens visitas.

Ødeleggelsen av "Den augsburgske konfesjon"

Kirkens historie lar oss se mønstre og linjer i historien og reflektere over dem. Denne mulighet gjelder historien på alle sosiale nivå. Da må vi ha in mente den sosiale motor i kirkens læretradiisjon – smågruppen. Der blir kirkens trosformidling avgjort. Den offentlige trosformidling i gudstjenestefellesskapet er av grunnleggende betydning. Men hva skjer etterpå? Hvordan foregår sosialiseringen av den gudskunnskap som lar deltakerne kjenne Gud i hans kjærlighet og trofasthet? Hvem formidler kirkens hellige tro? Og hvor, når og hvordan skjer det? Den sosiale motor gir troen føtter å gå med, og munn og mæle. Uten den sosiale motor, opphører det evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap.

Det generelle bilde forteller at den evangelisk-lutherske kirke framsto som konfesjonell helhet i ca 200 år. Bryter vi ned bildet til smågruppenivå, møter vi samtalen om prekenen, messen, bibelhistorien og – fremfor alt – «Luthers Lille». Dens korte fremstilling av Bibelens hovedstykker var en felles «nøkkel» uansett alder, yrke og sosial status. Historien om luthersdommens ødeleggelse handler om trosformidling på smågruppenivå. På dette nivå ble det

evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap fragmentert og gikk i oppløsning. Og på dette nivå begynner gjenoppbyggingen i samarbeidet mellom prest og lekfolk. Luthers Lille Katekisme lar samarbeidet foregå mellom presten i menigheten og husfedrene i hjemmene.

Stilt overfor vranglærens problem, ble det nødvendig for Luther å komme lekfolk til hjelp i samtalen om dåpen og alterets sakrament. «Lutheranerne» var ingen ny kirke med en ny lære, men den gamle kirke med læren fra aposteltidens kristne. Med denne identitet kunne de føre opplysende samtaler med hvem som helst. En felles plattform var i mange sammenhenger «Den nicenske bekjennelse» fra år 325. Med utgangspunkt i det store hovedunder – foreningen av Gud og menneske i Jesu person – kunne man føre samtaler med reformerte (calvinister o a) om Kristi rettferdiggjørelse, forsoningen, sakamentene, osv.

Så skjedde det tragiske – sett fra luthersk side: Nicenum mistet status som økumenisk bekjennelse også den reformerte side. Der var man fremmed for bekjennelse i nytestamentlig mening. Oldkirkens tre bekjennelser ble ansett som den tids vitnesbyrd om kristen tro. Nye bekjennelser trådte i deres sted i form av regionale erklæringer av privatrettslig karakter. Gjennom kirkepolitiske fremstøt av oppstod nye kirkefellesskap på tilstrekkelig grunnlag og med splittende effekt. Den reformerte innflytelse ble forsterket i kirker av Den augsburgske konfesjon. Gjennom pietismen i ulike varianter oppstod trosfellesskap i sideordnede kirkestrukturer. Lutherske teologer kunne ikke lenger føre læresamtaler med reformerte på et felles grunnlag, samtidig som frafall i læren truet gudstjenestefellesskap med oppløsning innenfra. Det er forskjell på bekjennere og politikere.

På luthersk kirkemark beholdt Konkordieboken sin formelle status (*de iure*). I realiteten rådet den åndelighet (el spiritualitet) som ga rom for motstridende «læreforskjeller» rangert som "ikke kirkesplittende".

Til selvstudium: 1 Kor 2:1-5 (jf 1:6 – vitnesbyrdet om Kristus).

Joh 5:31-36, 7:15-18, 19:35-37, 21:24. Apg 4:33. 1 Joh 1:1-5, 5:9-11. Åp 1:2, 9, 19:11)

En svakhet ved den gammellutherske kirkepraksis var *prestens gjerning som skriftefar ved inntegning til nattverd*. Denne svakhet ble pietismens innsatspunkt. Koblingen privatskrifte og altergang var opprinnelig en provisorieløsning fra Wittenberg i 1520-årene. I en betregt kirkesituasjon skulle skriftemålet ivareta flere motiver som hver for seg er bibelske. I Nytestamentet fins ikke noe *påbud* om privatskrifte før altergang. Evangeliet forkynt for alle har adresse til den enkelte. Det forutsetter at Guds ubetingee nådetilsagn blir tilsagt den enkelte som måtte be om det. En skriftebønn gir anledning til å nevne en synd eller to, men det er en frivillig sak (Se Lille Katekisme. Jf Apol 11:3-5, 12:39-43, 99-105 osv).

Utover på 1700-tallet oppstod alliansen mellom pietister og rasjonalister i bekjempelsen av prestens gjerning som skriftefar og vokter ved Herrens bord. Rasjonalistene ville rense ut denne siste rest av "katolsk overtro". Pietistene tenkte i lignende baner om Luther, som stanset reformasjonen "på halvveien". Nå var tiden inne til å gå "veien videre" med levende kristne, istand til å utøve åndelig domsmyndighet i "det alminnelige prestedømme". Benevnelsen siktet man til *et abstrakt-funksjonelt* embete som alle kristne har del i.

Luthers polemikk ca 1523 mot Romerkirkens var særlig rettet mot det spesielle offerprestembete. Argumentasjonen med dåpen som vigselssakrament drev ham til slutninger om et "alminnelig" prestedømme på dåpens grunn (egtl de *troendes* prestedømme). Noe læresytke om saken fins hverken i Luthers katekismer eller andre steder i Konkordieboken. Den bibelteologiske begrunnelse manglet.

Pietistenes utøvelse av *den åndelige domsmyndighet* gjorde evangeliet til betinget nåde. Gave-evangeliet, gitt på grunn av Kristi lidende lydighet (favor), ble gjort betinget av Guds nådevirkning (donum), synlig for alle i angerens (el gjenfødelsens) smerte. Ved å undersøke "den vaktens" loverfaringer, kunne levende kristne bedømme angerens smerte og felle den forløsende dom, at nå er du et frelst Guds barn.

Med pietisme og vekkelse fikk troen på *det autonome menneske* en kristeliggjort utgave på luthersk kirkemark. Pietismens lærefedre (Spener, Francke, v Zinzendorf m fl) ville fullføre reformasjonen i et hellig levnet, virkeliggjort i troendegrupper uavhengig av sognemenighetens ordninger. Prester av pietistisk type ga *alibi* for kirkegang, samtidig som troendegruppen var "småkirke" (ecclesiola) i det kirkefelleskap man sognet til. Med kirkegang ville "levende" kristne fornye kirken innenfra og kvalifisere den som Jesu kirke. Det var et politisk resonnement.

Deltagerne holdt fast ved den sideordnede kirkestruktur, selv om "makta rår". Med skjelingen mellom "alvorlig læreproblem" og "kirkesplittende vranglære" forsvarte de status quo uten prest og kirkebestyr. Det var en fornuftig løsning med rom for bibelteologisk argumentasjon *for så vidt som* den fremmet formålet. Det ble utviklet to tenkesett med tilhørende adferdsformer, kjent fra kulturmøter som "*dikotomisk adferd*".

Skjult bak lukkede dører, eller åpenlyst i trygge posisjoner, skjedde bortvelging av ubekvemme apostelord og bekjennelsestro lutherdom. Med bekjennelse i nytestamentlig mening hadde bekjennelsestro lutheranere "spilt seg selv ut over sidelinjen". En illustrasjon er historien om Det teologiske Menighetsfakultet opprettet 1908). En annen illustrasjon er formålslutherdom på konservativ grunn (Foreningen for Bibel og Bekjennelse).

Modernitetens kirkevisjon utformet i kirkepolitiske alternativ

Aktørene fordeler hverandres lærestandpunkt på en skala fra konservativ til liberal og presenterer uegentlige løsninger med rom for reservasjoner mot apostelordets lære. Eller sagt med profeten, **Jes 53:6** - *Vi vendte oss hver sin vei*.

Modernitetens kirke agerer frisinnet forbrødring og enighet "i hovedsak", begrunnet i skjønnsmessige betraktninger om formål og nytte "i tilstrekkelig grad". Den *moderate* utgave vil likevel beholde "en luthersk profil". Den *radikale* utgave opptrer som universalismens avantgardister, med henvisning til dunkle fellesverdier i et overkonfesjonelt fellesskap på inderlighetens grunn. De favner vidt og leder an i religionenes pilgrimstog underveis mot den fullendte religion i universalismens altomfavnende utopia. Kirkerommets bruk blir deretter.

Valg mellom uegentlige løsninger forsterker behov for interessekontroll ved hjelp av en fordelingsmetafor (*metaforisk manipulasjon*). Metaforen gir mening i det verdslige liv, men overført på kirken, manipulerer den kirkens framturen som kristokrati, hvor Kristus er kirkens Lærer og styrer kirken med den rett utlagte Skrift, gitt kirken i og med apostelordet (bekjennelseskirke/ apostolatets kirke).

I moderne kirker må deltagerne søke legitimitet i korrekte former, og søke selvberging i vedtatte ordninger. Forpliktende kompromisser gir rom for "ulike syn", men ikke for "brysomme lutheranere". Denne praksis bekrefter forskjellen mellom apostelordets etterfølgere og kompromisserende diplomater, og forskjellen mellom kirkens rett og sekulær rett.

Her merker vi oss at talsmenn for "kirkens syn" agerte *situasjonens herrer, men tilslørte alles taperposisjon*. Sagt med Lille Katekisme - alle "lyver eller bedrar", her med bekvemme forbehold mot ubekvemme bibelord (Lk forkl 2 bud). Denne åndelighet har fulgt kirken siden aposteltiden, **1 Kor 14:36** – *Var det kanskje fra dere Guds ord gikk ut, eller er det bare til dere det er nådd fram?* (Jf Mt 7:15, 24:11, 24. Jf 2 Kor 11:13, 1 Joh 4:1, 2 Joh 7, osv.)

Den metaforiske kirkemanipulasjon fortrenger kirkens bekjennelse til fordel for "kirkens ordninger" eller rammeverk. Det holder stillingshaverne samlet i et "tjenestefelleskap" hvor "kirkens syn" forplikter alle. Her har etikk prioritet framfor dogmatikk, det vil si den politiske korrekthet som til enhver tid befester kirkelederes samlende anførerposisjon og tilfredsstillende allmenne trykksbehov. Fremmedgjort for apostolatets kirke, må de relativisere åpenbaringsordets treéne Gud og misbruke hans Navn for vinnings skyld (1 Pet 5:2, jf 1 Tim 6:5, Jud 5, Fil 3:7).

Esek 13:5 - Dere gikk ikke opp i revnene i muren og bygde ingen skanse for Israels ætt, så den kunne stå i striden på Herrens dag. Synene deres er falske, og spådommene er løgn. De sier: "Så lyder ordet fra Herren." Men det er ikke Herren som har sendt dem. - Samme eksklusivitet møter oss i Jesu oppgjør med fariséernes og sadduséernes lære, og senere i apostlenes formaninger til kirken i den nye pakt.

Til ettertanke: Mt 7:15ff. Lk 10:16. Joh 7:16-18, 28, 13:16. 1 Kor 14:38, 2 Kor 2:17, 11:13. Åp 2:2 osv.

Modernitetens prioriteringsmåte i kirkeorganisert praksis

Læretilpasninger begrunnet i *det helhetsskirkelige hensyn* tilslører egeninteresser. Men "*ingen er sterk i egen kraft*", sang Hanna (1 Sam 2:9f).

Fremgangsmåten er moderne, men ikke egeninteressen. **Esek 13:2** – *De "spår av egen lyst"*. Jesus bekrefter, **Joh 5:43 og 7:18** - *De "kommer i sitt eget navn" og "taler ut fra seg selv"*. Det er Kristi lære Peter stadfester med ordene (2 Pet 1:20), at ingen kan tyde profetord i Skriften "på egen hånd". Paulus sier om slike (Rom 10:3) at de "*vil bygge opp sin egen rettferdighet*" for Gud. Paulus skriver her av egen erfaring fra sin fortid som farisér. Den er en påminnelse om arvesyndens trang til å fremme egeninteresser med kreativ teologi (dvs herlighetsteologi).

Hvilken åndsmakt herjer med reservasjonens kunster i kirken? Jesu svar angår oss alle: Det er Guds motstander – djevelen (Joh 8:44. Diábolos = anklager, baktaler). Jesus var Faderen lydighet i kraft av sin persons hemmelighet, og beseiret helvetmaktene med sin død.

Straks etter dåpen i Jordan og Faderens proklamasjon ble gudmennesket Jesus ført ut i ødemarken og fristet av djevelen (Mt 4:1-11). Guds kirke går i Kristi spor (Åp 14:4). De samme fristelser møter Kristi kirke på jorden, og især prekenembetets utøvere. Blir ikke fristelsene avvist med Kristi bibelbruk, vinner djevelen fram i kirken og i døptes liv. *I stedet for* evangeliet om ham som er troens rettferdighet, trer fredsarbeid, naturforvaltning og all slags timelige nød. Troens rettferdighet trives godt sammen med gode gjerninger, men trer de i stedet for troen, forkynner man et annet evangelium med håp om verdens lønn og gunst. Metoden består i å anvende bibelord til luftige bortforklaringer av apostelordets lære fra Skriftens Herre. Slik lærer man mennesker å leve i strid med Guds ord. Det er det samme som å friste Gud. (Mt 4:1-11. Luthers pr 18.2.1537. WA 45, 25-47)

Den antikristelige åndsmakt agerer som om "*alt er mitt*". Den befester sitt herredømme i kirken med løftet at "*alt er ditt*", men på en betingelse: Om du tilber meg. Denne åndsmakt påberoper seg uinnskrenket myndighet, opphøyet over Gud og den rette gudstjeneste (Dan 11:36, 2 Tess 2:4).

En Luther-preken gir grunn til ettertanke: Antikrist rår i Guds tempel hvor prest og menighet underkaster seg menneskers lærdommer og påbud, som om deres verdslige maktbruk er kirkens vern og trygge borg. De tilslører Kristus – troens rettferdighet, gjør Midleren til en lovgiver, forvrenger evangeliet og sakramentenes bruk, og bruker syndsforlatelsens evange-

lium til hån og spott. Men kirkens beskytter og verger er alle dager ingen annen enn han som sa: "Gå bort fra meg, satan!" (Luthers preken 18.2.1537 – WA 45, 25-47)

Med læretilpasninger blir kirken alminneliggjort og folket fremmed for den fred som Det store gloria besynger. Den fremmedgjorte forsamling synger lik en jazz-festival om seg selv, lar alt handle om seg selv, og stiller menneskers tanker, følelser og påfunn i sentrum. Surrogater gir illusjoner om noe annet, men de forblir hva de er.

Illustrasjon: Den norske kirkes fremvekst som organisasjon – fra sognenivå "til topps". Normen var gitt med det liberale folkedemokratiske idéer om frie individers medbestemmelse og representasjon i et parlamentarisk system. Idéene vant fram langs to linjer – "ovenfra" med statlig utnevningsspolitikk fra begynnelsen av 1900-tallet, og "nedenfra" med reformer i en rådsstruktur. Et gjennombrudd var sognevisne menighetsråd siden 1920.

På *kirkelig* hold håper mange at indrekirkelig selvstyre i råds- og møttestrukturen gir frihet fra statlig kirkekontroll. På *politisk* hold vil mange sikre en "åpen og inkluderende folkekirke".

Moderne kirker er beredt til læretilpasninger av hensyn til evangeliets frie løp. Men *hvilket* evangelium kan det være, som åpner kirken for religionsimporter og dypere innsikt? Det bibelske svar er "menneskeverk", Gal 1:11, 3:3 (jf 1 Mos 3:4f, Mt 4:8-11, Ef 4:14, Heb 13:9).

Individers selvrealisering i modernitetens kirkefelleskap

Moderne kristne lever opp til modernitetens ideal: Frie individers herredømme over hvert sitt livsprosjekt. Deres alibi er prest og biskop, for også de definerer seg som "kristen", selv om de går ut over "det som står skrevet" (1 Kor 4:6). Kan prest og biskop underslå Guds ord i lære og liv, kan også jeg gjøre likeså med krav på respekt.

Problemene oppstår med begrunnelsen: Generelle og vage betraktninger om helhetlige hensyn, raushet og personlig integritet. Da må apostelordets lære vike for selvbekreftende ord på modernitetens vilkår. Under skinn av evangelisk frihet og med skjønmalende ord blir mennesker bundet til lovmessigheten i sin natur: "Jeg er jo skapt sånn." Og bundet til selvets krav, gjør man den gode Skaperen ansvarlig for den syndefordervede og forvrengte menneskenatur (manikeisme).

Fremgangsmåten prioriterer privatmeninger framfor kirkens bekjennelse til apostelordets lære. Konklusjonen er forutsigbar: Hva Herren og hans apostler lærte den gang, forpliktet kristne i datidens samfunn, men ikke kristne i det moderne samfunn (jf Pred 8:16f, Kor 2:9-16, Mt 4:1-11). Med flertallsvedtak får privatmeninger status som "kirkens syn" eller "det offisielle syn". Modernitetens kirker motsier Guds kirkes grunnvoll, lagt i begynnelsen.

Modernitetens likhetsidè i nye former

I etterkrigstiden ble benevnelsen "de kirkefremmede" innarbeidet i kirkelig språkbruk. Hvordan "nå dem" med evangeliet? Løsningen ble "evangeliet i nye former".

Enda en språkblomst ble til - «kirkelig aktivitet» i by- og tettstrøk. Den etablerte lekmannsaktivitet på bedehuset kjente seg truet, for også den var motivert av arbeidsformer som især barn og ungdom forstår, godtar og krever. Det underliggende problem var et kirkefelleskap fremmedgjort for nådemiddelkristendom i Guds kirkes kristokratiske struktur.

En illustrasjon er kvinneprest-reformen - vedtatt av Stortinget i 1939 og i Norge gjennomført i 1961. Opposisjon var markant i 1660- og 70-årene. Ved årtusenskiftet var den stilnet av i det offentlige rom. En traderingskrise i generasjonsløpet måtte vike for tilpasninger til modernitetens samfunn, og bibelsk kjønnteologi ble erstattet av likestillingsidèen i gudstje-

neselige ordninger. Og likevel: Hvor det fins bibellesere, fins noen som leser innenat og søker dit hvor bekjennelsen samler i Guds kirkeorden. Med ulike kall vitner mann og kvinne mot den destruktive kortslutning, at lik funksjon = lik verdi.

Bibelsk skapertro og modernitetens lukkede virkelighetsoppfatning utelukker hverandre gjensidig. Den sekulære tro på naturens lovmessighet utelukker det underfulle i forholdet mann og kvinne, utelukker Guds underfulle inngripen i en bevitnet frelseshistorie, utelukker det underfulle i forholdet Kristus og kirken. Motsatt er forholdet i den bibelske skapertro fra åpenbaingsordets Gud.

En tydning av forholdet mann og kvinne er Adams kall i den førstefødtes posisjon. Beretningen i 1 Mos 2 er en Kristus-profeti (1 Mos 2, jf Rom 5:12ff, 1 Tim 2). Skaperverkets midler bekreftet ordningen da han ble mennesket i Jesu tjenerskikkelse (Ef 5). Han framstiller ikke seg selv og sin kirkebrud i et lesbisk parforhold, men gjør forskjell – diskriminerer! Skikkede menn kaller han til å utøve prekenembete som hans delegater og fedre i Kristus (1 Kor 4:15, jf 1 Tess 2:11). Og kvinnen blir frelst i sitt morskall, om hun forblir «i tro, kjærlighet og heliggjørelse» (1 Tim 2:15, jf v 4, 4:16)

Modernitetens kirkevirksomhet skilter med et prekenembete oppfunnet av mennesker, lik drivtømmer på tidens elv. Titler og pontifikalier tilslører virkeligheten. Med ”dypere innsikt” skjønner de døden i synden (Mt 23). Og ”det bad som gjenföder og fornyer ved Den Helige Ånd” (Tit 3:5), blir ikke praktisert i forsakelse og tro, virksom i gjerninger som har Guds ord og befaling for seg (jf v 8, jf Gal 5:6. Ef 2:1-3. Lovløshetens ånd allerede virksom, 2 Tess 2:1-8).

Med hvilken rett driver moderne kirker sin virksomhet?

De moderne folkekirkers rettskilde er en gudsfornektende (positivistisk) rettsteori om folkeviljen (jf 1 Sam 8:5). Den holder ikke vann (Jer 2:13).

Rettighetsidéer i det liberale folkedemokrati normerer moderne kirkevirksomheter (jf Kol 2:8). Begrunnelsen er menneskers skjønn og bud (Mt 15:1-10), og utformet i gudstjenestelige ordninger blir læretilpasningene tilslørt med ord om «gjeldende kirkerett».

Kirkens rettskilde er gudmennesket, den korsfestede og oppstandne Kristus. Kirkens bekjenner ham, holder alle hans befalinger og lever under hans nådige herredømme (Mt 16:18f, Joh 2:5, 4:10f). Kirkefelleskap på tilstrekkelig grunnlag ignorerer apostelordets skranke, som om kirkens bekjennelse og rett ikke vedkommer dem. (Sal 50:16f, Jes 29:13 (Mt 15:8f), Jer 35:13-17.) En forklaring kan være formålslogikk, nyttig til hva som helst.

Enhet på inderlighetens grunn

Moderne kirkearkitekter vil en ”åpen” og ”inkluderende” folkekirke, og vil fylle den med et ”fornytt” evangelium for vår tid, uten ”de ferdige svarene”. Denne *formålslogikk* følger tradisjoner fra reformasjonstidens spiritualister (el svermere), og fra den ”apostoliske” brødremenighet i Herrnhut under ledelse av greven Nicolaus von Zinzendorf (d 1745). Sterkt motiverende var endetiden forstått som ”menighetstiden”, da kirkens enhet skulle fremstå i brødremenigheter (el filadelfiske vennsamfunn) på inderlighetens grunn, i frihet fra konfeksjon og med Korint-menigheten som modell (bibelkritisk biblisme).

Den zinzendorfske utopi fikk stor innflytelse gjennom allianse-økumenikk, moderne økumenisme og unionistisk kirkepolitikk. Tverrstrukturer i læren kan fremgå av et summa summarum og vise konvergerende tendens, og avtaler om kirkefelleskap blir inngått ”på tilstrekkelig grunnlag”. Til hvilken pris? Prisen er den nytestamentlige tro fra Skriftens Herre

(Mt 25:23). Med andre ord sagt: Guds tro og kirkens rene kjennetegn i Guds kirkeorden. Et kirkefelleskap på inderlighetens grunn må nødvendigvis være et sosialt produkt.

Men visdommen fra åpenbaringsordets Gud går ikke omveien om menneskenes hjerter (Mt 11:19, 12:42, 13:54. Jf 1 Kor 1:20-30, 14:36). Guds visdom er stilt frem for verden i Jesus Kristus og ham korsfestet (1 Kor 2:2). Denne visdom blir gitt videre i og med apostelordets lære fra Visdommen i egen person. Job 8. Joh 8:25, 17:20. Jf 1 Mos 1:1, Joh 1:1, 1 Joh 1:1, 2:13f, 24, 3:11. Åp 21:6, 22:13 osv)

Postmoderne kirketilpasninger

Den postmoderne grunnholdning til modernismens fremskrittstro er *den resignerte skepsis*. Allerede omstendighetenes tvang utelukker at noe er fornuftig, sant og rett for alle. Altså må "jeg" avgjøre hva som er fornuftig, sant og rett «for meg». Den postmoderne begrunnelse lar jeg'et fremstå lik en ubeskrivet tavle, fri til å fortelle sin livshistorie, løst fra omstendighetenes tvang.

Det postmoderne frihetskrav omfatter seksuell *legning*. Den skal endres i samsvar med individets uttalte ønske og behov, i strid med den kroppslige kjensgjerning. Med stor konsekvens følger krav om adopsjonsrett og inseminasjonsrett for "foreldre" i likekjønnede parforhold. Men bundet til selvets behov og løst fra de andre behov, som naturen holder fast i lovmessighetens grep, da må vi spørre: Hvor ofte er jeg da "meg selv" - om jeg noensinne er det? Og videre: Hvordan kan jeg vite at "det som funker for meg", er rett og sant? Det postmoderne svar lyder: "Jeg føler at..."

Denne tilflukt i følelser sier ikke annet enn at slik *kan* livet forstås og leves, men er det slik jeg *bør* leve? Med føleri forneker man den kjensgjerning at vår sanseverden avgir kunnskap om seg selv gjennom observasjon og eksperiment, og likeså den kjensgjerning at det menneskelige språk formidler med begripelige ord både mening og erfaringsbasert visdom. Med stor konsekvens erstatter kvasiterapi og opplevelsesmystikk den preken som kommer av «Kristi ord» (Rom 10:17).

Den postmoderne bibelbruk gir Bibelen status som mytesamling til bruk i terapien. Et par konsekvenser er likegyldighet for lærespørsmål, og krav om frihet for enhver til å hevde "sitt syn" fra prekestol og lærekateder. Premiss: Bibelen kan forstås på mange måter. Slutning: Altså kan den ikke være "normerende norm" for kristnes lære og liv. Forholdet premiss og slutning hører syndefallet til (1 Mos 3:1).

Hva kan da forene postmoderne kristne? En biskop svarte på TV at hun satte sin lit til "prosessen". De håper som henne at debatten skal utkrystallisere "kirkens syn". Med rimelig forutsigbarhet aner vi konklusjoner til forveksling lik yndlingsidèer i samtiden. Med overtro på det autonome menneske, fremstår moderne kirkevirksomheter som kirkepolitiske konstruksjoner - på sandgrunn.

Guds åpenbaringsord har et annet perspektiv. Sorger og gleder, lykke og ulykke går hånd i hånd, men en ting kan man vite for sikkert: Gud vil ha meg i tale. Da må prest/biskop spørre: Hva vil den oppstandne Kristus ha forkynt for disse mennesker i denne situasjon? Skal jeg tilfredsstillende menneskers behov eller bringe "det ord" som Herrens apostel kunngjorde "som et evangelium" for menigheten i Korint? (1 Kor 15:2-4). Det er tragisk når en Kristi delegat forsømmer å bringe en hilsen fra den korsfestede og oppstandne Kristus.

Hva forener troens bekjennere i modernitetens samfunn?

I lydighet mot Guds ord (Rom 16:17 osv), medvirker ikke Ordets etterfølgere i gudstjenestefelleskap tilpasset modernitetens idèer. De unndrar seg "villfarelsens listige kunster"? (Ef

4:14) Men negasjonen som samler kirken. Det gjør bekjennelsen til Kristi ord. Kirkens uforbeholdne bekjennelse til apostelordets lære byr frem ekte saker og innbyr menneskersamlingen om de underfulle ting i menighetens felles gudstjeneste. Og de som søker, får undervisning i den tro som en gang for alle ble overgitt til kirken i begynnelsen (Jud 3).

Den som er bekjennelsestro er bibeltro. Den som er bibeltro er bekjennelsestro (Hermann Sasse). Hvor Kristi ord åpner "Skriftene", fremstår apostolatets kirke i samlingen om Ord og Sakrament. Derfor kjennes det evangelisk-lutherske kirkefelleskap på den nytestamentlige tro – Guds tro. Konkordiebokens bekjennelser lar oss istemme denne tro og bevitne den uten forbehold.

Begrunnelsen er ikke kirkemøtevedtak, men *Guds vitnesbyrd* som reiste Kristus opp fra de døde, slik Skriftene har sagt. Guds underfulle vitnesbyrd i en bevitnet Jesus-historie er prekenembetets legitimitet uansett tid og sted.

16. KIRKEN MÅ VÆRE KIRKE OGSÅ I DET SEKULÆR-LIBERALE SAMFUNN

Modernismens idèer former den praktisk-ateistiske livsstil – også kalt modernitet. Man lever som om Gud er død, og kirkens tro en sutteklut for «religiøse» mennesker og tankespinn for dem som behøver «gud» som forklaringshypotese. Et samfunn ordnet deretter, må utelukke Guds gode skapervilje og tåle konfesjonell lutherdom i religionsfrihetens navn.

Livsstilens trosforsvar består i vegring mot sakligkunnskap om evangelisk-luthersk kristendom og dens begrunnelse. Man forutsetter uten videre at *mennesket* er kilden til kirkens tro, for «jeg» er kilden til *min* tro. Det gjør også mange kristne, dessverre.

Moderne kirke tilpasninger fremtrer som kompromissløsninger. Når selvrealisering krever endret kirkepraksis, unngår moderne kirker den åpne konfrontasjon av hensyn til allmenntjen. Med denne preferanse må det moderne kirkeprosjekt bekrefte modernitetens "fellesverdier" og opptre som modernitetens korrelater.

Alternativet er *apostolatets kirke* – den gamle kirke i skriftbunden tradisjon, hvor den trer fram i det evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap. Her blir apostelordets lære bekjent og formidlet uten reservasjoner. Slike gudstjenestefellesskap har løftet om Kristi virksomme nærvær i sitt nåderike, hvor han bereder oss til den kommende verden. De kjennes på Guds kirkes gudgitte kjennetegn, i første rekke de grunnleggende tegn: Den Hellige Skrift utlagt av dens Herre, sammen med dåpen, nattverden, løse- og bindemakten og prekenembetet. Det evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap bekjenner uten forbehold den nytestamentlige tro, gitt i og med apostelordets lære fra Skriftens Herre. Her får døpte lære å holde alle Kristi befalinger til kirken og praktisere dåpen i forsakelse og tro.

Ateistens innvending er en *omfattende* virkelighetstolkning. Han krever bevis for underer som ingen dødelig kan bevise. Hvor har ateisten vært, som vet å utelukke "*den Gud som gjør underer*"? (Sal 77:15, 86:10). Den lukkede kausalitetstro er en umulig posisjon. Hva er så problemet? Mennesket selv. Lk 15:31 – *Hører de ikke på Moses og profetene, så lar de seg heller ikke overbevise om noen står opp fra de døde.* Motstand og lidelse for Kristi skyld er de kristnes normalsituasjon i verden. Med livet under det kors som Gud tillater, følger også bønner i tillit til Guds ord og løfte.

På begge sider har man gode hensikter for menneskenes skyld, men med hver sin handlingshorisont – den praktisk-ateistiske livsstil er dennesidig-lukket (verdslig el sekulær), den kristne livsstil er åpen-og venter fullendelsen av Guds løfter i den kommende verden (eskatologisk).

Moderniteten utfordrer den bibelske tidsorientering

Den bibelske tidsorientering omfatter fortid, nåtid og framtid. Underlig nok, alt kretser om Guds forsoning med verden i Jesus Kristus og ham korsfestet (1 Kor 2:2), ikke bare i fortid, men «som i begynnelsen, så nå og alltid og i evighet» (Ef 1, Åp 5).

I fortid: Guds Sønn fra evighet ble menneske, *“unnfanget av Den Hellige Ånd, født av jomfru Maria”*. Han var, er og blir i evighet Guds rene Lam, som har oppfylt Guds lov i alle deler. I ham har Gud forsonet verden med seg selv i Jesu død, og frelst oss *“fra alle synder, fra dødens og djeve-lens makt”* (LK). Dette stadfestet Gud med Jesu oppstandelse fra de døde.

I samtid: Han er ikke stengt inne i en himmelbolig fjernt fra denne verden, men virksom i nåtid hvor som helst menigheten samles i Jesu navn og holder hans befalinger. Der gir han himmelske gaver i jordiske skikkelser, forvaltet på troskapens vilkår.

I framtid: På den ytterste dag kommer han i sin Guddoms herlighet, synlig for alle. Da skal han dømme levende og døde, og la sin troende kirkeskare toge inn i herlighetsriket på den nye jord. Der skal de se Gud ansikt til ansikt, for evig frelst fra det onde.

Evangeliet kunngjør *“et levende håp”* (1 Pet 1:3) fra *“den levende Gud”* (Apg 14:15 osv): Gud har oppreist Jesus Kristus fra de døde på den tredje dag, *“slik Skriftene har sagt”* (1 Kor 15:3). Kristus er Guds *“førstegrøde”*, gitt i fortid (v 20), nå til stede og virksom i den forsamlede menighet. Fortid, nåtid og framtid løper sammen i ham som er fra evighet og til evighet. Det er ingen forandring eller skiftende skygge i ham. Hans persons hemmelighet er JEG ER – begynnelsen og enden, alfa og omega.

Evangeliets tidsorientering er ingen verdensflukt. En kristen lever himmelvendt, men lever i Guds skaperverk, kalt til å virkeliggjøre Guds gode skapervilje og ære ham med sitt liv. Kil-den til den kristne livsorientering er åpenbaringsordets Gud. Han har talt til kirkens fedre i den gamle pakt (Heb 1:1f), og oppfylt Messias-løftene i den historiske Jesus, slik de fire evangelistene dokumenterer. De formidler Jesu undervisning om sin person og sitt verk, og forteller om undergjerninger han gjorde for å bevitne sin persons hemmelighet, slik «Skriftene» (GT) vitner om ham. Denne undervisning har vi mottatt i og med apostelordets lære, fra dem som kjente ham først. Med Kristus som gave, lever kristne med ham til eksempel.

På den rett utlagte Skrift fra dens Herre blir Guds kirke bygd opp i nåtid. Evangeliets adressater er i tidens løp *“alle som på hvert enkelt sted påkaller vår Herre Jesu Kristi navn”* (1 Kor 1:2). Der rettes blikket mot Kristi komme som verdens dommer og gjenløser på den ytterste dag. **Fil 3:20** – *Vi har “vår borgerrett i himmelen, og derfra venter vi Herren, Jesus Kristus, som vår frelser”*. Derfor lever kristne himmelvendt, enhver i sitt jordiske kall. Et synlig uttrykk er deltagelsen i Herrens Nattverd.

I Herrens Nattverd blir gjestene delaktige i hans legeme og blod, når de spiser og drikker vel-signet brød og vin. Denne kommunion med Kristus er samtidig kommunion med den Ene Hellige kirke i himmelen og på jorden (1 Kor 10:16, jf Mt 18:20). Gaven foregriper Kristi komme, synlig i sin Guddoms herlighet på den ytterste dag. Da skal han som dømmer rettferdig, skille den troende kirke fra fortapelsens masse, hevne *“ondskapens åndehær”* (Ef 6:12) og løse lidelsens og ondskapens gåte. Han feller ikke urette dommer.

Den guddommelige strategi

Strategien er gitt med prekenembetets oppdrag: Å holde fast ved “*vår Herre Jesu Kristi sunne ord*”, 1 Tim 6:3 (Joh 14:23, 1 Kor 11:2, 15:2, 2 Tim 3:14). Hebreerbrevets forfatter oppmunter med begrunnelsen, *Heb 10:23 – la oss holde urokkelig fast ved håpets bekjennelse, for han som ga løftet, er trofast*. Det er ikke smak og behag som samler Kristi bekympede. De samler seg om de prester som forvalter “Guds hemmeligheter” på troskapens vilkår (1 Kor 4:1f, jf Apg 2:42).

Denne strategi fra aposteltiden medfører brudd med kirkefellesskap i åpenbar motsetning til apostelordets lære den gang og nå. Med nødvendig konsekvens blir kallsretten brukt og det evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap gjenopprettet.

Den nytestamentlige tro har vi mottatt hel og ubeskåret i *Konkordiebokens* bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden (utg 25.6.1580). Kronen på verket er *Konkordieformelen* med læreaavgjørelser i kraft av apostelordets lære fra Skriftens Herre. Noe læresystem er det ikke tale om. Kirken gransker ikke skjulte ting. Kirken istemmer og bevitner i lære og liv den rett utlagte Skrift, som Kristus overga fra Faderen til apostlene han utvalgte, og ved dem til kirken i all ettertid. I sentrum står Kristi lidende lydighet inntil døden i alles sted. Han er den «Guds rettferdighet» som evangeliet åpenbarer til frelse for hver den som tror (Rom 1:16f).

Martin Luther ga den nytestamentlige tro en kort framstilling i *Lille Katekisme* (år 1528). Adressater var «husfedre», som her fikk hjelp til å formidle «budskapet om rettferdighet» i en forenklet form (Heb 5:13). Denne relasjon mellom *prest og lekmann* fins så lenge kristne samles på Kristi vilkår. Her handler det om unike og usammenlignbare ting i Guds nåderike på jorden, de ting som begrunner kirkens fremtreden på Pinsedagen. De vil “lutheranere” gjerne formidle til barn og unge, og kalle mennesker til disippelskap hos den oppstandne Kristus, kirkens Lærer.

Å BEGRUNNE TROEN

Guds vitnesbyrd

Det evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap begrunner troen med bevitnede svar fra kirkens oppstandne Herre. Den undervisning han gav før Himmelfartsdagen, gjaldt “*det som har med Guds rike å gjøre*”, Apg 1:3. Fra den Oppstandnes undervisning stammer dåpbefalingen og det apostoliske prekenembete under utøvelse av løse- og bindemakt fra ham. Da Herren innstiftet sin Nattverd “i den natt da han ble forrådt”, så han med glede frem mot sitt nærvær i den forsamlede menighet fra Pinsedagen av. Uten den Oppstandnes undervisning og befalinger ville Kristi kirke vært ukjent for verden. Så avstår vi fra fornuftige forklaringer. Et under kan man bevitne og stadfeste. Den praktisk-ateistiske livsstil utfordrer til *handlingens* svar, både gudstjenstelige vitnesbyrd og livets vitnesbyrd.

Lik de to på veien til Emmaus, må også vi lære av Jesu undervisning å tenke Guds tanker, “*slik Skriftene har sagt*”, og gjøre deretter (1 Kor 15:3, jf Mt 16:21-23, Lk 24:36-48). Vår kirkegang bevitner Guds vitnesbyrd på Første Påskedag. Gud har oppreist Kristus fra de døde og stadfestet sitt frelsesverk, og i det evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap trer den gamle kirke fram med tegnene fra den Oppstandne til vitnesbyrd om hans nærvær. Gud er troverdig. Påminnelsene fins som tause vitner i det liurgiske rom: *Prekestolen* minner oss om løse- og bindemaktens embete, *døpefonten* om den nye fødsels bad, *skriftestolen* om syndenes forlatelse meddelt den enkelte, og *Herrens bord* om alterets sakrament. Noen oppfatter tegnene og hungrer etter samfunn med den levende Gud. Får de steiner for brød, eller ekte saker? (Mt 28:20, Joh 14:23, 1 Kor 15:3, 1 Tess 2:13f).

Bruken bevitner Jesu persons hemmelighet - "sann Gud og sant mennesket, født av Faderen fra evighet og sant menneske, født av jomfru Maria" (LK, forkl 2 trosart). På grunn av sin lidende lydighet er Kristus Jesus «Guds rettferdighet», og Gud en forsonet Gud, og den Oppstandne virksomt til stede i den forsamlede menighet. Tegnene er gitt for at vi skal dele *Jesu glede*, da han så fram til sin kongeposisjon "ved Guds, den allmektige Faders høyre hånd" og kunne være hos sine venner hvor som helst og på en ny måte.

Til betraktning: Jf Jes 12. Joh 15:11, 16:22, 24, 17:13 osv. Jf Rom 14:17. 2 Kor 1:24b, 7:4. Kol 1:12, Heb 12:2, Jak 1:2, 1 Pet 1:6, osv.)

Den opphøyede Jesus ved Faderens nådeside bor ikke i et rom fjernt fra vår verden. Det var Guds rådslutning fra evighet å motta ham som *Herren over tid og rom* (Apg 3:21). Nå bruker han sin Guddoms egenskaper til å være virksom alle steder i denne verden, og virksom til stede i sin kirke hvor som helst menighetens samles og holder alle hans befalinger. Denne tilstedeværelse er likeså underfull som skapelsen og overstiger tankens muligheter. Likesom evangeliet om Guds velgjerninger i Kristus er *unik*, så er også kjennetegn unike.

Det unike ved kirkens tro og praksis krever det *tydelige* vitnesbyrd i møte med den praktisk-ateistiske livsstil. Tydelig må begrunnelse være. Generelle og vage talemåter tilslører og legger til rette for manipulerende usakligheter, allminneliggjørelse og relativismens terror.

Ingen uklar initieringsfase

Til forskjell fra andre kollektivtradisjoner, er apostlenes læretradisjon *uten en initieringsfase*. På Pinsedagen var Peters tale ingen fornuftig konklusjon. Apostelen ga videre hva den Oppstandne hadde lært ham og de andre apostlene. Like fra Pinsedagen fremsto kirken i den nye pakt med de handlinger som konstituerer Guds folk. De ble hørt, sett og brukt. Det evangeliske prekenembetet er under. Det var også kirkens fremtreden på Pinsedagen med de gudgitte kjennetegn (jf den sammenfattende karakteristikk, Apg 2:42). -

Kirkens unike gudstro har øyenvitnene, tegnene og begripeligheten på sin side. Men handler prest og menighet i strid med Herrens bud, tilslører det unike ved kirkens tro og kjennetegn og søker begrunnelsen i moderniteten. Da tilpasser man lære og liv til modernitetens overtro på mennesket og bekrefter "*den såkalte erkjennelse*" (1 Tim 6:20). Med unnfallenhet og bortforklaringer prioriterer man "*egen vinning*" (se 1 Pet 5:1-4). **1 Pet 3:18** – *Vær alltid beredt til forsvar når noen krever dere til regnskap for det håp dere eier.*

Guds handlende allmakt

I kirkens terminologi er ordet *allmakt* ingen tenkt egenskap ved en gudsforestilling. I så fall måtte man forsvare åpenbaringsordets Gud med logisk argumentasjon (teodicé el gudsfor-svar). Den slags forsvar trenger han ikke (Heb 1:1f). Kausalitet og forutsigbarhet i det skapte utelukker ikke Guds skaperord, virksomt i det skapte.

Guds inngripen gjennom frelsens historie vitner om «*handlende allmakt*» (TWigen), uavhengig av menneskers tanker, underfull i sin kjærlighet til sitt verk, og ufattelig i sin nidkjærhet for sitt verk. (Jes 9:6, 28:29, Joel 2:26. Lk 13:17, Åp 15:3. 19:11 osv.) Om denne suverene maktbruk anvender kirkespråket den greske gudsbenevnelsen *Pantokrator* (allhersker), på hebraisk "*Gud Sebaot*" – "Hærskarenes Gud" eller "Allhærs Gud". Åpenbaringsordets Gud oppfylder sine løfter i en bevitnet historie med skaperverkets gjenløsning som mål. **Sal 40:5** – *Salig er den mann som stoler på Herren* (84:13, Ord 16:20).

Trosbekjennelsen (Credo) kaller Faderen "*den allmektige*", men Sønnen er født av Faderen i evighet og Ånden utgår fra dem begge. Dermed er de tre *personene* i enheten allmektige hver for seg. Liksom Faderen er allmektig, er også Sønnen allmektig og Helligånden allmek-

tig, "og likevel er det ikke tre allmektige, men én allmektig" (Athanasianum, 13f). Åpenbaringsordets trofaste og allmektige Gud griper inn og handler suverent med evangeliet og sakramentene som midler (1 Kor 4:1f, Joh 17:3, 20 osv). Under Herrens Nattverd lovpriser vi Faderen ved Sønnen i Den Hellige Ånd og takker ham for underet med Kristi allmaktsord over fremsatt brød og vin. Med dette måltid ihukommer vi gudmenneskets død for Faderen "inntil han kommer" (1 Kor 11:26).

Trosforsvar langs to linjer

Nyttestamentet lar oss møte kirkens trosforsvar langs to linjer: *øyenvitnenes* beretninger om den oppstandne Jesus og *skriftbevis* om Jesu lidelse, død og oppstandelse. 1 Kor 15:1-3, jf Mt 16:21, Lk 24:44-48.

Vår posisjon er ikke *øyenvitnet*, men *disippel-posisjonen*. Lik kristne i aposteltiden, må også vi lære å føre *skriftbevis*. Guds vitnesbyrd – den oppstandne Kristus - oppmuntrer mennesker til å la seg forlike med Gud og stole på Guds ord. Lk 24:44-48, Mk 16:16, Mt 22:4, 1 Kor 15:1-3, 2 Kor 5:18ff. Begrunnelsen er en bevitnet Jesus-historie, «slik Skriftene har sagt», 1 Kor 15:3.

Slik unngår vi det falske trosforsvar med føleri, opplevelsesmystikk og magisk-terapeutisk deisme (herlighetsteologi). 2 Kor 5:7, jf Gal 1:8, Mt 16:23. Er jeg en kristen, må det være fordi Guds ord sier så.

Filosofene på Areopagos lyttet interessert til apostelen Paulus – også til Guds befaling, at alle mennesker - hvor de enn er - skal vende om, for dagen kommer da Jesus skal dømme verden med rettferdighet. Men da Paulus begrunnet budskapet med Jesu oppstandelse fra de døde, gjorde de fleste narr av ham. Apg 17:31f. Ifølge antikkens sannhetskriterier er bare det sant som er gammelt, har stor utbredelse og blir trodd av mange. De samme kriterier benyttes i nåtid, når legitimerer kirkens nærvær og betydning med kristen kulturarv, medlemstall og menneskers religiøse behov.

Apostolatets kirke begrunner troen med skriftbevis på apostolisk vis – med en bevitnet Jesus-historie, slik Skriftene har sagt og stadfestet da han reiste Jesus opp fra de døde. Dette trosforsvar lar Guds vitnesbyrd bestå i den frelseshistoriske kjensgjerning: «Jesus Kristus og ham korsfestet», 1 Kor 2:2. Virksom med i den forsamlede menighet, gir han ekte saker.

17. GUDS TRO VÅR HELLIGE TRO I KRISTI GJERNING

Joh 6:29 – Det er Gud som virker at dere tror på den som han har utsendt (Apg 3:16, jf Ef 1:19f, Fil 2:13, Kol 2:12 osv).

Kilden er åpenbaringsordets trøene Gud, som vi lærer å kjenne i en bevitnet historie om Jesus fra Nasaret. Jesu undervisning i Det gamle testaments skrifter gjaldt hans persons hemmelighet, og hans lidelse, død og oppstandelse som menneskenes frelser og verdens gjenløser. Undervisningen stadfestet han med de undergjerninger som han gjorde, når hans oppdrag var tjent med dem. Det altavgjørende vitnesbyrd er Jesu oppstandelse fra de døde på den tredje dag. Da avga Gud det endegyldige og eviggyldige vitnesbyrd.

1 Joh 5:11f – Gud har gitt oss evig liv, og dette liv er i hans Sønn. Den som har Sønnen har livet. Den som ikke har Guds Sønn, har ikke livet. 1 Kor 2:1, 15:14-21, 1 Joh 5:9-12.

Det er ellers mye å si om troens begrunnelse, men avgjørende for vår salighet er den tro som Gud virker med Kristus som Læreren i Den Hellige Skrift. 1 Kor 2:9, 4:1f.

Jesu utvalgte apostler hørte med blant de mange øyenvitnene til den oppstandne Jesus. Apostlene ble utrustet på Pinsedagen til å forkynne evangeliet på fremmede tungemål og gi videre til kirken den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Med kunnskapen fra ham kjenner vi Guds innerste vesen og vet at Ordet som ble menneske i Jesu tjenerskikkelse, han er Midleren for skapelse og gjenløsning. Denne kunnskap overstiger den spesifikke kunnskap, men sier ikke alt. Den er gitt stykkevis (el fragmentarisk, 1 Kor 13:12).

Å konsolidere læren

Avkristning eller sekularisering er en kirkesosial prosess blant folk i kirkebenkene. Altså må vi konsolidere læren hos deltagerne. Et forbilde er urmenigheten i Jerusalem, som trofast holdt seg til apostlenes lære, Herrens Nattverd og "bønnene", dvs tidebønnene med bruk av Salmenes Bok, Jesu bønnbok (Apg 2:42). Med Kristi lære står fellesskapet på den klippegrunn hvor Kristus Jesus er den levende hjørnestein (Ef 2:20). Denne konsolidering er «konfesjonell». Den lar grunnvollen bestå hel og ubeskåret. Da trenger døpte to slags ordninger:

Høymesseliturgi og katekismeforklaring

De går hånd i hånd. Den evangelisk-lutherske messe er ikke et misjonsmiddel, men et lødig uttrykk for apostolisk-luthersk kristendom. Liturgien tjener Kristi oppbyggende gjerning med Skriftens ord, og menighetens gjensvar med bønner, takk og lov. Instruksjon, informasjon og jevnlig bruk gjør fortrolig med bruken.

Lekfolk bør delta i bibel- og katekismegrupper tilpasset alder og nivå, og invitere andre med. Hvor bibel- og katekismebuk er innordnet det evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap, blir døpte rotfestet i apostelordets lære fra Kristus, og den kirkevekst følger som Kristus virker med sitt ord. Han forener og sammenfører i den Kristus-virkelighet som kalles "i Kristus" eller Jesu Kristi rike. Med ham til gave, kjenner vi Gud som venn, og med ham som eksempel lærer vi å leve som *liturger* for Gud, og som *diakoner* for vår neste. (Ef 4:14-16. Jf 1 Kor 12:12f, Kol 2:19, Joh 17:3.)

Samarbeidet prest og lekfolk

I det evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap *samarbeider* prest og lekfolk om bønner og nådemidlenes bruk (jf oppfordringene i liturgien: La oss be, osv).. Kallet gjør forskjellen. Kirkens bekjennelse samler. Mangt er ønskelig, men ett er nødvendig – *å gi dem mat i rette*

tid (Mt 24:45). Føden er "Guds hemmeligheter", som en menighetsprest (pastor) kalt til å formidle og rekke fram i Kristi sted. (Ef 4:11f, 1 Kor 4:1, jf Mt 13:11 osv.)

Den nytestamentlige ordbruk om utsendelsen handler om Kristi *delegater* – apostlene og deres etterfølgere. Samarbeidet omfatter Kristi tjenere under hans nådige herredømme. Utelukket er stats- og folkesuvereniteten. Utelukket er rettighetskravene i det liberale demokrati. I Kristi kirke gjelder Kristi regel - vil noen være stor, han være de andres tjener (Mt 20:26). Vi er uverdige tjenere (Lk 17:10). I Kristi kirke er enhver tjeneste en nåderett.

Til ettertanke: Mt 10:5, 16, 17:18, 20:21. Mk 3:14, Lk 10:16. Rom 10:15. 1 Kor 4:1f, 17. 2 Kor 5:20. Jf Lk 4:18, Joh 4:34, 5:36, 7:28 osv.

Diakonatet

Gudstjenestefellesskapet bør ha et ordnet *diakonat*, så presten kan vie seg til "*bønnen og Ordets embete*" (Apg 6:4). Menigheten kaller etter behov skikkede menn og kvinner til liturgiske, administrative, pedagogiske og karitative oppgaver. Diakonatets forankring i Herrens Nattverd, gjør siktemålet videre enn hensynet til prestenes behov for avlastning. Guds selvhengivende kjærlighet i Kristus Jesus oppmuntrer troens folk til gode gjerninger.

Tit 3:14 – Våre egne folk må lære å gjøre gode gjerninger og yte hjelp der det trengs, så deres liv ikke skal være uten frukt.

Å formidle kunnskapen fra åpenbaringsordets Gud

Et problem er biblismens overtro på fromme menneskers evne til å utlegge tekstenes mening umiddelbart, og argumentere med «Bibelen sier». Karakteristisk er misbruken av beretningen om skapelse og syndefall (1 Mos 1-3), når man foreskriver facit-svarene for astrofysikere, geologer, biologer, paleontologer og andre.

Lik ateismens filosofer, konstruerer også biblister en *motsetning* mellom tro og viten. Det er ikke tilfeldig, når ateister uten videre forutsetter at kristentroens kilde er menneskets irrasjonelle behov for en «gud» som forklaringshypotese og meningsgivende trøst. Denne forutsetning er blitt seiglivet tolkningstradisjon.

Når mennesker bruker "vitenskapen" som argument mot troen på den treene Gud, da forlater de den spesifikke kunnskap, overstiger tankens muligheter og presenterer et omfattende budskap om "virkeligheten". De konstruerer en *motsetning* mellom tro og viten. Hvor har de vært? Ateisten trenger denne motsetning som forklaringshypotese.

Beretningen om skapelse og syndefall er en tilbakeskuende *læreprofeti*. Budskapet er den grunnleggende viten om Gud, mennesket og verden. Sett fra menneskets side, er det problematisk at denne viten overstiger den verden som er tilgjengelig for observasjon og refleksjon. Med hensyn til utleggelsen, må vi spørre: Hvordan er beretningen utlagt i Nytestamentets skrifter? Troen på den *gode* Skaperen er likeså radikal som evangeliet er unikt. Og den Gud vi lærer å kjenne gjennom Jesus Kristus, er så uendelig mye større og mer underfull enn noen gudsforestilling. Allerede det første ord i Lille Katekisme gir grunn til undring: «Du...» Ingen kjenner hans kjærlighet og trofasthet uten den han utsendte, Jesus Kristus.

Den bibelske kulturkritikk

Det bibelske perspektiv på menneskelivet er kulturkritisk. Den som kritiserer, skjelner mellom godt og ondt, rett og galt.

Rom 12:2 – la dere ikke lenger prege av den nåværende verden, men la dere forvandle ved at sinnet fornyes, så dere kan dømme om hva som er Guds vilje: det gode, det som er til hans behag, det fullkomne. (1 Joh 2:15, Ef 4:23, 5:10, 17, Kol 2:7f)

Kilden er den gode Skaperen, stilt fram for verden i Sønnens selvhengivende kjærlighet (1 Kor 1:6, 1 Joh 5:9-12). Virkningen er den dristighet som anvender Kristi fortjeneste, enhver på seg selv, og legger vinn på gode gjerninger, enhver i sitt kall. Da følger kontrastene til den dominerende livsstil under alle kulturforhold. Kontrasten er ikke avvisende, men kritisk.

Fil 4:8 – Alt som er sant, alt som er edelt, rett og rent, alt som er verd å elske og akte, all god gjerning og alt som fortjener ros, legg vinn på det! Rom 12:1f..

Så lenge den gode Skaperen lar denne verden bestå, oppholder han sitt verk på tross av all den ondskap arvesynden er årsak til under syndefallets kår. Gud virker mye godt i sosiale relasjoner, og det gjør han uten noen vår fortjeneste eller verdighet (forkl Første trosart). Derfor ber vi om fornyede sinn til å gjenkjenne den gode gjerning, medvirke til den og takke Gud for den.

Moderniteten utfordrer lutherske prester

Kirkestatistikkene vitner om frafall i folket. Hva er prestens kommentar? Journalister spør. Presten svarer med samfunnsteori og viser til samfunnsutvikling og kulturmangfold, men ser muligheter i livskriser og overgangsfaser i livet. De gjør kirken relevant, forteller han og bedyrer at kirken er åpen for alle. Rammen der inne kan være stemningsfull og tilfredsstillende behov hos noen, men forstemmende er den tolkningsmakt og tankekontroll som utøves over folkekirkens prekestoler. Prester og teologer setter sin lit til kirkens alminneliggjørelse og en dåp uten betydning for dagliglivet, men viktig for statistikken. Da forklarer humanetikerens tallenes tale med høyere refleksjonsnivå blant folk. Det kan han ha rett i.

Den nytestamentlige tro Guds tro

«Kom og se», sa Filip til Natanael (Joh 1:46), og Natanael kom til Den Kommende. Med ham kommer Guds tror til oss (1 Kor 2:8). Troen kommer av prekenen, og prekenen av Kristi ord (Rom 10:17). En bevitnet historie begrunnet troen, stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde. Tegnene følger kirken med de handlinger han innstiftet.

Kristentroen er unik. Den kan ikke sidestilles med lovreligioner og livssyn uten relativismens manipulerende og forvrengte fremstillinger, begrunnet i menneskers altomfattende tankebygginger å forstå «virkeligheten».

For jøden er en korsfestet Messias “en snublestein”. **Lk 24:25** – «vi trodde at han var den som skulle forløse Israel». For «grekere» er evangeliet den rene dårskap. De krever en visdom som fornuften fatter og godtar. Dette vilkår følger kirken som en skygge, når man presenterer “kirkens syn” og teologier tilgjengelig for en elite. 1 Kor 1:23, jf Joh 5:39, 46. Mt 16:21-23, osv. Vi merker oss to ting i beretningen om Emmaus-vandrerne, Lk 24:

(1) *Jesu skriftutleggelse omfatter det under som han selv er.* Han er den som avslørte seg for Moses med navnet “**JEG ER**”, 1 Mos 3:14. Jf 24:44-48, Apg 4:33, 10:43.

(2) *Den som lytter til Jesu undervisning om sin person og sitt verk, kommer til tro ved hans ord og lærer Gud å kjenne (Lk 24:25-27).* Dette nødvendige vilkår må vi enten godta eller forkaste. Veiene skilles i forholdet til prekenen i delegatposisjon. **Lk 10:16** – *Den som hører dere, hører meg.* Oppdragsgiveren er den Oppstandne, selv virksom i menighetens midte.

Prestens delegat-posisjon

Skeptisismen i modernitetens samfunn betviler prestens troverdighet som Jesu Kristi delegat i prekenembetets gjerning. Tviler rammer Guds troverdighet i en bevitnet Jesus-historie. Denne skepsis rammer trofaste prester, men er vantroens problem. Da ligger fristelsen nær - å agere folkemann og entertainer, eller tilpasse budskapet med selvkloke reservasjoner og tilsetninger under skinn av "dypere innsikt». Da vinnes ikke sympati uten tapt troverdighet. Lk 16:2, 6-8, 1 Kor 4:1f, Tit 1:7, 1 Pet 4:10.

Lik Herrens apostler, er også deres etterfølgere i prekenembetet *Kristi delegater*. En delegat er «beskikket» til en bestemt oppgave som andre ikke har. Delegaten bringer videre sin herres budskap og handler i hans sted med fullmakter fra ham. Gjennom menighetens kall er også apostlenes etterfølgere i prekenembetet Kristi delegater. Han har utsendt de menn som er funnet skikket til å utføre oppdraget på hans vegne og i hans sted. Tilhørernes forhold til delegatens herre blir avslørt med deres forhold til delegatens budskap fra ham. De står ansvarlig for den levende Gud og må svare for ham. En Kristi delegat kan bli selvklok av mindre. Rom 12:16. 1 Tim 4:14, 2 Tim 1:18.

Oppdraget består i å formidle et budskap fra ham og forvalte "Guds hemmeligheter", og utføre oppdraget uten å legge noe til eller trekke noe fra. Joh 20:20-23, Lk 24:45-48, Apg 2:42, 2 Kor 5:18, osv. Delegaten står ikke til ansvar for oppdragets virkninger, men for oppdraget utført på troskapens vilkår.

Lk 5:4 – kast noten til fangst! **24:47** – omvendelse og syndenes forlatelse skal i Jesu navn forkynnes for alle folk og første i Jerusalem. Mt 28:19f. 2 Tim 2:19, jf Ef 2:20, Jak 1:17

Målet er det evige liv, når mennesker lærer Gud å kjenne ved den han utsendte, Jesus Kristus, Joh 17:3. Derfor gledet Jesus seg før Langfredagen til sin Himmelfartsdag. Fra da av er han virksom til stede hos sine venner, hvor og når som helst de er samlet i hans navn og holder hans befalinger. Vi ser Jesus-historien i påskeperspektivet, og ser med «et levende håp» (1 Pet 1:3) fram mot den fullendte glede for Guds åsyn på den nye jord. 1 Pet 1:3. Åp 7:9ff, 21:1-4 osv .

En prest (el pastor) har mange forbilder i prekenembetets gjerning. Fremst blant dem står Guds Sønn i Jesu tjenerskikkelse, og etter ham hans utvalgte apostler og deres disipler, tro til døden. Minnedagene i en evangelisk-luthersk kirkeårsskalender gir mange påminnelser. Deres troverdighet består ikke i personlige egenskaper, kunnskaper og ferdigheter, men i *delegat-posisjonen* med Jesus som eksempel.

I en særstilling står Herrens utvalgte apostler. De var øyenvitner til den Oppstandne og på Pinsedagen ble de utrustet med Helligåndens gaver mer enn andre kristne. De ga videre til kirken den rett utlagte Skrift fra Kristus, og sitt apostolat opptrådte de som tjenere i Kristi sted og med fullmakter fra ham. 1 Kor 15:1-3, Tit 1:9, Åp 3:10f.

Pastoralbrevene illustrerer: Kristus var kilden til den lære Paulus hadde mottatt og gitt videre til aposteldisiplene Timoteus og Titus. 1 Tim 1:10. Jf 2 Tim 4:3, Tit 1:9, 2:1. 1 Kor 15:1-5, Joh 15:3-5, 17:20. Åpenbaringsordets Gud har oppfylt sine løfter i Jesus Kristus, og stadfestet sin troverdighet da han reiste Jesus opp fra de døde. Guds troverdighet gjør apostelordets lære til "*det troverdige ord*", Tit 1:9. 1 Tim 1:15, 3:1, 4:9, 2 Tim 2:11, Tit 3:8. Liksom Herrens apostler, skal en prest "*holde seg til det troverdige ord*". På dette vilkår er Kristus til stede i den forsamlede menighet, virksom i prekenembetets gjerning.

Vi merker rekkefølge og rangering. Ordet som går foran tjeneren, og tjeneren er Kristus underordnet. Luthers forklaring til tredje trosartikkel gir umiddelbart inntrykk av tjenere ikke engang verdt å nevne. Indirekte er denne taushet et viktig korrektiv til den maktfulle kirke-

lighet, for Guds kirke bygges ikke opp «ved kraft og makt». Det gjør Gud Helligånden i sin suverene gjerning med Guds ord og sakramenter som midler, forvaltet på troskapens vilkår. Helligånden «*har sin glede i sannheten*», 1 Kor 13:6, og lar Kristi kirke vokse opp i kjærlighet til ham. Ef 4:11-16.

Prekenembetet troverdighet består i og med apostelordets lære fra ham som er Bibelens Herre og bærer navnet «Trofast og Sannferdig», Åp 19:11. Troens gjensvar lyder gjennom hele Bibelen. *Sal 31:6 – du forløser meg, Herre, du trofaste Gud*. Dette gjensvar til “*den sunne lære*” er den røde tråd gjennom kirkens historie like fra begynnelsen.

Prestens legitimitet på samfunnsarenaen

Moderniteten synes å utstøte de prester som holder fast ved bekjennelsen til apostelordets lære. Samtidig må *religionsfriheten* sikre virksomheten i evangelisk-lutherske gudstjenstefellesskap. Konkordiebokens bekjennelser fra reformasjonstiden blir fortidd, kanskje tålt. Kirkens bekjennelser fra oldkirken og reformasjonstiden gis status som tids- og kulturbetingede meninger om kristendom, eller «aspekter» på en sak som kan ses fra mange sider. Synderens frifinnelse ved tro alene, på grunn av Kristi fortjeneste, er ikke den artikkel som Den norske folkekirke står og faller med (Felleseklæringen med Vatikanet om rettfærdiggjørelseslæren).

Moderne kirkevirksomheter trives best med funksjonelle ordninger og fellesskap i korrekte former, og saken innhyller i generelle og vage vendinger. Man bekjenner ikke i ordets nytetamentlige mening (homologi). Man etterfølger ikke apostelordets lære som Guds ord, men lar seg nøye med det minste felles multiplum i læren, eller den form for åpenhet som gir rom for reservasjoner. Tilbake står kirkefellesskap «på tilstrekkelig grunnlag» bestemt av mennesker. De er kirkefellesskap uten apostelordets skranke. Justis har erstattet læretukt.

Moderne kirker legitimerer sin virksomhet med kirkens betydning som kulturbærer, nasjonsbygger og sosialt bindingsverk. Da kristendomsfaget i 1968 mistet status som Den norske kireks dåpsundervisning, forsvant kirkens faste representasjon ved sognepresten i skolestyret. Borte ble siste rest av kirkens nærvær i den kommunale offentlighet. Men her er poenget et annet: Fraværet av en kirkeorganisert dåpundervisning i den statlige offentlighet på skolekre. Tilbake var en kristendomsundervisning utlevert til relativismens terror med kirkeødeleggende følger. En luthersk prest med ansvar for dåpsforvaltningen måtte gjøre profetens klage til sin: «Mitt folk går til grunne fordi det ikke har kunnskap», Hos 4:6a (NO 30). I løpet av et par generasjoner fikk den sekulær-liberale psevdoreligion gode kår i folkemajoritetens knefall for selvets gud.

Uvitenhet og vrangforestillinger i moderne folkekirker har også medført en gjennomgripende endring i prestegjeringeni. Siden folkekirken ikke fremstår som apostolatets kirke, fremstår heller ikke presten som Kristi delegat, men som utøver av et omsorgsyrke med vekt på overgangsriter, livskriser og terapeutisk støtte i krise-teamet. Andre surrogat-løsninger er den underholdende “folkemann” som alle snakker vel om (Lk 6:26). Man ville ikke lide omkostningene i Ordets etterfølgelse.

Kristi delegaters legitimitet er den samme som for Peter og Johannes, da de stod anklaget for det høye råd og svarte, *Apg 4:20 – Vi kan ikke la være å tale om det vi har sett og hørt*. Den bekjennende menighet har ingen fornuftig begrunnelse, **Mt 4:10 – For det er skrevet: Herren din Gud skal du tilbe, og bare ham skal du tjene** (5 Mos 6:13). Kristus selv er forbildet, han som “*avla den gode bekjennelse for Pontius Pilatus*”, 2 Tim 6:13.

Etterfølgelsen lar oss ane Kristus-bildet under i den utholdende bekjennelse tross motsigelser og lidelser, når presten gjør Kristi ord til sine, **Joh 7:16 – Min lære er ikke min egen, men**

hans som har sendt meg (jf Mt 16: 17, Joh 8:28 osv). Derfor våker den bekjennelsestro prest over sjelene for å avlegge regnskap for Gud (Heb 13:17). Målet er det evige liv, som består i å kjenne den eneste sanne Gud ved den han utsendte, Jesus Kristus, Joh 17:3. Jf 1 Tim 4:10, 5:5. Jf Lk 24:46-48, Apg 5:29-32, 41f.

Tro mot Guds oppdrag, følger lutherske prester dagsordren og kaster noten til fangst (Lk 5:4), og rett-troende gudstjenestefellesskap oppstår i frafallens tider. Lekfolk bruker kallsretten og samles om Kristi delegater i prekenembetets gjerning. Med sitt «amen» til apostelordets lære gir apostelordets etterfølgere den hengivne tilbakemelsing til Bibelens Herre. Fangsten kan synes liten, men er kostelig i Guds øyne. Den foregriper alle offentligheters offentlighet på Dommens dag.

Guds «hemmelighet» og «Guds hemmeligheter»

Guds «**hemmelighet**» (mysterion) var skjult hos Gud før verdens skapelse (Job 8), men ble stilt åpent fram for verden i Jesu tjenerskikkelse (Ef 3:4:f, Kol 2:2, 4:3). Han er “himmelrikets hemmelighet” (Mt 13:11, Mk 4:11, Lk 8:10) - inntil døden lydig (Joh 1:14, 1 Kor 1. Jf Rom 16:25, Ef 3:4f, Fil 2:8, 2 Tim 1:9f osv).

1 Tim 3:16 – Stor er gudsfryktens hemmelighet: Gud åpenbart i menneskenatur, rettfærdigerklært ved Ånden, sett av englene, forkynt blant hedningefolkene, trodd i verden og opptatt i herlighet.

Guds medarbeidere forvalter «**Guds hemmeligheter**» i samsvar med Herrens bud. (Lk 24:46-48, Mk 16:19f, 1 Kor 4:1, Ef 2:8f, Tit 3:4-7). Dette uttrykk i flertall (mysterioi) ble etter hvert det tekniske ord om de *handlinger som formidler frelsen og evig liv i et gjenopprettet gudssamfunn* (Joh 17:3, 17, 20). I den europeiske kristenhet siden 1100-tallet overtok ordet “sakrament” (sacramentum). Augustin (d 430) var den første som utformet en sakramentlære i den hensikt å avvise donatistenes lære, de som påstod at kirkens mysterier er uten virkning om en prest taler og handler i strid med kirkens bekjennelse. Fra Augustin har vi uttrykket “*det synlige ord*” (verbum visibile), brukt om den sakramentale forening under Herrens Nattverd. Augustins definisjon: “Ordet kommer til elementet og gjør sakramentet” (accedat verbum et fit sacramentum). Hvordan, sier Augustin ingenting om. Definisjonen ligger åpen for en todelt virkelighetsteori om en åndelig og en jordisk verden (dualisme).

Vi merker oss ordbruken siden aposteltiden. Den oppstandne Kristus er nærværende og *virksom med sitt ord* i den forsamlede menighet og virker hva han ordene sier i «vannets bad gjennom ordet» (Ef 5:26), lik perlen innfattet i ringen, og i sin nattverd alterets sakrament i brødets og vinens skikkelser. Kristi tydningsord sier hva han gir, og da er gaven hva han sier de er samfunn med hans ofrede legeme og blod for verdens synder.

Moderniteten utfordrer lutherske kristne

Det gjelder å stadfestet apostelordets lære fra Bibelens Herre og kirkens Lærer Jesus Kristus. i med den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Da fremstår den bekjennelsestro lutherdom som kirkehjem i Gudstjenestelige ordninger. Denne samling om Bibel og bekjennelse medfører kontraster til den moderne kirkevirkosomhet.

Vi menneskene søker av naturen vårt eget. Søker vi Gud av egen fornuft eller kraft, søker vi ham i menigheter hvor vi trives. Da går vi forbi det kirkehjem hvor Kristus forener og sammenfører på kirkens grunn lagt i begynnelsen, hel og uskadd. Vi reserverer oss mot ting vi ikke liker eller forstår hvor man lærer apostelordets lære uten forbehold og praktiserer Herrens bud uten tilpasninger til tidsriktige meninger. Vi vil av naturen være kristne på den basis vi liker. Men hvor menigheter fremstår som en sosial kontrakt mellom meningsfeller, der

blir alt galt. Der vedtar man de ordninger som best ivaretar de interesser som reservasjonene mot Herrens bud ivaretar. Men menighetens sendelse gjelder ikke menneskers behov.

Apostelens kritiske spørsmål gjelder den selvhevdende åndelighet: «Er Guds ord kommet bare til dere, eller utgått fra dere?» 1 Kor 14:36. Vi må gå åpent frem, lik Herren og hans apostler. Informasjon og invitasjon må si åpent hva vi lærer, hvorfor vi samles, hva vi innbyr til og kan gi, og hva hensikten er. Søker du noe annet, kan vi ikke hjelpe deg.

Å være disippelfelleskap med Kristus som Læreren

Tar vi for oss **Mt 16**, øyner vi en ubegripelig sammenstilling. En satanisk fristelsesmakt truer kirken innenfra. Jesus kaller den «kjøtt og blod» og «det som mennesket vil» (Mt 16:21-23). Confessio Augustana art 8 sier om kirken at «mange hyklere og onde er blandet inn i den». Det er en rystende kjensgjerning. Derfor advarte Jesus mot farisèernes og saddusèernes lære – troen på menneskets evne til å velge det gode som Gud vil, og samarbeide med Gud om frelsen (samme v 6 og 12). Og Jesus advarte mot falske profeter med deres tegn og undergjerninger (24:24, jf 2 Tess 2:9, Åp 16:14).

I økumenismens tidsalder vender mange det døde øre til Jesu varselrop. Resultatene forfører og bedrar. 2 Tim 4:3, jf Ef 4:14, Kol 2:22. Joh 8:44, Heb 13:9. CA 8. La oss se nærmere på beretningen om Caesarea Filippi-hendelsen:

Med undergjerninger hadde Jesus bevitnet sin persons hemmelighet som Skriftens Herre og rette utlegger (v 21). Jesu undervisning ledet fram til det spørsmål han stilte til de tolv, v 15 - *Hvem sier dere at jeg er?* Peter svarte på deres vegne, v 16 – *Du er Kristus, den levende Guds Sønn*. Jesus sa det var et svar “*fra min Far som er i himmelen*”, v 17.

Hendelsen har en *trinitarisk* struktur. Gud Faderen er opphavet til kirkens Kristus-bekjennelse, og den som med Jona-tegnet (v 4) stadfestet Jesu persons hemmelighet og verk: Jesus er Kristus, sann Gud og sant menneske, og Gud i hans død en forsonet Gud. Derfor må apostolatets kirke fremtre som *bekjennende kirke*, lært av åpenbaringsordets Gud ved Jesus Kristus. Han er vår Lærer og vi hans disipler, kalt til å ta vare på hans ord.

Matteus-evangeliets disposisjon lar oss betrakte Caesarea Filippi-hendelsen i påskeperspektivet: Kristus ved Faderens høyre. Hverken «kjøtt og blod» eller «det som mennesker vil», er opphavet til kirkens Kristus-bekjennelse, men den enbårne Sønnens Fader i himmelen. Bekjennelsen er gitt videre gjennom apostelordets lære uten menneskelige tilsetninger eller reservasjoner. Apostelordets lære fra Kristus lar oss tenke “Guds tanker” (v 23) og holde alle Guds bud kirken (28:20). Rens derfor ut fariseernes surdeig!

Lært av Jesus, vil Matteus at vi skal ta hans mange skriftbevis på alvor. Guds løfter er oppfylt i den Jesus-historie han dokumenterer. Apostlenes bekjennelse i Peters munn stadfestet *Guds bekjennelse* ved Jesu dåp i Jordan. Guds verk i ham er av evighetsbetydning for “alle folkeslag”, Mt 28:19. Redigeringen lar oss forstå denne kraftige markering.

Like forut går Jesu advarsel mot «farisèernes lære», og like etter Peters bekjennelse følger Peters reservasjon mot Jesu sendelse. Menneskesønnen skulle oppfylle loven med sin lidende lydighet, og til sist være Guds forsoningsoffer i alles sted. Spontanreaksjon: «*Gud bevare deg, Herre! Det får aldri skje!*» (v 22). Menneskenaturen motsetter seg Guds selvhengivende kjærlighets under og troens rettferdighet i Kristi lidende lydighet. Vi takker Gud for Sønnen han gav, men takker nødig for kors og trengsel i Jesu spor. Jesus advarer: Pass dere for farisèernes overtro på menneskets evner for Gud!

Peter fikk lære korsets vei. Det gjør også apostlenes etterfølgere i prekenembetet. De er Kristi delegater. De kommer ikke med sitt eget, men lært av Kristus og hans apostler, for-

midler de "Guds tanker" når de utlegger "Skriftene". Deres troverdighet er Guds troverdighet, og menighetens samling om Ord og Sakrament setter Kristus i sentrum. Den oppstandne Kristus er Læreren i delegatens gjerning. Mt 23:8, jf 1 Kor 4:15, 12:28f, Ef 4:11, 2 Tim 2:24. "Den Hellige og Rettferdige" ved Faderens høyre er virksom i menighetens midte, og han er vår nåderett og evige gledesgrunn hos Faderen. Apg 3:14f, Joh 16:10. Hverken lovpredikanter eller lykkeprofeter får samle oss.

Ef 2:19 – Så er dere nå ikke lenger gjester og fremmede, men medborgere med de hellige og Guds husfolk.

Guds kjære barn kommer fra dåpen som Guds familie og søskenflokk. Vi har ikke utvalgt hverandre, men Gud har utvalgt oss og født oss på ny «*ved vannets bad i ordet*» (Ef 5:26). Det er umulig å biologiske søsken, og umulig å velge trossøsken. Med hensyn til denne *fortgående* nåde er det ingen forskjell mellom Jesu disipler i fortid og nåtid.

Konklusjon: Måloppgaver i et menighetsbyggende program

I det sekulær-liberale samfunn bør den evangelisk-lutherske menighet tenke igjennom din fremtreden som apostolatets kirke på stedet. I sentrum for virksomheten står samlingen om Ord og Sakrament. Her følger noen punkter til refleksjon. Hva er nødvendig og hva er ønskelig?

- Å gjøre høymessen til ukens høydepunkt i våre liv (forberedelse, instruksjon), innordnet kirkeårets høytider.
- Å søke kirkefellesskap i den uforbeholdne bekjennelse til den rett utlagte Skrift fra dens Herre (læresamtaler).
- Å praktisere forholdet mann og kvinne i samsvar med Guds gode skapervilje, gjort til kjenne i den gudstjenestelige ordning (Ef 5).
- Å kalle til faste tjenester, alt etter evner og behov.
- Å utvikle samarbeidet mellom menighet og familie om dåpsundervisningen.
- Å legitimere menighetens virksomhet på nytestamentlig vis (informasjon).
- Å oppmuntre døpte til å praktisere sin dåp i forsakelse og tro, enhver i sine daglige gjøre mål.
- Å gi menighetsleddene del i en ordnet undervisning tilpasset alder og nivå, og invitere andre med (katekumenat).
- Å praktisere skriftemålet i nattverdberedelsen (et legende fellesskap).
- Å utvikle menighetens diakoni på ulike arbeidsområder (diakonater).

18. KALENDERBRUKEN I GUDS ENE HELLIGE KIRKE

Sett utenfra, markerer kirkeårskalenderen hendelser og livshistorier på en tidslinje. Se innenfra, markerer den hendelser og livshistorier i Guds «Éne Hellige Kirke» uavhengig av tidslinjen. Kirkesamfunn i nytestamentlig omfatter Guds kirke i himmelen og på jorden.

Liturgiske eksempler er den tidløse ordbruk: Kyrie eleison, amen, halleluja, hosianna-ropet, foruten faste ledd: Englesangen, den apostoliske hilsen, trinitariske formler og lovprisninger, Herrens velsignelse o.l. Karakteristik er også bruken av bibelsk-lødige sanger fra ulike tider gjennom kirkens historie.

Problemstillingen «gammeldags» eller «moderne» er Guds kirke fremmed, for her handler det ikke om kirkeskapt virkelighet. Guds kirke omfatter en virkelighet uavhengig av tid og rom «som i himmelen, så også på jorden». Denne underfulle kirkevirkelighet er både hinsidig og dennesidig, både overjordisk og samtidig bevitnet gjennom historien lik Jesus-historien i fortid.

Tegnene kjenner vi: Nådemidlene forvaltet og brukt i menighetshistorier gjennom generasjoner, hvor lærte å holde alle Kristi befalinger. De lærte å leve som Guds kjære barn i Guds skaperverk og kirke, og tjene den levende Gud i hans evige rettferdighet. Frikjent av nåde for Kristi skyld, er den oppstandne Kristus virksom alle dager i de troendes liv. Han fornyer dem innenfra med sin Ånd og lar dem gå seirende ut av kampen mot den onde lyst i menneskets innerste (Rom 7, Gal 5). En evangelisk-luthersk kirkeårskalender er en Kristus-kalender for et «Herrens år». Den gir stadig påminnelser om Kristi underfulle nærver, virksom ved den tro han skaper og oppholder hos dem som tar vare på hans ord. En evangelisk-luthersk kirkeårskalender er en Kristus-kalender. Den handler ikke om gjerningshelgener og deres overskudd av gode gjerninger, oss til gode hos Gud. Kristus-kalenderen handler om Guds frie nåde i de frikjentes liv, frikjent for Kristi skyld alene – og ikke av noen annen grunn. I deres liv – stor og små, kjente og ukjent, setter han evige spor i nådemidlenes bruk.

I fortid er hans verk «for oss» frelsens årsak, gitt den enkelte til del i dåpen til Jesu død. I nåtid «bor» han ved troen, virksom i de troendes liv. Hva vi er «i Kristus», skal vi en gang bli fullt og helt. Det er hva vår kirkeårskalender minner oss om med sine merkedager. De minner oss Kristi gjerninger i troshelgenerens liv, frelst av nåde. Vi ser livshistorier utenfra, og ser med Guds ord hans verk innenfra i troens gode strid.

De helliges samfunn i de hellige ting omfatter den troende kirke like fra Adam og Eva, alle dager inntil Kristi gjenkomst på den ytterste dag. Ved dåpen og troen er vi sammen med Guds troshelgener og trer frem for Guds åsyn sammen med alle troende uavhengig av tid og sted.

Kirkeårskalenderen gir stadige påminnelser om Guds underfulle gjerninger og føremåte i de troendes liv, oss til oppmuntring som nå lever med Kristus til gave og etterfølger ham. Vi har utallige forbilder i troens gode strid, men fremst blant dem Guds seirende Lam, han vi etterfølger. I sin lidende lydighet er Kristus kirkens fremste martyr, og korset hans martyrattributt. (Jf martyrattributtene på en primstav.)

Kalenderbruken i det sekulær-liberale samfunn

Det sekulær-liberale samfunn har utviklet sine fridager og ferietider i skyggen av kirkens heligdager og høytider. Her er det ikke tale om sesongvise forandringer i menneskenes naturlige levekår, men om frafall fra det fundamentale levekår – det evige liv som består i å kjenne den eneste sanne Gud gjennom Jesus Kristus, gitt den enkelte ved dåp og tro.

Frafallet kommer til uttrykk i i dags- og ukeplan. Det massive uttrykk er ikke tomme kirkebenker, men likegyldighetens vitnesbyrd når den lille rest samles om den Oppstandnes nærvær, virksom med Ord og Sakrament i dens midte. Den rangsnudde prioriteringsmåte, gitt til kjenne i godstolen eller opplevelsesjakt frister og øver press på den kristne tidsbruk med Guds ord i sentrum. Den alminnelige nådemiddelforakt øver et massivt press på troens be-kjennere. Hva har første prioritet i mitt dags- og ukeprogram? Kristus-kalenderen gir lede tråder og påminnelser.

Maria valgte «den gode del» til evig odel og eie (Lk 10:42). Kristi kirke på jorden er «*de som følger Lammet, hvor enn det går*» (Åp 14:4). Et anskuelig uttrykk er folk på kirkevei. Lik Abraham drar de hjemmefra fordi Guds evige velsignelse lokker og drar (1 Mos 12:1-4, Joh 6:44). Gudstjenesten begynner med det forventningsfulle oppbrudd hjemmefra. Vi vet av kirkeårskalenderen hva denne dagen handler om, og forberedt er den som på forhånd kjenner dagens tekster.

«Kom i hu...» Slik begynner det tredje bud. Forventningen kommer av Jesus-historien, for «han er min Herre». Kjenner den gode Skaperen gjennom ham og venter hans goder som har gjenløst meg fortapte. PR-folk er flinke til å danne forventninger. Kristne må på banen med Guds reklame: Den oppstandne Kristus, virksom midt i den forsamlede menighet slik han har befalt.

Søndagen er «Herrens dag», og en ukentlig påminnelse om «*førstegrøden av de hensovede*» (1 Kor 15:20f). Kirkens gudstjenestedag løfter jordvendte blick mot vår levende håp. Han som er menighetens midte, er også den kommende på den ytterste dag. Nå bringer han himmelriket til oss med de tegn eller handlinger han innstiftet. Da kommer han synlig i sin Guddoms herlighet og bringer den kommende verden. Der skal Gud selv bo hos sitt folk og det få se Gud og livet utfolde seg i tilstander som overgårall forstand. (Åp 21:1-5, 22:3-5) Guds kirkes underfulle kjennetegn lokker og drar, og de gir ny frimodighet til å leve som Guds kjære barn i gjerninger som Gud har lagt foran oss (Ef 2:10). *Åp 22:11 – La den rettferdige fortsette å øve rettferdighet, og la den hellige fortsette i helliggjørelse.*

Troens lydighet danner kontraster til en menneskeforgudende og kroppsfixert samtidskultur, hvor menneskersynes å more seg til døde (Ef 2:12) og i nødens stund søker trøst i ego-kulturens skinnløsninger. Men stilt overfor Jesus-historiens fortsettelse i menighetens felles gudstjeneste, må et hvilket som helst aktivitetstilbud eller arrangement komme i annen rekke, unntatt når plikten kaller. Det betyr for noen at man søker til morgenmessen eller kveldsmessen, hvor alternativet gis.

1 Tim 4:8 – gudsfrykt er nyttig til alt. **Sal 73:26** – *Om kropp og sjel forgår, er Gud for evig min klippe og min del. Jf Fil 4:11, 1 Tim 6:6.*

Hvor apostolatets kirke trer frem med Kristi evangelium og sakramenter, der fortsetter Jesus-historien midt i blant oss. Guds vitnesbyrd i en bevitnet Jesus-historie proklamerer den evig aktuelle nyhet: «*Himmelriket er kommet nær! Vend om!*» (Mt 4:17) Da blir tidsbruken deretter.

Kirkeårskalenderen – en Kristus-kalender

Kristus-kalenderen hjelper døpte mennesker til å leve med Kristus som gave. I sentrum for tider og festdager står Jesu person med sin lidelse, død og oppstandelse (juledelen og påskedelen). Med ham til gave følger livet med ham til eksempel i den daglige gjerning (kirkedelen). Det bør alltid være adgang til privat skriftemål. Med fordel kan et par uker høst og vår være avsatt til skriftemål.

Hvordan feirer vi høytidene og markerer kirkeårets tider? Hvordan feirer vi «den stille uke»? Hvordan feirer vi påskeuken deretter? Osv. Det bør være i menighetens interesse å delta i forberedelsene med sangøvelser (korsangere), veiledning og instruksjon.

De tre *Maria-dagene* – også kalt julens «satellitdager» - gjennomlyser kirkeåret med hovedunderet: Foreningen av Gud og menneske i Jesu person. Disse dagene er Jomfru Maria's kirkegangsdag (2.2.), Jomfru Maria's Budskapsdag (25.3), og Jomfru Maria's besøksdag (2.7) – om hennes besøk hos Elisabet. Dermed vinner vi tilbake lutherdommens store prekensøndag – 5 søndag i faste.

Augustana-dagen den 25. juni er det årvisse reformasjonsjubileum, da vi blir minnet om de store hendelser under kirkens reformasjon: I 1530 på denne dato ble Den Augsburgske bekjennelse overlevert keiseren, Konkordieformelen vedtatt i 1577 og Konkordieboken utgitt i 1580. Guds inngripen i historien virker takk og lov til åpenbaringsordets Gud, Han gir for sin godhets skyld sitt nåderike til dem som er fattige i seg selv (Mt 5:3), «erklærer den ugudelige rettferdig, og regner hans tro til rettferdighet» (Rom 4:5).

Så sant praktisk mulig, bør avkobling og tilkobling gå hånd i hånd. Det bør tenkes nytt om dager og tider, om «et liturgiske verksted» i menigheten, og – så sant praktisk mulig og menighetssituasjonen tillater det – tenkes nytt om vekslingen mellom høymesse, morgensang (laudes) og aftensang (vesper) i ukens løp.

Planlegging, undervisning, instruksjon og motivering kjennetegner menighetens jevnlige virksomhet. Innfallsmetoden forstyrrer. Hvordan vil menigheten virkeliggjøre Kristi befalinger og kalenderbruken arte seg om 3-5 år?

19. APOSTELORDETS LÆREAUTORITET

Det greske ord *apòstolos* betyr utsending el delegat, av et ord som betyr å utsende (apostellein). En apostel var i senjødedommen en *autorisert* utsending, det vil si en delegat som opptrer med fullmakt i utsenderens sted.

Når utsendingen taler og handler i utsenderens sted, har adressatene med utsenderen å gjøre (Mt 10:40, Lk 10:16, Joh 13:20. Jf «å beskikke»). I denne betydning var Jesus Kristus Guds utsending (Joh 17:3, Heb 3:1) og hans utvalgte apostler Kristi utsendinger, og deres etterfølgere i prekenembetet likeså. Når en prest taler og handler med fullmakt i Kristi sted, har tilhørerne med den oppstandne Kristus å gjøre. Det er meningen med prekestolens bruk i den evangelisk-lutherske kirke.

Før prekenen blir *delegat*-posisjonen proklamert med «den apostoliske hilsen»: «*Kristi menighet! Nåde være med dere fra Gud vår Far og den Herre Jesus Kristus!*» Her viser første ledd til Guds forsoning med verden i Jesu korsdød. Sammenlignet med keiserens delegat-hilsener, marker det lille ordet «og» noe radikalt nytt. Det viser til det største av alle Guds undere – Sønnens unnfangelse ved Den Hellige Ånd i Jomfru Maria's morsliv. Gud og menneske ble forenet i Jesu person, og han ble den førstefødte blant mange søsken (Rom 8:29, Kol 1:15, jf 1 Mos 2:15-24, 1 Tim 2:11-15).

Det er særlig *Johannes* som fremhever *kilden* til apostelordets læreformidling (tradering). Den første person i Den hellige Treenhet – Faderen, er opphavet til den gudskunnskap som blir formidlet i sendelsesrekken Sønnen – Ånden – apostlene, og etter dem - trofaste etter-

følgere i prekenembetet. En delegat kommer ikke med sitt eget. Alt han gir videre, kommer «ovenfra». Ef 3:1-12, 6:12. Joh 7:16 etc. Utelukket er læretilpasninger til yndlingsidèer i samtidskulturen. Det som er apostolisk er bibelsk – og omvendt. - Johannes bruker også et annet ord for sendelse, nemlig "pémpein" (å sende, sende av sted), antagelig av hensyn til gresktalende kristne.

På bibelsk vis hører ordene og delegaten sammen i et *skjebnefellesskap*. Gud taler med ord i sine profeters og apostlers munn. De blir ikke Guds ord, men forblir hva de i sannhet er – Guds ord. Med Guds ord i munnen bekjenner hans delegater seg til kirkens Lærer, Kristus Jesus. Da er den oppstandne Kristus virksom med sine ord i prekenembetets gjerning. *Lk 10:16 – Den som hører dere, hører meg.*

Læretilpasninger kjennetegner falske apostler (2 Kor 11:5, 13, jf Mt 7:15f, 24:11, Fil 3:2, Åp 2:2, Gal 1:8, 2:6). De øser av «sprukne brønner» de kirkebestemte forbehold, kalt «kirkens syn» med støtte i flertallsvedtak. De forkynner den fred som kirken dør av (Jer 2:11, 6:14, 8:11).

To saksforhold av grunnleggende betydning

Apostelordets lære fra Skriftens Herre konstituerer apostolatets kirke i samlingen om Ord og Sakrament – og ingenting annet:

(1) Guds endegyldige vitnesbyrd.

Gud har oppreist Jesus fra de døde og stadfestet Jesu persons hemmelighet og hans verk som lovens oppfyller og verdens forsoner. Guds løfter i den gamle pakt er oppfylt i Jesus Kristus. Gud er troverdig. Guds vitnesbyrd medbestemmer hver eneste preken og undervisning i nåtid, og hver eneste dåp, absolusjon og Herrens nattverd i tidens løp. Ved apostelordets lære fra Kristus – og ingenting annet! - er den Oppstandne nærværende og virksom i den forsamlede menighet.

Sammenlignet med opprinnelsen til andre kollektivtradisjoner kommer Guds vitnesbyrd til uttrykk på en indirekte måte: Kirkens apostoliske læretradisjon har *ingen uklar initieringsfase og påfølgende konsolideringsfase*. Kirkens fremstår med gudgitte kjennetegn like fra begynnelsen. Kilden er den oppstandne Kristus de førti dagene før Himmelfartsdagen.

(2) En enhetlig overlevering.

Apostelordets lære fra Kristus gjør Nytestamentets skriftsamling til kirkens kànon (el rettesnor) i tidens løp. Utelukket er konkurrerende tradisjoner eller "menighetsteologier" fra andre kilder. Nytestamentets skrifter bekrefter sin enhetlighet med varierende uttrykk og tematikk og med utfyllende tidsperspektiv. Evangelistene fremstiller Jesus-historien i et fremadskuende perspektivi (prospektive fremstillinger). Etter dem møter vi samme historie sett i påskeperspektivet (den retrospektive fremstilling). Men nøkkelen til forståelse er den samme – Jesu undervisning i Skriftene. Da er poenget Kristi virksomme nærvær gjennom trofaste medarbeidere i prekenembetets gjerning. Hva han har fullbrakt med sin lidende lydighet, det skal bli menneskene til del ved tro og dåp.

Både Guds vitnesbyrd og apostelordets lære fra ham krever saksvarende uttrykk i liturgiske og diakonale ordninger. Denne forutsetning, gitt i begynnelsen, begrunner kallet hver gang apostlenes etterfølgere blir innsatt i forsoningens embete og gitt løse- og bindemakt fra ham (Joh 20:21f, Mt 28:20, 1 Kor 4:1f osv). Den trofaste forvaltning av «Guds hemmeligheter» virker med nødvendighet motstand mot evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap. Motstand er den bekjennende kirkes normalsituasjon.

Apostelens troverdighet

Paulus måtte begrunne sitt apostolat, og lik Johannes undervise om troskapens vilkår. I åpenbaringsordets sendelsesrekke gjelder det framfor alt å *"ta vare på"* eller *"holde fast ved"* ordene fra Faderen, jf Joh 14:21, 23 (tærein), og fra Kristus og hans apostel, 1 Kor 11:2, 15:2 (katekjein).

Paulus forsvarte sin apostel-posisjon med de *tre kjensgjerninger* som begrunner apostle-nes særstilling som *Herrens* apostler i Guds kirke på jorden: Øyenvitner til den Oppstandne, kalt umiddelbart av ham, og utsendt for å kunngjøre «Kristi evangelium»:

(1) **De var øyenvitner til den oppstandne Jesus**, 1 Kor 15:8, jf 2 Kor 9:1, Apg 1:21f.

(2) **De var kalt og utsendt umiddelbart av ham.** Posisjonen er den samme som for Guds profeter i den gamle pakt. **Jer 1:7-10** – *Alle jeg sender deg til, skal du gå til, og alt jeg befaler deg, skal du tale. Vær ikke redd for dem, for jeg vil være med deg og berge deg. /.../ Se, jeg legger mine ord i din munn. Jeg setter deg i dag over folk og riker for at du skal rykke opp og rive ned /.../ bygge og plante.*

Begge kjensgjerninger begge bevitner Jesu persons hemmelighet og har en forhistorie i be- retningene om Jesu utsendelse av de tolv til sitt folk (Mt 10:5-31, Mk 7-13, Lk 9:1-6). Utsen- delsen stiller de tolv i delegatens posisjon til HERREN – åpenbaringsordets Gud (Mt 10:19f, 27, Lk 10:16, 12:11f). I likhet med Herrens profeter i den gamle pakt, medfører apostolatet et skjebnefellesskap med Herren og hans ord, **Mt 10:24f** – *En disippel står ikke over sin mes- ter, en tjener (doulos egtl trell) ikke over sin herre. Det er nok for en disippel at han /.../ får det som sin herre.* - Jesu utsendelse av de tolv artet seg som forberedende praksis til senere apostelgjerning.

Det var avgjørende for Paulus at han delte apostel-posisjonens oppdrag og myndighet sam- men med Herrens øvrige apostler. Også Paulus praktiserte Jesu regel under forfølgelser (Mt 10:23, jf Apg 9:24f, 14:5f). Også han legitimerte sitt apostelkall med det umiddelbare apos- telkall, **Gal 1:1** – *Paulus, apostel, ikke av mennesker og heller ikke ved et menneske, men ved Jesus Kristus og Gud Fader, som oppvekket ham fra de døde.* Da er poenget Herrens virk- somme nærvær i apostolatets gjerning. Den Oppstandne var med ham og la sine ord i hans munn (jf Ef 6:19f, Kol 4:4). Mange tekster belyser forholdet (Gal 1:15f, 1 Kor 1:1, 2 Kor 1:1, 11:13, osv. 1 Pet 1:1, 2 Pet 1:1, Jud 17. Jf Fil 2:25: Lekmannen Epafroditus, menighetens ut- sending).

(3) **De var utsendt med "Kristi evangelium"**, det vil si evangeliet i omfattende mening - fra Kristus og om Kristus. Uttrykket refererer til Kristi undervisning i «Skriftene» om det som står skrevet om hans person og verk. Innholdet er gitt med Kristi ord – «mine ord», så ut- sendingene hans er Ordets tjenere i dobbel mening (Lk 1:2, 24:48, Joh 17:20, Apg 6:4 osv). Paulus var Kristi «utvalgte redskap» blant hedningefolkene, **Apg 9:15** – *(han) «skal bære frem mitt navn for hedninger og konger og Israels barn. Jeg skal vise ham hvor meget han må lide for mitt navns skyld.»* (Jf Rom 15:19, 29, 1 Kor 9:12, 18, osv.) Igjen: Kristi evangeli- um og delegat hører uatskillelig sammen (Gal 1:16, 2:7, jf 1 Kor 1:17, 1 Tess 2:4).

Det er viktig å sammenholde de tre kjennetegnene ved Kristi apostler. Blir ett av dem un- derkjent, blir alle underkjent og dermed Kristi oppdrag og fullmakter. Apostolatet er be- grunnet i underfulle kjensgjerninger like fra begynnelsen, det vil si *før* kirkens fremtreden på Pinsedagen. Sett fra Herrens side, er reservasjoner mot apostelordets lære utelukket, men ikke sett fra menneskers side.

Illustrasjon: 1 Kor 14:34-15:11.

Her forsvarer Paulus sitt apostolat i konfrontasjon med tilhengere av tidlig-agnostisk «innsikt» i Korint-menigheten. Noen strengere tekst fins neppe i Nytestamentet. Prinsipielt sett er den et forsvar for apostlenes gudgitte kompetanse og apostelordets læreautoritet og gyldighet i Kristi kirke. Sett i ettertid, var denne konflikt i aposteltiden et forvarsel om det «grekerproblem» som siden gang følger apostolatets kirke som en skygge gjennom historien.

Med adresse til kvinnefrigjørerne spurte Paulus, **14:36** – *har Guds ord utgått fra dere? Eller er det kommet bare til dere? Den som ikke godtar apostelordets lære fra Herren, blir ikke godtatt av ham* (v 37f), men den som holder fast ved apostelordets lære fra Herren, blir frelst (15:1f). I samsvar med oppdraget fra Herren, gir apostelen videre den rett utlagte Skrift (v 3f).

Paulus betraktet seg selv som den ringeste blant apostlene, for han hadde forfulgt Guds kirke, og samtidig er han en blivende illustrasjon til Guds nåde – både frifinnelsen og fornyelsen, **15:10a** – *Ved Guds nåde er jeg hva jeg er, og hans nåde mot meg har ikke vært forgjeves*. Når apostelen gir videre Kristi undervisning i Skriftene, da er den oppstandne Kristus nærværende og virksom med sin lære i delegatens gjerning (Lk 10:16, Gal 1:15f, 1 Kor 1:22-24). - Det er en nåde å bli kalt og motta Kristus som gave, og en nåde å erfare ham virksom i tjenesten for ham (v 10f).

Det vil alltid dukke opp "superapostler". I tillit til egen innsikt, vet de å reservere seg mot apostelordets lære fra Skriftens Herre (2 Kor 11:4f, 12:11, Kol 2:8). Motstrategien er gitt fra begynnelsen – «å holde fast» ved apostelordets lære fra Kristus, 15:1-3 (Joh 14:23, 17:8, Gal 1:11f, Fil 4:9, 1 Tess 2:13).

Et uttrykk fremhever og bekrefter apostelens delegat-posisjon – «*Kristi trelle*» (doulos), Gal 1:10, Kol 1:23. Poenget er ikke tvang, men delegatens skjebnefelleskap med den korsfestede og oppstandne Kristus (Mt 10:24f). Evangeliet kunngjør ikke menneskepåfunn (1 Kor 2:9f, jf v 4f, 7, 13f). Lærens kilde og subjekt er åpenbaringsordets Gud i en bevitnet Jesus-historie. Dette forhold bekrefter Paulus indirekte med sine råd i spørsmål som Kristus-overleveringen ikke besvarer (1 Kor 7:25, 32-34, 40). Kirken gransker ikke skjulte ting, sier en gammel regel. Dermed er ikke gode råd utelukket. Utelukket er verdens visdom til menneskers behag (Gal 1:10, 1 Kor 9:16f, Kol 1:28).

En Herrens apostel har ingen selvstendig læremyndighet i kirken. Dette forhold ble stadfestet på Jerusalem-møtet – den første synode. Det omtvistede lærespørsmål gjaldt hedningekristnes forpliktelse på omskjærelsen, hjemlet i Moseloven. Læren ble stadfestet da Herrens bror Jakob leste Herrens ord ved profeten Amos (Apg 15:13-18). Diskusjonen uteble. Læren var avgjort *med et skriftord!* Deretter vedtok man Jakobs råd om hvordan hedningekristne skulle praktisere Hellighetsloven i samsvar med Guds kjærlighetsbud (v 19).

Det var apostelens *skyldighet* å gi Kristi lære videre til kirken. Noe annet er Kristi virksom gjerning ved sin tjener. Den drev Paulus til takkoffertjeneste for Guds evangelium. Med hensyn til seg selv var Kristus hans eneste ros for Gud (Rom 15:17-19). Dette mottakerforhold til Jesus-overleveringen stadfester lærens renhet og ekthet (1 Kor 11:23, 15:3, Kol 1:23). Apostelen har sin troverdighet fra Faderen og Sønnen i Jesu skikkelse, **Joh 7:28** – *han som har sendt meg, er troverdig*. - Ved evangeliet kaller Gud til omvendelse og tro på syndenes forlatelse med Dommens dag for øye. Det har Gud gjort troverdig ved å oppreise Kristus fra de døde (Apg 17:30f).

Utelukket er en læreutvikling i kraft av menneskelige tradisjoners utbredelse, oppslutning og varighet over lang tid. Og utelukket er læretilpasninger til samtidskulturen (jf Kol 2:6-8, Åp 2-3). Hvorfor? Det er ikke mennesker som er opphavet til apostelordets lære, men Faderen og den han utsendte som sin delegat (el apostel), nemlig Sønnen i Jesu tjenerskikkelse. Føl-

gelig er enhver reservasjon mot apostelordets lære en reservasjon mot kirkens Lærer, Jesus Kristus og hans etterfølgere i prekenembetet. Men åpenbaringsordets Gud godtar ikke selvbestaltede apostler.

Bekjennelsen til apostelordets lære samler kirken på den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Noen annen oppgave har ikke kirkens bekjennelse. Derfor underkjenner man kirkens rett når lærekonflikter blir overlatt den offentlige debatt og psykodynamiske prosesser, og – når tiden er moden - avgjort med forpliktende flertallsvedtak. Men uten apostelordets kompetanse, autoritet og gyldighet i kraft av Herrens ord og bud, bestrider vedtaket Guds troverdighet og er uten rettskraft i Guds kirke.

Forholdet «den gang» og «nå»

En apostel gir videre Jesu lære om sin person og sitt verk, ”slik Skriftene har sagt” – og ingenting annet. Men han formidler ikke hele Jesus-historien og den mening på en gang – det er heller ikke mulig. Han avpasser formidlingen til tilhørerne uten å tilsløre Guds nidkjærhet og kjærlighet i en korsfestet Kristus. Dermed virker Guds ord i nåtid det spørsmål som ellers ikke blir stilt, **Apg 2:27** – *hva skal vi gjøre?*

Apostelen Peters svar på Pinsedagen var i samsvar med den Oppstandnes løfte, at den som tror og blir døpt, skal bli salig (Mk 16:16). Begrunnelsen er Guds forsoningsverk med verden i Jesu Kristi korsdød (Apg 2:22-24, 36, 1 Kor 2:2), og stadfestet med Jesu oppstandelse fra de døde, v 32. Følgelig svarer Peter med en oppmuntring til de spørrende, **v 38** – *Vend om og la dere døpe i Jesu Kristi navn, hver og en av dere, så dere får syndenes forlatelse, og dere skal få Den Hellige Ånds gave.* Denne fremgangsmåte er Jesu egen (jf Mt 4:17 – for himmelriket er nær! 2 Kor 5:19-21.)

For troens bekjennere er Peters svar for barnelærdom å regne. Gud er en forsonet Gud for alle mennesker, men dermed er ikke forsoningsverket blitt den enkelte til del. Det skjer ved troen og dåpen til Jesu død (Rom 6:3). Da er hensikten oppnådd, **Joh 17:3** – *det evige liv ved å kjenne den eneste sanne Gud og den han utsendte, Jesus Kristus (15:3).*- Dette mål går i oppfyllelse på mennesker som ved Kristi ord kommer til tro på den treene Gud, Rom 1:1-5, 10:17.

Et forhold blir oversett i kjarismatikernes selektive bruk av Nytestamentet, av frykt for ortodoksi og nådemiddelkristendom. Det var ikke senere eller mot slutten av aposteltiden at *kirken fremsto som etablert og rett-troende kirke. Det skjedde på Pinsedagen.* Evolusjonsperspektiv er Nytestamentet fremmed.

Pastoralbrevene vitner ikke om såkalt «tidligkatalisering» eller «institusjonalisering» mot slutten av aposteltiden. Tvert imot. De bevitner lærens konsolidering fra begynnelsen (Apg 2:42). Forklaringen må være Jesu undervisning i Skriftene. Også pastoralbrevene bekrefter kirkens Kristusbekjennelse, begrunnet i Det gamle testamente.

Like fra begynnelsen ble den Oppstandnes innstiftelser og befalinger gjennomført med umiddelbar virkning for Guds kirke i den nye pakt: Apostelen Peter representerte de tolv da han – utrustet med Helligåndens gaver – utførte prekenembetets oppdrag med fullmakter fra den oppstandne Kristus. Igjen: Apostolatets kirke- og læretradisjon mangler en initieringsfase.

Like fra Pinsedagen består apostelordets læreautoritet i den lærehelhet som apostlene ga videre til kirken for all ettertid. Apostlenes etterfølgere stadfester med skriftbevis Kristi himmelske lære, slik apostlene gjorde, lært av Skriftens Herre. Derfor kjennes apostolatets kirke på samlingen om rettskafne hyrder og lærere i prekenembetets gjerning.

Et annet forhold blir også lett oversett. *Like fra Pinsedagen fremstod kirken med en hierarkisk struktur* (el hode-struktur, også kalt kefalè-struktur). Den har utspring i Sønnens underordning under Faderen, og i Sønnens sendelse av apostlene i deres kirkegrunnleggende kronvitne-posisjon. og snart omgitt av *aposteldisipler*. I aposteltiden var denne gruppering i praksis overordnet lokalkirkens biskoper el presbytere (prester). Etter hvert som apostlene døde bort, inntok aposteldisiplene apostlenes posisjon à la vår tids stiftsbiskoper, f eks Titus (1 Tim 5:19, Tit 1:5). Tittelbruken endret seg, men underordningsstrukturen bestod med formidlingen av «den sunne lære», dvs apostelordets lære fra kirkens Herre. Også etterfølgerne i prekenembetet er kalt til å utføre dets gjerning i selvhengivende kjærlighet til Kristi kirkebrud og følge såkornets lov (Joh 12:24). Her gjelder fotvaskingsregelen (Joh 13:14f).

Et *eksempel* gir sendebrevene, Åp 2-3. De har adresse til «engelen» for den respektive menighet, trolig lederen for et prestekollegium. *Engel* (av angelos) betyr «budbærer», her brukt analogt med «apostel» om Herrens budbærer. Felles for dem alle er delegat-posisjonen *underordnet* Kristus i ordets etterfølgelse og med Kristus som «visitator».

En foreløpig oppsummering: Kirkens grunnvoll var hel og ubeskåret like fra begynnelsen, og den Oppstandne var nærværende og virksom i prekenembetets gjerning - Den Hellige Ånds embete - like fra begynnelsen. Like fra Pinsedagen bevitnet og stadfestet kirken med gudgitte kjennetegn Kristi lidelse, død og oppstandelse, slik «Skriftene» har sagt. Kirken trådte fram med Guds troverdighet og med bekjennelsens tilbakemelding uten forbehold

Overser man at kirken trådte fram med en *lærehelhet* og hierarkiske struktur (hodestruktur) like fra urmenigheten, sitter man igjen med en ubegripelig karikatur av aposteltidens menigheter. Med stor konsekvens formidler man bildet av en læreutvikling i aposteltiden – fra primitivt læremangfold til institusjonell kontroll, for så å postulere en uoverstigelig avgrunn mellom kirken "den gang" og «i vår tid». Under denne forutsetning må man betrakte reservasjoner mot ikke-kommuniserbare lærestykker som rett og rimelig, og med henvisning til «dypere innsikt» tilpasse kirkens lære og liv til religiøsitetens i modernitetens samfunn.

Det kirkepolitiske poeng er innlysende. Ved å *markere avstand* til apostolatets kirke i fortid, blir det legitimt å markere avstand til apostolatets kirke i nåtid. Konsekvenshistorien taler for seg om «Kristi evangelium» i nye utgaver og kirkefelleskap på den basis som partene finner tilstrekkelig. (Jf. antinomisme, økumeniske avtaler, sammenblandingen av rettferdiggjørelse og helliggjørelse, osv).

Reservasjonens metode overser synagogens termer for overlevering. Overført på apostolatets læreformidling i den nye pakt, fikk termene nytt innhold bestemt av Guds løfter oppfyllelse i en bevitnet Jesus-historie. Utelukket var menneskelige overleveringer – hva «de gamle» har sagt (farisèerne). Gjennom de apostler som Kristus utvalgte og senere utrustet på Pinsedagen, mottok kirken den rett utlagte Skrift fra dens Herre. Denne lærekonstant ble bestemmende for den tekniske ordbruk "*å motta*" (paralambànein), "*å overlevere*" (paradidònai) og "*å holde fast ved*" (katékein) o a.

Likesom ordene hører sammen med personen, hører vannet sammen med kilden ovenfor. Etter hvert kommer tilsig av grums fra mange hold. Desto viktigere er det å øse av kilden. Denne billedbruk fra Luther har et viktig poeng. Reserverer vi oss mot ordene fra Herren, reserverer vi oss mot Herren selv med tankegrums fra kirkens historie. En illustrasjon gir opponentene i Korint, som med sin innsikt (gnosis) visste bedre enn «Herrens bud», som ifølge 1 Tim 2 gjelder Kristi utleggelse av 1 Mos 2. Ordene om den førstefødte Adam er en Kristusprofeti om forholdet Kristus og kirken, og med blivende gyldighet for mann og for kvinne. De skal hver i sitt skapergitte kall vitne med sin kjønnspolare relasjon om den gode Skaperen, som de har lært å kjenne i Jesu Kristus - den inkarnerte Gud og mann.

Jesus Kristus – kirkens lærer for livet

Kristi utvalgte apostler ble lært av Kristus. Blant dem står Paulus i en særstilling. Da forfølgeren Saulus møtte den Oppstandne utenfor Damaskus og ble kalt til Kristi apostel, dro han ikke til Jerusalem for å søke råd der, eller gå i skole hos apostlene før ham. Først etter tre år dro han dit *”for å lære Kefas å kjenne”* under et opphold hos ham, Gal 1:18. Paulus hadde mottatt Jesu undervisning gjennom overleveringen fra ham (1 Kor 15:1-7, jf 11:23, Gal 1:9, Fil 4:9). Det samme gjør Kristi disipler i nåtid.

Den opphøyede Kristus inntar posisjonen som åpenbaringsordets Gud hele tiden inntil den ytterste dag. Men søker man Kristi evangelium *bakom* ordene, begår man en grunnleggende feil, som om Den hellige Ånd opplyser vår forstand uavhengig av Kristi ord. I den nye pakts kirke er prekenembetet *”Åndens embete”*, 2 Kor 3:6. **Joh 6:3** - *«De ord jeg har talt til dere, er ånd og liv»*. Guds ord er levende og virkekraftig (Heb 4:12). Det fremste vitnesbyrd er apostlenes utrustning på Pinsedagen, mer enn andre kristne (jf 1 Tess 4:15, 1 Kor 7:10, 9:14).

Kristi persons hemmelighet forklarer kirkens bruk av tekniske termer fra synagogen. Faderens enbårne Sønn fra evighet trådte fram i Jesu skikkelse som *første ledd* i en traderingsrekke. Faderen er *opphavet* til den lære som Kristus ga videre til sine utvalgte apostler. Deres *kronvitne*-posisjon begrunner apostelordets autoritet som «Guds ord» og kirkens grunn. I denne posisjon fikk gamle termer nytt innhold og ny status. 1 Kor 11:23, 15:3, jf 1 Joh 2:23, 4:15, 5:1, 5 osv. Utrustet med Åndens gaver mer enn andre kristne, kunne en Herrens apostel også gi autoritative og forpliktende tolkninger av stoff fra overleveringen. *Eksempler*: 1 Kor 11:23-25, 15:3ff, Fil 2:6ff, 1 Tim 1:8ff.

I Nytestamentet forekommer ingen rangering av *lære og formaning*. Poenget er *rekkefølgen*. Læren om Jesu person og verk går foran og motiverer til et liv etter Guds bud og vilje. Rekkefølgen illustrerer forholdet rettferdiggjørelse og helliggjørelse. Først går Kristus som troens rettferdighet for Gud, deretter følger livet med Kristus som eksempel i gode gjerninger. Sett utenfra, må livets vitnesbyrd bevitner troens rettferdighet, Fil 4:8, 1 Kor 11:2, 1 Tess 4:1-12, Jak 2:18.

Kirkens troverdighet - Guds troverdighet

Hva Kristi apostel har overgitt fra Kristus, er Guds ord og forplikter kristne. Apostelordets etterfølgere etterfølger Kristus (1 Kor 4:16f, 11:1f). Utelukket er andre evangelier eller lærdommer (Rom 9:3, 1 Kor 16:22, jf Mt 16:19). Når preken og undervisning formidler apostelordets lære, mottar tilhørerne troverdige ord fra Herren (Lk 10:16, Rom 10:17). Alternativet er frafall fra åpenbaringsordets Gud (Gal 1:6, 8f, 2 Kor 11:4, jf 1 Tess 2:13).

Illustrasjon: Forholdet *apostel og aposteldisippel*, **2 Kor 5:16-6:2**.

De som er betrodd *”forsoningens embete”*, v 18, er Kristi sendebud (el delegater) som taler i Kristi sted, så *”Gud formaner gjennom oss”*, v 20. Den opphøyede Kristus gir seg til kjenne gjennom det læreembete som kunngjør løftenes oppfyllelse i Kristi offerdød. Han meddeler frifinnelsen i alles sted med oppmuntring til å vende om, v 19, 21 (Jes 53:6, 9, 12).

Ef 2:20f - (Kirken blir oppbygd) *på apostlenes og profetenes grunnvoll, hvor hjørnesteinen er Kristus Jesus selv...*

Den oppstandne Kristus sammenfører kirken og gir vekst med evangeliet og sakramentene forvaltet på troskapens vilkår. Da setter apostelordets lære spor gjennom kirkens historie like fra begynnelsen (Jes 55:10).

Slike spor bruker apostelen i form av liturgiske formularer og hymnisk stoff fra menighetene (Ef 1:3-12, 20ff, 2:4-10, 14-17, Fil 2:5-11). Andre spor er stoff av bekjennelseskarakter (Kol 1:15-20, 2:9-15. Jf lovprisningene i Åpenbaringsboken).

Konklusjon

Apostelordets læreautoritet i kirken er uavhengig av tilhørertall, men bundet til apostelordets lære fra Skriftens Herre, Jesus Kristus. Heller ikke apostlenes etterfølgere i prekenemetet har noen sideordnet læremyndighet i kirken. Også de er kalt til å gi videre (tradere) den rett utlagte Skrift fra dens Herre, gitt i og med apostelordets lære. Sagt med andre ord: Apostelordets lære er kirkens skranke.

Denne binding til apostelordets læreautoritet løsner med det «evangelium» eller de læretilpasninger som mengden godtar og makthavere tilgodeser. Moderne lutherdom kjennes på lærepraksis i strid med apostelordets lære. Hva hensikten enn må være, legger prest/biskop avgjørende vekt på eget skjønn eller egen innsikt. De lærer dømte å holde «kirkens ordninger» fremfor Guds kirkeorden, gitt i og med Kristi ord og befalinger. Følgelig befinner de seg i samme posisjon som farisæerne og saddusæerne den gang i deres fiendskap mot Jesus.

Fiendskapet fins alltid der hvor kirken trer frem som apostolatets kirke i skriftbunden tradisjon, og fiendskapet følger kirken som en skygge like fra begynnelsen inntil Dommens dag. Debatten kan virke forvirrende, men veiskillet er tydelig og klart: Delegat-posisjonen gjør forskjellen. Motsetningen mellom moderne lutherdom og konfesjonell lutherdom er den mellom utro tjenere og tro forvaltere av «Guds hemmeligheter». Dermed følger også de kjennetegn på Guds kirke som er av personlig art – bønn og lovprisning, og korset.

En forsonet Gud oppmuntrer også falske apostler til å vende om. Med Kristus som gave, følger troens lydighet med ham til eksempel. *Åp 14:3 – Disse er de som følger Lammet, hvor enn det går.*

20. HAR GUDS ORD GÅTT UT FRA DERE?

Til forskjell fra Ba'al-profetenes ekstatiske tale, var Herrens profeter ved sine fulle fem, når de forkynte Herrens ord. Den samme edruelighet kjennetegnet Jesus og de tolv.

Korint-menighetens hang til ekstatisk inspirasjon hadde sin bakgrunn i hellenistisk religiøsitet, hvor profeter ble oppfattet som passive medier for guddommelig inspirasjon. Hvor denne religiøsitet fikk innpass i aposteltidens menigheter, fremsto representanter for en videreutviklet kristentro, akseptabel for den greske visdom.

Apostelen Paulus tok et oppgjør med «superapostlene» i Korint-menigheten (2 Kor 11:7, 13). I siste halvdel av det andre århundre kjempet Justin Martyr (d ca 165) mot et lignende svermeri under ledelse av Montanus i Frygia. Konfrontasjonen medførte læreoppgjør, og i verste fall - skisma.

Apostelen Paulus spør, **1 Kor 14:36** – *Var det kanskje fra dere Guds ord gikk ut, eller er det bare til dere det er nådd fram?* - Et bekreftende svar får omfattende følger for kirken. Åndsopplyste kristne og superpostler blir kilden til kirkens lære og rett. Apostelens spørsmål utfordrer kvinneprest-tilhengerne til et benektende svar. Vil de angre og be om tilgivelse for en lære som underkjenner Kristi apostolat og vitner falskt om den gode Skaperen?

Tilhengerne av det nye apostolat gjør adgangen til prekenembetet til et ordningsspørsmål uavhengig av det skaptes orden. De betrakter ordningen som et adiáforon i betydningen «likegyldig mellomting» i et moralens ingenmannsland. Denne forestilling er en læreimport fra stoisk moralfilosofi, og derfor i strid med apostelens lære fra Herren.

I sentrum for kvinneprest-spørsmålet står *praksis*-tekstene **1 Kor 14:32-38** og **1 Tim 2:11-15**. Førstnevnte fra år 55 el 56 hører sammen med *Pauli forsvar for sitt apostolat, 15:1-20*. Denne sammenheng er stort sett blitt oversett, etter alt å dømme på grunn av en misvisende kapitelinneling. 1 Tim 2:11-15 – skrevet noen år senere - utdyper hva førstnevnte antyder med henvisning til den allmenkristne kunnskap. Siden Paulus ikke var en av de tolv, anvender han i begge tekstene den lære han hadde mottatt og gitt videre, nemlig Jesu utleggelse av 1 Mos 1-3. Jesu Kristi person er skaperverkets midler og Guds førstefødte i den skaperorden som Guds engler våker over (1 Kor 11:10).

Emnet hører sammen med flere *læretekster*, i første rekke Rom 5:12ff, 1 Kor 15:21f, 42-49, Ef 5:22ff. Og emnet aktualiserer især kristologi, apostolatet i kirken og kirkens kristokratiske fellesskap. Hertil kommer den skapelsesteologi som forplikter den forsamlede menighet til å bekjenne den gode Skaperen i den liturgiske ordning. Jeg innleder med noen ord om Jesu praksis, kirkens fremtreden som kristokrati, påstanden om tidsbestemte forestillinger, og apostolatets utspring i Den Hellige Treènhet.

Jesu praksis

I skarp kontrast til samtidens rabinere besto Jesu disippelkrets av både menn og kvinner. Blant dem var det nesten utelukkende kvinner som bivånet korsfestelsen, og kvinner som først bar bud om oppstandelsen. Jesus var radikal i sin holdning til kvinner, men kalte likevel ikke kvinner til apostler. De var heller ikke representert da den Oppstandne utsendte apostlene med løse- og bindemakt fra ham. Ikke engang hans egen mor fikk være med. *Jesu utvelgelse av de tolv* var en messiansk handling av grunnleggende betydning for kirken i den nye pakt. (Se nærmere Lk 6:12f, 8:1-3, Mt 27:55-61, Lk 24:1-11, 22-24, Joh 4:27, 7:39, 8:1-11. Jf Mt 10.) - Evangelistene forklarer ikke Jesu praksis, men viser til *tre kjensgjerninger*:

For det første: Jesus kalte kun menn til apostler (apostel = utsending, delegat). Det var dem han ga det offentlige oppdrag å proklamere og meddele himmelrikets frelsesgoder. De fikk myndighet til å stadfeste lærens sannhet med undergjerninger, slik han selv hadde gjort (Mt 10:1). Og de som mottok apostlene, mottok ham selv (Mt 10:40, Lk 10:16, Joh 13:20 osv). Med denne forskjellsbehandling stadfestet Jesus *mannens skapergitte kall*, som er et annet enn kvinnens kall. Og omvendt bekreftet han indirekte *kvinnens kall som hustru og mor*.

For det andre: I løpet av de førti dagene før sin himmelfart, samtalte Jesus flere ganger med apostlene "om de ting som hører Guds rike til" (Apg 1:2f, 24f). Saken gjaldt deres kompetanseområde som hans delegater. (Se nærmere 1 Kor 11:23, jf 15:3, Gal 1:12, 2 Tess 2:15, 3:6.) Saken fremgår av to tekster. Kun apostlene var samlet da den oppstandne Jesus ga dem befalingen om å døpe og lære (Mt 28:19f), og da han utsendte dem med løse og bindemakt fra ham (Joh 20:21-23). Apostlene og deres etterfølgere i prekenembetet representerer den Oppstandne. De er hans *delegater* med et bestemt oppdrag, og med løse- og bindemakt fra ham. De har løftet om den Oppstandnes virksomme nærvær i prekenembetets gjerning.

For det tredje: Kun de tolv fikk Jesu innbydelse da han innstiftet Nattverden. Ved andre måltider var både kvinner og barn til stede (Lk 7:32, Joh 12:2). Etter jødisk sedvane deltok både kvinner og barn i påskemåltidet og i den ukentlige innvielse av sabbaten, men ikke ved Jesu innstiftelse av Nattverden (Bo Reicke). Etter Jesu oppstandelse deltok også kvinner i Jesu disippelmøter og måltider (Apg 1:14, 2:42 osv).

Nattverdinnstiftelsen var en skjelsettende hendelse i frelseshistorien: Lovpakten på Sinai ble avløst av den nye pakt – nådepakten i Jesu blod (jf paktsblodet 2 Mos 24:3-8). Ved innstiftelsen representerte de tolv Israels tolv stammer i fortid (Lk 22:30) og Guds kirke i framtid. De mottok den befaling som også deres etterfølgere skal holde – å holde Herrens Nattverd slik han gjorde, *Lk 22:19 – Gjør dette til min ihukommelse*. Kristus gjør underet i messen med sine ord fremsagt over fremsatt brød og vin. Hans tjenere rekker frem Jesu, Guds Sønnns ofrede legeme og blod i sakramentets skikkelser. De som mottar Guds gave med munnen, har samfunn med Guds Golgata-offer til syndenes forlatelse, liv og salighet, og samfunn med Guds kirke i himmelen og på jorden.

Den Oppstandnes kristokrati

Kristokratiets basis er verken folkemening eller flertallsmakt, men apostelordets lære fra HERREN – ”Guds ord, som også er virksomt i dere som tror” (1 Tess 2:13). «Guds ord» er her det apostoliske og profetiske Kristus-vitnesbyrd, ”slik Skriftene har sagt” (1 Kor 15:3f). Hjørnesteinen er gudmennesket Jesus i hans lidende lydighet og virksomme nærvær (1 Kor 10:16f, Fil 2:7f, Ef 5:25).

Kirkens basis utelukker kirkens fremtreden som interesseorganisasjon til fremme av likestillings- og rettighetskrav. Nytt er ikke dette. Samme eksklusivitet gjaldt Guds folk i den gamle pakt. Salomos Høysang uttrykker gudsfolkets forhold til HERREN i ærbødig underordning. Kong Salomo er brudgommen – Guds representant og stedfortreder på jorden. Bruden er den gamle pakts gudsstat (teokrati). Samtidig peker forholdet ut over seg selv til kongen i Guds nåderike, og til hans selvhengivende kjærlighet til sin kirkebrud (2 Kor 11:2, Ef 5:24ff, Åp 19:7f, 22:17. Jf Sal 45 og 72.)

Vi merker oss at hverken Høysangen eller Nytestamentets skrifter omtaler bruden som dronning. Forklaringen er selvnlysende: «Du skal ikke ha andre guder enn meg.» Kristi nåderike er ikke av denne verden. Utelukket er likestillings- og rettighetskrav fra vår side. Kristus ved Faderens nådeside sammenfører kirken som Kristus-virkelighet og lar henne vokse ”i HERREN”. Denne enhet opphever ikke den kjønnspolare relasjon mellom mann og kvinne. Med Kristus til gave, er de kalt til et liv i tjenende kjærlighet med Kristus og hans kirkebrud til forbilde (Ef 5:22ff). Kristi forhold til kirken medbestemmer alt hva han sier om mann og kvinne, og likeså det oppdrag han gav apostlene og deres etterfølgere i prekenembetet.

Kirkens rett i denne verden er en gudgitt *nåderett*, gitt med evangeliet og sakramentene til bruk i den forsamlede menighet. Den er Guds kirkes handlende subjekt, hvor nåderetten blir brukt offentlig i menighetens liturgier. Kristus har gitt to rettigheter til vern om kirkens nåderett: Den ene er *kallsretten* - retten til å kalle skikkede menn til prekenembetet, og den andre *prøvingsretten* - retten til å prøve deres lære på Kristi ord. Kirkens gudgitte rett krever saksvarende former under omskiftelige forhold. Dette forhold medfører krever kirkerettslige reguleringer av plikter og rettigheter, og dertil ordnet læretukt.

Den Oppstandnes kristokrati endevender denne verdens forestillinger om høy og lav, stor og liten. I nåderettens samfunn gjelder tjenerens underordning i den omvendte pyramide, enhver i sitt kall. Kristus er ”hodet” for sin kirke på jorden, men styrer kirken med sitt ord nedenfra – i tjener-posisjonen (Joh 13). Nederst (eller sist) er Krist delegater i prekenembetet, over dem diakonene, og øverst den bekjennende menighet - Guds husfolk (el familie). Denne orden kommer til uttrykk i den geistlige prosesjon med de minste først og biskopen sist. Kvinneprester gjør den geistlige orden absurd.

Den tyngste byrden hviler på presten som ”deres tjener” (Mt 20:26, jf 1 Tim 5:17). Det er hans ansvar å bevare grunnvollen hel og uskadd, så Den Hellige Ånd kan oppbygge menigheten på den. Læretillegg er utelukket, for Kristus har utlagt «Skriftene» og Guds ordåpenba-

ring en avsluttet helhet i Kristus (1 Kor 3:10f). Liksom presten skylder å ta de tyngste tak for menigheten, skylder mannen å ta de tyngste tak for sin hustru (Et 5:25). Til sist følger en desto strengere dom (Jak 3:1), men også den nådelønn som venter trofaste tjenerne (Mt 5:11f).

I den Oppstandnes kristokrati fremtrer kirken som *Ordets tjenerinne uten reservasjonsrett*. Det er menighetens kall å stadfeste apostelordets lære fra Skriftens Herre, og etterfølge apostelordets lære som Guds ord i ord og gjerning. Eller sagt med Luthers forklaring til 2. trosartikkel: Vi har fått Kristus til gave for å leve under ham i hans rike og tjene ham i "evig rettferdighet, uskyldighet og salighet, likesom han er stått opp fra de døde, lever og råder i evighet". Alternativet består i det illusjonsnummer som bygger som-om-kirken med menneskepåfunn (Mt 7:26f). Illusjonen er en kalket grav (23:27).

Påstanden om tidsbestemte forestillinger

Påstanden tilslører kirkens *unike* begrunnelse: Den oppstandne Jesus. Hovedhjørnesteinen i kirkens grunnvoll er den inkarnerte Sønnen i Jesu ringe skikkelse. Hans undervisning, befalinger og fullmakter gitt i fortid begrunner apostolatets kikepraksis i nåtid. Tause vitner er kirkerommets inventar. Like fra urmenigheten i Jerusalem blir en lærehelhet formidlet – «apostlenes lære». Utelukket er en læreutvikling fra primitivt til opplyst nivå (Apg 2:42), for utelukket er læreimporter og nye innsikter (Mt 28:20, 1 Kor 1:2b, 14:34a. Rom 12:2, 15:4, jf v 24). Dette forhold ble stadfestet, da Kristus kalte Paulus til sin apostel (Gal 1-2).

Påstanden om "tidsbestemte" forestillinger tilhører det *moderne* kirkeprosjekt, hvor brysomme apostelord blir vraket som "ikke relevante" til fordel for surrogater som bedrar (Kol 2:8, 2 Pet 2:3). Typisk for moderne kirker er tre tankeoperasjoner:

- (1) *Redefinering*: Kvinners adgang til presteembetet er et spørsmål om kjærlighet i betydningen frisinn, raushet og likebehandling.
- (2) *Rangering*: Liv har prioritet fremfor lære, kjærlighet fremfor sannhet, og tjenestefellesskap fremfor enhet i bekjennelsen til apostelordets lære.
- (3) *Relativisering*: Ordninger med rom for reservasjoner i lærespørsmål blir foretrukket framfor uro og åpen splittelse (1 Tess 2:13f. Jf 1 Pet 5:1, 2 Tim 3:10-14, 2 Kor 1:3-7, Gal 5:7-10).

Det overordnede hensyn til allmennyten gjør kirkefellesskapet til et produkt av psykososiale prosesser. Konklusjonen faller "når tiden er moden". Deretter følger marginalisering, og til sist utstøting av den rest som holder fast ved «det gamle synet». Utstøtingen foregår som regel i stillhet, når troens bekjennere må fraflytte sitt kirkehjem. Det vekker likevel oppsikt når evangelisk-lutherske prester blir fradømt kappe og krage. Virkningen sementeres med forklaringen at det hele beror på "ulike bibelsyn". Den falske forbrødring har sin glede i urettferdigheten (1 Kor 13:5).

Allerede aposteltidens kristne ble utfordret til utholdende bekjennelse, dels fra judaistisk hold, dels fra tidlig-gnostisk hold. For noen ble apostelordets etterfølgelse en kamp med livet som innsats. I vår tid har "de apostoliske fedre" fått ny aktualitet, særlig kirkerettsskriftet *Didaché* (De tolv apostlers lære) og *brevene fra Clemens, Polykarp og Ignatius*. De formidler – direkte og indirekte – apostolisk lære om underordning og adgang til prekenembetet. Denne formidling møter oss i gnostiske skrifter i form av en speilvendt eller rangsnudd framstilling av den opprinnelige «innsikt», formidlet i *skjulte* (apokryfe) overleveringer fra Jesu innerste krets (f eks Det apokryfe Johannes-evangelium, Tomas-evangeliet o a). Det speilvendte bilde i det apokryfe Johannes-evangelium bekrefter apostelens utleggelse (Jukka Thurèn).

Apostolatets utspring i Den Hellige Treenhet

Apostlenes læreoverlevering inngår i en sendelsesrekke med utspring i Den Hellige Treenhet. Sendelsesrekken innledes med Faderens sendelse av Sønnen i Jesu tjenerskikkelse, og Sønnens sendelse av de apostler som han utrustet på Pinsedagen med Den Hellige Ånds gaver, mer enn andre kristne. Men deres apostolat er likevel ikke avgjørende for Sønnens kirkere-lasjon. Avgjørende er inkarnasjonens under - Sønnens underordning av fri vilje i Jesu tjener-skikkelse (Fil 2:7f).

Unnfanget av Den Hellige Ånd, og «født av en kvinne, født under loven», oppfylte han loven og kjøpte oss fri. Løsepengen var han selv med sin lidende lydighet i alles sted (Gal 4:4f). Denne selvhengivende kjærlighet – *agape* - åpenbarer Guds innerste vesen. Kjærlighet fins ikke uten personer. Guds selvhengivende kjærlighet i Jesu tjenerskikkelse gir seg til kjenne i personrelasjoner mellom Faderen og Sønnen og Den Hellige Ånd i deres underfulle treenhet. Guds kjærlighet er selvhengivende for sin egen skyld, fordi «*Gud er kjærlighet*» (1 Joh 4:8). Det kan ingen vite uten Sønnens lidende lydighet i Jesu skikkelse, og ingen tro uten Helligåndens kall og opplysning ved evangeliet. Troen kjenner Guds selvhengivende kjærlighet i ham. **2 Kor 5:14** – *Kristi kjærlighet tvinger oss*.

Guds hemmelighet (el mysterium) fra evighet av er gitt med person-relasjonene i Guds underfulle treenhet: Faderen er altets *opphav*, Sønnen er *født* av Faderen fra evighet, og Ånden *utgår* fra dem begge. Denne underordning i Gud beskriver ikke rang, men *relasjoner*: "*Faderens og Sønnens og Den Hellige Ånds Guddom er èn, i herlighet like stor, i majestet like evig*" (Den athanasianske trosbekjennelse, pkt 6).

Guds kjærlighet innholdsbestemmer Kristi gjerning som «den andre Adam» i forhold til sin kirkebrud (Rom 5:12ff). Skapt i Guds bilde, er *rekkefølgen* «Adam og Eva» *en beskrivelse og en profeti* (1 Mos 2:18-23). Rekkefølgen beskriver den skapergitte kjønns-polaritet i et underordningsforhold. Profetien peker fram mot Sønnens underordning under Faderen i Jesu skikkelse. Hva denne underordning består i, har åpenbaringsordets Gud avslørt med Sønnens underordning av fri vilje i Jesu lidende lydighet. Denne kjærlighet er mann og kvinne kalt til å gjenspeile mellom likeverdige personer i hvert sitt skapergitte kall.

Sønnen underordnet seg Faderen av fri vilje og ga seg selv av kjærlighet til sin kirkebrud. Denne *agape* setter kjønnsrelasjonene inn i en omfattende og meningsgivende sammenheng. Sønnens kjærlighet i Jesu tjenerskikkelse kommer offentlig til uttrykk i forholdet prest og menighet – først med kall og prestevigsels, senere med den Oppstandnes virksomme nær-vær i prestens forvaltergjerning. Mennesketanker om rang og posisjon vedkommer ikke saken. Likestillings- og rettighetskrav forkludrer den. (Se nærmere Ef 5:20ff, 1 Kor 11:3ff, 14:33-38, 1 Tim 2:11-15, 3:2-12, Tit 1:5-9.)

Grunnmønsteret er gitt i historien om åpenbaringsordets Gud og hans utvalgte folk i den gamle pakt. Dens hovedtema er Guds trofasthet og miskunn mot sin troløse "hustru" (jf profeten Hosea, Salomos Høysang om utvelgelsen, osv). Dette tema er ingen høyeste idé, for Guds kjærlighet utspiller seg i en dramatisk historie, hvor siste akt fremstiller Guds selvhengivende kjærlighet i «Kristus og ham korsfestet» (1 Kor 2:2; jf Joh 3:16, Ef 1, osv). Med Kristus til gave, blir underordning et stort gode, hvor likeverdige kjønn i deres ulikhet følger Kristi eksempel i selvhengivende kjærlighet. Tilbake står to handlingsmønstre som utelukker hverandre gjensidig: Enten tjenerens vitnesbyrd om åpenbaringsordets Gud i hans hellighet og kjærlighet, eller selvets søken etter «sitt eget» (1 Kor 13:5), fremmed for Guds nådepakt i Jesu død, og «uten Gud og uten håp i verden» (Ef 2:12b).

Apostelens spørsmål gir anledning til selvbesinnelse. Paulus gir videre Visdommen ovenfra, med det mål for øye å gjøre mennesker kjent med dens innerste hjertelag, ellers ukjent for

menneskene. Etter Herrens apostler skal denne tradering fortsette ved de menn som kirken finner skikket, kaller og innsetter som forvaltere av «Guds hemmeligheter» (1 Kor 4:1f, jf Mt 10, Joh 20:22f). - Så langt om bakgrunn og aktualisering. Nå over til den gudgitte basiskunnskap som tyder forholdet mann og kvinne. Jeg starter med teksten i 1 Tim 2 fordi den gir innblikk i den kunnskap som forutsettes kjent i Første Korinterbrev.

1 Tim 2:11-15

Kapitlene 2 og 3 viser "hvordan man skal forholde seg i Guds hus, som er den levende Guds kirke, sannhetens søyle og grunnvoll" (3:15). Teksten er en forskrift om kvinnenes adferd i menighetens felles gudstjeneste, men sammenhengen viser også til felles oppgaver.

Vi merker oss først at *både mann og kvinne kan lede menighetens offentlige bønn* (v 8-10. Jf 1 Kor 11:5 - Hver kvinne som forretter bønn eller profeterer...) For ordens skyld: Kvinner kan lede tidebønn og bønner under messen. Dette beror på kirkens enhet «i Kristus», som stadfester kjønnenes likeverd i deres ulikhet (Gal 3:28 – merk relasjonen «mann og kvinne»). Frelsen gis alle i dåpen (Gal 3:28, Tit 3:4-8). Mann og kvinne har samme barnekår hos Gud, med samme adgang til ham i bønnen (1 Tim 2:1-6a). Den liturgiske praksis skal anskueliggjøre Guds skapervilje med mennesket i mannkjønn og hunkjønn.

Dernest merker vi oss at *begge kjønn deltar i menighetens diakoni* (1 Tim 3:11, Rom 16:1f). Eldre kvinner ble kalt til å undervise yngre kvinner (Tit 2:3f). Evodia og Syntyke hjalp apostelen i kampen for evangeliet (Fil 4:3). Apostelens hilsener gjenspeiler kvinnenes betydning for trosformidling i den private sfære (jf Rom 16, jf 2 Tim 1:5, 3:15, 1 Tim 1:5). Mønsteret var gitt med de tjenende kvinner i Jesu disippelkrets, og medførte i aposteltiden en kallspraksis i klar kontrast til samtidens religioner og tidlig-gnostiske sekter.

I aposteltiden og senere var det *arbeidsfordeling mellom diakoner og diakonisser*. Diakone- ne bistod prestene/biskopene under gudstjenesten, og ellers med praktiske og økonomisk-administrative tjenester. Diakonissene arbeidet primært med pleietjenester (karitative oppgaver) og assisterte ved dåp av kvinner. (Se Apg 6:2f, 1 Tim 3:8-12, 5:9f - "enker" og senere diakonisser samme oppgaver?) I tidlig middelalder forfalt den kvinnelige diakoni, vesentlig fordi noen kirker i øst lot kvinner forrette eller assistere ved Herrens Nattverd. Den kvinnelige diakoni kom i vanry.

Så til apostelens tilnærming til emnet - mann og kvinne i den forsamlede menighet. Forskjellen mellom ulike kall markerer han først med apostolatet, v 6b - *for å frembære dette vitnesbyrd i den tid som er bestemt til det (kairos), er jeg innsatt til herold og apostel....* Et prekenembete forbeholdt menn, bekrefter mann og kvinne i hvert deres skapergitte kall, v 8 - *Jeg vil altså at mennene, når de forretter bønn...* Deretter utvides perspektivet til spørsmålet om kvinners adgang til prekenembetet i menighetens samlinger (v 11-15).

V 11:

Apostelen innleder med et påbud, begrunnet i Guds ordning: *"En kvinne skal motta undervisning (manthaneto, imperativ) i stillhet"*. "Stillhet" er her den lærvillige lytting som stadfester Guds ordning, at mannen er gitt lederansvaret i hjem og menighet. Hun skal ikke råde over mannen, men være lydhør for den Kristus-undervisning som mannen formidler. Til sammenligning var synagogens undervisning forbeholdt gutter og menn. Påbudet svarer helt til Jesu undervisning for både menn og kvinner.

Om en kvinne utfører oppgaver som tilhører prestens/biskopens oppdrag, vitner hun falskt om den gode Skaperen, og ferdes ikke rett i Guds kirke. Denne ansvarsfordeling i kirkens offentlighet blir indirekte stadfestet i privatsfæren, når kvinner underviser barn (2 Tim 1:5, 3:15), og når eldre kvinner underviser unge kvinner (Tit 2:3f). Så følger flere begrunnelser.

V 12:

Første begrunnelse: *Jeg tillater ikke en kvinne å være lærer...* På grunn av jeg-formen har man forsøkt å svekke forbudet. Men det er ingen privatperson som her befaler og forbyr. Det er Herrens utvalgte apostel, utrustet med Den Hellige Ånd for å overgi Kristi lære i hans sted (jf Joh 14:26, Rom 12:3-8, Gal 4:14b).

Det står ikke "sin mann". Forbudet gjelder *generelt* om forholdet mann og kvinne i hjem og menighet. Det forplikter alle, både gifte og ugifte. Opptrer en kvinne som "lærer" i Kristi sted, opptrer hun med en myndighet som hun ikke har, og vitner falskt om Skaperens godhet, det vil si i strid med Kristi kunnskap (1 Mos 1:27 (2:21-24, jf Mt 19:4f).

"Å lære" (didaskain = å undervise, lære) er her et teknisk ord om utøvelse av det offentlige prekenembetet i menigheten (derav ordet "lærer" = didaskalos). Denne ordbruk innskjerper mannens oppdrag i den felles gudstjeneste (3:14f). Kvinnen skal ikke "*råde over*" sin mann (autentein) med den myndighet som en prest/biskop har (3:2, 5:17).

Vi merker oss *menighetens posisjon*. Stilt overfor Herrens utvalgte og autoritative kronvitner, er menigheten den aktive *mottager*. Menighetsleddene lytter til Kristi lære og omsetter den i hellig adferd. Denne *tjener*-posisjon er en gudgitt konstant gjennom kirkens historie. Hvor Guds kirke trer fram som apostolatets kirke på troskapens vilkår, der er Kristus alltid Læreren ved de menn han har kalt til prekenembetet gjennom menighetens kall (jf 1 Mos 2:21-23, Jes 52:7-10, Lk 10:161 Kor 4:1f, 2 Kor 5:19f, Ef 5:22ff).

Mottakerposisjonen gjenspeiler disippelflokkens forhold til Jesu undervisning. I kraft av sin person var han Guds engel (angelos) og sendebud (apostel), sendt for å lære Guds folk hva Moses og Profetene vitner om ham og hans verk. En *illustrasjon* gir Lk 4:15-22, om Jesu opptrøden som Læreren i Nasaret-synagogen. Han foreleste Skriftene og utla dem med guddommelig myndighet. Denne lærergjerning fortsetter Jesus med apostelordets lære fra ham, Lk 10:16 – *Den som hører dere, hører meg*. (Jf Mt 28:20 og sendebrevene til menighetssenglene el biskopene, Åp 2-3).

Når en prest/biskop foreleser og utlegger bibeltekster, utøver han oppdrag og fullmakter i Kristi sted. Da er mannen "*Kristi medarbeider og forvalter av Guds rikes hemmeligheter*" (1 Kor 4:1). I kraft av Kristi lære og fullmakter utøver han gudgitt myndighet – ikke bare i menigheten, men *over* menigheten. Denne myndighet utøver han som Kristi delegat og tjener i Kristi sted. Forbilder er Herren Jesus og apostlene hans (Joh 13:15f, 1 Pet 2:21, 1 Kor 4:16, 2 Tim 1:13, jf 1 Tim 1:16 og 4:12 - Timoteus som forbilde). Stilt overfor åpenbaringsordets Gud, handler samarbeidet mellom prest og lekfolk om innbyrdes kjærlighet, *enhver i sitt kall* (Tit 2:15, Heb 13:17).

V 13F:

Andre begrunnelse: *Adams førstefødte-posisjon*. Apostelen formidler begrunnelsen i 1 Mos 2 fra Skriftens Herre. Teksten om den første Adam er en Kristus-profeti (typos) om den andre Adam – Guds førstefødte (Rom 5:12ff, jf Joh 5:39, 46f).

Forholdet mellom Gud og hans folk gjennom bibelhistorien viser tilbake til skapelsen. Mennesket fremstår i Guds bilde som motstående kjønn, først mannen, så kvinnen. Likeverd i ulikhet fremstår i Bibelen som *en kjensgjerning Gud har tydet* (1 Mos 1:27, 2:23, Ef 5:31-33). Sinai-pakten tydeliggjorde hva *førstefødt*-posisjonen innebærer. Den førstefødte sønnen har odelsretten (1 Mos 25:31-34), og blir med tiden familiens overhode og "prest". Sønnen er ifølge sin Guddoms natur Faderens førstefødte fra evighet, og etter sin menneskenatur kirkens hode og prest i evighet (Kol 1:15-18, Rom 8:29, Heb 1:6, Åp 1:29).

Adams førstefødt-posisjon medbestemmer myndighetsforholdet mellom mann og kvinne. Gud skapte Adam "av jordens støv" (1 Mos 2:7). Hans medhjelp Eva, ble skapt av Adams ribben, det vil si likeverdig med ham (v 22). Dette forhold ble første gang markert da Gud ledet Eva til Adam, som kalte henne "manninne" (v 23). Den som gir navnet, har også lederposisjonen, senere stadfestet da Adam ga hustruen navnet "Eva" (3:20).

Apostelen innledet sin undervisning med det skapergitte myndighetsforhold i menighetens gudstjeneste, *1 Kor 11:8-10 – Mannen kommer ikke av kvinnen, men kvinnen av mannen. Og mannen ble ikke skapt for kvinnens skyld, men kvinnen for mannens skyld. Derfor bør kvinnen ha en makt på sitt hode for englenes skyld.* - Hva ordet "makt" sikter til, er uklart, men ikke poenget. Kristne kvinners adferd under gudstjenesten bevitner Guds skaperorden. Dette kall består under alle kultur- og samfunnsforhold. Lik kvinnen, bevitner menigheten med sine ordninger Guds skaperorden. Her utøver mannen prekenembetet som Kristi medarbeider og talerør. Kvinnen underordner seg Kristus som kirkens Lærer, og underordner seg mannen som for Kristus - "for englenes skyld", som overvåker Guds orden.

V 14:

Tredje begrunnelse er hentet fra syndefallskapet, 1 Mos 3. Apostelen unnskylder kvinnen, som ble lurt. Utløggelsen er knapp, og forutsettes kjent og forstått, i det minste av Timoteus. Vi er henvist til læretekstene Rom 5:12ff, 1 Kor 15:21f, 42-49 og Ef 5:22ff, som belyser Adam-Eva-relasjonen som oppfylt profeti i forholdet Kristus og kirken. Den første Adam syndet med åpne øyne og bærer ansvaret for skaperverkets nød under syndens og dødens lov. Den andre Adam har oppfylt loven med sin lidende lydighet, og «ved vannets bad med ordet» er han kilden til en ny menneskehet (Ef 5:26. Jf 1 Mos 2:16f, 3:9).

V 15:

Kvinnen blir frelst, "hvis hun holder fast ved tro, kjærlighet og helliggjørelse og fører et ærbart liv". Den som tror frelsen - gitt av nåde for Kristi skyld, øver troen i de gjerninger som kallet medfører. Med sin adferd i hjem og menighet vitner den kristne hustru og mor at hun kjenner den gode Skaperen ved midleren Kristus Jesus (Joh 17:3). Troen går foran, livet følger etter. Guds ubegripelige kjærlighet er ikke skjult, men åpenbart i Kristus – den andre Adam - som oppfylte Guds lov i alle måter da han "ga seg selv til gjenløsning for alle" (1:5f). Kvinnen er frelst av nåde, lik mannen, men bekjenner kirkens tro i den gjerning som bare en mor kan - med graviditet, fødsel og omsorg for barn og hjem.

En kristen hustru er en *Herrens tjenerinne*. Hun underordner seg mannen i hjem og menighet som for Herren Kristus, og ikke av noen annen grunn. Det er den kristne manns skyldighet å utøve lederskap som *Herrens tjener* i Kristi sted. Da bevitner de begge - hver i sin skapergitte posisjon, den gode Skaperen (jf jomfru Maria, Lk 1:38, 48).

Den kristnes kvinnes adferd i menighetens gudstjeneste er troens vitnesbyrd med lyttende stillhet for Kristi ord (jf Maria, Lk 10:39, Joh 2:5). Hun vedkjenner seg kvinnens kall som hustru og mor, og bevitner ekteskapets verdighet til gagn for alle mennesker (Tit 3:8, jf Apg 18:26, Tit 2:3-5). Troen går foran - gjerningen følger etter. I motsatt fall trer hun inn i en annens kall og vitner falskt om den gode Skaperen.

Et prekenembete forbeholdt menn, *fristiller* kvinnen til undervisningsoppgaver i menigheten (1 Tim 3:2, 4:11, 16. Jf 1:5, 2 Tim 3:15, Tit 2:3f). I den private sfære kunne Priska og Akvilas undervise Apollos om troen (Apg 18:26. Priska el Priskilla nevnt først pga sin sosiale posisjon). Andre eksempler på driftige kvinner er Tabita, Lydia, Damaris og Filips døtre. Ikke noe sted i Nytestamentet gir belegg for den slutning at deres posisjon omfattet den læremyndighet som en prest/biskop har. (Se nærmere Apg 9:36, 17:34, 18:2, 21:9 m fl.)

Når apostlene innsatte prester/biskoper, innsatte de menn. Hver gang er det uttrykkelig tale om *menn*, til tross for at både menn og kvinner deltok i menighetens gudstjeneste (jf synagogen. Se 1 Tim 3:2, Tit 1:5f, Apg 1:21). - Det fins ett vitnesbyrd i Nytestamentet, men det handler om frafall fra Jesu og apostlenes lære. I Tyatira-menigheten opptrådte den falske profetinnen Jesabel (Åp 2:22. Didaskei – samme betydning som i 1 Tim 2:12).

En kristen kvinne tar sitt morskall på alvor. Hun er sin manns medhjelp, oppmuntrer ham til lederansvar etter Kristi forbilde, og underordner seg "i Kristus". Når begge lever ham underordnet, hver i sitt kall, blir kjønnetes likeverd stadfestet i deres komplementære ulikhet. Alt som angår mannen i prekenembetets gjerning, angår kvinnen som lem på "Kristi legeme" – kirken, så alt som angår kvinnen, angår mannen.

Det er ikke syndefallet, men Guds skaperorden som begrunner menns adgang til prekenembetet under fallets kår (1 Mos 1-2). Guds kirkeorden stadfester Guds skaperorden, 1 Mos 2-3. Men søker man på antikkens vis visdom i en idéverden, går man glipp av Guds visdom, stilt fram for verden i mannen Jesus Kristus og ham korsfestet.

Visdommen «ovenfra» eller visdommen «nedenfra»?

Første Korinterbrev er kalt kirkens eldste kirkerettsbelæring. Vi må ofte lese ordet «brødrene» i avgrenset mening, med særlig adresse til menighetsprestene (presbyterne). Foranledningen til apostelens skarpe tilrettevisning er den tidlig-gnostiske åndelighet blant menighetslemmene. Paulus viser indirekte til en rangsnudd visdomslære (14:37), typisk for grekere. «*Grekerne søker visdom*», bemerker han (1:22). Selv forkynner han Guds visdom i Kristi korsdød til frelse for hver den som tror (1:21). Selvforløsningsidéer er null verdt.

Antikkens filosofer søkte en omfattende virkelighetstolkning gjennom argumentasjon i estetiske former. Retorikk ble oppfattet som tegn på visdom. Paulus unngikk bevisst å forkynne evangeliet med «talekunst og visdom» (1:17, 2:1 og 4, 2 Kor 1:12). Den slags har «ord på seg for å være visdom» (Kol 2:23), men gjør troen avhengig av «menneskers visdom» (1 Kor 2:5, 13 - menneskelig visdom). Evangeliet om korset avslører «*verdens visdom, som er uforstand i Guds øyne*» (3:19, jf 6:5f)). I andre sammenhenger viser Paulus til «*mørkets ufruktbare gjerninger*» (Ef 5:11; jf 2:1-3), og «*tomt bedrag*» med utspring i menneskelige tradisjoner (Kol 2:8, jf 1 Kor 11:1). Poenget er misbruken, når mennesker ved sine fulle fem misbruker sin forstand og later som om Guds ord er utgått fra dem eller kommet bare til dem.

Visdommen «ovenfra» er ingen spekulativ idélære (1:23), men kunngjør Guds forsoning med verden i en korsfestet Kristus. Troens vilkår er Visdommen i egen person, med følger for kristnes vandl, og for kirkerettens utøvelse i menigheten (6:5. Jf Jak 3:13ff – det kristne ethos). Både Paulus og Jakob formidler Jesu undervisning om Guds visdom, slik «Skriftene» vitner om ham, og især Ordspråkene (Ord 8. Jf Mt 11:19, 12:42, 13:34, Lk 11:49).

Visdommen «nedenfra» underkjenner Pauli aposteloppdrag fra den oppstandne Kristus, og dermed retten til å leve av evangeliet (4:1f, 9:17, 9:1-14). Anstøtelig er også apostlenes ekteskapelige samliv (9:5), og likeså kirkens kroppslige fremtreden med ord som høres og ting som ses (2:2, 3:16f, 4:1f, 5:9ff, 6:12ff, kap 7, 9:24-10:11, 16-17, osv).

Det samlende tema i kapitlene 11-15:20 er Guds godhet som verdens skaper og gjenløser. Undervisningen kan betraktes som en innledning til «oppstandelseskapitlet», som starter fra 15:21ff. Guds kirkeorden hverken avløser eller opphever Guds skaperorden, men stadfester og anskueliggjør den med saksvarende uttrykk i menighetens liturgier. De bevitner i ord og handling Guds nåderike *midt i blant* oss, og foregriper herlighetsriket som kommer med den nye jord (Lk 17:21. Sammenhengen krever oversettelsen «midt i blant» el «blant»).

I denne sammenheng inngår **kap 13** – kjærlighetens høysang med dens beskrivelse av Guds selvhengivende kjærlighet – hans agape - stilt fram i Sønnens lidende lydighet (2:2). Denne visdom gjør ikke krav på «all innsikt» (merk bestemt form – pasan tænnosin) i «alle hemmeligheter» (13:2). Den opptrer ikke skrytende eller oppblåst, men «*gleder seg med sannheten*» (v 6 - her med vekt på adferdssiden). Guds kirkes glede på jorden er Jesu glede ved Faderens høyre – nærværende og virksom i menighetens midte. Guds agape opphever ikke Guds skaperorden, men formidler Guds frelsesgoder med ytre midler i det gjennløste skaperverk.

Menneskenes forestillinger om kjærlighet er begrenset til eros og sexus, kanskje offervilje og vennskap. Evangeliet lar oss kjenne den eneste sanne Gud i hans **agape**, så ganske annerledes enn mennesker forestiller seg. Den er en bevitnet historie om Guds selvhengivende kjærlighet i Kristus Jesus. Sett fra menneskers side – og især hans kirkebrud, er Guds agape ufortjent og ubegripelig. Den Hellige elsker *for sin egen skyld*, for han er den han er – agape. Han tilregner synderen frifinnelsen, fullbrakt i Jesu, Guds Sønnens korsdød. Han er frifinnelsens årsak – og ingen annen eller noe annet (Ef 5). Vi forstår Peters reaksjon, da Herren opptrådte som trell og ville vaske føttene hans (Joh 13:8): *"Aldri noen sinne skal du vaske mine føtter!" Da svarte Jesus ham: "Dersom jeg ikke vasker deg, har du ingen del i meg."*

Fremdeles bøyer Sønnen seg ned i tid og rom. Det skjer ikke med fanfarer, pomp og prakt, men med evangeliet og sakramentene i Guds kirkes orden - og hans venner lar seg betjene av ham. Kirkens gudstjeneste er fremfor alt Guds tjeneste for oss. Med Kristus til gave, følger livet i hans tjeneste med ham til eksempel, enhver i sitt kall. Det kan ingen gjøre uten å kjenne den eneste sanne Gud ved den han utsendte, Jesus Kristus (Joh 17:3).

Underlig var kvinnefrigjøernes alternativ til apostelens læreoverlevering i Korint. Under skinn av kristentro, ble kulturbetinget visdomslære utbredt med overtalende argumenter.

1 Kor 14:34-38

Gresktalende kristne supplerte apostelens evangelium med spekulative frihetsidéer (1:22, jf formaningen v 9f). De konfronterte apostelen med en åndelighet løst fra det skapte, og kvinner demonstrerte sin «innsikt» som predikanter i menighetens gudstjeneste, som om kjønn ikke vedkommer prekenembetet og menighetens gudstjeneste. Noen viser her til kvinnenens vitnesbyrd om Jesu tomme grav (Lk 24:1-12, 22f). Deres vitnesbyrd handler om noe annet - de troendes prestedømme som alle kristne utøver ved troen.

Paulus forsvarte sitt apostolat med den lære han hadde mottatt og gitt videre fra Kristus Jesus, og fra dem som kjente ham først. Problemstillingen «for eller mot kvinnelige prester» avleder. Konflikten gjelder «Herrens bud» og skapervilje. Har den ingen blivende gyldighet, har heller ikke apostelens kompetanse og autoritet blivende gyldighet i kraft av Kristi ord.

Dermed var den problemstilling reist som preger brevets disposisjon og innhold. Med utgangspunkt i inkarnasjonen og en korsfestet Kristus (kap 1-2), underviser apostelen om det *kroppslige* ved kirken, når den samles til gudstjeneste og får del i Kristi gaver (10:16f). Deretter følger "oppstandelseskapitlet" (15:20ff alternativt 12ff). Foranledningen er den falske åndelighet som avviser overleveringen om Kristi legemlige oppstandelse, og øyenvitnes møter med ham. Kirkens gudgitte rett er gitt med bekjennelsen til den inkarnerte Guds Sønn i Jesu skikkelse, hans lidelse, død og oppstandelse. Ham vi bekjenner, er kirkens rettskilde.

Teksten er svært streng - på linje med Jesu verop over farisæerne (Mt 23:13ff. Jf domsprofetene i den gamle pakt). Kvinnens forhold til prekenembetet er ingen likegyldig sak, men et *frelsesspørsmål* (jf Johannes, Åp 2:20-23). Alvoret kommer til uttrykk i en opphoping av fire kjensgjerninger:

- Den **økumeniske** kjensgjerning, v 34a: Den lære som Paulus har overgitt, begrunner kirkens praksis i *"alle de helliges menigheter"*.
- **Åpenbaringsordets** kjensgjerning, v 34b: Skriftens Herre er kilden til den rett utlagte Skrift, her om Guds gode skapervilje, tydeliggjort i *"Loven"*. Apostelen presiserer, v 37b, at *"det jeg skriver til dere, er Herrens bud"*, det vil si Loven.
- Den **apostoliske** kjensgjerning, v 36a: Spørsmålet han stilte – *var det kanskje fra dere Guds ord gikk ut?* – har han allerede besvart (11:2f). Med tekniske termer fra synagogens praksis, viser han til *"de overleveringer (paradøseis) som jeg har overlevert (parédoka) til dere"*. Paulus har gjort sin skyldighet som Herrens apostel.
- Den **pnevmatiske** kjensgjerning, v 37: De som er utrustet med profetånd (el Kristi skriftvisdom), erkjenner Herrens formaning gjennom sin apostel (jf 11:3, 7ff, og 5 Mos 18 om Profeten og falske profeter). Åpenbaringsordets Gud godtar ikke dem som vraker hans ord (jf Jer kap 2, 7:1-15, 8:4-12, 23:9-32, 26:1-16.) La oss se nærmere på teksten.

V 34:

"Å tale i menigheten" er et teknisk uttrykk om den offentlige preken, som Kristi delegater utøver i hans sted (jf Mt 9:18, Lk 9:11, Apg 4:1, 17:17, 19, 18:25, Rom 15:18f). Kristne har ingen reservasjonsrett overfor Gud, heller ikke kristne kvinner (v 36).

Apostelen innskjerper loven for dem som med henvisning til en dypere innsikt (tidlig-gnosis) mener seg fritatt fra Guds skapervilje. Apostelen konfronterer dem med åpenbaringsordets absolutte myndighet. De har lært den gode Skaperen å kjenne ved evangeliet om Kristus og ham korsfestet. Kristne har Kristus til gave, og derfor underordner de seg av fri vilje Guds kjærlighet i Guds orden for skapelse og kirke. De lytter til apostelordets lære fra Kristus, og de gjør gode gjerninger, enhver i sitt kall – kvinnen i sitt kall som hustru og mor. Men bryter hun inn i mannens kall som prekenembetets utøver, er hun ingen Kristi delegat. Hun representerer et abstrakt-funksjonelt apostolat oppfunnet av mennesker, og opptrer som talskvinne for idèer om likestilling og likeverd i like funksjoner.

Heller ikke her er taleforbudet absolutt. Også kristne i Korint visste av apostelens overlevering at også en kvinne kan lede menighetens bønner (1 Kor 11:4f). Forbudet gjelder den tale da kvinnen trer ut av Guds skaperorden og opphever den skapergitte underordning (v 34b). Som vi har sett av 1 Tim 2, er det særlig steder i 1 Mos 2 og 3 som begrunner taleforbudet. Det lar menigheten bekjenne i handling Guds blivende vilje med forholdet mann og kvinne – til gagn for menneskene (Tit 3:8). Samtidig utfyller de troende hverandre med hver sine skapergitte gaver, som Ånden helliger. (Se nærmere 1 Kor 11:3ff, 12:1ff, 14:1ff. 1 Tim 2:8-12, 3:1-13, 5:1-22. Tit 1:5-9, 2:1-8. 1 Pet 4:10f.)

Sett i lys av 1 Tim 2:12, må forbudet gjelde kvinnens opptreden som apostlenes etterfølger i prekenembetet (presbyter/episkopos, dvs "prest"). Bryter hun forbudet, opptrer hun *som om* hun har Guds kall og fullmakt til å utøve læremyndighet over menigheten (og mannen). Denne liksom-representasjon gjør kirken, embetsutøverne og mennesket til en lek med idèer og en kamp om interessekontroll. Gud skaperen har gitt kvinnen et annet kall, og dermed utelukket henne fra prekenembetet og stilt henne fri til å utøve sitt morskall (liksom Gud har utelukket mannen fra morskallet og fristilt ham til å utøve sitt farskall med Kristus som forbilde). Dette gjensidige forhold fremgår indirekte av tjenestedifferensieringen (12:28f), og av prestenes (de eldstes) takksigelsesbønn i Nattverdens liturgi (evkjaristibønnen, kap 14).

V 35:

Lik 1 Tim 2:12, utvides perspektivet (partikkelen *dé* retter oppmerksomheten mot det som nå kommer). Kvinnen har også andre muligheter til å opptre som mannens leder, i strid med

taleforbudet. Hva det konkret siktes til, er uklart. Forbudet kan gjelde deltagelsen i den læresamtale som gjerne fulgte etter gudstjenesten i form av spørsmål og svar. En annen mulighet er den samtale som vurderte profetienes innhold (v 29).

Hovedsaken er klar: Kristne kvinner opptre ikke i menighetens gudstjeneste som om de har fått gudgitt myndighet over menn. Ved evangeliet har de lært den gode Skaperen å kjenne i Kristus Jesus, og vet at de har et annet kall. Derfor sømmer det seg ikke (er en skam) for kristne kvinner å opptre offentlig som lærer for menigheten, eller som deltager i en læresamtale. Årsaken er ingen kulturbetinget sedvane, men Guds skaperorden, som kristne tydeliggjør i hjem og menighet. Sett utenfra, tjener gode gjerninger til å bevitne troens rettferdighet for Gud, den gode Skaperen (Jak 2:24-26).

Kvinnefrigjørerne i Korint fulgte den rangsnudde orden i selvbestemt frihet fra det skaptes orden. Ingenting kunne manifestere dette tidlig-gnostiske evangelium tydeligere enn kvinner som agerer prester/biskoper. Men hva de oppfattet som frihet, er usømmelig for kristne kvinner – ikke på grunn av et sedvanebrudd, men som uttrykk for opprør mot den gode Skaperen ved å for gripe seg på mannens kall. Denne kvinneadferd er uttrykk for gudsopprør og «død tro» (Jak 2:17).

V 37f:

- *“om noen ikke erkjenner (el godtar) dette, blir han ikke selv erkjent»* (el godtatt, jf 8:2). Noen håndskrifter krever oversettelsen ”så får han la være å erkjenne” (godta), fritt oversatt - ”så får det være hans egen sak”. Denne oversettelse svekker sammenhengen. Den kan bero på feil skrivemåte, eller være tilsiktet av hensyn til ”marcioniter och montanister” (Nils Johansson). Oversettelsen må følge de tekstvitner som bekrefter sammenhengen (til den hører også fortsettelsen). En rekke bibelsteder krever den håndskriftvariant som vår oversettelse følger: 5 Mos 18:20ff, Jer 23:16, 25ff, Esek 13:3-6, Joh 14:24, 1 Kor 16:22, 1 Tim 2:8ff, osv.

Kvinnens inntreden i prekenembetet representerer den falske profetisme, i strid med kvinnens skapergitte morskall. Også denne ytterst strenge advarsel har adresse til *“alle dem som påkaller vår Herres Jesu Kristi navn på hvert sted”* – også i framtid (1 Kor 1:2b. Jf kjennetegnet på falske profeter, Esek 13:3-6). Saken gjelder kirkens blivende rett.

Anm. Første Korinterbrev - kirkens eldste kirkerettsskrift.

Adressat: Guds kirke på jorden den gang og i ettertid (1:2. Jf kirkens samfunn, 10:16, og Den Hellige Ånds samfunn, 2 Kor 16:13).

Brevet har særlig adresse til apostlenes etterfølgere i prekenembetet. Lekfolk (idiotæs!) må kunne si et rett ”amen” til prestens takksigelsesbønn i nattverdens liturgi, 14:16.

En Kristi delegat har myndighet til å *“opptre med strenghet”*, når nødvendig, 2 Kor 16:10 (apotòmos chræsthai). Uttrykket henspiller på den strenge myndighetsbruk som ofte forekommer i Ordspråkernes bok og i Jesu virksomhet, f eks i oppgjøret med fariséernes lære om mennesket og dets evne til å samarbeide med Gud om frelsen. Paulus forsøkte i det lengste å vinne sine motstandere med vennlig tilrettevisning, men uten å underkjenne den myndighet som en apostel har fra Herren (jf 1 Kor 4:21, 2 Kor 2:3, 10:2, 8, 12:20f. Kilde: Svensk Kyrkobibel (Per Jonsson), s 381. Ref Hugo Odeberg.)

Et annet eksempel er Pauli myndighetsbruk mot de kvinner som praktiserte emansipasjonsidéer i menighetens felles gudstjeneste, 1 Kor 14:34-38. De ble stilt overfor alter-

nativet – enten godta Herrens bud eller bli forkastet (ikke godtatt) av Herren. Jf alternativet oppblåst innsikt (gnosis) eller kjærlighet til Gud, 8:1-3, 13:6 og 12 (være godkjent/ forstått).

Situasjon: En menighet i krise på grunn av tro på troserfaringer og refleksjoner over egen tro (visdom, 1:22b). I sentrum står indre, "åndelige gaver" fremfor Guds gjerning gjennom ytre, hørbare ord og synlige ting. Denne selvrefleksjon og rangering ble for mange en nøkkel til å forstå hvem de rette "åndelige" er, med påstand om at trosytninger må være tegn på indre, guddommelig liv og umiddelbar tilgang til gudskunnskap (el innsikt). Spontane ytringer var i ferd å fortrenge kirkens samfunn (el kommunion) i de hellige ting, 10:16 (jf 16:13 den apostoliske hilsen eller fredshilsenen – pax, brukt ved overgangen til nattverdets liturgi). Med stor konsekvens oppstod skiller mellom de åndelige og dem som holdet fast ved apostelordets lære og Kristi virksomme nærvær med ytre midler - evangeliet og sakramentene (mysteriene, 4:1).

Menigheten risikerte å forkaste Kristi sannhetskriterium, som er apostelordets lære fra ham, 1 Kor 15:1-3, jf 11:23a (Gal 1:12, 2 Tess 2:15, 3:6b, Kol 2:6-8). Med henvisning til menneskers idèer om kjønnsrelasjonen, begrunnet man gudstjenestefelleskap med erfaringsbevis og dypere innsikt enn den Herrens apostel formidlet (tidlig-gnostisisme). Jf Joh 7:16, 17:20, Rom 10:16, Ef 2:20 osv.

Paulus innskjerpet Kristi medarbeideres posisjon som hans delegater på troskapens vilkår (15:1-11). Mannens kall til prekenembetet har Kristi mandat og fullmakter. Kallet stadfester Guds skaperorden. Pauli fremgangsmåte gjør ham til et forbilde for prester som må hankses med "kirkens grekerproblem" (Hermann Sasse).

Korinterbrevene gir et bilde av Kristus-mønsteret i apostelens lære og liv. Jf 1 Kor 4:15ff, 11:1, 1 Tess 1:6, 1 Tim 1:16, osv. Kristus-mønsteret fremkommer i den trofaste læreoverlevering, når "Guds rikes hemmeligheter" blir forvaltet og frelsen forkynt eller rakt frem og mottatt gjennom ørene og munnen. I denne konkret-anskuelige formidling var apostlene Herrens etterfølgere forbilder for prester/biskoper i all ettertid, 2 Tim 1:13f, 1 Pet 2:21, 5:3.

Joh 13:15a – *Jeg har gitt dere et forbilde.* **2 Tess 3:9** – *for å gi dere et forbilde i oss.* **1 Tim 4:12** – *vær et forbilde for de troende, i tale, i vandel osv.*

Frigjøringsidèen omsatt i handling, lot kvinner opptre som prester/predikanter under gudstjenesten. Denne adferd utga seg for å være «åndsfylt», til forskjell fra den underordningslære som apostelen hadde overgitt og menigheten mottatt. Konflikten står i skarp kontrast den mottagelse Paulus fikk første gang, *1 Kor 11:2f – Dere skal ha ros for at dere /.../ holder fast på de overleveringer jeg har gitt videre til dere. Jeg vil dere skal vite at Kristus er enhver manns hode, mannen er kvinnens hode, og Kristi hode er Gud.* (Jf 3:23, Ef 5:23.) De holder fast, men reserverer seg til samme tid. De har mottatt evangeliet, men praktiserer frihetsidèer i strid med apostelordets lære fra Lovens Herre.

«Herrens bud» regulerer kvinnens forhold til prestenes forkynnelse og takksigelsesbønn under nattverdets liturgi (14:13-17; jf 1 Tim 2:8). Saken gjelder ikke forstyrrende småpratning under gudstjenesten, men frelsens goder i Guds kirkeorden. Men heller ikke her er befalingen om å "tie" absolutt å forstå (jf Apg 1:14, 12:12).

Kristi formaninger og befalinger til de tolv omfatter etterfølgerne i den apostoliske tjeneste (Mt 10, 28:19f, Joh 17:20, 1 Tess 2:13). Hans delegater er trofaste forvaltere av «Guds hemmeligheter». Men «superapostlene» (hyperapostoloi) i Korint-menigheten lot seg ikke tilrettevise (jf 2 Kor 11:5, 12:11, jf 15:11, Gal 2:6). De har avvist som den rene dårskap Pauli

ord om den åndelige gudstjeneste som er kroppslig (Rom 12:1, 1 Kor 3:16 osv), og likeså Pauli undervisning om «menneskets ånd», som hverken kjenner til eller tar imot det som hører Gud til (1 Kor 2:11ff; jf undervisningen i 2 Kor 3 om «Åndnes embete»).

Åpenbaringsordets Gud stadfester sin skaperorden ved å kalle menn til apostlenes etterfølgere i prekenembetet. Lik Herrens apostler er de *fedre i Kristus* (1 Kor 4:15, jf 2 Kor 6:16-18), til forskjell fra kvinnens morskall. Denne forskjellsbehandling medbestemmer det kristne ethos (el menighetsetikk). For menneskenes skyld bekjenner menigheten den gode Skaperen i liturgisk handling, og akter hverandre høyere enn seg selv (Fil 2:3; jf 1 Tim 2:12-15).

Tilleggs kommentarer:

1. *Konflikten oppstod på grunn av læretilpasninger til yndlingsidèer i samtidskulturen.* Krav om endringer i gudstjenestep praksis og adferdsnormer medfører åpen konflikt med den lære apostelen har mottatt og overgitt fra kirkens Herre. Apostelens reaksjon er forbilledlig – ikke læretilpasning (akkomodasjon), men kontrasterende undervisning og formaning med den rett utlagte Skrift fra dens Herre.

Eksempler: Kap 6 - ekteskapsetikk, kap 10 og 11 – Herrens Nattverd og forholdet til avgudene, kap 12 – dåpen som innlemmer i kirken som Kristi legeme – den nye Kristus-virkelighet, kap 15 – den legemlige oppstandelse fra de døde.

2. *I aposteltidens menigheter fantes kvinner med stor innsikt i kirkens tro, i stand til å veilede og rettlede andre.* Det gjorde de i den hjemlige sfære uten å anefekte sitt kall som hustru og mor. *Eksempler* er Priskilla, også kalt Priska (Apg 18:26, Rom 16:3-5), og purpurkremmersken Lydia (Apg 16:14, jf 2 Tim 1:5, 3:15).

3. *Skjelningen mellom profet og lærer* (didaskalos. 1 Kor 12:28, Rom 12:6-8, Ef 4:11). Med profet siktes etter alt å dømme til menn med innsikt i Kristi utleggelse av "Skriftene", og derfor i stand til å formidle den "til oppbyggelse og formaning og trøst" (1 Kor 14:3, jf 13:2a, Apg 15:32). Dermed var sammenblanding med det offentlige prekenembetet (didaskalos) utelukket, for "Skriften kan ikke oppheves" (Joh 10:35; jf v 38 og 8:44).

4. *Apostelens undervisning gjelder den forsamlede menighet* (ekklesia). I sentrum står midleren for Guds skaperverk og alles gjennløser, som tjener menigheten med «Guds hemmeligheter» (1 Kor 4:1 – mysterioi) og gir sine himmelske gaver i jordiske skikkelser (Mt 28:20, Lk 10:16, 1 Kor 4:1, 5:1-6, 10:16, 11:23ff, osv). Frelsens årsak er den samme for mann og kvinne. 1 Tim 1:15 – *Kristus Jesus kom til verden for å frelse syndere.* Også forbudet mot å spre vrang lære i menighetene omfatter dem begge og har samme mål, v 5 – *kjærlighet som springer fram av et rent hjerte, en god samvittighet og en oppriktig tro.* Men med hensyn til livets vitnesbyrd, beror forskjellen på ulike kall - mannen som familiens leder og menighetens prest (eldste), og kvinnen i sitt kall som hustru og mor.

5. *Evangeliet stadfester Guds gode skapervilje med syndenes forlatelse på grunn av Kristi fortjeneste.* Men blir troen skilt fra kroppslige uttrykk i gjerning og adferd, blir syndenes forlatelse til syndenes tilatelse. Det falske frihetsevangelium tilslører Guds skapervilje, og dåpen til Jesu død og oppstandelse blir uten betydning i den kristnes dagligliv.

Karakteristisk er misbruken av 1 Kor 13:13 – *Tro, håp og kjærlighet. Men størst blant dem er kjærligheten.* Misbruken later som kjærligheten har prioritet fremfor læren, men kjærligheten er størst fordi troen er rett. Troen har Guds selvhengivende kjærlighet i den inkarnerte Gud og mann, Jesus fra Nasaret. Troen har Guds agape og mangler ingenting (v 1-3). Kjærligheten har alltid Guds ord og befaling for seg og gleder seg med sannheten i hellig adferd.

6. *Den oppstandne Kristus er alle dager kirkens Lærer med apostelordets lære fra ham.* Denne læreformridling opprettholder kirkens grunnvoll hel og ubeskåren (Joh 14:23, 17:20, Ef 2:20, 1 Tess 2:13, 4:1f, 8). Apostelen formaner alle døpte til å forsake forførende filosofi og tomt bedrag (Kol 2:8. Jf Rom 12:1f, Gal 4:3, 9, Kol 2:8, 20 osv). Kirkens prekestoler og lærekatedre er ikke til for tjenernes skyld, men for kirkens Lærer i apostolatets kirke.

Pauli forsvar for sitt apostolat: 1 Kor 15:1-20

Paulus besvarer sitt veiskille-spørsmål med å forsvare sitt apostolat. Dette ble som regel oversett i kvinneprest-debatten. Læreoverleveringen fra den Oppstandne Kristus (15:1-11) begrunner apostelens kompetanse, autoritet og apostelordets gyldighet. Når begrunnelsen ble oversett, kan kapitel-inndelingen være en forklaring.

15:1-5:

Også Paulus var øyenvitne til den Oppstandne. En språklig markering er Jesu formel om sin undervisning i "Skriftene" (Mt 16:21, 20:18, Mk 10:33f, Lk 20:17-19, 24:26). Også Paulus overga evangeliet om Kristi lidelse, død og oppstandelse, "slik Skriftene har sagt" (v 1-4). Ved dette evangelium "*blir dere frelst, hvis dere holder fast på det ordet jeg (Paulus) I forkyn- te – så sant dere ikke forgjeves er kommet til tro*" (v 2).

Dette forhold har ikke motparten forstått, eller tatt på alvor. Det var ikke menneskers visdomslære som førte menighetsleddene til troen (2:4). Midlet var Kristi evangelium, gitt videre med livet som innsats (v 2 b. Jf Apg 14:26, Rom 15:18f, 2 Kor 11:23-28, 12:11-13).

Flere ganger i brevet viser Paulus til sin apostelgjerning og anvender troskapens vilkår på seg selv (jf 4:1f, 7, 17, 16:20 osv). Spørsmålet om «Herrens bud» gjelder det prekenembete som Kristus innstiftet og overga til de tolv (Mt 10:40, Lk 9:48, 10:16, Joh 10:20). Kristi ord (el lære) er prestens/biskopens kompetanse og autoritet.

Herrens apostel representerer sendelsesrekken Faderen – Sønnen – Helligånden. Denne representasjon i Kristi sted er konkret å forstå – først om mannen Jesus som sann Gud og sant menneske (jf 10:16), deretter om apostlene og deres etterfølgere i den apostoliske tjeneste.

Kvinnenes inntreden i prekenembetet hadde en annen begrunnelse. Uten oppdrag og myndighet fra den Oppstandne var deres utøvelse av prekenembetet en religionsimport, fremmed for kirken fra dens begynnelse (jf Joh 7:16-18) og et falskt vitnesbyrd om Gud Skaperen. Denne kjensgjerning forsterker det økumeniske argument (14:34).

I likhet med de andre apostlene forkynner også Paulus Kristi evangelium (her i vid mening om Kristi lære). Åpenbaringsordets Gud har ikke gitt noen annen vei til tro, v 11 – *Enten det nå er jeg eller de andre, er det slik vi har forkynt, og slik dere er kommet til tro.* Ordene innskjerper og presiserer saken i 14:38. Denne konklusjon beror ikke på sannsynlighetsbevis og overtalelser, men på Guds vitnesbyrd da han oppreiste Jesus fra de døde (15:4-8, 20). Øyenvitnenes beretninger om sine møter med den Oppstandne, bekreftet Guds vitnesbyrd, "*slik Skriftene har sagt*" (15:3f).

En Jesu Kristi apostel har ingen selvstendig kompetanse i kirken. Paulus legitimerer seg som Kristi delegat med Kristi utleggelse av «Skriftene». I den aktuelle sak anvendte han den rett utlagte Skrift på forholdet mann og kvinne. Den tydning som forutsettes kjent for Korintmenigheten, er presisert i 1 Tim 2. I begge situasjoner viser Paulus indirekte til idéer som løser kvinnen fra hennes skapergitte morscall (jf det apokryfe Johannes- evangelium).

Jesus er det inkarnerte Guds ord som led, døde og oppstod (v 3f). Når menn forvalter «Guds hemmeligheter» i Kristi sted (4:1f), bekrefter de i handling Guds vitnesbyrd, som oppreiste den korsfestede Kristus fra de døde. Han er Faderens enbårne Sønn fra evighet, skaperver-

kets midler og gjenløser, og kirkens Lærer. Med bibelkunnskapen fra ham, lærer mann og kvinne den eneste sanne Gud å kjenne i hans godhet for sin egen skyld, og får tydet sin relasjon. Hva evangeliet overgir, er ellers ukjent for menneskene. Det er unikt, men sammen med emansipasjonsidéer blir det et annet evangelium. (Gal 1:8. Se Sal 50:16f, Jer 35:13-16, Esek 18:21-25. 2 Tess 1:8-12.)

V 7-9:

Paulus betraktet seg selv som *"den ringeste av apostlene, ja, jeg er ikke verdig til å kalles apostel, for jeg har forfulgt Guds kirke"*. I likhet med de andre apostlene, hadde også Paulus mottatt Guds nådige kall umiddelbart. Hans særstilling berodde dels på hans fortid som farisèer og kristenforfølger, dels på Kristi underfulle inngripen, da han stoppet Paulus utenfor Damaskus og kalte ham til sitt *«utvalgte redskap»* (Apg 9:15).

V 10f:

Kristus hadde bekreftet med nådevirkninger at Paulus var hans apostel, og hans undervisning i "Skriftene" Kristi lære. Hva en Herrens apostel overgir fra den oppstandne Kristus – *"enten det er meg eller de andre"*, har evig gyldighet for hvert menneske i kraft av Jesu oppstandelse fra de døde (v 3f). Frelsen står og faller med dette evangelium, om *"dere holder fast ved det ord jeg forkynte for dere som et evangelium"* (jf 14:38).

V 12-20:

"Noen" - det vil si kvinnefrigjørerne i Korint-menigheten (v 12) underkjente Pauli apostolat ved å reservere seg mot Jesu legemlige oppstandelse fra de døde. De lærte som saddusèerne, *"at det ikke er noen oppstandelse fra de døde"* (jf Apg 23:7f). Men stammer ikke apostolatet (el prekenembetet) fra den oppstandne Jesus, er budskapet for *"intet"* å regne, kristentroen er *"meningsløs"* og apostlene *«falske vitner»* (v14f). Da formidler også Paulus dårskap og hans autoritet sosialt betinget av antall tilhengere.

Apostolatets troverdighet (og prestens!) er Guds troverdighet i en bevitnet Jesus-historie. Hva Jesus forkynte om sin persons hemmelighet og om den gjerning han var sendt for å utføre, står skrevet hos Moses og Profetene. Dette stadfestet Gud på endegyldig vis da han reiste Jesus opp fra de døde. Guds forsoningsverk er fullbrakt i Kristi død og alle er vi frikjent i den Ene for alle, og derfor er han Guds førstefødte fra evighet også *"førstegrøden av dem som er sovnet inn"* (v 20). Denne unike kjensgjerning omfatter den Oppstandnes utsendelsesord, *Joh 20:21 – Likesom Faderen har sendt meg, sender jeg dere*. Og til utsendelsen hører de handlinger han innstiftet for å være virksomt til stede med sin Ånd i den forsamlede menighet. Guds kirke på jorden lever av de ting som er unike ved kirken og hører Guds rike til. (Se nærmere Apg 4:20, 5:39; jf 2 Kor 13:8, 2 Pet 1:16ff, 1 Joh 1:1-3.)

I likhet med "de tolv", har heller ikke Paulus noen selvstendig autoritet i kirken. Også Paulus må legitimere seg som Herrens delegat, utsendt av den Oppstandne til et bestemt læreopdrag, utrustet med fullmakter og Åndens gaver fra ham. Begrunnelsen stadfester "Herrens bud" (14:37), senere presisert i 1 Tim 2 (se ovenfor).

Jesus er det inkarnerte Guds ord som led, døde og oppstod, *"slik Skriftene har sagt"*, v 3f. Når menn utøver prekenembetet, utøver de det autentiske apostolat, innstiftet av det inkarnerte Guds ord (Joh 1:14). Deres embetsgjerning på troskapens vilkår stadfester Guds Jesus-vitnesbyrd i den forsamlede menighet, og tyder og innholdsbestemmer forholdet mann og kvinne med basisviten fra den gode Skaperen. Denne viten er ellers ukjent for menneskene og gjenstand for spekulasjon. (Se nærmere Sal 50:16f, Jer 35:13-16, Esek 18:21-25. 2 Tess 1:8-12.)

Konklusjon

Apostelens veiskille-spørsmål stiller oss overfor valget mellom kirkevirksomheter begrunnet i uforenlige kilder av ulik art: Enten praktisk teologi normert av den rett utlagte Skrift fra dens Herre og med apostelordet som skranke, eller praktisk teologi underlagt den kritiske fornuft, som om Guds ord utgår fra utgår fra mennesker og gitt status som «dypere innsikt» og kirkens syn og ordning.

Kvinneprest-reformen har vist sin kirkeomdannende kraft gjennom snart to generasjoner, og bekreftet hva professorene Leiv og Sverre Aalen med flere forutså (omkr 1960). Emil Brunners ord den gang om «heresi», er blitt anskueliggjort i det doble bokholderi som kjennetegner «*nestoriansk*» kirkepraksis: På den ene side kirkens tro henvist til et idèplan, på den annen side kirkens handlingsplan underlagt skjønn og allmenntytte. Problemstillingen optok Helge Aarflot og flere omkr 1980. (Se Knut Alfsvåg: Skal kvinnene tie? En vurdering av kvinneprestdebattens klassiske argumenter. 28.2.1912. www.FBB.nu).

Apostelens veiskille-spørsmål er en invitt til forsakelse av falske enhets- og likestillingsidéer og konsolidering av kirkens fellesskap på apostelordets lære fra Skriftens Herre. Apostelen oppmuntrer oss til å holde fast ved Visdommen «ovenfra», og med livets vitnesbyrd bekjenne den inkarnerte Guds Sønn, enhver i sitt kall. Hva Gud har sammenføyd, må vi holde sammen.

Apostolatets læreformidling har for øye Herrens gjenkomst i herlighet. I menighetens interim-situasjon er det vår oppgave – og især prestenes oppgave, å konsolidere læren for våre etterkommeres skyld, slik Konkordieformelens fedre gjorde. Også barna og de unge må få lære den eneste sanne Gud å kjenne ved den han utsendte – Jesus Kristus, og ha evig liv i ham (Joh 17:3). Men det kirkefellesskap som praktiserer psevdoreligiøse idéer, regisserer prekenembetets alminneliggjørelse, som om Sønnens unnfangelse ved Den Hellige Ånd aldri har funnet sted, og som om han ligger i graven. Med alminneliggjørelsen følger surrogatene, innordnet den magisk-terapeutiske deisme alt etter menneskers behov.

En rettskaffen prest gjør apostelens ord til sine, *1 Kor 15:1f – Jeg kunngjør for dere /.../ det evangelium jeg /.../ har mottatt og står på. Gjennom det blir dere frelst, hvis dere holder fast på det ordet jeg forkynte – så sant dere ikke forgjeves er kommet til tro.* – Da kan det være at kvinner istemmer hva Herrens Mor sa, **Lk 46f – Min sjel opphøyer Herren, og min ånd fryder seg over Gud, min frelser, for han har sett til sin ringe tjenerinne.**

21. ADIÁFORON - INGEN LIKEGYLDIG SAK

Antikkens stoikere tenkte seg et moralens ingenmannsland hvor ingenting synes godt eller ondt, rett eller galt. Her er alt like gyldig. Da ligger slutningen nær: I moralens ingenmannsland er alt likegyldig.

Den latinske oversettelse «indifferentia» innbyr til denne begrepsglidning fra «mellomting» til «likegyldige» saker og handlinger (res et actus indifferentes). Den greske ordbruken er flertydig: Adiaforéo = er likegyldig, adiaforía = likegyldighet, adiaforos/-on = ikke forskjellig. Uten negasjonen à-, handler diaforá om forskjellighet når én ting er forskjellig fra en annen. Adjektivet diáforos/-on har tre betydninger - 1) forskjellig, 2) uenig, eller 3) viktig, nyttig.

Pietismens forsøk på kasuistikk-moral om synd og ikke synd lar jeg ligge. Den forutsetter at synd er en fare som truer utenfra. Jeg går tilbake til adiafora-striden på reformsjonstiden og legger til grunn Konkordieformelens artikkel 10. Deretter bruker jeg som illustrasjon «liturgisaken» 1977-1987 og oppsummere med emner til refleksjon over ordningsaker.

Problemstillingen

Saken gjelder liturgisk orden, skikk og bruk uten hjemmel i apostoliske påbud. Martin Luther tok gjerne vare på saksvarende skikker fra den gamle kirke, f eks korstegnet, elevasjonen, klokkeringing, sakrament-fremvisning (ostensio), sakrament-tilbedelse med kneling (O Guds Lam), osv. Det gjorde han av to grunner; dels for å markere enhet med den gamle kirke i skriftbunden tradisjon, dels for å anskueliggjøre kontrasten til vranglæren. I vår bekjennelsessituasjon bør evangelisk-lutherske menigheter bruke identitetsmarkeringene med frimodighet, og dermed tydeliggjøre kontrasten til den frafalne lutherdom innhyllert i tilslørende ordbruk (eks Borgå-avtalen, Leuenberg-avtalen).

Til forskjell fra Luther, var andre imot alt som minnet om papisme. Uten forstand på nådemiddelkristendom i apostolatets kirke, vraket man liturgiske skatter i samme slengen. Med sikte på enighet med Romerkirken – om bare paven ville tolerere det nytestamentlige evangelium, ville andre vise imøtekommenhet ved å gjeninnføre adiafora. Denne problematikken kan spores tilbake til 200-tallet og følger kirkens historie.

Oversettelsen "mellomting" kan oppfattes på to måter: Enten overlatt til menneskers skjønn om hensikt og nytte, eller innordnet Guds kirkes rene kjennetegn i et saksvarende forhold. Forholdet er ikke nærmere presisert hverken i CA 7 eller Apologien. Filip Melanchtons skjelning mellom kirkens «indre» og «ytre» ble lett oppfattet på stoisk vis, som om kirkens ordninger tilhører fornuftens område, med frihet for fyrstemakten til å fremme reformasjonen med påbud el forbud.

Motivene orden, fred, sømmelighet og disiplin er etisk legitime, men påbud er uforenlig med den evangeliske frihet og lokalmenighetens posisjon som Guds kirkes *handlende* subjekt. Denne posisjon medfører iverksettende myndighet i gudstjenestelige reformsaker. Det siste moment har Melanchton ignorert da han førte CA i pennen. Det ville ha forkludret forholdet til pavens fyrstebiskoper og utsiktene til enighet. Av samme grunn unngikk han forholdet kirkens lære og rett, alternativt bekjennelse og kirkerett.

Luther – den gang i varetekt på Wartburg, måtte forholde seg til Melanchtons forsiktige strategi. Brevvekslingen med Melanchton gir til kjenne spenningen mellom *bekjenneren* Luther og *humanisten* Melanchton på den kompromiss-søkende linje. Luther var kommet i gang med studier i oldkirkens konsilrett og været kirkerettens fallitt i det politiske spill.

Melanchtons øvrighetskirkelige perspektiv på samfunnets orden, ro og tukt var realisert allerede fra slutten av 1520-årene i evangeliske fyrstedømmer - i Danmark-Norge realisert i åre-

ne 1537/39. I *Augustana Variata* (1540) tilkjennega Melanchton sin tolkning av Kristi nattverdord, da med sikte på enighet med de reformerte. Hans fremstøt overfor Romerkirken resulterte i *Augsburger Interim* februar 1548 og *Leipziger Interim* i desember samme år. Virkningen ble ødeleggende for den wittenbergske reformasjon i Sør-Tyskland.

Historisk sett (retrospektivt) ble «filipismen» en rettshistorisk suksè. Det er derfor et paradoks i vår tid at «Luther-leseri» og Konkordiebok arter seg som en uuttømmelig inspirasjonskilde for de prester og lekfolk som gjenoppretter evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap i modernitetens folkekirker. Det er iallfall to grunner til det – Luthers *menighetsorienterte* grep om kirkens lære og rett, og *Konkordieformelens presiseringer* av CA, begge begrunnet i apostelordets lære og i samsvar med de oldkirkelige bekjennelser. Luther og hans elever viser vei for kirkens reformasjon i den skriftbundne tradisjon.

Filipismen

Ved hjelp av adiàfora fant Melanchton med flere et handlingsrom for enighet på tilstrekkelig grunnlag til alles beste (pragmatisme). Strategien forutsetter to påstander: (1) Kristne kan gjenopprette kirkefellesskap uten at man er kommet til enighet i læren (jf folkekirkenes økumeniske avtaler med kirker i den reformerte tradisjon). (2) Kristne kan ”med uskadd samvittighet” gjeninnføre ”avskaffede seremonier som i seg selv er mellomting, og hverken påbudt eller forbudt av Gud” (FC SD 10:2).

Under disse forutsetninger ble den rettstradisjon innledet som i hovedsak overlot til fyrstens kirkestyre å sørge for de nødvendige endringer i kanonisk rett, og dermed innholdsbestemme konfesjonsforpliktelsen i kirkens praksis. Til konsekvenshistorien hører kirkerettens humanisering. ”Kirkerett” ble statlig religionsjus med rom for gudstjenestelige ordninger og kirkefellesskap stats- og folkemaktens vilkår.

Nevnte påstander medførte den sammenblanding av åndelig og verdslig myndighet som munnet ut i enevoldskongens uinnskrenkede eller suverene myndighet – også over kirkens synoder og gudstjenestelige ordninger. Med hensyn til reformasjonens læremessige konsolidering - med Konkordieformelen som resultat, fremsto slike lands- eller statskirker som lutherske av formalitet. Denne cæsareopapisme på papiret ble i praksis moderert i Danmark-Norge, takket være utgivelsene av Kirkeritualet i 1685, Alterboken i 1688, og dertil Kingos Salmebok og Graduale i 1689. Denne konfesjonelle modifikasjon i liturgiske former varte et par århundre, til tross for at Norske Lov av 1687 markerte kirkens status var enevoldskongens kirke og ingen juridisk person (så også Grunnloven av 1814 iflg den enevoldsrettslige tolkning). Under oppløsningen av den konfesjonelle stat siden 1800-tallet, ble lære- og ordningstvister løst ved å rangere dem som «ikke kirkesplittende». Det er en tankeoperasjon typisk for filipistisk kirkerett. Under skinn av «praktisk teologi» blir kirken styrt med «praktisk fornuft» ifj de praktisk-teologiske seminarer v Menighesfakultetet og Det Teol. Fakultet).

Den filipistiske posisjon i adiàfora-saker overlot til fyrstemakten å bestemme hva som er viktig, uviktig eller likegyldig i kirken. Luthers studier i oldkirkens økumeniske konsil inngikk i forberedelsene til konsilet i Mantua, som det ikke ble noe av. Studiene munnet ut i synodalrettslige teser, som begrunnet Luthers initiativ under den dansk-norske reformasjon (publ 1539). Luther og flere med ham ville en selvstendig kirke hvor synoder utformet kirkens rettspraksis i samsvar med kirkens bekjennelse og rett, og representert med en erkebiskop overfor fyrstemakten. Da er begrunnelsen prekenembetets kompetanse, autoritet og gyldighet, gitt fra kirkens begynnelse (Apg 15).

Kirkens økonomi ville Luther sikre med domkapitlenes eiendommer. Dette inntrengende fremstøt overfor Christian 3. strandet av to grunner. En slunken statskasse og Bugenhagens øvrighetskirkelige perspektiv i tråd med Melanchton. Kirkens fremtreden ble forvaltnings-

kirken. I CA 7 hører kirkens rene kjennetegn sammen med løse- og bindemaktens embete i de helliges forsamling (CA 5, 14 og 28). Her har Melancton gjengitt Luthers (og Nytestamentets) lære med en treffende formulering. Men skiller man i praksis det institusjonelle moment fra menighetens gudgitte bekjennelse og rett, skiller man hva Gud har sammenføyd under Kristi herredømme. Derfor måtte Luther føye til «bønn og lovprisning», og «korset» (Om konciliene og kirken 1539).

Blir læretvister avgjort med maktbruk (menneskelig rett) må begrunnelsen være allmenntjen (formålslogikk), og den utøvende myndighet rangere den omtvistede ordning som en sak av underordnet betydning. Under skinn av evangelisk frihet, påbyr man den ordning som best tjener fellesskapet som helhet. Med forskjønnende ordbruk tillegger man seg selv den kompetanse og autoritet som apostelordets lære har i kraft av den rett utlagte Skrift fra dens Herre (Apg 15). Med overtro på egne evner i læresaker Jesu advarsel overhørt, *Mt 16:6 – Pass dere og ta dere i vare for surdeigen til farisæerne og saddusæerne*. La oss se nærmere på Konkordieformelens stillingtagen.

Konfliktens gjenstand og beskrivelse

Hvorfor strides om «seremonier og kirkelige skikker som verken er påbudt eller forbudt i Guds Ord»? Hvorfor strides om slikt som med «god hensikt er blitt innført i kirken for god orden og sømmelighets skyld eller for ellers å bevare kristelig tukt»? Konflikt-beskrivelsen er denne:

«Den ene part har ment at man i en forfølgelsestid og i en bekjennelsessituasjon, når fiendene av det hellige evangelium ikke er kommet til enighet med oss i læren, likevel med uskadd samvittighet igjen når motstanderne forlanger og krever det, kan innføre noen avskaffede seremonier som i seg selv er mellomting og verken er påbudt eller forbudt av Gud; og at man på den måten kan komme til enighet med dem i slike adiàfora eller mellomting.

Den andre part har imidlertid hevdet at i en forfølgelsestid og i en bekjennelsessituasjon, og særlig når motstanderne forsøker enten ved makt eller tvang eller ved list å undertrykke den re-ne lære og litt etter litt igjen få innsnuglet sin falske lære i vår kirke, kan det heller ikke på noen måte skje med uskadd samvittighet og uten skade for den guddommelige sannhet selv når det gjelder mellomtingene.» (FC SD 10:2-3)

Uenigheten gjelder forholdet mellom kirkens kjennetegn og «menneskelige» overleveringer, skikker og seremonier fastsatt av mennesker. Den ene part *innskrenker* apostelordets lære til fordel for skjønnsmessige betraktninger om orden, sømmelighet og disiplin. I strid med nytestamentlig språkbruk, får bekjennelsen privatrettslig, regional og tidsbetinget karakter.

Med stor konsekvens følger kirkerettens humanisering innordnet «menneskelig» rett, enten statens lovgivning eller folkestyret i en kirkeorganisert råds- og møtестruktur. I slike sammenhenger kan den evangelisk-lutherske kirkes bekjennelser beholde sin status som fellesskapets basis *de iure*. De er ikke lenger fellesskapets *tro*sbekjennelser, men uttrykk for kirkemedlemmenes *formelle* adgang til Herrens Nattverd, med rom for private reservasjoner mot enhetens Herre over enhetens sakrament. (Jf 1 Kor 11:27-32)

Den annen part oppfatter kirkens kjennetegn og ordninger i et *omfattende* saksforhold, hvor *alt* i kirken – også mellomtingene - bevitner «læren» eller «den guddommelige sannhet» som *helhet*. På nytestamentlig vis holder man fast ved kristen frihet fra menneskebud, med frihet til å utforme Guds ord og befalinger i *saksvarende* uttrykk. Kort sagt: Den ene part sikrer maktøverne handlingsrom i et etikken ingenmannsland underlagt fornuften, mens den

annen part *bevitner «evangeliets sannhet» med ulike former i skriftbunden tradisjon.* (Se nærmere min artikkel «Å bekjenne troen – hva er det?»)

Begge parter hevder å gå frem på rett vis «*i en bekjennelsessituasjon*» (in statu confessionis). Hvorfor? Et svar handler om såkalte «*åpne spørsmål*». Uttrykket dekker den kjensgjerning at apostelordets lære fra Skriftens Herre gir stykkevis (fragmentarisk) beskjed om læren fra Gud. Uten bibelord om saken, står saken «åpen». Andre sikter med «åpne spørsmål» til *uavgjort*-resultat når debatten stilner av. Siden årsaken beror på mennesker som tenker, tolker og argumenterer ulikt, og dessuten på et flertydig «skriftmateriale», må *læremangfold* følge kirken, og fellesskapets basis være *tilstrekkelig enighet i saker som er av overordnet betydning*.

Hvordan man oppfatter «åpne spørsmål», beror på *det tolkende subjekt*; på den ene side den rett utlagte Skrift fra dens Herre - gitt med likefremme og klare ord, på den annen side standpunkt hjemlet i problematiserende bortforklaringer. De mange «syn» på saken *tilslører* den apostoliske skjelning mellom læreutsagn fra Skriftens Herre (*troens regel*) og kristenmenneskers frihet i et tjenende forhold til andre (*kjærlighetens regel*).

Forskjellen aktualiserer en rekke lærestykker - Skriftens klarhet, kirkens bekjennelse, apostolatets kompetanse, autoritet og gyldighet, osv. Fins ikke bibelord om saken, står spørsmålet åpent. Men dermed er det ikke gitt at *normen* mangler for den adferd som sømmer seg for kristne.

Sømmelighetstermene i apostolisk språkbruk

Under kvinneprest-debatten ble det nytestamentlige sømmelighetskrav brukt som argument for nyordningen. Sømmelighet ble oppfattet som et nøytralt ord, og nyordningen av mange oppfattet som et adiàforon. La oss se nærmere på den nytestamentlige ordbruk:

a) Det som kreves for å oppfylle et bestemt formål (prépo).

Heb 7:26 - *En slik øversteprest trengte vi, osv.* (NO 1930: "For en sådan ypperste-prest måtte vi og ha".) Det siktes til Guds inngripen for å innfri løftene i den gamle pakt.

Samme sakforhold gjelder "de helliges" lære og liv, **1 Tim 2:9f** – *kvinnene skal ha en fin fremtreden; de skal ikke pynte seg utfordrende, men sømmelig, ikke med flotte frisyrier, gullsmykker, perler eller dyre klær. Deres pryde skal være gode gjerninger, slik det passer seg (prepèi) for kvinner som vil leve gudfryktig.* - Apostlenes etterfølgere i prekenembetet skal tale «i samsvar med» apostlenes læreoverlevering – «den sunne lære», Tit 2:1.

Med apostelens læreoverlevering følger normen for kristnes adferd. **Ef 5:1-7** - *Ha Gud som forbilde, dere som er hans elskede barn. Lev i kjærlighet, slik som også Kristus elsket oss og gav seg selv for oss som en offergave, et velluktende offer for Gud. Hor, all slags urenheter og pengejag må det ikke engang være tale om hos dere, slikt sømmer seg ikke for kristne. Rått snakk, dumt prat og grove vittigheter er også upassende. Si heller takk til Gud! For dere skal vite at ingen som driver hor, lever i umoral eller er pengegrisk og altså dyrker en avgud, skal få del i Guds og Kristi rike. La ingen narre dere med tomme ord! For det er slikt som gjør at Guds vrede rammer de ulydige. Gjør ikke felles sak med dem!*

Det fremgår av sammenhengen at formaningen er en *dåpformaning* med Kristus som eksempel (v 24ff). Årsak: Den troende består av to deler – det gamle og det nye menneske (4:17ff). Med Kristus som *gave*, blir kristne oppmuntret til å følge Kristi *eksempel* med takksigelse. Altså er kilden til det kristne ethos Sønnens lære fra Faderen, omsatt i Sønnens selvhengivende kjærlighet inntil døden på korset. Slik har han oppfylt Guds lov i alle deler og i

alles sted. Med ham til gave, bevitner Den Hellige Ånd læren i deres liv som etterfølger Kristi ord og eksempel. Joh 14:23, Ef 5:27, 1 Kor 1:27ff.

Kravet til sømmelig adferd er innordnet livet som et takkoffer for den eneste sanne Gud, som har gitt seg til kjenne i Kristi selvhengivende kjærlighet (jf 1:15ff og tempel-perspektivet, 2:8ff). Derfor skal kristne fremstå som "Guds etterfølgere og hans elskede barn". De har lært å "forstå hva Herrens vilje er", 5:17, og kan bedømme hva som er "velbehagelig for Herren", v 10. (Jf Rom 12:1f. Til Jesu dåp, se Mt 3:15, Heb 2:10-13.) Kristi eksempel medbestemmer det kristne ethos.

Ved hjelp av apostlenes lære skal kristne kunne identifisere den vandel som er i samsvar med Guds gode skapervilje, og deretter bekjenne læren med livets vitnesbyrd - hver for seg, i menighetens gudstjeneste og i forholdet mann og kvinne (jf 5:1-7 til den enkelte, v 15-21 til menigheten, v 21-33 forholdet Kristus og kirken anvendt på mann og kvinne). Denne bevisstgjøring setter dåpens betydning inn i en omfattende sammenheng.

Dåpen er ingen privatsak. Den gjelder forholdet til Gud, mennesker og menighetens felles gudstjeneste. Kristus er i alle sammenhenger vårt eksempel i gode gjerninger som Gud har lagt foran oss (2:9f, jf Tibudsloven). Etterfølgelsen medfører kontraster til hedensk livsstil, særlig i forholdet til materielle goder og det annet kjønn, v 5. Tilpasninger til vantroens "tomme ord" vitner falskt om åpenbaringsordets Gud og nedkaller hans vrede.

Kirken holder fast ved Guds ord og kirkebud i lære og liv - ikke vilkårlig, men på saksvarende vis. Kristnes liv er ikke innordnet denne verdens visdom, men innordnet den treene Gud i en kristokratisk kirkestruktur (hode- el kefalé-struktur).

b) Det som er anstendig, respektabelt, vel ansett, verdig (evskjæmònås).

Kirkens fremtreden som Guds kirke under fallets kår skal bevitne Guds ulike kall til mann og kvinne. Denne fremtreden krever en kjønnsbestemt adferd som er kirken "verdige", **1 Kor 14:40** – *Men alt må gå sømmelig og ordentlig for seg!* (jf 12:23). Formaningen gjelder den adferd som er kristne menn og kvinner "verdige", v 40. I motsatt fall gir gudstjenesten rom for frigjøringsidéer som er kirken uverdige og en skam (aiskjros) for kristne kvinner, v 35 (jf 1 Tim 2:11f). Begrunnelsen er firfoldig:

- (1) Apostlenes lære, gitt videre til "alle de helliges menigheter", v 33f.
- (2) Guds lov, v 34b, "Guds ord", v 36, og "Herrens bud", v 37.
- (3) Apostolatet. Kvinner som opptre i det offentlige prekenembete, opptre som om Guds ord er utgått fra dem og underkjenner apostlenes kall og læreautoritet fra kirken Herre, v 36.
- (4) Kristi gjenkomst til dom. De blir ikke godtatt, v 38 (jf 15:1f, 8:2f. Joh 14:17, 23f, Rom 13:13, 1 Tess 4:12). Underforstått: Det sømmer seg for kristne kvinner å bevitne den skapergitte kjønns polaritet - kvinnen i sitt kall som hustru og mor (presisert i 1 Tim 2).

c) Det som er passende eller verdt en sak (aksios)

Apostelens lære fra Herren er troverdig og verdt å bli mottatt (1 Tim 1:15a, 4:9). Mottagelsen gir frukter som er omvendelsen verdige (Mt 3:8, Lk 3:8, Apg 26:20). **2 Tess 1:3** – *Vi må alltid takke Gud for dere, brødre. Det er bare hva rett er (axiòn), for troen vokser stadig hos dere, og den innbyrdes kjærlighet blir større hos hver og en av dere* (jf 1 Kor 16:4).

Brukt om *personer*: Arbeideren er verdt sin mat (Mt 10:10, Lk 10:7), eller verdt sin lønn (**1 Tim 5:18b**). Den som elsker sine egne mer enn Kristus, "er meg ikke verdige" (Mt 10:37, jf Heb 11:38a osv). Guds navn og lære normerer kristne slavers forhold til sin eier (1 Tim 6:1).

Brukt som *adjektiv*: Å vandre Gud verdig, som kaller oss til sitt rike og sin herlighet (1 Tess 2:12, jf 3 Joh 6, Kol 1:10 - Herren verdig). Da lever vi som det sømmer seg hellige (Rom 16:2 – om Føbe), og omgås hverandre på en måte som er evangeliet verdig (Fil 1:27, jf Ef 4:1 - kallet verdig).

d) Å være standhaftig, iherdig, urokkelig (evparedros).

1 Kor 7:35 – *Jeg sier dette til deres eget beste /.../ for at dere skal kunne leve sømmelig (evskjæmon) og holde dere trofast (evparedron) til Herren uten å bli trukket bort av noe (jf Joh 14:23).* Med troskap mot Kristi bud og med ham til forbilde, følger med nødvendighet det livets vitnesbyrd som sømmer seg for kristne.

e) Å være respektabel, ærbar, edel, oppriktig (semnos).

Menighetens *prest* (episkopos) må oppfylle følgende krav, **1 Tim 3:4** – *lede sitt eget hus på en god måte, så hans barn viser lydighet og respekt (semnotætos).* Et lignende krav stilles til en *diakon* (1 Tim 3:8, 11). Presten skal i sin ferd være et eksempel for menigheten, **Tit 2:7** – *Vær selv et eksempel for dem i gode gjerninger! La læren være uforfalsket og båret fram med alvor (semnõtæta).* **Tit 2:2** – *De eldre mennene skal være edrueelige, opptre verdig (semnous) og viselig og være sunne både i tro, kjærlighet og tålmodig håp.* - Også disse formaningerne oppmuntrer til adferd i et saksvarende forhold til den sunne lære, så livets vitnesbyrd vitner om Kristus.

Hva sømmelighetstermene lærer oss

1. *Jesu Kristi person og verk er kilden til sømmelighet for kristne.* Prioritet har læren om ham som er Guds gave-rettferdighet til alle. Deretter følger formaningerne til døpte om et liv etter Jesu eksempel i Guds selvhengivende kjærlighet.

2. *Kristi eksempel krever saksvarende adferd, enhver i sitt kall.* Uttrykkene varierer, men bevitner Guds kjærlighetsbud, tydeliggjort og skjerpet i Kristi undervisning og selvhengivende kjærlighet. Kristi eksempel innebærer sammenfall og kontrast - *sammenfall* når menneskers sedvaner vitner om den gode Skaperen, og *kontrast* når sedvanen vitner mot den gode Skaperens vilje. Når kontraster følger den kristnes liv, bevitner livets vitnesbyrd Guds underfulle gjerninger i den forsamlede menighet. Alternativet er den usømmelige og troløse adferd, begrunnet i spekulativ uforstand og verdens idèer om anstendighet og sømmelighet.

3. *Utelukket er den enkeltes godtykke.* Apostlenes formaninger gjør bruk av dyds- og lastekataloger i samtidskulturen, men setter dem inn i en ny sammenheng innordnet Guds eksempel i Jesu selvhengivende kjærlighet. Det er kristnes skyldighet for Gud å bekjenne ham i Guds ordninger for skaperverk og kirke (1 Joh 4:11).

4. *Utelukket er den kulturelle formålslogikk* med henvisning til nytte, behov og omstendighetenes krav. Hvis ikke følger med stor konsekvens adferdsuttrykk og kirkereformer på stoisk vis, som om de er «former», og «evangeliet» likegyldig. Forestillingen om et handlingsrom for fornuften, løst fra læren, vil fremme evangeliet og legitimere kirkens virksomhet i samtidskulturen. Med gode hensikter skiller man Skaperen fra Forløseren, binder menneskene til kjødets behov og underkjenner apostelordets gudgitte kompetanse, autoritet og gyldighet i kirken. Kort sagt: Utelukket er falske vitnesbyrd om den gode Skaperen.

5. *Utelukket er forestillingen om den nøytrale, kulturelle sømmelighet,* og med den idèen om troens rettferdighet for Gud uavhengig av «formene». Denne forestilling innbyr til kortslutningen: Siden vi ikke påbyr noen å rettferdiggjøre seg for Gud med «de nye formene», kan vi påby dem av «helhetskirkelige» hensyn. Slik ble historien om lutherdommens konfesjonelle ødeleggelse historien om falsk lære innsnuglet «litt etter litt». Til sist var tiden mo-

den for kirkefelleskap «på tilstrekkelig grunnlag» under nye omstendigheter, med rom for reservasjoner mot apostelordets kompetanse, autoritet og gyldighet i kirken.

Men «troens rettferdighet» er ingen idè eller forestilling. Troens rettferdighet er gudmennesket Jesus Kristus i hans lidende lydighet i alles sted. Med ham til gave, er bindingen til menneskebud utelukket i menneskets gudsforhold (Mt 15:9). Kristi eksempel i troens lydighet hører sammen med troens bønn om dømmekraft, **Rom 12:2** - *i stand til å «dømme om hva som er Guds vilje, det gode, det som er til hans behag, det fullkomne»*. - I kirken er ingenting underlagt fornuftens herredømme. Alt i kirken handler om dåpen og troen under Kristi herredømme.

Den apostoliske læreformidling fra Skriftens Herre krever to ting: Et ethos bestemt av *Kristi eksempel* i gode gjerninger, og gudstjenestelige ordninger i et saksvarende forhold til *Kristi lære*. Med evangeliet og sakramentene er den Oppstandne til stede, virksom i «de helliges forsamling». Kirkens kjennetegn vitner om en ny virkelighet – et rike som ikke er av denne verden. Den fremmede og uvitende spør og søker svar. Hvorfor er vi her? Hvem er vi? Hva skal vi med presten? Følgelig må ordningene gi identitetsgivende markeringer. Barnets spørsmål er mere spesifikt, og flittig brukt i Luthers Lille Katekisme: «Hva er det?»

Konkordieformelens løsning

I ly av Luthers vennskap bedrev den eldre Melanchtons sitt diplomati. Målet var et gjenopprettet kirkefelleskap begrunnet i kompromisserende formlering. Hans misbruk av Luthers vennskap medførte strid og forvirring, og på lengre sikt lutherdommens oppløsning som konfesjonell enhet i tradisjonen fra den gamle kirke.

Det ble nødvendig å konsolidere kirkens reformasjon. Med Konkordieformelen presiserte Luthers fremste elever Den augsburgske konfesjon fra 1530, blant annet den rette bruk av kirkens kjennetegn i en bekjennelsessituasjon (art 10). I likhet med sin lærefar var også Konkordieformelens lærefedre bekjennere i nytestamentlig mening. Først en gjennomgang av standpunkt:

Man skal anse mellomting «*som forbudt av Gud*» (pkt 5)

- når man vil innføre «seremonier» (el liturgier) under skinn av mellomting, selv om de «*i grunnen er imot Guds ord*».
- når man for å unngå forfølgelse gir «*skinn av at vår religion ikke skiller seg så mye fra den pavelige eller at denne ikke er oss sterkt imot*».
- når bruken gir inntrykk av enighet med Romerkirken, eller underveis med avvik fra evangeliet, eller forespeiler en retur med endringer «*litt etter litt*» (jf 2 Kor 6:14, 17).
- når de *hverken tjener «god orden, kristelig tukt eller evangelisk sømmelighet i kirken», men er «unyttige, narraktige skuespill*» (pkt 7).

Rette adiåfora er «*seremonier som i og for seg ikke innebærer noen gudsyndelse*» eller *en del av den, til forskjell fra den gudsyndelse som består i «menneskebud» (Mt 15:9)*. Derfor har «*Guds menighet på ethvert sted og til enhver tid /.../ rett, myndighet og makt til på ordentlig og sømmelig vis, uten lettsindighet og anstøt å forandre, minske eller øke seremonier slik som det til enhver tid anses mest nyttig, gagnlig og godt med hensyn til god orden, kristelig tukt, evangelisk sømmelig og kirkens oppbyggelse*» (pkt 8-10). Det fins bare ett legitimt forbehold; hensynet til «de svake i troen» (Rom 14. Eksempler: Apg 16 og 21 og 1 Kor 9).

Men hva skal kristne gjøre i «*en bekjennelsestid*», når motstanderne ved hjelp av mellomting «*søker å undertrykke det hellige evangelium*»?

Da plikter alle kristne, men særlig de som er forstandere for Guds menighet, «*fritt og offentlig å bekjenne i ord og handling læren og det som hører til hele religionen*». Da skal de ikke vike eller tåle at mellomting blir påtvunget dem og den rette gudsyndyrkelse svekket og «*avgudsyndyrkelsen innført eller befestet*». (Gal 5:1, 2:4f, 1 Kor 7:18, Apg 16:3, Rom 14:6, Kol 2:16, Gal 2:11ff. (Pkt 10-13)

Hvilken sak vil denne «*kristenplikt*» verne om?

Saken gjelder «*først og fremst hovedartikkelen i vår kristne tro*», slik som apostelen vitner: «*for at evangeliets sannhet skulle bevares*» (Gal 2:5).» Med påbud og tvang blir «*denne sannhet fordunklet eller forventet /.../ for å bekrefte falsk lære, overtro og avgudsyndyrkelse og for å undertrykke den rene lære og den kristne frihet, eller de (mellomtingene) blir misbrukt til dette...*» (Pkt 14)

Dernest gjelder saken «*den kristne frihet*».

Den Hellige Ånd har gjennom apostlenes munn befalt kirken å bevare denne frihet. Blir kirken påtvunget menneskebud «*som noe nødvendig som det er urett og synd å la være, er veien for avgudsyndyrkelsen allerede beredt. Tallet på menneskebud vil ved dette etter hvert øke, og de vil ikke bare bli satt på lik linje med Guds bud /.../ men endog over dem. Slik blir avgudsyndyrkerne bekreftet i sin avgudsyndyrkelse ved slik ettergivenhet og overenskomst i ytre ting når man ikke først er kommet til kristen enighet om læren, mens de sant troende derimot blir bedrøvet, tar anstøt og blir svekket i sin tro. Begge disse ting er enhver kristen pliktig å unngå for sin sjels frelse og salighets skyld...*» (Mt 18:6f, 10:32) (Pkt 15-16)

Konkordieformelens løsning tok stilling til den adiàfora-strid som oppstod, da Melancton og flere av Wittenberg-teologene ga etter for Romerkirkens krav og sluttet seg til Leipzig Interim (1548). Løsningen bruker benevnelsen «*bekjennelsestid*» istedenfor «*bekjennelsestid*», men støtter i hovedsak motparten, anført av *Mattias Flacius* (1520-75). Flacius ble fra 1544 utnevnt til professor i hebraisk ved universitetet i Wittenberg, hvor han opptrådte som kraftfull antihumanist. Han ble tvunget av Melancton til å forlate Wittenberg på grunn av sin skarpe kritikk av Interimene i Augsburg og Leipzig.

Konkordieformelens artikkel 10 holder uttrykkelig fast ved Luthers *Schmalkaldiske artikler av 1537* (SA C 12:1 og 10:1f), og deres anhang - *Traktaten om pavens makt og overhøyhet*, hvor Melancton gir en saklig fremstilling av luthersk lære, tross sin reservasjon om pavens overhøyhet. Konkordieformelens fedre har nok også benyttet *Flacius' bok fra 1550 «Om sanne og falske mellomting...*»

Med hensyn til sømmelighetskravet, merker vi oss den *kontekstuelle* tolkning. Den liturgiske adferd som ikke er noen gudsyndyrkelse i seg selv, *kan bli det*. Avgjørende er *motiveringen*. Selv om mellomting ikke er uttrykkelig forbudt i Guds ord, skal man anse dem for det, når bruken tilslører eller bagatelliserer motsetningen til vrang lære, og når de er helt uten bibelsk begrunnelse og kun for «*narraktige skuespill*» å regne. Løsningen ivaretar på nytestamentlig vis *lokalmenighetens* posisjon som Guds kirkes handlende subjekt. Den har iverksettende myndighet i ordningssaker, og der bør undervisningen foregå om mellomting og kjærlighetens regel.

I samsvar med bekjennelse i nytestamentlig mening, gis *ikke rom for kompromiss eller ettergivenhet i en «bekjennelsestid»*. Da har hensynet til «*evangeliets sannhet*» og «*den kristne frihet*» høyeste prioritet. Kirkefelleskap «*på tilstrekkelig grunnlag*» var for reformasjonsfedrene – lik apostlene – uforenlig med prekenembetets oppdrag fra dets Herre. Kristi ord må styre tanken med apostelordets lære. Kristus er Læreren i den forsamlede menighet.

Konkordieformelens lærestandpunkt var involvert i en politisk *kamp om interessekontroll* – på den ene side pavens fyrstebiskoper, på den annen side evangeliske fyrster. Løsningen forutsetter en synodal kirkeordning, hvor prekenembetets utøvere bekjenner apostelordets lære fra Kristus og utøver kirkens rett som hans delegater. Luther og andre har sett for seg evangeliske biskoper og helst en erkebiskop som fyrstemakten kunne forholde seg til og samarbeide med.

Artikkelens henvisning til *menighetens rett «etter omstendighetenes behov»* (pkt 8) forutsetter at fyrstemakten ga handlefrihet i samsvar med toregimentlæren. Som nevnt tidligere, strandet det synodalrettslige fremstøt under kirkens reformasjon i Danmark-Norge, vesentlig av økonomiske grunner. *Kontrasten til kirkens reformasjon i Sverige-Finland* er slående, til eksempel liturgistriden under Johan 3. – da *Abraham Andreae Angermannus* i ord og handling forsvarte den nytestamentlige tro i en bekjennelsessituasjon, og likeledes *Uppsalamøtet i 1593*, da Konkordieformelens innflytelse var merkbar.

Under arbeidet med *Kirkeordinansen* for Danmark/Norge, var spørsmålene om hva som er viktig alternativt uviktig i kirken et forhandlingsspørsmål. Kongen fikk kontrollen med geistlige utnevnelser og kirkens økonomi. Kontrollen fremmet kirkens reformasjon «ovenfra» - i Norge med «Lempe och Føie». Modererende virkning fikk likevel *de danske bispesynoder* gjennom kirkerettslige vedtak. Kongens personlige innstilling og engasjement påvirket den kirkelige virksomhet, ikke minst gjennom *embetsutnevnelser* – også før eneveldet fra 1660.

Sett i et historisk perspektiv, inngår Konkordieformelen i en allmenn tendens til «konfesjonalisering». Men sett i det nytestamentlige læreperspektiv, var det nødvendig å *konsolidere kirkens reformasjon på nytestamentlig grunn* under avvisning av vrang lære. Da hører Konkordieformelen hjemme i kampen for Kristi kirkes fremtreden som apostolatets kirke like fra begynnelsen (Apg 2:42).

Ved inngangen til 1700-tallet var situasjonen en annen. Fra da av opphørte kirkene av Den augsburgske konfesjon som konfesjonell enhet. Motkreftene ble for sterke – filipistisk kirkepolitikk, reformert innflytelse og pietismens frelsesskjema, foruten opplysningstidens menneskesyn og virkelighetstolkning.

Kirkens fremtreden som rene-kjennetegn-fellesskap forutsetter bekjennere i nytestamentlig mening - både prester og lekfolk. I vår bekjennelsessituasjon har adiàfora-artikkelens begrunnelse og anliggende den største betydning for arbeidet med kirkens rett og bekjennelse i det menighetsbyggende arbeid. Vi feker ikke i et kirkerettslig vakuum. Andre har arbeidet før oss.

Illustrasjon: «Liturgistriden» og «liturgisaken» (1977-87)

Konkordieformelens konfliktbeskrivelse treffer godt Den norske kirkes høymessereform fra 1. s i advent 1977. Bispemøtet mars samme år la til grunn den *omfattende* tolkning av Grunnlovens paragraf 16, da biskopene besørget reformen gjennomført med kongelig påbud. De så bort fra Kirkelovens bestemmelse fra 1920, om menighetsmøtets iverksettende myndighet (pgf 32b). Loven forutsatte den *innskrenkende* grunnlovstolkning. I klartekst: Av *helhetskirkelige* hensyn benyttet biskopene en fremgangsmåte hjemlet i gudsfornektende (positivistisk) rettsteori om kongemaktens suverene myndighet over kirkens gudstjenestereformer.

Departementets kirkejurister vegret seg først, men ga etter for biskopelig press. Fremgangsmåten aktualiserte det uavklarte forhold mellom Kirkeregjeringens utøvende myndighet og Stortingets lovgivende myndighet (Kirkeordningsloven pgf 32b). Denne problemstilling var saksøkernes eneste mulighet til å vinne fram. Dermed ble liturgisakens gang for Oslo

Byrett og Høyesterett ingen sak om menighetsretten i Den norske kirke, men en *statsrettslig* sak om myndighetsfordelingen mellom statsmaktene Regjering og Storting, for første gang prøvd for norske domstoler.

Det var opposisjonen påstand med henvisning til Confessio Augustana, at kirkens bekjennelse utelukker påbud i slike saker. Konkordieformelens artikkel om «mellomtingene» presiserer den nytestamentlige begrunnelse. Videre hevdet opposisjonen med henvisning til sammenlignende undersøkelser (bl a prof Sverre Aalen), at menighetene ble påtvunget "svekkelser" i læren, især læren om menneskets syndeforderv og Helligåndens suverene gjerning i frellestilegnelsen.

Et par nyformuleringer Herrens Bønn og syndsbejennelsen ble anført som uttrykk for en tendens i reformen: Den ene var byde- og passivformene «la ditt navn holdes hellig» - istedenfor «helliget vorde ditt navn», nær grunntekstens lovprisende ønskeform. Den andre var syndsbejennelsens formulering "lysten til det onde" – som om synden er en fare som truer mennesket utenfra, istedenfor «den onde lyst i mitt hjerte» som uttrykker arvesyndens motstand mot åpenbaringsordets Gud (CA 2).

Samlet sett var *læren om troens rettferdighet og frifinnelsens årsak hos Gud uklar*, og dermed forholdet mellom frifinnelse og fornyelse (rettferdiggjørelse og helliggjørelse). Var reformen en styrt tilpasning til reformert kristendom? *Mistanken om en skjult agenda* var begrundet i «Prøveliturgien» og Leuenberg-konkordien. Antagelsen ble senere stadfestet med Den norske kirkes økumeniske avtaler og Kirkemøtets støtte til «Felleserklæringen» med Romerkirken om rettferdiggjørelseslæren.

Oslo Byrett feilberegnet sakens interesse. Saksøkerne var over 60 i tallet, de fleste lestadianere fra Nord-Troms og Vest-Finnmark. Den kristelige dagspresse lot være å dekke saken. Benkeradene stod tomme i Store Rettssal, for øvrig i skarp kontrast til avskjedssaken mot friabort-motstanderen sogneprest Børre Knudsen. Flere prester skulle bli fradømt kappe og krage. Noen oppfattet selvmotsigelsen: På den ene side aksept for kirkeregjeringens uinnskrenkede myndighet over menighetens gudstjenesteordninger, og på den annen side protestaksjoner mot lovfestet rett til selvbestemt drap på ufødte mennesker.

En forklaring til den pinlige stillhet kan være den enkle, at det ble for mye å ta stilling til på en gang. Liturgisaken illustrerer i hovedsak to ting: (1) Den filipistiske kirkerettstradisjon i en gjennompolitisert folkekirke, og (2) pietismens likegyldighet for ordninger som på stoisk vis blir oppfattet som «likegyldige» ting, eller saker av underordnet betydning. Tausheten i den kirkelige offentlighet var betegnende for en folkekirke i oppbrudd fra «den evangelisk-lutherske Religion», formalisert i Norges Grunnlov. Fortøyningene var løsnet blant folket i kirker og bedehus.

Høyesteretts kjennelse i Liturgisaken (9. april 1987) fastslo at menighetens iverksettende myndighet, hjemlet i lov, var i strid mot Kongens (Kirkeregjeringens) *uinnskrenkede* myndighet over kirkens gudstjenesteordninger (prerogativlæren). I saken mot Børre Knudsen hadde Høyesterett allerede fastslått (i 1983) at Grunnlovens pgf 2 ikke forplikter Stortinget, men den kirkelige lovgivning. Siden den uinnskrenkede kongemakt utelukker Stortingets kirkelige lovgivning fra bestemmelser om gjennomføring av liturgireformer, må den «kirkelige» kvalifikasjon være Kirkeregjeringens uinnskrenkede myndighet over gudstjenesteordningene.

I det folkekirkelige etablissement hadde mange interesse av den interessekontroll som opphevet menighetens iverksettende myndighet, og mange hadde interesse av å forsterke prenes lojalitetsbinding til «kirkens ordninger» (ordinasjonsløftet. Jf Lk 19:16). Ved hjelp av delegering fra Kirkeregjering til kirkemøte ble den suverene myndighet tilslørt med ord om

«indrekirkelig» selvstyre. Men avgjørende for en kristen er lydigheten mot Gud fremfor mennesker (Apg 5:29), og budet: «Du skal ikke ha andre guder utenom meg.»

Grunnlovsendringen fra 21. mai 2013 – gjennomført i hast, lik et kupp - gjorde *kristen og humanistisk tradisjon* til statens verdigrunnlag, men vel å merke uten å berøre den statsrettslige kirkekontroll.

Anm. Høymessereformen 1977 og Borgå-avtalen (1992) befestet bekjennelsessituasjonen i Den norske kirke siden "*professorstriden*" ved forrige sekelskifte. Da utnevnte kirke regjeringen den liberale Johannes Ording til professor i dogmatikk ved Det teologiske fakultet (27.1.1906). Professor Sigurd Odland gjorde sin skyldighet for Gud og søkte avskjed. Det samme gjorde kirkestatstråden Christoffer Knudsen (fhv hjemmesekr i Det Norske Misjonsselskap). Ny statsråd ble Eivind Berggravs far.

Ifølge en opplysning fra en av professor Ole Hallesby's studenter, skal kong Haakon 7 ha kommentert resolusjonen med følgende ord: "*Mine herrer! Dere har brutt konstitusjonen!*" (Oppl prost em Per Nielsen.) På forhånd hadde biskopene, Indremisjonsselskapets hovedstyre og andre instanser varslet at et brudd med kirkens bekjennelse ville få alvorlige følger for kirken.

Unionsoppløsningen i 1905 fremmet nasjonsbygging. Kirkeunionismens gjennombrudd ødela en evangelisk-luthersk folkekirke innenfra. Nytt med liturgisaken var *biskopenes* brudd med «konstitusjonen». I realiteten var bruddet forberedt med hjertenes frafall for lenge siden. Som så ofte før: Forførerne hører selv med blant de forførte.

Verdt å tenke igjennom

Hvordan gå seirende ut av en adiàfora-strid? Kirkeregjeringen ga dispensasjon til bruk av "1920-liturgien" inntil videre. Dette pusterom ville noen utnytte til en alternativ reform, men tankeløs tradisjonalisme sementerte status quo. Men en adiàfora-strid er ikke vunnet med dispensasjon. Med tiden vinner motparten.

Samarbeidet mellom prest og lekfolk har avgjørende betydning for utfallet i en adiàfora-strid og gjenopprettelsen av det evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap. Denne erfaring sammenfaller med Konkordieformelens adressater – de som bekjenner evangeliets sannhet.

Gjenopprettelsen av evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap er en oppgave av omfattende karakter. Det skjer ingen gjenopprettelse med konsentrasjon om merkesaker. De aktualiserte kirkens karakter av bekjennelseskirke, men ikke mer. Alternativet fremgår av Konkordieformelen. På apostolisk vis grep Luthers elever fatt i «evangeliets sannhet» og «den kristne frihet» fra menneskebud i troens saker. Også vi bør begynne med læren som *helhet* og deretter følge opp med praktisk-kirkelige konsekvenser. Den uforbeholdne bekjennelse til apostelordets lære samler dets bekjennere om Skriftens Herre. De gjenoppretter evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap deretter, konsolidere læren og kommunisere det unike ved Guds kirke.

Kirkens Herre er kirkens rettskilde. (Mt 16:16f) Den som tilskriver eget skjønn kirkemyndighet i lære- og ordningssaker, antaster Guds majestet og herlighet, og forgriper seg på evangeliets sannhet og kristnes frihet fra menneskebud (1 Kor 6:9-20). Guds kirkes kristokratiske struktur medbestemmer kirkens fremtreden som rene-kjennetegn-fellesskap. Her styrer Kristus med sitt ord "ovenfra". Kristi lære – gitt kirken i og med apostelordet, har den avgjørende myndighet i alle læresaker (troens regel), og Kristi eksempel i tjenende lydighet viser vei i kristnes ferd (kjærlighetens regel) – også i mellomting. Han er kilden til evangelisk kirkerett, både menighetsrett, pastoralrett og synodalrett.

Pastoralt lederskap - med Kristus og apostlene som forbilder, leder til kirkefelleskap i en synodal ordning. Ved tro og dåp er kristne kalt til å leve under Kristi nådige herredømme, og tjene og lyde ham, enhver i sitt kall. Da hører det med til prestenes kall å *stadfeste* apostelordets lære fra Skriftens Herre. Mangler denne begrunnelse - eller gjelder saken mellomting, må deres kirkestyre begrense seg til *anbefalende* (el godkjennende) myndighet uten å krenke menighetens *iverksettende* myndighet.

Pastoralt lederskap innebærer tilsyn med Guds hjord (episkopè) i en episkopal struktur, avledet fra pastor loci til en erkebiskop som talsmann for fellesskapet.

Vi bør følge Luthers eksempel i bruk den kristne frihet. Med glede bruke mellomting fra den gamle kirke, når de anskueliggjør Kristi ord og lar oss bekjenne dem i kontrast til gamle og nye svermerier.

Evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap har samme legitimitet som i begynnelsen, Apg 4:20 - Vi kan ikke la være å tale om det vi har sett og hørt. I sentrum for et bedende, tjenende og legende fellesskap står den oppstandne Kristus, nærværende og virksom med Ord og Sakrament, forvaltet i Guds kirkeorden på troskapens vilkår. Men den som søker noe annet, får lete på et annet sted.

Kristi marsjordre står fast: Å forkynne i Jesu navn omvendelse og syndenes forlatelse for alle mennesker (Lk 24:47). Det evangelisk-lutherske gudstjenestefellesskap er herberget for mennesker som søker Guds nådige hjelp, mottar den og takker Gud for den. Derfra blir vi utsendt, enhver til sin gjerning, for å øve troen under korset. Den byrden er lett, for den har Kristus båret.

22. FRIMODIG MED «GOD TEOLOGI»?

Prester og lekfolk sier de har frimodighet til å medvirke i folkekirkens ordninger, men hvordan begrunner de sin frimodighet? Er det nok med «god teologi»? Er det tale om bekvemmelighet? Er god teologi å foretrekke frem en bedre eller beste? Hvem bestemmer hva?

Skal begrunnelsen være kristelig, må den være nytestamentlig og etterfølge apostelordets lære. Den er «kirkens skranke» mot selvbestemt autoritet eller kompetanse i spørsmål om kristnes lære og liv. Overtredelse medfører tapt troverdighet uansett tid og sted. Bibelsk sett er årsaken enkel: Vi mangler evnen til å skjelne mellom «god» og kirkeødeleggende teologi. Utelukket er frimodighet begrunnet i «god teologi». en kristne frimodighet har en annen begrunnelse og sine karakteristiske kjennetegn:

Kristen frimodighet består i den rett utlagte Bibel fra dens Herre

I Nytestamentet er det like fra begynnelsen alltid tale om en gudgitt lærehelhet. **Joh 7:16** – *Min lære er ikke min egen, men hans som har sendt meg.* Apostelordets lære gitt videre fra ham, er «den sunne lære» (2 Tim 4:3, Tit 1:9, 2:1), også kalt «den gode lærdoms ord» (1 Tim 4:6), eller «det troverdige ord i samsvar med læren» (Tit 1:9). Kriteriet er Gud selv, for ingen er god uten Gud. Alternativet er «en annen lære» (1 Tim 1:3), uten troverdighet i Guds kirke og ødeleggende for enhver menighet (Joh 8:44).

Kirkens eneste lærer er den oppstandne Jesus ved Faderens nådeside. Han underviser oss gjennom apostelordets lære fra ham. En «god» prest formidler ikke «god teologi», men apostelordets lære ubeskåret og uten tilsetninger. Han er en Jesu delegat og Guds gave til

menigheten, ifølge **Lk 10:16** – *Den som hører dere, hører meg*. På dette vilkår er Herren kirkes Lærer og eneste årsak til kristnes frimodighet (Joh 14:23, Ef 2:20 osv).

Den kristen frimodighet er utislørt og likefrem

Forbildet fremfor noen er Jesus i sin offentlige virksomhet i en bevitnet Jesus-historie. Selv om Jesus visste utgangen på sin lidende lydighet, talte han åpent om sin persons hemmelighet og om sin lidelse, død og oppstandelse på den tredje dag (Joh 7:26, Mt 16:21). Denne likefremme frimodighet kunne alle bekrefte som hadde vært vitner til hans virksomhet (Joh 7:14, 18:20 osv). Like utislørt talte han om livet under syndefallets kår, Joh 11:14 - Lasarus er død.

Det er særlig evangelisten Johannes som betoner Jesu frimodighet i et utfyllende forhold til de andre evangelistene. I skarp kontrast til Jesu frimodighet står disiplenes feighet (Joh 7:8, 13, 11:54 osv). Av frykt for jødene, valgte de bekvemme løsninger. Et par generasjoner senere bekreftet Jesus i syv sendebrev at han er etterfølgernes forbilde gjennom endetidens trengsler (Åp 2-3).

Lærerik er hendelsen ved Cæsarea Filippi (Mt 16). Først avla Peter en frimodig Kristus-bekjennelse på vegne av de tolv (v 16f). Deretter talte Jesus like åpent og frimodig om den lidelse, død og oppstandelse som ventet ham i Jerusalem. Utsendt av Faderen, «måtte» han oppfylle det som var skrevet om ham hos Moses og Profetene (v 21f). Straks lød den sataniske refs i Peters munn, men like strengt avvist med Jesu ord. Like fra begynnelsen var kompromisset utelukket i forholdet sann og falsk teologi.

Jesus distanserte seg fra jødernes politiske Messias-forventninger. Han gikk åpent frem og omtalte seg som «Menneskesønnen» i Daniels bok (Mt 7:6, 18:27 osv). Med undergjerninger i Faderens navn stadfestet Jesus sin persons hemmelighet. Med lignelser underviste han disiplene om seg selv og sitt verk, og utla innholdet for dem (Joh 10:6). Dagen nærmet seg da han skulle undervise kirken med apostelordets lære, gitt videre fra ham. På dette vilkår er Helligånden virksom og leder mennesker til samfunn med den levende Gud. Med Jesus som forbilde holder dømte mennesker alle hans befalinger til kirken. Der er den Oppstandne til stede i den forsamlede menighet. Virksom med sitt ord sammenfører han og sammenholder den Ene Hellige Kirke på den gudgitte læregrunn (Ef 4).

Den kristne frimodighet er fryktløs

Peter gikk rett på sak i sin tale på Pinsedagen: David er både død og begravet (Apg 2:29). Det fins ikke noe håp å hente der. Da Peter og Johannes stod tiltalt for Det høye råd, unngikk de å legitimere sin virksomhet med fornuftige argumenter. **Apg 4:20** – *vi kan ikke la være å tale om det vi har sett og hørt*.

Begrunnelsen var den oppstandne Jesus, som ved flere anledninger hadde undervist disiplene og gitt sine utvalgte apostler befalinger til dem og deres etterfølgere i prekenembetet. En gang var de samlet over fem hundre, fortalte apostelen Paulus. Annerledes møter han oss i ettertid. Vi møter ham indirekte gjennom de handlinger han innstiftet i begynnelsen. Forvaltet i den forsamlede menighet slik han befalte, har han gitt oss all grunn til å fremstå som fryktløse kristne.

I Efesus-synagogen talte jøden Apollos fritt og åpent om Jesus, men kunnskapen var så som så. Priskilla og Akvilas gav ham grundigere kjennskap til «Guds vei», og snart kunne Apollos i åpen diskusjon med jødene «bevise fra Skriftene at Jesus var Messias» (Apg 18:26ff). Kan vi? I Efesus møtte Paulus noen disipler av Døperen Johannes. Paulus gikk åpent frem, undervise dem om dåpen i Herren Jesu navn, og de lot seg døpe.

I Efesus-synagogen talte Paulus med frimodighet i tre måneder, inntil noen snakket nedsettende om «veien» mens andre hørte på. Da praktiserte Paulus «Jesu regel» og ristet støvet av sine føtter (Mt 10:14, Mk 6:11, Lk 9:5, 10:11). Han skilte lag med dem og holdt samlinger i et annet hus (Apg 19:1-10). Samme regel gjelder kristne i nåtid (Jos 24:15, Rom 16:17f, Gal 1:8f, osv).

I Lystra ble Paulus steinet nesten til døde, men han reiste seg opp og fortsatte sin virksomhet i Derbe. Deretter vendte Paulus og Barnabas tilbake til Lystra, Ikonium og Antiokia. Paulus forklarte: Det er gjennom mange sorger vi må gå inn i Guds rike (Apg 14:19-22). Under sitt toårige fangenskap i Rom forkynte Paulus Guds rike og «lærte frimodig om Herren Jesus Kristus» uten at noen hindret ham (Apg 28:31. Med samme fryktløse frimodighet talte Paulus til kong Agrippa (26:26).

Eksempelene taler for seg. Ikke den tilsiktede virkning, men etterfølgelsen kjennetegner Guds folk i Lammets spor (Åp 14:4 osv). Etterfølgelsen synliggjør veiskillet, så også i nåtid.

Vi merker oss i denne sammenheng den nytestamentlige bruk av preposisjonen «i», brukt om prekenembetets gjerning «i Gud». Preposisjonen angir kilden til den fryktløse frimodighet. Derfor ba Paulus om Efesus-menigheten be om at de rette ord måtte bli gitt ham, en Herrens apostel (Ef 6:19f, jf 1 Kor 15:1-3). Fryktløshet kjennetegnet ham like fra begynnelsen, da han ved første anledning kunngjorde evangeliet for jødene i Damaskus, og senere under motstand, i lidelser og i livsfare (Apg 9:27f, 1 Tess 2:2 osv).

Karakteristisk er den infinitiv-bruk som forsterker hensikten med Kristus som gave - å vinne frimodighet i etterfølgelsen. Da setter vi all vår lit til ham som «er den usynlige Gudens avbilde», virksom med sin Ånd i etterfølgernes liv (Kol 2:15, jf Joh 14:9, 2 Kor 4:4 osv). Da aner vi konturene av Kristus-bilder til oppmuntring for etterfølgere i nåtid. Dette er meningen med minnedagene i en evangelisk-luthersk kirkeårskalender. Den er en Kristus-kalender.

Kristen frimodighet gir seg til kjenne i omgang med mennesker

Den frimodighet som Peter og Johannes la for dagen, forbauset mange. De var jo ulærde lekmenn (Apg 4:13). Det er en Guds gave å forkynne hans ord med frimodighet, tross motsigelser og vanskeligheter (Apg 2:29,4:29. Jf Paulus under fangenskapet i Rom, 28:31). Denne frimodighet i trengsler blir andre til trøst og oppmuntring (2 Kor 7:4, Fil 3:20).

Vi er ikke i stand til å tenke ut noe, som om budskapet er grunnet på menneskers visdom (1 Kor 2:4f). Den mann som i Guds kirkeorden er betrodd prekenembetets oppdrag, skal utøve «Åndens embete» eller «rettferdighetens embete», som er kilden til frimodige tjenere (2 Kor 3:4-12, jf Rom 1:f, 16f). Med den hengivne tilbakemelding til kirkens Herre fremtrer apostolatets kirke. Noen annen hensikt har ikke konfesjonell lutherdom. Vi er den gamle kirke i den skriftbundne læretradisjon fra aposteltiden.

Kristen frimodighet venter Kristus som frelser på Dommens dag

Gud er en forsonet Gud. Med Kristus til gave, er Lovens oppfyller virksom ved troen (1 Joh 3:18-21). Vi har frimodighet på Dommens dag (4:17). Heb 3:6 – Vi er Kristi hus, så sant vi holder fast ved håpets frimodighet og ros like til enden (jf Mt 25:13, Ef 2:21f osv).

Ved Jesus Kristus har vi adgang til Faderen i Den Hellige Ånd (Ef 2:18, 3:12, 2 Pet 1:11). Vi trer fram som Guds kjære barn, påkaller og ber. Når vi ber om noe som er etter Guds vilje, hører han oss (Ef 5:14). Til sist venter nådelønnen i Guds fullendte rike (Mt 5:11f, Heb 10:35).

Heb 4:14 – *Da vi nå har en så stor øversteprest som har gått gjennom himlene, Jesus, Guds Sønn, så la oss holde fast ved bekjennelsen (jf 10:19-21, 35). Den frimodige bekjennelse er*

aldri en erklæring om enighet på tilstrekkelig grunnlag, men bekjennelse i nytestamentlig mening (homologi). En bekjenner holder fast ved apostelordets lære fra Skriftens Herre og stadfester den på apostolisk vis. Det er hva Konkordiebokens bekjennelser gjør. De er ikke tids- og kulturbetingede vitnesbyrd om den tids kristendom. Deres økumeniske gyldighet består i det Guds ord de bevitner på apostolisk vis.

Ordet som ble menneske i Jesus Kristus er «dørens teologi». Han fører oss inn i den rett utlagte Bibel og lar oss finne føde til evig liv i ham (Joh 10:9, 14:6). Meningen med læren fra ham har ett mål i sikte: For at Kristus må bli prisert med all frimodighet i våre legemer. Da har den diakon som har tjent vel, stor frimodighet i troen på Jesus Kristus (1 Tim 3:13, jf Mt 25:21).

Til slutt: Frimodighet og skam utelukker hverandre i de troendes liv

Apostelen skrev under sitt fangenskap, **Fil 1:20f** – *jeg har det håp og den forventning at jeg ikke i noen ting skal bli stående med skam, /.../ For meg er livet Kristus og døden en vinning* (jf Gal 2:19ff).

Skammen er det «gjeldsbrev» som gikk oss imot, men som Kristus tok bort på korset (Kol 2:14f, jf Fil 3:7-10). Det skjedde i full offentlighet, «slik Skriftene har sagt». Like utilslørt er «Guds vitnesbyrd», som reiste Jesus opp fra de døde. Da stadfestet Gud på endegyldig vis Jesu undervisning i Skriftene om sin person og sin forsoning med verden i Jesu offerdød. Uten den Oppstandne intet apostolat, intet prekenembete med gudgitt løse- og bindemakt, ingen kristen dåp, ingen Herrens Nattverd, ingen samling om Ord og Sakrament. Den oppstandne Jesus er årsaken «til troens lydighet blant alle hedninger for hans navns skyld» (Rom 1:4-6).

Følgelig advarer Herrens apostel mot «*visdomslære og tomt bedrag, begrunnet i menneskers tradisjoner*». De vitner om antikristens virksomhet gjennom åndsåpenbaringer og falske apostler (2 Tess 2:1f, Mk 13:3-27, osv). Deres kirkefellesskap består ikke i troens lydighet, men i kraft av reservasjoner mot apostelordets lære. Medvirkning avler frykten for å bli forført i menneskers kamp om interessekontroll, og til sist bli vist bort med skam (1 Joh 2:28).

I Guds kjærlighet fins ikke frykt, for *Ånden gleder seg med sannheten* (1 Kor 13:6). Den bekjennende kirke har ikke sin frimodighet i «god teologi», men i den rett utlagte Skrift, gitt videre til kirken i og med apostelordets lære fra ham som er Sannheten».

23. KIRKEN I ÅPENBARINGSBOKEN: DEN TROFASTE KIRKE I LAMMETS SPOR

Åpenbaringsbokens gjenspeiler den apostoliske læreformidling mot slutten av første århundre, dels med direkte henvisninger, dels med indirekte tradisjons-bruk. Her vil jeg skissere Åpenbaringsbokens bilde av apostolatets kirke med Kristi gjenkomst for øye.¹¹

Åpenbaringsboken er kirkens historieteologi. Den universelle kirke trer frem i tidens løp som lokalhistoriske kjensgjerninger på verdens arena. Derfor er kirkens historie først og fremst menighetshistorier. Hver for seg er de Guds kirkes handlende subjekter, hvor Kristus er deres visitator.

Åpenbaringsboken blir misvisende kalt Johannes' Åpenbaring, men er Jesu åpenbaringer for sin apostel Johannes forvist til øya Patmos. Foranledningen var en strid om "*Guds ords og Jesu vidnesbyrd*", 1:9. Striden gjenspeiler en tilspisset situasjon mellom jøder og jødekristerne, mellom synagoge og kirke, om utleggelsen av Det gamle testaments Messias-løfter. Og nå må alle kristne være forberedt på en trengselstid for Guds kirke på jorden.

"Jesu vitnesbyrd" stadfester *den apostoliske GT-utleggelse* som kirken har fra ham. Han er den Messias som *måtte* lide, korsfestes og oppstå fra graven på den tredje dag, slik Skriftene har sagt, og at hans rike ikke er av denne verden. Jesu vitnesbyrd korrigerer jødisk tolknings-tradisjon og markerer sammenhengen i gudsfolkets historie gjennom den gamle og den nye pakt.

Hensikten fremgår av Åpenbaringsboken som helhet og av enkeltutsagn: Dels å *oppmuntre* de menigheter som år 95 risikerte forfølgelser, da den domitianske kristenforfølgelse ble innledet, dels å gi en detaljert og begrunnet helhetsfremstilling av *det kristne håp*, som innledes med de endetidsbegivenheter som forestår (1:1, 19; 22:6).

Historieteologi om lokalkirker

Kristus betrakter og bedømmer lokalkirken i et tilbakeskuende perspektiv. Saken gjelder tro-skapen mot hans ord og befalinger, gitt videre til kirken gjennom de apostler som han utvalgte og utrustet til denne oppgave. Dermed handler kirkens historie fremfor alt om den apostoliske læreformidling fra kirkens Herre. Hvordan er hans befalinger blitt etterfulgt i døptes liv?

¹¹ Min hovedkilde og diskusjonspartner er professor Aimo T Nikolainens studie i nytestamentlig teologi: Uuden Testamentin tulkinta ja tutkimus. Uuden testamentin teologian kokonaisesitys. (Det Nye Testamente – tolkning og forskning. En helhetlig fremstilling av Det nye testaments teologi.) Borgå - Hki 1971. (= N)

Boken presenterer Nytestamentet som en samling teologier, representert ved synoptikerne, apostelen Paulus, senapostolisk tid og Johannes-skriftene. Denne kategorisering av nykantiansk type røper Nikolainens posisjon i den liberale teologi-tradisjon og den økumeniske bevegelse, hvor han den gang var sentralt plassert i Kirkenes Verdensråd.

Kategoriseringens tilslører sammenheng og konsistens i den lærehelhet som Nytestamentets skrifter viser til med ulike benevnelse, f eks «apostlenes lære», «Kristi evangelium», Kristi ord, osv. I pastoralbrevene viser Paulus til «den sunne lære», som han hadde «mottatt» og «overgav», osv. Jf Joh 17:20, Lk 24:27, 44, Apg 2:42, 1 Kor 15:1-3, Gal 1:8, 1 Tim 1:10, 6:5, osv. Kontinuiteten består i tradering av Kristi undervisning i «Moses, Profetene og Salmene» - om sin person og sitt oppdrag og sin kirke - hos Nikolainen de tre emne-kretser kristologi, soteriologi og ekklesiologi.

Historien om hvordan Nytestamentets skriftsamling ble til, handlet om skriftets status som apostolisk skrift. Apostlenes lære fra Kristus var normen i samlingens tilblivelse og endelige status som kirkens kánon, dvs rettesnor og målestokk for kristnes lære og liv (stadfestet av Nicea-konsilet år 325). Denne homologi (confirmatio) er det autentiske uttrykk for kirkens fremtreden som apostolatets kirke like fra Salomos søylegang.

Kristi universelle kirke trer frem og blir synlig i menighetens felles gudstjeneste. Her er den Oppstandne til stede i dens midte, virksom med sine befalinger i den trofaste etterfølgelse. På troskapens vilkår blir han målsetting oppfylt – å lære den eneste sanne Gud å kjenne gjennom Jesus Kristus i hans handlende allmakt og trofaste kjærlighet. Kristi målsetting og virksomme nærvær legitimerer menighetens virksomhet, og medbestemmer menighetens praksis på alle nivåer, og utdanningen til tjeneste i apostolatets kirke.

Åpenbaringsboken er historieteologi av to grunner: (1) den beskriver kirkesituasjoner, som den gang lot seg rekonstruere med deltagende observasjon og andre kilder, og (2) den plasserer menigheten i et omfattende endetidsforløp.

Ulike kirkesituasjoner blir tydet, forstått og diagnostisert – ikke på samtidskulturens vilkår, men i den frelseshistoriske sammenheng med den kommende verden for øye. Den verden vi sanser, er okkupert av Guds fiendemakter og går mot sin undergang. I denne kirkesituasjon - under syndefallets kår - trer Guds kirke frem som ordnede gudstjenestefellesskap på den Oppstandnes vilkår.

Åp 1:17f – Frykt ikke! JEG ER den første og den siste og den levende. Jeg var død, og se, jeg lever i evighetenes evigheter og har nøklene til døden og til helvetet (e Sv Kyrkobi-bel). 3:7.

Ifølge Nikolainen karakteriserer utsagnet Åpenbaringsbokens avvik fra senjødisk apokalyptikk:

- Forfatteren bruker ikke psevdonym, som ellers vanlig i apokalypter, men bruker sitt navn med selvstendig autoritet i menigheter som kjenner ham.
- Johannes avslører kirkens tilstand med fortidsskildringer, men med bruk av kirkesituasjoner i nåtid. Med inngående kjennskap til adressat-menighetene retter han oppmerksomheten mot trengsler som forestår.
- De syv menighetsdiagnosene (1-3) er tilegnet hele kristenheten, som går vanskelige tider i møte (eks kap 7, 14, 22).
- Åpenbaringsboken er en ekte profetbok. Johannes sidestiller boken med de gammeltestamentlige profetbøker (22:18f; 1:1-3) og utga den som hellig skrift. Bokens hovedkilde er løfter og forbilder i den gamle pakt. Johannes omtaler seg selv som "profet" og vil at hans "medtjenere" menighetsprofetene (?) skal bruke boken (1,3, 9; 9,10; 22,6-9).
- "Johannes' åpenbaring" er egentlig Jesu Kristi åpenbaring for Johannes, eller "Guds ord og Jesu Kristi vitnesbyrd" (1,2).

Jesu Kristi visitas i sin kirke på jorden

Boken er skrevet år 95 el 96 under den forfølgelse som keiser Domitian innledet like før sin død. Adressater er syv menigheter i Lilleasia (kap 2-3). Justin Martyr (d ca 165) oppgir apostelen og evangelisten Johannes som bokens forfatter. Mang en leser den gang var fortrolig med den apokalyptiske litteraturgenre og kjent med nyplatonsk estetikk. De oppfattet straks bokens anliggende og trøstemotiv. Boken ble tatt med allerede i Muratoris kànon, laget en gang i det 2. århundre.

Tallet syv representerer en totalitet: Guds kjempende kirke i endetidens trengsler, representert ved lokale menigheter. Følgelig har Åpenbaringsboken adresse til hver eneste lokalmenighet, som uansett tid eller sted skal representere den universelle kirke. I denne todimensjonale samtidighet vandrer Menneskesønnen mellom lysestakene. Han vil med sin visitas prøve lokal-kirkenes trofasthet mot ham som er kilden til den apostoliske læreoverlevering. Den er Åndens middel og virkefelt, og kriteriet for omvendelse og tro.

Sendebrevenes adressater er vedkommende menighets «engel», her etter alt å dømme brukt om prestekollegiets leder. Ordet engel signaliserer et hyrde- og lære-embete i gud-menneskets sted, og under utøvelse av løse- og bindemakt fra ham som selv var Faderens engel og sendebud i Jesu ringe skikkelse. (Aggelos, lat angelus, nuncius = budbærer, sendebud, delegat.)

Det var gjennom en engel Gud gav Johannes det budskap som skrev ned og ga videre til Herrens tjenere. I denne tradering plasserer Johannes seg selv i en traderingsrekke med ut-spring i himmelen (Åp 1:1, 22:6, 16). Ordet som ble menneske i Jesu skikkelse – det slaktede Guds Lam (kap 5) – garanterer budskapets troverdighet (19:13, Joh 1:1, 14).

Joh 4:34 – Min mat er å gjøre det han vil som har sendt meg (5:30, 6:38). **5:34** – De gjerninger jeg gjør, vitner om at Faderen har sendt meg. (6:44, 7:28, 8:26, 29, 42, 10:36, 12:45, osv. **Apg 3:26** – Gud sendte sin tjener først til dere. Rom 8:3, 2 Kor 2:17, 1 Joh 4:9, osv.

Faderens utsendelse av Sønnen er forutsetningen for Sønnens sendelse av apostlene, og etter dem deres etterfølgere i prekenembetet.

Joh 17:18 – Likesom du har sendt meg til verden, har jeg sendt dem til verden. V 21 og 23. 20:21. **Apg 19:22** – Han sendte to av sine medhjelpere. Jf 1 Kor 4:17, 2 Kor 8:18, 22, osv. **2 Kor 2:17** – sendt av Gud og for Guds ansikt taler vi i Kristus. 5:19f.

Kristi visitas innskjerper den utholdende bekjennelse til Kristi ord, som menigheten lever av. De må hver for seg høre den diagnose som Kristus stiller med sitt ord, og hver for seg må de ta den medisin som Kristus gir med sin lære. «Den som har ører, hør hva Åndens sier til menighetene!» (2:7, 11, 17, 19, 3:1, 7.19.)

Fremgangsmåten bekrefter menighetens sendelse, og med den prekenembetets fullmakter og forvalteroppdrag fra kirkens Herre. Praktisk teologi handler ikke om praktisk fornuft, men om den himmelske lære som Herrens utvalgte apostler ga videre til kirken med løfte om sitt virksomme nærvær med den. Kirken lever av Kristi ord, formidlet i og med apostelordets lære. Følgelig krever «Kristi visitas» en dokumentasjon til hovedlinjene i menighetshistorien.

Det himmelske læremotiv fremgår av «det nye Jerusalem», som kommer ned fra himmelen, fra Gud. Den høye bymuren har tolv porter og tolv engler ved hver av portene (21:10-12), og med navnene på de tolv apostlene skrevet på bymuren (v 14). Portene og bymuren er beskrevet med en ufattelig rikdom og fremhever den grunnleggende betydning som apostelordets lære har for kirken og dermed for menneskenes frelse (v 15ff). Elven med «livets vann» utgår fra «Guds og Lammets trone», og beskriver kilden til kirkens læretradisjon i tidens løp. Apostelordets lære fra «livets tre» formidler «legedom for folkene». (22:2. Jf 1 Mos 2:9, 3:22, 24. Joh 15:1-9.) Det tilbakeskuende perspektiv i dette syn er det samme i sendebrevene, og fremhever alvoret i Kristi kirkevisitas på jorden.

Åp 21:27 – ikke noe urent skal komme inn, og ingen som farer med hedensk styggedom og løgn, men bare de som er innskrevet i Livets bok hos Lammet. Jf 3:5.

Efesus-kirken:

Uttrykket «de første gjerninger» forutsettes kjent og forstått i menigheten. Troens lydighet i lære og liv medfører den utholdende bekjennelse som utelukker falske apostlers lære. Men uten kjærlighet til Herren, vil gudstjenestefellesskapet forvitte og Kristi virksomme nærvær opphøre. Jf Mt 28,20; Joh 14-15.

Smyrna-kirken:

En apostolisk kirketradisjon forutsetter tålmodighet og troskap til døden. Sanne jøder bekjenner Jesu Kristi lære med de omkostninger som trofasthet medfører, 2:9. Alternativet er den troløshet som kjennetegner «Satans synagoge».

Pergamum-kirken:

Den holdt fast ved apostelordets lære under en forfølgelse, og fremst blant vitnene var blodvitnet Antipas - "mitt trofaste vitne", 2:13. Samtidig ga gudstjenestefellesskapet rom for dem som lærte i åpenbar strid med læren mottatt fra Herren (Bileams lære, nikolaiittene), 14f.

Tyatira-kirken:

Den blir formant til å holde fast ved det apostoliske ord, "det dere har", med Kristi gjenkomst for øye, 2:28 (jf morgenstjernen 22:16). Den som tar vare på «mine gjerninger», vil Kristus gi «makt over hedningene». I motsatt fall vil han trekke sitt løfte tilbake. 2:25f. Kristi formaning må gjelde de handlinger han har innstiftet og befalt, for ved dem er Guds Sønn virksom med sin makt fra Faderen v 27f.

I skarp motsetning til Jesu gjerninger står "kvinnen *Jesabel*", v 20, og "hennes gjerninger", v 22. Hun "opptrer som lærer" under påberopelse av profetinne-status og dypere innsikt i "Satans dybder", v 24. Tyatira-kirken lot henne "råde" med selvbestaltet myndighet over kirkens tjenere. Budskapet hennes, om frihet i forholdet til andre religioner (drive hor og ete avgudsoffer), medførte forvirring i menigheten, v 20. Jesabel krenket apostelordets lære fra Herren - om læreautoritet, gudstro og skaperverk, og Guds gode skapervilje med hankjønn og hunkjønn, stadfestet med Sønnens inkarnasjon og prekenembetet forbeholdt mannen i kirken. Med sin opptreden i prekenembetet vitnet hun falskt om Gud som skaper og gjenløser, og formidlet en dypere innsikt enn apostelordets lære fra Herren.

Guds straffedom rammet Jesabel i hennes morskall. Straffen vitner om Guds nidkjærhet for sitt skaperverk, og om hans ransakende allvitenskap. Herren vedkjenner seg ikke en kvinne som opptrer i et selvbestemt kall i strid med Guds gode skapervilje for mann og kvinne, jf 1 Kor 14:38 (ikke godkjent), 2 Tim 2:15 (skal bli frelst). Tyatira-kirken illustrerer den falske innsikt (el gnosis) som er eksponert i 1 Kor 14 og 2 Tim 2 (jf 1 Mos 2).

Sardes-kirken:

Den representerer *fracfallskirken*, 3:2. Jesus vil ikke vedkjenne seg en kirke som har brutt med apostolisk læretradisjon. Eneste redning er den kirkebot som erkjenner fracfallssynder og vender tilbake til det apostoliske ord fra Herren og tar vare på det, v 3a. De som vender om, vil Jesus "kjennes ved for min Fader og for hans engler", v 5.

Filadelfia-kirken:

Den tok vare på Herrens ord. Kristus-bekjennelsen medførte en front mot de falske jøder og deres Messias-tro i "Satans synagoge", 3:8, 10f. Kristus formaner til å holde fast ved «det du har», dvs apostelordets lære fra Herren, v 11.

Laodikea-kirken:

Dens liv bestod i den selvtilfredse og menneskesentrerte virksomhet, 3:17. Hun ga rom for apostolisk lære om skapelsen, troen, rettferdiggjørelsen og Ånden, v 18, som er hovedpunkter i læren om skapelse og gjenløsning. Allikevel er det den som "hører min røst" som oppfyller det avgjørende vilkår for Kristus-kommunion og kirkesamfunn, v 20. Seierskriteriet i apostolisk læretradisjon var glemt eller oversett, nemlig Kristus-etterfølgelse og åndsbasert menighetsliv. Det samfunn som Ånden virker ved evangeliet fra Herrens og hans utvalgte

apostler, er samfunn med Sønnen på Faderens trone, samme. Se Joh 1,1-7; jf 1 Kor 12:3, Ef 1:13f og 2:20-22, 1 Pet 2:5.

Åpenbaringsbokens lære- og trøstemotiv

fremgår av bokens disposisjon og indre struktur (kap 4-22:15. En trinnvis oppstigning og nedstigning, og hvert trinn avsluttet med lovprisning. Bokstavelige høydepunkt og midtpunkt er ordene om *paktens ark* i Guds tempel, 11:19 – kisten som er tegnet på hans pakt, ble synlig der inne (jf 15:8).

Det blir forklart at templet «er Herren Gud, den Allmektige, og Lammet», 21:22. Sammenholder man paktstegnet og templet, så fremstår Kristi offerdød som frelseshistoriens høydepunkt og det meningsgivende midtpunkt i skapelse og gjenløsning, lik en aksling som alt dreier seg om.

Under Israels vandring i ørkenen «bodde» Herren i tabernaklet, men lovpaktens vilkår var lovoppgjøret. Paktkisten med nådestolen og kjerubene var stedet for Herrens nærvær i sitt folk (2 Mos 25:8-22, 40:34ff, osv). Da filistrene seiret, tok de kisten og plasserte den ved siden av avguden Dagon. Med dette rov forsvant Guds herlighet fra Israel, og folket var dømt til nederlag (1 Sam 4:6ff-5:6). Synet av paktkisten stadfester Guds nådepakt i Lammets blod, som etter sin menneskenatur var soningsstedet.

3 Mos 16:2 – soningsstedet som er oppå paktkisten. **Rom 3:25f** – Ham har Gud stilt synlig fram som en nådestol ved troen i hans blod for å vise sin rettferdighet ved å forlate synder som før var begått og som han hadde båret over med i tålmodighet. I den tid som nå er ville han vise sin rettferdighet, både at han selv er rettferdig og at han erklærer den rettferdig som tror på Jesus. **Åp 19:13** – Han er kledd i en kappe dyppet i blod, og hans navn er «Guds Ord». **7:15** – Derfor står de nå for Guds trone og tjener ham dag og natt i hans tempel... **21:3** – «Se, Guds bolig er hos menneskene. Han skal bo hos dem, og de skal være hans folk, og Gud selv skal være hos dem.

Gud «bor» i menighetens gudstjenestefellesskap, og med sitt virksomme nærvær foregriper han seiersgleden på den nye jord. Der skal Ordets tilsynekomst – den gang i Jesu ringe skikkelse (Joh 1:14) - være synlig i sin Guddoms herlighet. I nåtid er han kirkens visitator, virksom med sitt skapende ord i den forsamlede menighet.

Dette trøstemotiv oppmuntrer og oppildner til omvendelse og utholdende tro; hold fast, og hold ut, Gud til evig takk og ære. Motivet kjenner vi igjen fra Jesu proklamasjon av himmelrikets komme, den gang allerede synlig til stede i Jesu skikkelse, og i de undergjæringer han gjorde til et vitnesbyrd om sin persons hemmelighet. I nåtid fortsetter Jesus-historien i kirkens historie. Her har Den Trofaste allerede samfunn med dem som holder hans ord og holder ut, for fullendelsen venter der fremme. Samme dobbelthet kjennetegner Åpenbaringsboken og Nytestamentet forøvrig. Lammets kirkebrud følger ham som har frelst henne, og seirer med ham til gave som lever, nå og alltid og i evighet. (Joh 16:33, Apg 20:28, Rom 8:37, Fil 1:21, osv.)

Trefase-teorien

Siden Åpenbaringsboken er fra slutten av aposteltiden, har enkelte forskere villet tolke boken uavhengig av den apostoliske læretradisjon i aposteltiden. Med «trefase-teorien» har de betraktet Nytestamentets innhold i ulike sjikt el. lag, hver med sine utvidelser el. nyheter alt etter skiftende omstendigheter.

Denne teori hevder at *profetene* i aposteltidens menigheter er kilden til budskapet om de hendelser som varsler Jesu gjenkomst (parusi). I klartekst: Dette innslag i Nytestamentet

stammer ikke fra den *historiske* Jesus, men fra et budskap i Jesu navn fra den *opphøyede* Jesus og utviklet i tre faser (N 293):

1. *fase*: De dødes oppstandelse og dommedag.

2. *fase*: Begivenhetene forut for Kristi gjenkomst legges til. Stikkord: Frafallet og antikrist. Disse emnekretser viser påvirkning fra jødisk apokalyptikk, som hadde utviklet et skjema for messias tidens fødselsveer.

Eksempler: Den synoptiske apokalypse i **Mk 13** varsler forfølgelse, krig og villfarelser, i samsvar med kirkens situasjon i Palestina på 60-tallet. 2 Tess 1:5-10 forutsettes å bygge på en jødisk domsteofani. (MDibelius; N 293).

3. *fase*: Helhetsfremstillinger til undervisningsbruk. Åpenbaringsboken skulle med andre ord tilfredstille spesielle undervisningsbehov. Det forklarer hvorfor boken er eneste profetskrift i Nytestamentet. Med Mk 13 som modell, følger en situasjonsoversikt i følgende disposisjon: Verdens situasjon (5-8), kirkens situasjon (9-13), og til sist endetiden - som innledes med Jerusalem-templets ødeleggelse (14-23) og avsluttes med Menneskesønnens plutselige komme, omgitt av kosmiske katastrofer (24-27).

Spørsmålet melder seg: Er profetene i aposteltidens menigheter kilden til budskapet om de hendelser som går forut for og omgir Jesu gjenkomst (parusi)? Det er hva trefase-teorien påstår om første fase. Teorien forutsetter med andre ord at tekstene om *de dødes oppstandelse og dommen* er et fremmed-element. Det hørte opprinnelig ikke med i Jesus-tradisjonen. I tilslutning til trefase-teorien antar Nikolainen at kilden til dette stoff var profeter som forkynte budskap fra den opphøyede Kristus (N 293). Med denne antagelse står man overfor følgende problem: Nytestamentet avviser konsekvent profeter med en sideordnet åpenbaringskilde til apostlenes læreformidling fra Jesus.

I fase to ble parusi-forkynnelsen utvidet med tekster om frafallet og Antikristens komme forut for Kristi gjenkomst. Disse fremmedelement blir forklart med påvirkning fra jødisk apokalyptikk med dens skjema for fødselsveene i den messianske tid. Eksempler er den synoptiske apokalypse og 2 Tess 1:5-10, med påstand om bruk av en jødisk domsteofani (MDibelius, N 293). Mk 13 varsler forfølgelse, krig og villfarelser, og man mener her å finne referanser til kirkens situasjon i Palestina på 60-tallet.

I tredje og siste fase utviklet man - med Mk 13 som modell - helhetsfremstillinger til bruk i undervisningen om kirkens situasjon i nåtid og inntil enden. I denne siste fase ble Åpenbaringsboken forfattet for å imøtekomme et forklaringsbehov. Også denne påstand står i skarp kontrast til i kontinuitetskriteriet i apostlenes læreformidling, som Åpenbaringsboken innskjerper i et tilbakeskuende perspektiv på aposteltiden og kirkens opprinnelse i en bevitnet Jesus-historie.

Det er alminnelig kjent at hendelsesforløp og nye omstendigheter medfører nye problemstillinger og perspektiver på begivenheter og mennesker i fortid. Slike forskyvninger i erindringsvilkårene kan etterspores i kollektivtradisjoner av mange slag, menighetstradisjoner ikke unntatt. Bindende autoritet har den lære og praksis som kronvitnene konsoliderte *etter en uklar initieringsfase*. Dette krav til autensitet er avgjørende for den kompetanse og autoritet som senere formidlere har i kollektivtradisjonen. Men et slikt krav fins ikke i Nytestamentet. Hvorfor? *Den uklare initieringsfase mangler*. Det fremgår av dokumentasjonen til begivenhetene mellom Jesu oppstandelse og Pinsedagen.

Før den oppstandne Jesus ble opptatt til himmelen på den førtiende dag, hadde han ved flere anledninger undervist disipler i «Skriftene» - om det som hadde hendt med ham. Under et slikt samvær ga han apostlene befalinger og fullmakter om prekenembetet i den nye pakts

kirke. Den Oppstandne gjorde alt klart til kirkens virksomhet like fra Pinsedagen. Ingen uklar etableringsfase gikk forut for urmenigheten i Jerusalem.

Apostlene var øyenvitner til den Oppstandne og gitt et bestemt oppdrag fra ham. Deres kronvitneposisjon de har gjennom kirkens historie, har de som Kristi delegater, utrustet med Helligåndens gaver på Pinsedagen, mer enn andre kristne. Hva de tolv gjorde på Pinsedagen, gjorde de på Kristi vegne og i hans sted.

Kristi kirke har sine kjennetegn fra den korsfestede og oppstandne Jesus i fortid, og tegnene vitner i nåtid om Jesu Guddoms person, og om Guds frelsesverk, fullført i hans død, og tegnene varsler de dødes oppstandelse, den endelige dom og den kommende verden.

Trefase-teorien er en evolusjonsteori. Den forutsetter at aposteltidens menigheter i løpet av to-tre generasjoner utviklet læren fra begynnelsen samtidig som lærestykker ble godtatt og integrert i forkynnelse og undervisning. Denne utvikling - fra det enkle til det sofistikerte læreinhold - må ha skjedd mens førstegenerasjonens Jesus-disipler levde, og blant dem de mange øyenvitner til den Oppstandne.

Nytestamentet dokumenterer lærestrid til forsvar for apostlenes lære fra Herren, men dokumenterer ingen læreutvikling med aksept for læreimporter. Belegg fins ikke. Aposteltidens menigheter godtok ikke, men forkastet fremmed lære og Jesus-budskap i strid med apostlenes lære fra ham.

Når man anfører Mk 13 som modell for Åpenbaringsboken, reiser man et problem. Hvordan kan Mk 13 være modell og samtidig nedslag av en parusiforkynnelse mot slutten av aposteltiden? I likhet med annet stoff fra Jesu undervisning, er også bruken av Mk 13 (og paralleller) anvendt lærestoff med Jesus som kilde. I stedet for en utvikling i tre faser, anvender Åpenbaringsboken Jesu disippelundervisning i Mk 13. Ulikheter beror på situasjonsbetinget bruk i en trengselstid. Åpenbaringsboken utvikler ikke, men anvender og utdyper læren fra ham som er Begynnelsen og Enden. Trefase-teorien faller på sin egen urimelighet. (Jf N 294)

Også apostlenes etterfølgere var Kristi delegater i prekenembetets hyrde- og lærergjerning. Lik dem, har heller ikke senere menighetshyrder noen selvstendig læremyndighet i kirken, annet enn den kompetanse og autoritet som en beskikket delegat har fra kirkens Herre. Det nødvendige vilkår er ingenting annet enn trofasthet i prekenembetets forvaltergjerning i Kristi sted. Denne trofasthet kvalifiserer et gudstjenestefellesskap som Jesu Kristi kirke.

Også profetene måtte legitimere sitt budskap fra Herren. Og det gjorde de ved å stadfeste overleveringen med skriftbevis, det vil si med den visdom som Jesus formidlet med sin utleggelse av "Moses og profetene". Derfor blir kirken oppbygget på apostlenes og profetenes grunnvoll (merk rekkefølgen), hvor den oppstandne Kristus er hjørnesteinen, virksom med sin Ånd i den forsamlede menighet (Ef 2).

Ulike motiv – ulik tradisjonsbruk

Herrens apostler ga videre læren de hadde mottatt fra Herren og førte tilsyn (episkopé, poi-menæ) med læreformidlingen i menighetene under besøk, gjennom brev eller gjennom aposteldisipler i deres sted (f eks Timoteus og Titus). Herrens apostler ga videre Kristi undervisning, og det ble dannet gudstjenestefellesskap etter mønster fra urmenigheten (Apg 2:42), men dermed var ikke kontinuiteten i den videre læreformidling sikret.

Situasjonsbetinget tradering i menighetene medfører ulikheter i tidens løp. Like fra begynnelsen hører tilsynet med til prekenembetets oppdrag og egenart (Joh 10, 1 Pet 5:1-3, osv). Siden aposteltiden har visitas-ordninger mer eller mindre fulgt den menighetsbyggende virk-

somhet siden aposteltiden. Det var *tilsynet* som begrunnet den visitas vi forbinder med bis-kopen – ikke omvendt.

Tilsyn med læreformidlingen i menigheten er en plikt og ingen rettighet. Tilsynet er nødven-dig fordi menighetslemmer – i likhet med andre mennesker - under skiftende omstendighe-ter har ulike forutsetninger for å motta evangeliets læreinnhold, og dessuten anvender ulike perspektiv på de mennesker og hendelser som evangelistene forteller om.

I det tregenerasjonsmiljø som en menighet normalt er, skjer også *forskyvninger* i erindrings-vilkårene. Deltagerne har ulike erfaringer, ulik bakgrunn og ulike referanserammer med tendens til seleksjon i læreformidlingen. Dette kan man studere i den folkelige tilbakemel-ding på bruk av prest og gudshus.

Forholdet kontinuitet og forandring i et ordnet gudstjenestefellesskap er en stående utford-ring til samarbeidet mellom prest og lekfolk om trosformidlingen i hjem og menighet. En gjennomlesning av Nytestamentet med denne problemstilling er givende. Vi møter skjema-tist lærestoff i kortversjon, f eks hymner, bekjennelsesformular og liturgisk samhandling. En annen løsning var læreformidling i en gitt situasjon, fulgt av formaninger til døpte.

Markus-evangeliet gjenspeiler den enkle dåpsundervisning med sikte på et liv i årvåkenhet og edruelighet, og med Jesu gjenkomst for øye. *Paulus* legger i 2. Tessalonikerbrev vekt på de ting som først må skje *før* håpet går i oppfyllelse. Foranledningen er en svermerisk for-ventning om Jesu snarlige gjenkomst. *Peter* bekjemper i sitt andre brev den falske kunnskap (el gnosis) som vil fjerne endetidsbegivenhetene fra kristentroen (2 Pet 3:5). Peter anfører tre synspunkter til støtte for overleveringen om de hendelser som varsler Jesu gjenkomst (2 Pet 3:1f):

- Gud er opphøyet over tiden, for èn dag er i hans øyne lik tusen år (samme 3:8).
- Tiden før Jesu gjenkomst vitner om Guds langmodighet og frelsesvilje (samme 3:9).
- De troende fremskynder Herrens dag med et liv i hellighet og gudsfrykt (samme 3:11f).

Peter anvender endetidsforventningene som en del av den lære han har fått i oppdrag å gi videre fra Herren. Forut for verdens nyskapelse går verdens oppløsning, som her er skildret mere detaljert enn andre steder i Nytestamentet (2 Pet 3:5-7, 10-13). Her gis ikke rom for skaperforakt og selvforløsning (v 3f). Dette motiv deler han med Markus og Paulus, og samme motiv medbestemmer Jesu åpenbaringer for Johannes i Åpenbaringsboken.

Denne læreformidling hos Markus, Paulus, Peter og Johannes gjenspeiler en *felles kilde*: Den historiske Jesus med sin undervisning i «Moses og Profetene». Det gamle testamente vitner med det som står skrevet, om Jesu persons hemmelighet og det verk han «måtte» gjøre som Faderens utsendte.

Hos Nikolainen er den nytestamentlige læreoverlevering oppløst i flere teologier. Dermed oppstår en dialektikk mellom konstruerte motsetninger i tidsløpet. Med stor konsekvens blir den apostoliske læreformidling tilslørt, til tross for det tilbakeskuende perspektiv i Åpenbaringsboken. Det forhindrer ikke at Nikolainens fremstilling av Det nye testaments teologi rommer fine delobservasjoner.

Åpenbaringsbokens lære om Jesu person og verk

Jesu person

Titlene gir et bilde av Jesu persons hemmelighet. Han er den davidiske *Messias*, 3:7, 5:5, 22:16. Et par ganger er han omtalt som *Herrens Salvete* i den opprinnelige mening, og ikke bare som ærestittel, 11:15, 12:10. Han er *Guds Sønn* i et personforhold til sin Fader og av samme guddommelige vesen som Faderen, 2:18, 3:21.

Unntaksvis blir Jesus tiltalt med *Herren*, 11:8, det egentlige gudsnavn. En hyppigere gudsbe-nevnelse er «*Herren Gud, Allherskeren*» (pantokrator, en oversettelse fra hebraisk. *Sebaot*), 1,8; 4:8, 11, 11:4, 17, 15:3f, 16:7, 18:8, 19:6, 21:22. Dette er viktig å være klar over, for med oversettelsen «den Allmektige» handler det ikke om en allmaktsteori, men om handlende allmakt.

Forøvrig blir Herre-navnet brukt om Jesus i bokens innledning og avslutning, 1:10 og 22:20f, men da om søndagen som "Herrens dag", og i et par liturgiske ledd: «Kom, Herre Jesus» (maran ata-bønnen) og nådehilsenen: "Herren Jesu Kristi nåde være med dere alle". Denne bruk av Herre-navnet er anvendt tradisjon.

Man kunne ha ventet at «*Menneskesønnen*» var den bokens dominerende tittel. Jesus fore-trakk denne selvbevnelse fra Daniels bok, for dermed å unngå å bli forvekslet med den jø-diske messiasforventning, men faren for forveksling var ikke lenger til stede. Menneske-sønn-tittelen er av saklige grunner beholdt i et par viktige sammenhenger hvor **Dan 7:13** danner bakgrunnen. Første gang brukt for å markere Åpenbaringsbokens tema: "*Se, han kommer med skyene*", 1,7 – senere et par ganger; i Johannes' kallssyn: - "*og midt imellom lysestakene en som lignet en Menneskesønn*", 1:13, og senere i 14:14 - "*og se, en hvit sky, og på skyen satt en som var lik en Menneskesønn*". Denne bruk gjenspeiler læreoverleveringen fra Jesus.

Vi kunne ha ventet Menneskesønn-tittelen i skildringen av Jesu gjenkomst, 19:11-21. Da er poenget et annet: å avsløre Jesu egentlige navn «Guds Ord» - *Guds logos*, 19:13, karakteris-tisk den johanneiske kristologi med dens refleksjon over Jesu persons hemmelighet. I denne sammenheng hører også Jesu selvpresentasjon som «Alfa og Omega» eller Begynnelsen og Enden. Han er tilværelsens opprinnelse og endemål. Tittelen sier ikke at direkte at han ska-perverkets midler (jf 1 Mos 1:1, Joh 1:1), for poenget er at skaperverket i siste instans tilhø-rer Ham som er dets opphav og sitter på tronen, 4:11, 10:6, 14:17.

Kirkens Kristus-bekjennelse finnes i generelle utsagn: "det troverdige og sanndrue vitne, be-gynnelsen til Guds skapning", 3,14. Samme bekjennelse til Jesu preeksistens møter oss i Jo-hannes-prologen og Kolosserbrevet, Joh 1:1-3, Kol 1:15, 18.

Jesu *dauidiske avstamning* er understreket flere ganger, antagelig med front mot gnostisk forakt for den opphøyede Jesus, som kjennes på sårmerkene når han kommer synlig tilbake som verdens dommer, 1:7f. Den opphøyede Jesus har *Dauids nøkler*, 3:7, og er *løven av Juda stamme og renningen av Dauids rot*, 5:5, 22:16. Disse referanser til en jødekristen – kanskje palestinsk tradisjon, innebærer ingen begrensning i Jesu messianske posisjon, for Herrens Salvete er "herrenes Herre og kongenes Konge", 17:14, 19:16.

Viktig er synet av Kristi overnaturlige, himmelske fødsel, kap 12. Det tyder kirkens himmels-ke opprinnelse og skjebnefellesskap med Kristus. På denne jord blir kirken forfulgt av mør-kets englefyrste, "*den gamle slange, han som kalles djevelen og Satan, han som forfører hele jorderiket*", 12:1-9. Noen juleberetning er ikke dette, for fødselen fant sted "*i himmelen*", 12:3. Messiasbarnets mor i barnsnød er ingen jordisk Maria, men en kvinne "*kledd med so-len*", 12:1. Kronen hun bærer med de tolv stjerner, symboliserer Guds tolvstammefolk, det Israel hvor Messias nedstammer. Guds løfte til Abraham er oppfylt i ham som er Guds vel-signelse til alle folk (kap 7). (Jf Jes 26:16-18, hvor Guds straffedom over sitt folks ulydighet kan arte seg som fødselsveer, men føder «bare vind». De var forvarsler om Guds nidkjære dom over en gudfientlig verden, Mt 24:8, 1 Tess 5:3. Jf Babels blasfemiske posisjon som himmeldroning, Åp 18:5-8.)

Nevnte titler stadfester overleveringen om Jesus, blant dem den sentrale tittel «*Lammet*», i Åpenbaringsboken som oftest brukt i bestemt form, for Herren Jesus er Lammet i *absolutt*

mening. Denne ordbruk stadfester den johanneiske læretradisjon tross ulike synonymymer på gresk: I Johannes-evangeliet «ho amnos», i Åpenbaringsboken «to arnion». Denne tittelbruk har en mere sentral betydning i Åpenbaringsboke, hvor motivet er det historieteologiske perspektiv på frelseshistorien og endetiden.

Tittelen Lammet betoner at den Gud som kirken kjenner, er åpenbaringsordets Gud som viste seg for verden i den Jesus som led, døde og oppstod fra de døde. Også denne betoning har en antignostisk tendens. Kirkefedrene oppfattet meningen, og tegnet bildet av den kommende Jesus som "svever" med et kors, som er Lammets martyr-attributt.

Jesu verk

Jesus er stått opp fra de døde og lever i all evighet, 1;17f, 2:8, 3:21. Denne unike hendelse begrunner det tilbakeskuende perspektiv på frelseshistorien og menighetene i den apostoliske læretradisjon. Det er likevel ikke oppstandelsen som begrunner håpet om den kommende verden, men Jesu offerdød som Guds rene, uskyldige Lam og verdens sydebærer. Denne begivenhet er vendepunktet i Guds kamp for å virkeliggjøre sin frelsesplan for en verden underlagt Guds fiendemakter. "*Lammet som er slaktet*" er derfor Åpenbaringsbokens nøkkelbegrep, 5:6f, 12, jf 6:1, 3, 7:9, 14f, 17, 8:1. Det er flere grunner til denne tittelbruk:

- **Han "har fridd oss fra våre synder med sitt blod", 1:5.** Guds profeter i den gamle pakt kunne forkynne Guds dom over folkets blodskyld og blodige synder (Jes 5:7, Esek 9:9, 24:6 osv), og forkynne Guds løfte om nådepakten i sin lidende Tjeners død (eks Jes 53) og den lovoppfyllelse han bringer (Jer 31:31ff). Med sine åpenbaringer for Johannes stadfester Jesus hva hans oppstandelse vitner om hans død: Med sin lidende lydighet inntil døden er han det uskyldige Guds Lam som med sitt blod renses fra synd og gjør klærne hvite, 7:14. Frelsen tilhører Gud og Lammet, og gis av nåde på grunn av Guds slaktede Lam. Det er Lammets fortjeneste at Gud frikjenner synderen og erklærer ham hellig og rettferdig for ham, 7:10, 14f, 22,14; jf innseglet, 9,4 og 12,11. Derfor gjør den rettferdige rettferdighet mens Gud gjør den hellige hellig med fullendelsen for øye, 22:11f.
- **Han har kjøpt mennesker fra alle folkeslag til Gud** og skapt endetidens gudsfolk – Guds kjempende kirke på jorden. Han har "gjort oss til et kongerike, til prester for Gud og sin Fader", 1:6, 5:9f.
- **Han har beseiret Satan.** Ved Jesu død ble "våre brødres anklager" kastet ut og det ble mulig for Kristi vitner å seire ved Lammets blod, 7:10f.
- **Han har vunnet en seier med kosmisk rekkevidde,** 4:8-14 og 14:3f. I alle synene er Jesus "Lammet som er slaktet". Også den levende og opphøyede Jesus Lammet i avslutt mening. Med sine åpenbaringer for Johannes forkynner Jesus årsaken til hans himmelske virksomhet som som kirkens verge og anfører i endetiden – årsaken er den seier og makt han har vunnet med sin offerdød. Guds motstander og menneskenes fiende har lidd det avgjørende nederlag allerede. Det er Lammet – den korsfestede og oppstandne Kristus som styrer verdenshistorien mot sitt endemål og begrunner kirkens håp. Derfor blir det endelige slutttoppgjør forunderlig lett, beskrevet i .

Megetsigende er sluttscenen, **19:11-21**. Rytteren på den hvite hest er gudsrrike-kongen, Herren Jesus, den oppstandne og opphøyede. Hans attributt er seierskronen, og han er bevæpnet med en bue uten pil, 6:2. Han rir alene ut til strid med antikrist-dyret og satans hærer. Hans gode engleskarer er tilskuere til det som skjer, og likeså hans kirkehær som ikke på noen måte medvirker til seieren. Med sin munns sverd - med ordet - beseierer han fiendene, og slaget er over før det har begynt. Hans munns sverd har kraft fordi han selv er Ordet – logos.

Skaperverkets midler i begynnelsen er midleren for dets gjenløsning, allerede vunnet i hans offerdød.

Jesu oppstandelse og opphøyede posisjon er det gudgitte meningsperspektiv på Jesu død og hans kjempende kirke i denne verden. Kirken er det folk som følger Lammets exodus med håpet for øye, for seieren har han vunnet allerede. Kristi kirke representerer et rike som ikke er av denne verden. Hennes konge og herre er det seirende Guds Lam, og hennes våpen er Ordets sverd, 5:9f. Hun er i verden for å forkynne evangeliet om Riket før enden kommer, 6:11, jf 11:15 og 12:20.

Sluttscenen er unik, likeså unik som evangeliet om Guds frelsesverk i en bevitnet Jesus-historie. Paralleller finnes ikke. I den jødiske apokalyptikk har Messias-skikkelsen en passiv rolle. I apostelordets læreformidling er den oppstandne Kristus ved Faderens nådeside er svært så aktiv i alle endetidens faser. Omgitt av den triumferende kirke på Sions berg, er han Lammet som leder den kjempende kirke med sitt ord gjennom endetidens trengsler.

Lammets offerdød medbestemmer også *Guds englers medvirkning*. Overengelen Mikael styrter dragen ned fra himmelen; en annen engel lenker Satan for tusen år, 12:7-9; 20:1-3. En dominerende skikkelse i mange apokalypter er åpenbaringsengelen (angelus interpres). I Åpenbaringsboken er kirkens skytsengel en perifer skikkelse, stilt i skyggen av Kristi gjerning. I sentrum står hverken englemakter, verdenshistorien eller kirkens historie, men den bevitnede Jesus-historie om hans persons hemmelighet og verk.

Åpenbaringsbokens endetidslære (eskatologi) har *to brennpunkt*: I fortid Kristi offerdød (allerede), i framtid Kristi gjenkomst (enda ikke). Guds frelsesverk er fullbrakt i Lammets seiersdød, men Guds endelige dom gjenstår. Guds hellighet og kjærlighet til alt sitt verk krever den nidkjære reaksjon som hevner all urett og ødeleggelse, og straffer alle forførrere, som forledet mennesker med et forfalsket evangelium, 16:5-7. Guds endelige dom løser lidelsens og ondskapens gåte, og bønnhører deres rop som led døden for Guds ords skyld: «*Hvor lenge skal det vare før du holder dom og hevner vårt blod på dem som bor på jorden?*» 6:10, jf Sal 6:4, 35:17, 74:10, 119:84. I nåtid er Guds frelse å finne, hvor den oppstandne Kristus er til stede i den forsamlede menighet, virksom med sitt ord, 5:2. Nå gjelder seierens vilkår - å høre Kristi ord og ta vare på det, trofast til døden, 2:7, 10f, 16f, 29, 3:5f, 12f, 21f.

Dagen for "*den siste dom*" nærmer seg, da Herren Jesus skal dømme menneskene etter sine gjerninger, 20:11. Dokumentasjonen fyller det himmelske bibliotek, som må være enormt stort! Også da er Jesus Lammet. Han har *Livets Bok*, hvor navnene på de benådede står skrevet, de som hørte Guds evangelium, mottok Kristus til gave, og levde etter Guds vilje med Kristus til eksempel. *De kommer ikke for dommen*, 13:8, 20:12, 15, 21:27, jf Mt 25:34, Rom 8:17, Ef 1:4. Også da er Jesus Lammet, når det nye Jerusalem stiger ned på den nye jord, 21:22-23. Kort sagt: Lammets offerdød i Jesu skikkelse er den endegyldige og evige frelsesgrunn, og derfor lovprisningens underfulle tema i all evighet, 5:9, 14:3, 15:3.

Apostolatets kirke - den trofaste kirke

Åpenbaringsboken stadfester det kirkebilde som ellers finnes i Nytestamentet. Kirkens historie består ikke i fremskritt fra et lavere, primitivt kirkenivå i retning idealkirken på et høyere nivå. Kirken er det folk som har Kristus til gave, og derfor etter følger ham med ham som eksempel i den selvhengivende og trofaste kjærlighet. Etterfølgelsen gjenspeiler Guds selvhengivende kjærlighet i Jesus-historien, som på sin side medbestemmer etterfølgelsen i tidens løp.

Åp 14:4 – de som som følger Lammet, hvor enn det går.

Ordets etterfølgere danner kirkens kontinuitet i kraft av sakssvarende uttrykk i lære og liv. Utelukket er ikke variasjon, men *brudd* med læren, mottatt fra Kristus. Denne eksklusivitet markerer kirkens samfunn med den Trofaste og Sanndrue, han som er Alfa og Omega, Begynnelsen og Enden. Utelukket er læretilpasninger på verdens vilkår, og dermed falske vitnesbyrd om den levende Gud, verdens skaper og gjenløser.

Åp 3:7 – Dette sier Den Hellige og Sannferdige, han som har Davids nøkkel, han som åpner, så ingen kan stenge, og stenger, så ingen kan åpne. V 14. **Joh 3:20** – den som gjør det onde, hater lyset...

Den trofaste kirke holder hans ord og befalinger som selv er Den Trofaste, og vitner sant om ham. På troskapens vilkår fremstår menigheten som Guds tabernakel og bekjennende kirke, hvor den oppstandne Kristus til stede, virksom med sitt ord i den forsamlede menighet.

Joh 14:21 – den som har mine bud og holder dem, han er det som elsker meg. Og den som elsker meg, skal elses av min Far. Også jeg skal elske ham og åpenbare meg for ham. V 23f. **1 Kor 10:16f** – Velsignelsens beger som vi velsigner, gir det oss ikke del i Kristi blod? Brødet som vi bryter, gir det ikke del i Kristi legeme? Fordi det er ett brød, er vi alle ett legeme, for vi har alle del i det ene brød.

Menigheten holder Herrens Nattverd – takksigelsens måltid - i samsvar med hans ord og bud. Da har Guds kirke uansett tid og sted samfunn med «Lammet som er slaktet» (Åp 5:12), og er den lovprisende kirke under Lammets bryllupsmåltid på den nye jord (jf Joh 2:19-21).

Kristus er virksom med apostelordets lære fra ham, og forener Guds kirke i himmelen og på jorden. Med utholdende bekjennelse til Kristi lære har døpte mennesker adgang til Faderen ved Sønnen og i Den Hellige Ånd (Ef 2:18, 3:12). Denne forening begrunner saligprisningen, **Åp 19:9** - «salige er de som er innbudt til Lammets bryllupsmåltid». Skriftmaterialet om saken er stort.

Joh 17:8, 14, 17, 20f – jeg har gitt dem de ord du gav meg, og de har tatt imot dem. /.../ Men verden har lagt dem for hat, for de er ikke av verden, likesom jeg ikke er av verden. /.../ Hellige dem i sannheten, ditt ord er sannhet. /.../ Jeg ber ikke bare for dem, men også for dem som ved deres ord kommer til tro jpå meg. **Apg 2:42** – Trofast holdt de seg til apostlenes lære... **Ef 2:20f** – Dere er bygd opp på apostlenes og profetenes grunnvoll, men hjørnesteinen er Kristus Jesus selv. Han holder hele bygningen sammen, så den i Herren vokser til et hellig tempel. **Åp 2:10** – Vær tro til døden, så skal jeg gi deg livets krone.

Fem karakteristiske trekk ved kirken i Åpenbaringsboken

I Åpenbaringsbokens historieteologi har kirken fem karakteristika, som hver for seg oppfyller Guds løfter i den gamle pakt.¹²

¹² Jeg støtter meg til prof. *Aimo T Nikolainens* bok: **Tolkning og forskning i Det nye testamente**. En helhetlig fremstilling av Det nye testaments teologi. (Uuden Testamentin tulkinta ja tutkimus. Uuden testamentin teologian kokonaisesitys.) Porvoo – Hki 1971.)

Boken presenterer Nytestamentet som en samling teologier, representert ved synoptikerne, apostelen Paulus, senapostolisk tid og Johannes-skriftene. Denne kategorisering av nykantiansk type røper Nikolainens posisjon i den liberale teologi-tradisjon og den økumeniske bevegelse, den gang sentralt plassert i Kirkenes Verdensråd.

Kategoriseringens tilslører sammenheng og konsistens i den lærehelhet som Nytestamentets skrifter viser til med ulike benevnelser, f eks «apostlenes lære», «Kristi evangelium», Kristi ord, osv. I pastoralbrevene viser Paulus til «den sunne lære», som han hadde «mottatt» og «overgav», osv. Jf Joh 17:20, Lk 24:27, 44, Apg 2:42, 1 Kor 15:1-3, Gal 1:8, 1 Tim 1:10, 6:5, osv. Kontinuiteten består i tradering av Kristi undervisning i

1. Kirkens norm for lære og liv i tidens løp er apostlenes lære fra Kristus (det normative motiv).

Efesus-kirken har med utholdende bekjennelse avslørt falske apostler (2:2).

Smyrna-kirken er fattig og likevel rik, for hun holder fast ved apostlenes lære fra Kristus med «livets krone» for øye (2:9f).

Pergamon-kirken fornekte ikke troen, men tror med forbehold og gir rom for fremmed lære (2:13-15, jf v 6).

Tyatira-kirken tar vare på Kristi gjerninger (2:19, 24f) og formidler læren fra ham, men avfinner seg med et læreembete som vitner falskt om Guds gode skapervilje for mann og kvinne.

Sardes-kirken har mottatt læren fra Kristus, men formidlingen er slapp med unntak av noen få (3: 2-4).

Filadelfia-kirken har tatt vare på Kristi ord og blir oppmuntret til å fortsette i samme spor (v 8-11).

Laodikea-kirken med sin selvtilfredse egenrettferdighet blir kalt til omvendelse og tro, for Kristus vil kle henne i sin fullkomne rettferdighet (jf 22:11).

Apostelordets lære fra Kristus er den normerende norm i Kristi visitas. Normen fremgår allerede av bokens innledning, 1:2f - Johannes «har vitnet om Guds ord og Jesu Kristi vitnesbyrd, hva han har sett», og signaliserer dermed målestokken i Jesu åpenbaringer for ham (jf Joh 1:14, 1 Joh 1:1, 3).

Johannes' troverdighet beror på «det troverdige vitne, den førstefødte fra de døde /.../ som har løst oss fra våre synder med sitt blod», v 5. Med sin offerdød Kristus allerede beseiret Guds fiendemakter, og med sin oppstandelse fra de døde er han Guds troverdige vitne i menighetene. Med sin munns skarpe, tveeggede sverd borger han for kirkens seier i endetidens sluttoppgjør (1:16, 2:16, 19:15, 21). Guds troverdighet er kristnes troverdighet i denne verden. I kraft av sin person og sitt verk har Kristus «gjort oss til et kongerike, til prester for sin Gud og Fader», v 6.

Hvordan har menigheten tatt vare på Kristi ord og befalinger til kirken? Bruken begrunner Kristi bedømmelse av menighetssituasjonen. Den trofaste, utholdende bruk medfører lidelse for Kristi skyld. Som Herren, så hans tjenere, og blant dem Johannes forvist til øya Patmos, v 9.

Seieren venter dem som «følger Lammet, hvor enn det går», 14:4, 12. De våker over og bevarer troens rettferdighet, gitt i dåpen, og de praktiserer den i forsakelse og tro (7:9, 14ff, 16:15, 19:8). De er frikjent for Kristi skyld allerede.

En rettergang har funnet sted mot Guds trofaste vitne og rene Lam som gikk i synderes sted. Derfor kommer det ikke til noen rettergang mot dem som har sine navn skrevet i Livets Bok (3:5f, 20:12, jf Dan 7:10b, 12:1-3). I det himmelske bibliotek – det må være stort! – står deres navn skrevet som blir dømt etter sine gjerninger. De er med sin vantro selv årsak til det evige «utenfor», hvor ingen tilgivelse finnes (v 15, jf Mt 8:12, osv).

«Moses, Profetene og Salmene» - om sin person og sitt oppdrag og sin kirke - hos Nikolainen de tre emne- kretser kristologi, soteriologi og ekklesiologi.

Historien om hvordan Nytestamentets skriftsamling ble til, handlet om skriftets status som apostolisk skrift. Apostlenes lære fra Kristus var normen i samlingens tilblivelse og endelige status som kirkens kánon, dvs rettesnor og målestokk for kristnes lære og liv (stadfestet av Nicea-konsilet år 325). Denne homologi (confirmatio) er det autentiske uttrykk for kirkens fremtreden som apostolatets kirke like fra Salomos søylegang.

Den røde tråd i endetidens historie er den bekjennende kirke – apostolatets kirke. Seierens vilkår er den uforbeholdne og utholdende bekjennelse til apostelordets lære fra den korsfestede og oppstandne Kristus (6:9, 12:11, 13:10, 14:12, 18:4, 19:10).

Seierens gudgitte vilkår er nevnt overfor: Det nye Jerusalem med de tolv portene i by-muren og navnene på de tolv apostlen skrevet på den (21:14), og elven med det evige livs vann som utgår fra Guds og Lammets trone (22:1). Bymuren betegner kirkens læreforsvar i kraft av apostelordets lære fra Skriftens Herre (jf Jer 23:1f, Esek 32:2f, Sak 11:4f. Se Joh 10:10:1f, 8-10, jf Mt 21:33). Kilden begrunner apostelordets kompetanse, autoritet og gyldighet under skiftende forhold i tidens løp. Billedbruken bekrefter Jesus-ord i Johannes-evangeliet:

Joh 7:16 – *Min lære er ikke min egen, men hans som har sendt meg.* **8:28** – Når dere har opphøyet Menneskesønnen, skal dere forstå at JEG ER og at jeg ikke gjør noe av meg selv, men taler slik min Fader har lært meg. Han som har sendt meg, er med meg, siden jeg alltid gjør det som behager ham.

Den trofaste kirke gjør ikke noe av seg selv. Med Kristus til gave, tar kristne vare på hans ord og gjør deretter, Gud til ære. Årsaken til bekjennelsestroskap er ingen egenskap eller defekt ved bekjennerne, men gudmennesket «Jesus Kristus, det troverdige vitne (1:5, 3:14), som etter sin menneskenatur er kirkens fremste martyr (Joh 18:37, jf Antipas, 2:13).

2. Guds universelle kirke i nåtid trer frem i lokale gudstjenestefellesskap (det nonadditive trekk).

Guds kirke er ikke summen av lokalmenigheter (N 303), lik enheter i en omfattende organisasjon. Følgelig er heller ikke en menighet summen av menighetslemmer. Guds kirke er ikke et produkt av menneskers samhandling som vi skal forestille oss. Her som ellers i Nytestamentet mangler kirken en tredje dimensjon. Lokalmenigheten representerer Guds universelle kirke, som er lokalisert og derfor tilgjengelig i den forsamlede menighet med de gudgitte kjennetegn. Hver for seg er de et handlende subjekt i Guds kirke. Kort sagt: Guds universelle kirke er en virkelighet hvor delene er helheten. Hvordan slikt er mulig, tilhører de ting som åpenbaringsordets Gud holder skjult for oss.

Den syvarmede lysestake lar seg ikke bruke som kirkesymbol i den nye pakt. Guds universelle kirke er en virkelighet underlagt den Menneskesønn som går *mellom*, de syv lysestakene (1:12f, 20). Denne samtidighet er utdypet og presisert i Åpenbaringsboken. Kirken er til samme tid historisk og overhistorisk, lokal og universell, tidsbundet og evig, syndig og rettferdig. Årsaken er Guds løfters oppfyllelse i det slaktede Guds Lam, det vil si Guds universelle nådepakt i Jesu Kristi død (5:6, 9, 12).

Oppfyllelsen har avskaffet tempelofringene. I deres sted trer Menneskesønnens nærvær i den nye pakts kirke, virksom i det lokale gudstjenestefellesskap – når som helst og hvor som helst. Løftene er oppfylt med virkeligheten – han som menighetenes engler i sin høyre hånd og går mellom de syv lysestakene.

En menighet blir til stadighet fristet til å være noe annet enn Jesu Kristi kirke på stedet. Ved å henvende seg direkte til menighetsenglene i adressat-menighetene, betoner Kristus at kirken er i verden, men ikke av verden (jf 12:1ff. Angelos = engel, trolig lederen for et prestekollegium). Apostlenes etterfølgere i prekenembetet blir særlig utsatt for fristelser. De tilhører samme tempelvirkelighet, grunnet på samme nådepakt og underordnet samme Herre. Han kan fjerne en lysestake og sanere hva mennesker har bygd opp, om ikke menigheten vender om (2:5). Med dette forbehold er hver av de syv menighetene Guds kirke – også Laodikea-menigheten, hvor det stod dårligst til. Avgjørende for utfallet er menighetsenglenes lydighet. Et tegn på ekthet er prester og menighetslemmer beredt til bot.

1:20 – De sju stjerner er englene for de sju menigheter, og de sju lysestaker er menighetene selv (jf 12f, 16). **2:1, 5** – Dette sier han som holder de sju stjerner i sin høyre hånd, han som går omkring blant de sju lysstaker av gull. /.../ Vend om og gjør igjen dine første gjerninger! Ellers kommer jeg over deg og tar lysestaken din bort – hvis du ikke vender om. **3:3** - Kom derfor i hu hvorledes du har lært og hørt, og ta vare på det og omvend deg.

Jf Esek 13:1110-16, Mt 5:15, 7:27. Heb 10:26f, 31.

Det nonadditive trekk ved kirken er apostolisk læretradisjon. Kirkebeskrivende benevelser av typen «bygning», «tempel», «hus» og «legeme» beskriver i Nytestamentet den samme Kristus-virkelighet. Jesus talte om sitt legemes tempel som skulle bli gjenreist på den tredje dag (Joh 2:21). Kirken fremstod som den nye pakts tempel i Salomos buegang (Apg 3:11, 5:12). Den universelle kirke og lokalkirken er Guds tempel, hvor kristne praktiserer gudstjenestefellesskap på Kristi vilkår. Utelukket er kirketilhørighet på menneskers vilkår. Tilhørighet gis av nåde på Guds vilkår.

Ef 2:21 – Han holder hele bygningen sammen, så den i Herren vokser til et hellig tempel, og gjennom ham blir også dere bygd opp til en bolig for Gud i Ånden. **1 Tim 3:15** – du skal vite hvordan en skal ferdes i Guds hus, som er den levende Guds menighet, sannhetens søyle og grunnvoll. Rom 12:5, 1 Kor 10:16f, osv).

Denne samtidighet kan gå tapt, og kirken fremstå som løgnkirke på menneskers vilkår. Slikt «horeliv» gir rom for religionsimporter og samfunn med Guds fiendemakter.

17:1f, 5, 15f – «Kom, jeg skal vise deg hvordan den store skjøgen får sin dom, hun som troner ved de veldige vann. Jordens konger har drevet hor med henne, og hennes horeliv haar vært som berusende vin for dem som bor på jorden.» /.../ På hennes panne stod skevet et navn med skjult lme-ning: «Babylon den store, mor til skjøgene og all styggedom på jorden.» /.../ «Vannene du så, der skjøgen troner, er folk og folkemasser og nasjoner og mennesker med ulike tungemål. Og de ti hornene du så, og dyret, de skal komme til å hate skjøgen, legge henne øde og gjøre henne naken, spise hennes kjøtt og brenne henne opp med ild. 19:2, 14:8.

1 Kor 3:16f – Vet dere ikke at dere er Guds stempel, og at Guds Ånd bor i dere? Dersom noen ødelegger Guds tempel, skal Gud ødelegge ham. For Guds tempel er hellig, og det-te tempel er dere. 2 Kor 6:16, 1 Pet 2:5.

3. Lokalkirken i nåtid er den himmelske kirke i framtid (det eskatologiske trekk).

Denne samtidighet kommer klarest til uttrykk i **kap 7**. De fire englene får i oppdrag å sette merket på pannen til de 144 000 Guds tjenere (v 1-8). Deretter ser vi den store hvite skare fra alle folk og tungemål (v 9-17). De 144 000 og Israels tolv stammer for Guds trone er Guds stridende kirke på jorden. De to skarene er *samme* gudsfolk i to livsformer.

Kirken erstatter ikke Israels folk, men er Guds utvalgte Israel i endetiden, 7:3-8. Hun er gudsfolket i den nye pakt, «de som har Guds bud og Jesu vitnesbyrd», 12:1-6. Nå lever Guds folk på nådepaktens grunn i den apostoliske læretradisjon fra Herren over Guds folk gjennom frelseshistorien. Kirken er til samme tid et folk «av alle Israels baarns stammer» og et folk av alle ætter og stammer, 7:9. Her er ingen erstatningsteologi, 17:17, 19:7-9, 11-21. Johannes hørte og så Guds tjenere og de beseglede, 7:4, 9, og Guds utvalgte folk, innlemmet i Israel av nåde.

«Den kjempende kirke» (ecclesia militans) på jorden er «den triumferende kirke» (ecclesia triumphans) på den nye jord – i jubel der fremme og samtidig i kamp underveis. Guds kirke på jorden lar seg lokalisere og finne i gudstjenestefellesskap som holder fast ved Kristi ord og befalinger i lære og liv. Trofasthet i etterfølgelsen medfører trengsler for den kirke som er Lammets brud i det nye Jerusalem. Ikke engang døden skiller dem, for kongenes Konge –

den oppstandne og opphøyede Kristus er den kjempende kirkes beskytter og verge. I Jerusalem-synet fikk Johannes se kirken som Lammets brud.

21:2, 9f – Og jeg så den hellige by, det nye Jerusalem, stige ned fra himmelen, fra Gud, gjort i stand og pyntet som en brud for sin brudgom. /.../ «Kom, jeg vil vise deg bruden, Lammets hustru.» I Ånden førte han meg opp på et stort og høyt fjell og viste meg den hellige by Jerusalem. Den kom ned fra himmelen, fra Gud.

Om man med Åpenbaringsboken vil tale om den synlige og den usynlige kirke, må man holde fast ved samtidigheten. I det synlige gudstjenestefellesskap er Kristi bekjennere å finne, de som med bønn og lovprisning deltar i den himmelske liturgi. På grunn av denne samtidighet er det ikke gitt mennesker, men engler å sørge for at kun de hellige på jorden deltar i den himmelske liturgi, 8:3f. Den himmelske skare omfatter den synlige kirke, med et antall som Gud alene kjenner (jf Livets Bok, 3:5, 5:2-9, 10:2, 13:8, 20:12 osv).

Også det eskatologiske trekk ved lokalkirken er apostoliske læretradisjon (jf Mt 25:34, Rom 8:17, Ef 1:4, Fil 4:3 osv). Den ene, hellige kirke i sine to livsformer begrunner Luthers utsagn, at de hellige er på jorden. «De hellige» (el helgenene) er kirkens eldste selvbenevnelse. (Jf Allehelgensdag, egtl Alle helgeners dag, dvs alle troshelgeners dag.)

Apg 9:13, 32 – dine hellige i Jerusalem /.../ de hellige i Lod. Rom 1:7. 1 Kor 1:2, osv.

Gud alene er *hellig*. Ved dåpen og troen er Guds hellighet blitt gitt den enkelte til del. Helliget i dåpen til Kristi død, lever Guds helgener med Kristus til gave. Frikjent av nåde, etterfølger de Kristus i lære og liv, «hvor enn han går», 14:4. Det nye livet, gitt i dåpen, er den første oppstandelse. Helliget i Guds hellighet, bor Guds Ånd i Guds troshelgener og gjør dem hellige, så de blir hva de er: Hellige og rettfærdige for Gud ved dåpen og troen.

4:8 – Hellig, hellig, hellig er Herren Gud, Den Allmektige, han som var og som er og som kommer. 15:4.

20:6 – Salig og hellig er den som har del i den første oppstandelse. Over dem har den annen død ingen makt. **22:11** – La den rettfærdige fortsatt gjøre det som er rett, og den hellige fortsette i helliggjørelse.

7:14 – Dette er de som kommer ut av den store trengsel, og som har vasket sine klær og gjort dem hvite i Lammets blod. **19:7-9** – Tiden er kommet for Lammets bryllup! Hans brud har gjort seg i stand, og hun har fått en drakt av skinnende rent lin. Linet er den rettfærdighet som er blitt tilregnet de hellige (e Sv Kyrkobib. Grunntekstens «dikaïomata», flertall, referer til kirken representert ved lokalmøtene). 22:11. Jf Jes 61:10, Esek 16:10, Sal 45:14f. Mt 22:11f.

De hellige er den bedende, bekjennende og tjenende kirke, hvor kristne hver for seg er Guds liturger og diakoner, som også Guds engler er. De hellige kjenner den trofaste Gud ved den han utsendte, Jesus Kristus (Joh 17:3). Derfor tar de del i den himmelske liturgi allerede, og deres bønner stiger lik røkelse opp til Gud på tronen.

1:5f – Derfor må dere sette alt inn på at troen viser seg i rett liv, og det rette liv i innsikt, innsikten i selvbeherskelse, selvbeherskelse i utholdenhet, utholdenheten i gudsfrykt, gudsfrykten i brorskap, og brorskap i kjærlighet. For dersom alt dette finnes hos dere og får vokse, da vil dere ikke være uvirksomme og uten frukt i deres kunnskap om vår Herre Jesus Kristus. Men enhver som mangler dette, han er nærsynt, ja, blind, han har glemt at han er blitt rensset for sine tidligere synder. 2:19, 11:18, 19:5, 10, 20:4, 6, 21:9, 22:3.

5:8 – Da (Lammet) tok boken, falt de fire vesener og de tjuefire eldste ned for Lammet. Hver av dem hadde en harpe og gullskåler full av røkelse, det er de helliges bønner. 8:3f. **14:12** – Her gjelder det at de hellige står fast, de som holder seg til Guds bud og troen på Jesus. 13:10.

4. Kirkens normalsituasjon på jorden er verdens motstand (det dualistiske trekk)

Kirkens normalsituasjon på denne jord kommer klarest til uttrykk i *kap 12*. I denne verden er kirken den forfulgte ørkenmenighet. Johannes-evangeliet og 1. Johannesbrev betoner at denne verden ligger i det onde; Jesus-åpenbaring-ene innskjerper denne basisviten fra ham. Kirken og dragen er på jorden. Bare gudmennesket Jesus er «bortrykt til Gud og til hans trone», 12:5, 9, 12-17). Årsaken til trengslene er kirkens Kristus-samfunn med ham som etter sin menneskenatur er kirkens «førstefødte» (1:5), eller når bildet veksler, hennes «brudgom», Lammets (21:2. Jf førstegrøde, 14:4, 1 Kor 20, 23; og førstefødt, Rom 8:29, Kol 1:15, 18, Heb 1:6).

Den uforsonlige motsetning mellom kirken og en gudfientlig verden blir beskrevet med antiteser i sluttkapitlene: Babylon og det nye Jerusalem, skjøgen på antikristens rygg (kap 17) og Lammets brud (kap 21). Villdyret forfører og villeder sammen med den falske profeten, i stadig kamp mot «Jesu vitnesbyrd» som er profetiens Ånd (19:10). Bruden er den trofaste kirke. Bildet av skjøgen beskriver ikke frafallskirken, men det antikristelige og gudfiendske samfunn, på 90-tallet representert med keiserkultens «Cæsar kyrios!»

12:5, 9, 12f – Da fødte hun et guttebarn, som en gang skal styre alle folkeslag med jern-stav. /.../ Den store drake ble styrtet, den gamle slange, han som kalles djevelen og satan og som forfører hele verden /.../ Derfor skal dere juble, himler og dere som bor i dem! Men ulykkelige jord og hav! For djevelen er kommet ned til dere, og hans vrede er stor, fordi han vet at han bare har en kort tid igjen. Da draken så at den var kastet ned på jorden, forfulgte den kvinnen som hadde født guttebarnet.

Trengsler er for kirken ingen unntakssituasjon, men normalsituasjonen i denne verden. Etterfølgelse medfører trengsler, «hvor enn Lammets går», 14:4. Siden verden ligger i det onde, må kirken på jorden - i likhet med sin Herre, være den forfulgte, motarbeidede og lidende kirke. Kun kirkens Herre er den opphøyede. Den troendes samfunn med Lammets og hans kirkebrud følger Lammets exodus fra fornedrelse til opphøyelse. Dette trøstemotiv er gitt den enkelte i dåpen til et liv med Kristus til eksempel i forsakelse og tro.

Guds fiendemakter fører krig mot Guds kirkeskare på jorden, så langt Gud tillater. Klimaks nås i oppgjøret mellom Babylon og Lammets (kap 17), mellom villdyret, alliert med jordens konger og deres arméer, og rytteren på den hvite hest med sin kirkehær (kap 19), og i oppgjøret mellom den store skjøge og Lammets kirkebrud (kap 21).

17:6 – Babylon den store /.../ var beruset av blodet fra de hellige og fra Jesu vitner. 13:17, 18:24, 22:9.

Megetsigende er scenen i **kap 19:11ff**. Villdyret med sine hærer står samlet, klar til å stride mot Kristus. Han er rytteren på den hvite hest og bærer navnet «Guds Ord». Navnet betegner gudmennesket i sin handlende allmakt, en gang skjult i Jesu avmakt på korset (v 13). Etter sin oppstandelse og himmelfart er han høvdingen for Guds hær, kongenes Konge og herrenes Herre, og kirkens verge og beskytter på jorden (jf Israels vogner og hestfolk, 2 Kg 2:12, 13:14). Hæren hans står oppstilt bak ham på hvite hester og kledd i linklær – i den tilregnedde rettferdighet (19:8). Fra hans munn utgår hans ord - det skarpe, tveeggede sverd (1:16, 2:12).

Vi forventer et slag, men slaget uteblir. Hvorfor? Seieren har Guds inkarnerte ord (Joh 1:14) allerede vunnet med sin offerdød for verdens synder. Han er det evige evangelium som engelen forkynte for alle folk på jorden (Åp 14:6). Kirkens gjensvar i himmelen og på jorden er det evige halleluja med den nye sang om «Lammets som er slaktet» (5:9ff).

19:16 – Halleluja! For Herren er blit konge, vår Gud, Den Allmektige. 17:14, jf 2 Mos 14:19, Sal 34:8. Se dåpformaningen, 1 Kor 10:1-13.

12:10f – Seieren og kraften og riket tilhører fra nå av vår Gud, og hans Salvete har herre-dømmet. For våre brødres anklager er styrtet, han som anklaget dem for vår Gud dag og natt. De har seiret over ham i kraft av Lammets blod og det ordet de vitnet om... Jf 2:26f, 3:21, 20:4. Mt 19:28 (Herrens apostler), Joh 17:24. 1 Kor 6:2, 2 Tim 2:12, osv.

Det ble ikke funnet løgn i deres munn som følger Lammets, hvor enn det går (14:3, 5. Jf den apostoliske regel, Apg 5:29). I motsatt fall fremstår lokalkirken på menneskers vilkår, tilpasset menneskers idéer, forventninger og behov. Okkupert av Guds fiendemakter, blir menigheten lunken og forkastet av Gud, som er nidkjær for sitt verk.

3:16 – du er lunken, ikke kald og ikke varm. Derfor vil jeg spytte deg ut av min munn. 19:20f, 21:8, 27, 22:15. Mt 12:30.

5. Kristi gjenløsergjerning omfatter kirkens historie (det kristologiske trekk):

Kirkens forhistorie er Israels historie – historien om Guds utvalgte folk i den gamle pakt. Denne historie fortsetter med en bevitnet Jesus-historie – om Guds oppfyllelse av sine løfter i Jesu persons hemmelighet og hans verk. Kirken i den nye pakt har sitt utspring i inkarnasjonen – i Sønnens overnaturlige unnfangelse og fødsel (kap 12). Foreningen av Guddom og manndom i Jesu person er det store under som er kilden til kirkens historie i den nye pakt, grunnet på Guds nådepakt med verden i Lammets offerdød for verdens synder.

Kristi exodus fra fornedrelse til oppstandelse og opphøyelse er exodus-mønsteret i menighetens liv, gitt med dåpen til Jesu Kristi død. Guds utvelgelse av sitt folk i kjøtt og blod foregår i en dennesidige livshistorier om dåpen praktisert i forsakelse og tro. Åpenbaringsboken lar oss se utvelgelsen i etterkant (a posteriori) som en kjensgjerning. Det er i menighetens gudstjenestefellesskap Kristus bereder sin kirkebrud til Lammets bryllup (kap 2-3).

7:14 – Disse er de som er kommet ut av den store trengsel og har vasket sine klær og gjort dem hvite i Lammets blod (1:5, 5:9, 12:11, 22:11b. Ef 5:25-27, Gal 3:26f. Jf 1 Joh 1:7.

I kirkens historie finnes en individualistisk og jeg-sentrert brudemystikk med liturgi- og sakramentskrekke, uten sans for døptes liv i omvendelse og tro, og med åndeliggjørende bortforklaringer av kirkens sakramentale gudssamfunn i jordiske skikkelser. Denne form for brudemystikk er Bibelen fremmed. Hvor «jeg» er bruden, må troen arte seg som en tro på «min» tro, og bekjennelsen være «mitt personlige» vitnesbyrd. Slik blir håpet om skaperverkets gjenløsning erstattet av en privat lykkefilosofi og verdensflukt.

Gjennom apostelordets lære gir kirkens Herre et annet budskap: I menighetens gudstjenestefellesskap skal dømte mennesker få hjelp til å praktisere sin dåp og leve med håpet for øye som lem på Kristi kirkebrud (Apg 2:42, Mt 28:20, Ef 2:20, osv). I det lokale gudstjenestefellesskap er den oppstandne Kristus virksom med sitt ord, og de som hører, hjelper han med sin Ånd til et liv i forsakelse og tro, det vil si å forsake djevelen og alle hans gjerninger, og å anvende Kristi fortjeneste, enhver på seg selv.

19:9 – Salige er de som er innbudt til Lammets bryllupsmåltid. Jf Joh 3:29f, 2 Kor 11:2, Ef 5:25-27, Kol 1:28.

Kirkens Kristus-bekjennelse er gitt fra himmelen. Kirkens tro er Guds tro, gitt kirken ved Kristi undervisning i Skriftene, og stadfestet med Jesu legemlige oppstandelse fra de døde. Troen kan være svak, men sammen med den bekjennende kirke holder den fast ved Guds ord, stoler på Kristi fortjeneste og tar del i Lammets bryllup allerede. Fra den forsamlede menighet stiger bønner til Gud, og nattverdlovprisningen høres lik et ekko av den himmelske lovsang.

5:13 – «Ham som sitter på tronen, og Lammet tilhører velsignelsen og prisen og æren og kraften i evighetenes evigheter».

Antikrist - Jesu Kristi vrengebilde

Jødedommen regner ikke med noen anti-messias. På den historiske arena opptrer Guds motstander, en historisk tyrannskikkelse som krever tilbedelse, ødelegger templet og forfølger de troende (Daniels bok og Antiokus IV Epifanes). I kristen apokalyptikk opptrer Guds sataniske motstander som anti-Kristus i menneskeskikkelse. Han ligner Kristus, men er hans vrengebilde eller speilvendte bilde. Johannes har nevnt ham i brevene. Paulus har omtalt ham i 2 Tess 2:1-12. Jf Mk 13:14 (m par) og Åp 13 og 17.

2 Tess 2:3-5 viser til parusi-overleveringene før Åpenbaringsboken, med tydelig referanse til Daniels bok - om syndens menneske og fortapelsens sønn som "setter seg i Guds tempel og gir seg selv ut for å være Gud", v 4, jf Åp 13:1-6.

I endetiden skal kirkens gudstjeneste tjene til å bekrefte den antikristelige rettssuverenitet og medføre avgudsdyrkelse. I aposteltiden var keiseren det personifiserte uttrykk for denne makt. Denne maktutfoldelse er det egentlige forvarsel om Kristi gjenkomst. Andre varslere er knyttet til Antikrist, så som frafallet (2 Tess 2:3), lovløsheten (v 7) og villfarelse (v 11).

"Den som holder igjen" (to katekjon, 2 Tess 2:7) kan ikke være den romerske stat, som selv er underordnet "syndens menneske". Den makt som holder igjen kan heller ikke være evangeliet, for det skal først bli forkynt for alle folkeslag. Dermed er også Paulus utelukket, som er Guds utvalgte redskap til å utbre evangeliet blant folkene. I Åpenbaringsboken er det en englemakt som hindrer Antikrist i hans kirkeødeleggende virksomhet. Denne mektige engel er overengelen Mikael. Nikolainen påpeker det eiendommelige ved teksten: Jesu Kristi komme, virksomhet og parusi har sitt motstykke i Antikrist og hans komme, virksomhet og parusi. Følgelig er spørsmålet om når Antikrist åpenbares, et sentralt spørsmål i det nytestamentlige endetidsperspektiv. (N 294)

Åpenbaringsbokens plass i den apostoliske læretradisjon

Noen særtrekk er nevnt innledningsvis i kontrast til senjødisk apokalyptikk. Vel så interessant er de særtrekk eller betoningene som fremgår av en sammenligning med Nytestamentet forøvrig. I likhet med Johannes-evangeliet står også Åpenbaringsboken i et utfyllende forhold til skriftene fra Markus, Paulus og Peter. Noe lignende kan sies om Jesu åpenbaringer for Johannes i Åpenbaringsboken. Bokens plass i den apostoliske læretradisjon er av avgjørende betydning for apostelens troverdighet som Jesu delegat. I sentrum for Jesu åpenbaringer står hans undervisning om sitt verk i fortid, nåtid og på den ytterste dag. Nytt er den utdypende undervisning om endetiden og Jesu rolle i det endelige sluttoppgjør med Guds fiendemakter, allerede innledet med Guds forsoningsverk i Jesu død – Lammet. I likhet med Jesu kunngjøring da han innledet sin offentlige virksomhet, er også "Jesu Kristi åpenbaring" for Johannes en "kunngjøring" av det kommende gudsrike, 1:1, 3, 5 (jf 22:18f). Det rike som da var i ferd med å komme i og med Jesu persons hemmelighet, er fremdeles i ferd med å komme i de gudstjenestefellesskap som tar vare på Kristi ord og gjerninger med fullendelsen for øye.

Den såkalte "apostoliske" hilsen markerer apostelens posisjon som Herrens delegat og bokens utgiver, 1:4. Jesu kilde er Faderen, apostelens kilde er gudmennesket Jesus, som er Faderens kronvitne og kirkens fremste martyr. Johannes er i sin posisjon Jesu Kristi "tjener" og "det troverdige vitne". 1:1f, 5-7. Jf v 11. Johannes begrunner sin troverdighet på to måter, dels med skriftbevis, dels ved å fremheve sin øyenvitne-posisjon til den Oppstandne. I likhet med Herrens utvalgte apostler, er apostlenes kronvitneposisjon i andre ledd av grunnleg-

gende betydning for den kjempende kirke på jorden. Denne posisjon er merkert med de himmelske makters «amen», 5:2; 7:12 og 19:4. Underforstått: Apostelordets læreautoritet og troverdighet er uavhengig av menneskers «amen» (jf Apg 17:31, 1 Tim 1:15 osv).

Sendelsen arter seg som en vigselshandling, hvor Jesu håndspåleggelse bekrefter det løfte som han gav uten håndspåleggelse i begynnelsen, da han lovte å være virksom til stede i prekenembetets gjerning (jf Mt 28:20). Håndspåleggelsen gjenspeiler vigselsspraksis i aposteltiden, og markerer den autoritet og kompetanse som en Herrens delegat har, v 17, jf 2 Tim 1:6, Heb 6:2. Med formaningen om å "ta vare på" innholdet, markerer Johannes bokens status som hellig skrift i Kristi kirke. Det er en Herrens apostel, et øyenvitne til den Oppstandne og lært av ham, som med Åpenbaringsboken formidler åpenbaringer fra ham som var, er blir Lammet ved Guds nådeside.

Jesu åpenbaringer for Johannes er samtidig Johannes' gjensyn med den oppstandne Jesus. Gjensynet stadfester kirkens gudgitte bekjennelse til det inkarnerte Guds Ord og Lammet, opphøyet til sin konge-posisjon ved Guds side. Da referer ikke Jesu syner til hans stilling ved Guds høyre hånd – nådesiden. Det er overflødig. Men for den stridende kirke er denne påminnelse nødvendig og trøsterik, og derfor Jesu påminnelse i Åpenbaringsboken, 1:16, 20, 2:1 (jf Mt 26:64, 16:19 osv).

Åpenbaringsbokens anliggende er det samme som i Johannes-evangeliet og brevene fra ham. Deres ordbruk lar oss møte en Herrens apostel som oversetter evangeliets innhold fra en jødisk sammenheng til mennesker i en gresk kulturkrets med strenge krav til visdom i en logisk disposisjon og i retoriske former. Jesu syner er tilpasset disse krav, men ikke innholdet. Alt handler om det læremotiv som lar mennesker kjenne den eneste sanne Gud gjennom den han utsendte, Jesus Kristus. Denne kjennskap kommer ikke umiddelbart, gjennom de gjerninger som Kristus innstiftet før sin opphøyelse til Faderen. Disse gjerninger eller handlinger lar oss kjenne gudmennesket Jesus i en dennesidig virkelighet og ha samfunn med den levende Gud.

Åpenbaringsbokens troverdighet er den en Herrens apostel har: Læren mottatt fra den oppstandne Jesus og gitt videre til kirken i og med apostelordets lære. Det er denne lære Åpenbaringsboken stadfester og innskjerper med sendebrevene til den kirken i endetidens trengsler. Lærens troverdighet består i den trofaste formidling og utholdende bekjennelse i tidens løp.

Ulikheter i apostlenes formidling, begrenset til Nytestamentets skrifter, varierer alt etter adressater, situasjoner og problemstillinger, og vitner om ulike evner og personligheter. Johannes-skriftene vitner om intellektuelle evner, høyt refleksjonsnivå og litterære ferdigheter, men troverdigheten består ikke i personlighetene, men i «Jesu Kristi vitnesbyrd».

Kamp om apostelordets lære fra Kristus

En apostels troverdighet korresponderer med lokalkirkens rett og plikt til å stadfeste Kristi lære og forkaste fremmed lære. Prøvingsretten medfører plikten til å forkaste vrang lære, 2,2f og 6.

Normen er Jesu undervisning i «Skriftene» om sin person og sitt verk, gitt videre til kirken i og med apostelordets lære. Dermed er "Jesu Kristi vitnesbyrd" både enhets- og splittelseskriterium gjennom kirkens historie. Den trofaste formidling medfører lærekonflikter med dem "som i like måte holder fast ved" en annen lære, 2:15 (her nikolaiittenes lære). Dermed er også den eksperimentelle prøve- og feilemetode utelukket, som lar overleveringen være prisgitt skjønn og behov.

Allerede innledningen til Åpenbaringsboken markerer det åpenbaringshistoriske perspektiv: Den trofaste menighet trer fram på endetidens arena med overleveringen fra Herren og hans vitner. Hvor den finner sted, er Gud i himmelen kilden til Kristus-bekjennelsen (jf Mt 16:17) og det prekenembete som Kristus innstiftet med løse- og bindemakt fra ham, 1:18, 3:7f, jf Mt 16:18f, Lk 11:52.

Den vanlige forkynnelse tok utgangspunkt i den bevitnede Jesus-historie om gudmenneskets fornedrelse (jf evangelieberetningene). Jesus begynner hvert av sendebrevene med å markere sin gjerning som den *opphøyede* Jesus, 2:1, 8, 12, 18, 3:1, 7, 14. Det samme gjør han i Åpenbaringsbokens avslutning, 21:1-8, 27, 22:11f, 15. Innledningen nevner hovedmomentene i den apostoliske læreformidling, 1:5f – Den oppstandne Jesus Kristus, som med sin oferdød har fridd oss våre synder og grunnet den sanne tilbedelse av Jesu Fader. Tilbedelsen angir hensikten med det fullbrakte forsoningsverk.

Åpenbaringen skjedde på «Herrens dag» el. søndag, som i aposteltiden etter hvert ble dagen for nattverdfeiring i menighetene, 1:10. Poenget er ikke dagen, men bruken. Den opphøyede Jesus vil ha *samfunn* med dem som mottar «Guds ord og Jesu Kristi vitnesbyrd», det vil si Jesu åpenbaringer for Johannes, 1:2. Hensikten er *den rette lovprisning*, til slutt markert i boken med maran-ata-ropet, 22:16-21. Johannes er Jesu «engel» (el budbærer), sendt med Jesu åpenbaringer til den nattverdfeirende menighet på Herrens dag. Han avslutter med maran-ata-ropet og hilsenen ved overgangen fra Ordets Liturgi til evkjaristien hvor gudmennesket Jesus er «Lammet» som gir samfunn med sitt ofrede legeme og blod i jordiske ting.

"Jesu Kristi vitnesbyrd" stadfester den utleggelse av Det gamle testamente som kirken har mottatt fra Herren, at Messias måtte lide, korsfestes og oppstå fra de døde på den tredje dag, og at hans rike ikke er av denne verden. Vitnesbyrdet korrigerer jødisk tolkningstradisjon og markerer sammenhengen i gudsfolkets historie. Jesus er profeteordets ånd, 19,6-8, jf 19,10, 13 og 22,6. Den trofaste kirke lever av hans ord – ellers ikke, 22:9 og 16.

En helhetsfremstilling av det kristne håp

Åpenbaringsboken gir en helhetlig fremstilling av det håp som omfatter både «lidelsen og riket og utholdenheten», 1:9. Innholdet kan sammenfattes i fem punkter:

1. Enden er nær

1:3, 3:11, 16:15, 22:12, 20. Det apokalyptiske symbolspråk viser til fenomener og personer i samtiden og varsler Jesu *snarlige* gjenkomst. Dette budskap står i et spenningsforhold til de hendelser som går forut for gjenkomsten og forskyver den inn i fremtiden. Antikrist-dyret kan være keiser Domitian, den syvende i rekken av romerske keisere, 17,7-11. Forgjengeren Titus regjerte bare "en kort tid", mens Nero var den siste av fem keisere som "er falt", 17:10f. Også andre forklaringer er mulige, men adressat-menighetene oppfattet meningen. For dem var heller ikke dyrets tall (666) en gåte. Menighetene den gang visste at de levde i den siste tid.

2. Trengslene varsler ikke enden, men innleder endetiden.

Med denne sterke betoning har Jesus gitt sin apokalypse en ny form (Åp 6:1-17 = Mk 13:4-27). Det virker derfor underlig at Antikrist opptrer allerede i endetidens *begynnelse*, for samtidig gir Johannes en bred skildring av de katastrofer som skal gå forut for den siste, avgjørende konfrontasjon mellom antikrist og Kristus. Forklaringen ligger i helhetsfremstillingen, hevder Nikolainen (N 296). Jeg finner den i Messias-løftene, oppfylt i Jesus Kristus. Hvor Kristus er, er antikrist kirkens hovedmotstander gjennom endetidens trengsler.

Ved hjelp av syvtalls-rytmer har Johannes ordnet Jesu åpenbaringer om de hendelser som varsler Herrens dag. Egyptens straffedommer og de mange endetidsprofetier i Det gamle testamente er forvarslar om endetidens trengsler (Mk 13 par). Syvtalls-rytmen gjør Åpenbaringsboken til et bevisst litterært verk og et formfullendt uttrykk for det håp som Jesus er og bringer. Stadig nye katastrofeserier forsterker lengselen etter Jesu gjenkomst: Nå må vel Kristus komme?

3. Endetidshistorien omfatter skaperverket og menneskeheten.

Endetidshistorien angår hvert menneske, og især kirkens gudstjenestefellesskap på ethvert sted. Til forskjell fra Jesus fremstilling i Mk 13 (og paralleller), gir han i Åpenbaringsboken en omfattende fremstilling av menneskehetens historie og naturkatastrofene. De utgjør en sammenheng.

Det kan virke som om Johannes *gjentar* seg selv ved å beskrive de samme syner i tre parallelle serier: Først de syv segl (6-7), deretter de syv basuner (8-10), og til slutt de syv vredesskåler (15-16). Denne forklaring forenkler disposisjonen og forkorter tidsperspektivet på de katastrofer og straffedommer som går forut for en den (eks GBornkamm).

Gjentakende bruk av samme tradisjonsstoff støtter en slik forklaring, men kommer ikke til rette med *veksten* i synerekkene, som dessuten mangler en avslutning eller markert overgang (se 8:1-5, 11:15-19, 16:17-21). Forklaringen fremgår av synenes plass i tidsperspektivet. Johannes gir parallelle skildringer av "verdens" historie og kirkens historie i endetiden, samtidig som han lar verdens gang følge kirkens erfaringer gjennom endetiden (kap 7, 12-13, 17-18. (N 297).

Disposisjon og helhetsfremstilling er Johannes' verk, og gjenspeiler hans refleksjon, tro mot Jesus-åpenbaringenes innhold (jf N 299). Synenes disposisjon er formet som en trinnavstigning til epifanien i 11:19 - *Paktens ark* i det himmelske tempel hvor Gud bor. Synet av arken er bokens høydepunkt, som bekrefter og garanterer at Gud og Lammet vil føre sitt folk til seier, fullende riket og bo med sin herlighet hos sitt folk (jf 1 Sam 4, Jer 3,16-19). Da er ikke poenget adgang til templets aller helligste, for noe slikt tempel finnes ikke, men den Gud som kommer synlig i sin Guddoms herlighet for å bo hos sitt folk med sin rettferdighet, og la sitt folk skue ham i den kommende verden, befridd fra Guds fiendemakters tyranni.

Fra dette høydepunkt i Åpenbaringsboken får endetidens trengsler en mening med håpet for øye: Etter nedstigningen i nye, intensiverte trengsler følger Kristi nedstigning med en ny himmel og ny jord hvor Gud bor, 21:2-4.

Tiden er en kvalitet ved skaperverket, 10:6. I tiden blir "Guds hemmeligheter" fullbyrdet, de som forut er forkynt ved profetene (GT), 10:7. Fullbyrdelsen skjer allerede i apostolatets kirke, i et dennesidig gudstjenestefellesskap i Guds frelsesplan, 11:17 og 17:13 og 17. Tiden skrider frem mot Herrens dag, 16:14f, men forut for denne ytterste dag skal verdenshistorien munne ut i et kosmisk drama. Dette apokalyptiske perspektiv i 6:12-17 bekrefter Jesus-tradisjonen, Lk 21-23.

4. Kristi endelige seier over antikrist.

Denne seier er Åpenbaringsbokens klimaks. Det er mulig *antikrist-dyret* er eneste sikre forvarsel om Kristi gjenkomst, til forskjell fra naturkatastrofer og andre hendelser (Nikolainen). Men felles for alle former for tidens tegn er varsler i nåtid. Varslene følger kirken i tidens løp og tiltar i styrke og omfang. Den gang måtte denne kobling medføre klare referanser til Antiochus IV Epifanes og keiserkulten, og til de kristenforfølgelser som keiserne Nero og Domitian iverksatte. Den gang og senere representerer antikrist en *institusjonell* overhøyhet og

ufeilbarlighet med ødeleggende følger for kirkens fremtreden som bekjennende kirke under Kristi herredømme.

En annen skikkelse er "*den falske profeten*", som ikke lar seg historisere på samme måte (13:11-17; 19:20). Jesus varslet løgnprofetenes komme (Mk 13:22 par). I Åpenbaringsboken viser han til en åndsmakt som fremtrer med ufeilbarlighet i en og samme person. Den gang kunne man kanskje assosiere med en øversteprest og propagandasjef tilknyttet keiserkulten og Dea Roma-religionen (skjøgen). Både Antikrist og Roma-Babylons undergang hører sammen med hendelser som har ødeleggende følger for jorderiket og især for kirken.

Forholdet stat og kirke arter seg som en kontinuerlig kompetansekonflikt, hvor hver av partene fristes til å gå ut over sitt myndighetsområde og øve maktmisbruk over den andre. Statsmakten fristes til å drive hor med skjøgen, dvs å hengi seg til det onde for å oppnå kirkekontroll, 17:1f; 18:3f. I så fall går staten skjøgens ærend, hun som er drukken av de helliges blod og Jesu vitners blod, 17:5.

Løgnkirken kjennes på sin underordning under stats- og folkemakt, og dermed menneskers uinnskrenkede myndighet og jurisdiksjon over menighetens gudstjenestelige ordninger. Hvor apostolatets kirke trer frem som den trofaste kirke i apostelordets etterfølgelse, er deltagerne i et gudstjenestefellesskap den betregnte part. De bevitner Jesu herredømme under utøvelse av sin myndighet fra Herren, 19:6-8, jf 22:8f, 18f.

Gud bruker kongene i sin plan, inntil Guds ord er fullbyrdet, 17:13 og 17; 18:24, 19:10. I dette perspektiv er Gud er historiens herre og den betregnte kirke den seirende part. Denne viten har kirken fra ham som er «førstegrøden av de døde», 1:5. Det slaktede Guds Lam har fridd oss med sin død og garanterer kirkens seier i det slutttoppgjør som forestår, 17:14. Når kirken erfarer dette, vil hun lovprise Gud, 19:1-3, 6-8, og sammen med apostlene og profetene og de himmelske hærskarer glede seg, for trengselstiden er over og rettferdigheten skjedd fyldest, 18:20.

Samtidig med endetidshistoriens drama på jorden utspilles en åndenes kamp i en overjordisk virkelighet. Kristi fremst motstander er dragen el. satan, som de to dyrene tjener (12:11, 13:4). Satan har forfulgt Kristus fra begynnelsen av (12:3-4), og han forfølger også kirken - Kristi medtjenere (12:13-17), inntil Kristus vinner den endelige seier over ham, 20:10. Åpenbaringsbokens satanologi er anvendt Jesus-tradisjon (Mt 4:10, Lk 10:18 osv).

Åpenbaringsboken skildrer skarpe motsetninger mellom den gamle og den nye verden, mellom de gudfiendtlige verdensmakter og Guds folk, og mellom de onde ånder og Guds gode engler. Denne dualisme er ellers kjent i apokalyptisk tradisjon, men et særtrekk ved Åpenbaringsboken er *engle- og åndsmaktenes medvirkning*. De opptrer med *delegert* makt i skyggen av Kristi inngripen i endetidens slutttoppgjør.

5. Tusenårsriket (20:4-10) og den nye jord med det nye Jerusalem (21:1-22,5)

I Nytestamentet er tusenårsriket nevnt på dette ene, dunkle sted (hapaxlegomenon), og derfor avviser de lutherske bekjennelser en lære om saken.

Det er vanlig å vise til opprinnelsen i senjødisk apokalyptikk, hvor et messiansk interimrike går forut for Herrens dag (eks 4 Esra 7:26-30 og Baruks Åp 39-40). Sett mot denne bakgrunn har man villet forklare de to oppstandelser: I den første oppstandelse oppstår de som ikke bøyde seg for dyret, og de skal herske med Kristus i tusen år (20:4). Alle de andre døde skal oppstå når milleniet er passert (20:5). De to oppstandelser tilsvarer de jødiske rettferdiges oppstandelse (Jes 26:19 og Luk 14:14) og alles oppstandelse (Dan 12:20).

Den plass som tusenårsriket og de to oppstandelser har i Åpenbaringsboken, følger inndelingen i Ezeiels bok og gjenspeiler den apostoliske læretradisjon fra Jesus.

- Verdensbyens undergang: Esek 27 = Åp 17
- De hedenske rikers undergang: Esek 28-35 = Åp 19
- Messiasriket: Esek 37:15-28 = Åp 20:4-6
- Gog og Magog-krigen: Esek 38-39 = Åp 20:7-10
- Dommen over folkene: Esek 39:21-29 = Åp 20:11-15
- Det nye Jerusalem: Esek 40-44 = Åp 21-22

Jesus skjelner i Joh 5:29 mellom "livets oppstandelse" og "dommens oppstandelse" og forkynner alternativet, men uten at de to oppstandelser er utelukket av den grunn. Denne undervisning hører med i den undervisning Paulus hadde mottatt fra Herren (1 Kor15:1-3), for Paulus skjelner mellom de to oppstandelser med hver sin utgang på dette liv (1 Kor 15:23, 42, 51f).

Åpenbaringsboken skildrer verdens undergang, men viser tilbakeholdenhet på ett punkt, 20:11, jf 2 Pet. Her brukes ikke mange ord på helvetet og ildsjøen, 19:20, 20:10, 14f. I sentrum står skildringen av den nye himmel og det nye Jerusalem, som stiger ned på en ny jord med en paradisiske livsutfoldelse i Guds nærhet. Dermed er Åpenbaringsboken noe mer enn en oversiktlig og bred fremstilling av kirkens endetidshistorie, med de hendelser som går forut for Jesu Kristi gjenkomst. Åpenbaringsboken gir også utsyn over den triumferende kirke og livet etter Jesu Kristi gjenkomst.

Budskapet trøster den kjempende kirke med det håp som Kristus er med sin død og oppstandelse, og skal bringe med gjenkomst på den ytterste dag. I mellomtiden formaner han til et liv i den årvåkenhet som håpet krever, for tiden er kort og enden nær.

Johannes gir nøkkelen til kristen historieforståelse: Historiens mål og mening er Jesus og hans kirke. Renningen i historiens vev er åndenes kamp om den kirke som fastholder bekjennelsen til Jesu person og verk, tross motsigelser og forfølgelser, tross fristelser og forførelser. Kirkens prøvelser i endetiden medfører ettergivenhet og kirkeforfalskning, tilpasning og frafall. Overleveringen fra Jesus og hans utvalgte apostler følger ikke den rette linje under menneskers kontroll. Jesus-overleveringen følger Lammets spor under Lammets ledelse, 14:4.

Denne verdens makter og myndigheter, religioner og ideologier, representerer kirkens fristelse til avgudsdyrkelse, gudsbespottelse og misbruk av Guds navn til trolldom, 18:23. Sammenblanding er et vitnesbyrd om Satans makt (potestas diaboli), 13:5-8, 11-18, jf 22:9. Forførelser må komme, 16:9, 11, 21 og 17:3. Kirkeforfalskninger er uunngåelige endetidsfenomen.

Guds folk i Lammets spor holder fast ved apostelordets lære og motstår fristelsene, 16:15, 19:9, 22:6, 14 (presens) og 18f. De "er som jomfruer", uten lyte, 14:14f, jf sendebrevene. Etterfølgerne hører Kristi røst, så livet bevitner hans ord, 14:2 og 13. Derfor priser Kristus dem salig, 12:10-12, 14:13 (jf Mt 5:1ff).

Rett lære - rett lovprisning

De fire livsveseners lovprisning gjenspeiler kirkens gudstro, 4:8-14. *Tilbedelsen* av Lammets har kosmiske dimensjoner, jf 19:1, 3, 5-8, og likeså "Mose og Lammets sang", 15:2-4. Gud lovprises for sin frelse, 7:10, og for sitt vesen – den han er, 7:12.

Det overordnede mål for den apostoliske læreoverlevering er adgangen til den sanne gudsdyrkelse, 5:2. Denne adgang gis med kjennskapet til Guds kjærlighet som Jesu person gir, og det gudssamfunn som han bringer, 22:16f, 20f.

En sentral plass i denne gudsdyrkelse har "*de helliges bønner*", 5:8, jf 7:15. Den bedende kirke på jorden deltar i en evig gudstjeneste, 11:17f, 13:10, 14:12. Guds folk i den nye pakt er et kongelig presteskap med gudgitte fullmakter til å utøve myndighet med Guds Ord, og fritt tre fram for den hellige Gud, se ham og frembære bønner og lovprisningsoffer, 1:6, 5:9ff, 22:3-5.

Kirkens forbønner omfatter *martyrene* – blodvitnene, de som led døden på grunn av det vitnesbyrd de ga for Guds ords skyld, 6:9 og 8:3-5. De undres: Når vil Herren holde dom? Hvor lenge må kirken holde ut på jorden? Spørsmålene gjenspeiler de troendes lengsler fra kirkens begynnelse av og deres bønnerop i trengselstider, 6:10, (jf Apg 1:6f). De vil Gud oppfylle når han proklamerer sitt universelle rike og Kristi kongevelde, for tiden er kommet da dommen skal fullbyrdes, 11:15, 17f og 12:10.

Den himmelske gudstjeneste har sitt liturgiske rom for Guds trone og i hans tempel når han bor hos sitt folk på den nye jord, 7:15, 15:3, 8, 21:3. Derfor er det nye Jerusalem uten tempel, 21:22f (jf Kristi hær uten våpen, 19:14). Motsetningen til jødedommens dennesidige messiasforventning er absolutt. Når Gud troner i sin herlighet hos sitt folk, er heller ikke kirken lenger Guds tempel og Åndens bolig. Da har beskuelsen avløst Kristi virksomme nærvær med Ord og Sakrament, som vi nå er avhengig av.

Til slutt:

Kristi kirkevisitas skjer med hans ord som norm, gitt videre til kirken med apostelordets lære fra ham. Den trofaste formidling i prekenembetets gjerning begrunner situasjonsbeskrivelse, korreksjon og oppmuntrende formaninger. I likhet med de øvrige skrifter i Nytestamentet handler overleveringen om Jesu persons hemmelighet – det inkarnerte Guds Ord, og hans verk som Guds slakede Lam, som i sin død på korset har kjøpt oss fri fra våre synder. Guds eviggyldige vitnesbyrd er Jesu oppstandelse som Guds førstegrøde av de døde. Ham har Gud opphøyet til Kongen i Guds nåderike, og til verdens dommer og skaperverkets gjenløser på den ytterste dag. Lammets offerdød og hans gjenkomst på den ytterste dag er de to brennpunkt i kirkens håp. Guds fullbrakte frelsesverk i gudmennesket Jesus lovprisningens uuttømmelige tema i den himmelske lovsang, nå og i evighet. I dette perspektiv er den opphøyede Jesus Herren, virksom til stede med sitt ord i den kjempende kirke på jorden. Her er han den sanne trøstegrunn med den seier han allerede har vunnet med sin død, og den sanne gledesgrunn i den rette lovprisning for Faderen.

Lik Johannes-evangeliet, står også Åpenbaringsboken i et utfyllende forhold til evangeliebetretningene fra Matteus, Markus og Lukas. Åpenbaringsboken formidler undervisningen fra den *opphøyede* Jesus - om kirkens trengsler i endetiden.

Bokens disposisjon markerer Jesu trøstemotiv med synet av paktens ark i det himmelske tempel. Den avgjørende seier har han allerede vunnet med sin offerdød. Det litterære og sakssvarende uttrykk har Johannes gitt med sin disposisjonen i en trinnvis opp- og nedstigning hvor synet av paktens ark angir Åpenbaringsbokens trøstemotiv for Kristit kjempende kirke på jorden.

Ved hjelp av et rikholdig billedspråk fra Det gamle testamente, skildrer boken kirkens trengsler som tiltar i endetiden, og videre Kristi sluttoppgjør med sine fiendemakter, hans gjerning som verdens dommer og skaperverkets gjenløser, og til sist livet i den kommende verden med tilstander som overstiger all forstand. Dermed utfyller Jesus sin undervisning om Guds rike, gitt i begynnelsen. Han skildrer rikets fullendelse med skildringer av en virkelighet som overstiger mennesketankens mulighet, Guds folk til trøst og oppmuntring «i Lammets spor, hvor enn det går», 14:4.